MODERN KLASİKLER

MAYA ANGELOU

KAFESTEKİ KUŞ NEDEN ŞAKIR, BİLİRİM

ÖNSÖZ MÜGE İPLİKÇİ

TÜRKÇESİ SİNEM ER

3. BASKI

§

MODERN KLASİKLER

MAYA ANGELOU

KAFESTEKİ KUŞ NEDEN ŞAKIR, BİLİRİM

ROMAN

§

MAYA ANGELOU

Şair, yazar, performans sanatçısı, öğretmen ve yönetmen Maya Angelou, 4 Nisan 1928'de St. Louis, Missouri'de doğdu. Çocukluğu büyükannesiyle birlikte Stamps, Arkansas'ta geçti. 14 yaşında, abisiyle birlikte annesiyle yaşamak üzere önce Kaliforniya, sonra San Francisco'ya taşındı. Bu yaştan itibaren vatmanlıktan garsonluğa, şarkıcılıktan aşçılığa kadar çeşitli işler yaptı. Hayatının 17 yaşına kadarki dönemini anlattığı *Kafesteki Kuş Neden Şakır, Bilirim* adlı otobiyografisi, 1970'te ABD Ulusal Kitap Ödülü'ne aday gösterildi ve milyonlarca okura ulaştı. Toplam yedi otobiyografi, üç deneme, beş şiir ve iki yemek kitabı yazdı. Başkan Bill Clinton'ın göreve başlama töreninde okuduğu "On the Pulse of Morning" ve Birleşmiş Milletler'in özel talebiyle yazdığı ve ellinci yıldönümü kutlamalarında okuduğu "A Brave and Startling Truth" adlı şiirleri ile de tanınan yazar, 2010 yılında Amerikan Başkanı Barack Obama tarafından ülkenin en yüksek sivil ödülü olan "Özgürlük Madalyası" ile onurlandırıldı. Sivil haklar hareketinin öncü isimlerinden, efsanevi yazar Maya Angelou 28 Mayıs 2014'te, 86 yaşında yaşamını yitirdi.

SİNEM ER

20 Kasım 1983'te İstanbul'da doğdu. Üsküdar Amerikan Lisesi'nde okudu. Pera Güzel Sanatlar'da resim eğitimi aldı. Sonrasında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde sinema-TV okudu. Üniversite yıllarından itibaren çeşitli reklam ajanslarının yaratıcı departmanında çalıştı. 2005 yılında hayatına yoga girdi ve eğitmen olma yolunda ilerlerken reklam sektörünü bırakarak Everest Yayınları'nın grafik departmanında görev aldı. Bu dönemde çeşitli yayınevleri için kitap tercüme etmeye başladı. 2012 yılından beri tam zamanlı olarak yoga eğitmenliği yapmakta, eğitimler vermekte ve kitap tercüme etmektedir.

MAYA ANGELOU

KAFESTEKİ KUŞ NEDEN ŞAKIR, BİLİRİM

Türkçesi: Sinem Er

§

Yayın No **1347**
Modern Klasikler **7**

Kafesteki Kuş Neden Şakır, Bilirim
Maya Angelou

Kitabın Özgün Adı: *I Know Why The Caged Bird Sings*

Yayına hazırlayan: Başak Güntekin
İngilizceden çeviren: Sinem Er
Önsöz: Müge İplikçi
Kapak tasarımı: Beste Doğan
Sayfa tasarımı: Hülya Fırat

© 1969-1997, Maya Angelou
© 2014, bu kitabın Türkçe yayın hakları
Random House, Inc./AnatoliaLit Ajans aracılığıyla Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: Ekim 2014
ISBN: 978 - 605 - 141 - 796 - 7
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www. everestyayinlari.com
www.twitter. com/everestkitap
facebook.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

Bu kitap
OĞLUM GUY JOHNSON
ve kendi şarkılarını söyleyebilmek adına
tüm zorluklara karşı koyan
UMUDUN GÜÇLÜ, SİYAH KUŞLARINA
adanmıştır.

TEŞEKKÜRLER

Hatırlamam için beni yüreklendiren annem VIVIAN BAXTER'a
ve abim BAILEY JOHNSON'a,
İlgi ve alakaları için Harlem Yazarlar Birliği'ne ve
bana yazabildiğimi söyleyen JOHN O. KILLENS'a,
yazmam için ısrar eden NANA KOBINA
ve NKETSIA IV'a teşekkür ederim.
Sorgusuz sualsiz bana inanan Gerard Purcell'e
ve beni anlayan Tony D'amato'ya sonsuz saygılar.
Kitabımın isim annesi ABBEY LINCOLN ROACH'a,
son olarak da, o kayıp yıllara dönüp bakmam için
beni şefkatle özendiren
Random House'daki editörüm Robert Loomis'e teşekkürler.

Kafesteki kuş neden şakır bilirim, ah bilirim,
Kanadı kırılmışken ve göğsünde bir sancı
Özgürlük için dövdüğünde parmaklıkları
Bu ne keyifli ne de neşeli bir şarkı
Bu kalbinin derinliklerinden çıkarıp yolladığı bir dua,
Bu bir yakarış, Cennet'e ulaşmak için bir girişim
Kafesteki kuş neden şakır bilirim

Paul Laurence Dunbar

ÖNSÖZ

Maya!

Bilmediğim bir yerin bilmediğim iklimine alışmaya çalışıyordum. Saklamaya gerek yok, yalnızlığın demirlediği gönüllü bir sürgün kıyısında, bir üniversite öğrencisi olarak yaşamın anlamı (ya da anlamsızlığı) karşısında çaresizdim. Bu yüzden olsa gerek ıssız, yaşayan ya da göçmüş ruhların buluşma yerlerinden birine doğru sürükledi beni ayaklarım. Eski bir kitapçı dükkânına. Üniversitenin şehrin merkezine doğru giden yolundaki o kitapçı dükkânı, tahmin ettiğim gibi benimkine benzer yalnız ruhlarla çoktan delik deşik olmuştu. Eskiliğiyle huzur veren, gerçek bir kitapçı dükkânıydı. İçine kitap kokusu sinmiş olanlardan. Daha girmeden yüzler ve ruhlar rahatlattı beni, ferahladım. Aynı dilin çaresizliği, benzer arayışlar, ölüler, diriler, hayaletler, arayanlar, aramayanlar, hemen hepsi oradaydı. Bir süre girişteki kapının sütunlarına yaslandım. Dükkânın salaş vitrinine de o zaman bakma fırsatım oldu.

Oradaydı. Maya.

Maya Angelou'yla ilk kez yüz yüze geldiğim yer orasıydı işte. 1969 yılında yazdığı ilk otobiyografisi olan *I Know Why the Caged Bird Sings* (Kafesteki Kuş Neden Şakır, Bilirim) ile o eski kokan vitrinin içinden bakıyordu yüzüme. Hem kitabın adıyla hem de kitabın kapağındaki desenle. Onun gibi kadınların yazdığı 'otosansürsüz' otobiyografilerin ne kadar değerli olduğunu, kaybolmuş ruhların rüzgâra kapılmış düşüncelerine nasıl da pusula olabileceğini henüz tam anlamıyla keşfedecek noktada değildim sanırım. Yıllar sonra yazmanın 'soyunmanın' ta kendisi olduğunu keşfettiğimde de aklıma gelen ilk adlardan biri olmaması tamamen benim ayıbım olsa gerek. Ancak bu dünyadan kayıp gittiğini okuduğum zaman kafamda beliren Maya Angelou (hatta o anıdan tamamen bağımsız olarak sonradan okuru olduğum Maya Angelou) ile dimağımda beliren Maya arasındaki boşluk, bana o güne geri dönme çağrısı yaptı.

Sahi o gün ne olmuştu?

O gün kitabını almamıştım. Hatta o gün hiçbir kitap almamıştım. Sadece dükkânda gezinmiş ve hiçbir şey olmamış gibi dışarı çıkmış güne devam etmiştim. Buna karşın oraya girerken yaşadığım sıkıntıdan eser kalmamıştı. (Kitapların sadece okunduğu zaman size ufuk açtığını sananlardansanız, bu fikrinizi bir kez daha gözden geçirmenizi öneririm!)

Maya'nın 1930'lardaki çocukluğunu anlattığı kitabı *I Know Why the Caged Bird Sings*'i çok sonra okudum. Ayrımcılığın ne olduğunu çok iyi bilen bir kadının yaşamdan umudunu yitirmeden soluk soluğa yazdığı satırların kitabıydı o. Annesinin sevgilisi tarafından tecavüze uğramış ve beyazların gücünü ruhunda

hissetmiş bir kadının satırlarının kitabı. Diğer otobiyografileriyle birlikte okunduğunda ise kaderin ne olduğunu anlayabileceğiniz bir önsöz. Yaşamın ne olduğunu da.

Ancak vitrinde rastladığım Maya, sanırım, bana bambaşka bir mesaj vermişti o gün. Yerin yedi kat dibinden yeryüzüne çıkmaya cesaret edebilmiş bir kadın, bir insan olarak gülebilmenin gücünün ne olduğunu fısıldamıştı. Yaşama sevgiyle bakabilmenin dünyadaki en büyük direnme noktası olduğunu. Ne olursa olsun devam etmek gerektiğini.

Şimdi mi? Şimdi o kitabın çok daha fazlasını anlattığını biliyorum.

***

Neden mi? Belki çocukluğumuza dönebileceğimiz o günlerin izlerini taşıdığından böyle bir kanıya kapılıyorum. Şarkıların soluk yüzlerinde, tekerlemelerin bulutlara karışan seslerinde, yüzlerin gölgesinde, oyunların gece ve gündüzünde... Hemen hepimizin başına gelenlerde ya da hiç gelmeyecek olanlarda. Yine de tanıdık olduğumuz, adına büyümek dediğimiz o yeryüzü gerçeği hepimizin belini büken adların ortak adı değildi de neydi? Belki kırıldığımız ve tam da bu yüzden özgürlüğe ilk adımlarımızı atabildiğimiz o hengamenin adı değil miydi büyümek?

Kuşkusuz Maya gibi kadınların büyümesi, çok daha erkendi. Ve bu, yine de onunla arkadaş olmamıza engel değildi!

"Teker meker, tuzlu kraker,
Teker meker, bum
Teker meker, tuzlu kraker,
Seni seviyorum."

"Tekerleme söyleyen çocukların sesleri ağaçlardan yukarı yükselirken, üstlerdeki dallar da aynı ritimle sallanıyorlardı," diyordu Maya.

"Yeşil çimenler üzerinde yatarken, çocukların oyununu hayalim için uyarlıyordum. Kızlar çılgınlar gibi koşuyordu, şimdi burada, şimdi orada, yok orada, yok burada, delifişekler gibiydiler. Zihin gözümle yukarıdan bakarak 'Teker Meker'in etkisine hayret ettim."

Yine de onlarla oynamak istememişti. Başka bir dünyanın sesi vardı içinde besbelli.

O sırada olan olmuş çimen hışırdamış ve Louise Kendricks diye bir kız çıkagelmişti. (İşte bu bizdik! Ona yarenlik edecek okurlar, bir sürü Louise, evet küt diye, merakla çıkagelmiştik!)

"Onun da neşeli ruhtan kaçmaya çalıştığını bilmiyordum. Aynı yaştaydık."

Ve işte o zaman meraklı Louise sormuştu: "Burada bir başına ne yapıyorsun, Marguerite?"

Suçlamıyordu, sadece bilgi istiyordu.

"Göğü seyrettiğimi söyledim. Neden? diye sordu. Açıkçası böylesi bir sorunun cevabı yoktu, o yüzden cevap uydurmaya da çalışmadım."

Meraklının tekiydi Louise. Bu bizdik biz!

"Yakına gelmişti ve ağaçların dalları arasından süzülen ışık benekler halinde yüzüne ve örgülerine vuruyordu.

Yukarıya baktı ve dedi ki:

Eh, buradan gökyüzü çok görünmüyor.

Sonra benden bir kol boyu uzağa oturdu. İki tane açık kök bularak, sanki kolçaklı bir sandalyede otururmuş gibi kollarını

köklere yasladı. Yavaşça ağaca doğru yaslandı. Gözlerimi kapadım."

Louise, o meraklı kız "Haydi dönerek göğe bakalım," demişti. (Louise bu der!)

"Alanın ortasında el ele tutuştuk ve dönmeye başladık. Başta çok yavaş. Çenelerimizi kaldırarak baştan çıkarıcı maviliğe doğru baktık. Daha hızlı, biraz daha hızlı, sonra daha da hızlı. Evet, imdat, düşüyorduk. Sonunda sonsuzluk kazandı. Dönmeyi, ta ki açgözlü yerçekimi yüzünden ellerim onun ellerinden kurtulup da düşene ve ben aşağıdaki —hayır, yukarıdaki, aşağıdaki değil— kaderime savrulana kadar kesemedik. Kendimi sersemlemiş bir halde çınar ağacının dibinde buldum. Louise ise öteki tarafta dizlerinin üzerindeydi.

Bu tam da gülme zamanıydı. Kaybetmiştik ama bir şey kaybetmemiştik. Önce kıkır kıkır gülmeye ve leyla gibi birbirimize doğru sürünmeye başladık ve sonra kahkahalara boğulduk. Birbirimizin sırtına ve omuzlarına vurduk ve biraz daha güldük. Bir şeyi maskara ya da yalancı yerine koymuştuk ve bu hepsinin üstünde değil miydi?

Benimle birlikte bilinmeyene meydan okumaya cesaret ettiği için, benim ilk arkadaşım oldu." (s. 136-141)

Cesaret etmek!

Bilinmeyene meydan okumaya cesaret etmek Maya Angelou ve onun gibilerin en esaslı sığınağıdır! Öyle esaslı bir sığınaktır ki bu içine dünyalar, arkadaşlıklar, yazılar, umutlar, hatta bazen beyaz erkek bir Tanrı bile girer. Sonrası? Sonrası daha keyiflidir.

Sonrasında sonsuzluk girer, sonra kadınlık, sonra çok ötesi, sonra bir ışık. Satırlar yaşama, yaşam keşfetmeye açılır. Ufuk

genişler. Diller dillere, saatlerce, bıkmadan usanmadan anlatır da anlatır.

***

Bu kitabı okuduğumda Üçüncü Dünyalı bir kadın olarak 'özgür bir kuş' olabilmek için nasıl bir yoldan geçmek gerektiğini kafamda az çok ölçmüştüm. Dünyada beyaz olmanın neye denk düşebileceğini bir kez daha düşünmüş ve dünyanın bu coğrafyasında yaşayan biri olarak siyahlığı ve beyazlığı politik olarak üreten sistem karşısında hiçbir zaman beyaz olmadığımı da anlamıştım. Ama ne dersem diyeyim bu konuda benim söyleyeceklerimin yeterli olmayacağını da biliyordum. Bunu, herkes, zamanı geldiğinde kendisi keşfetmeliydi. Her keşif kişinin kendine özeldi çünkü. Elbette tutsaklık da. Elbette özgürlüğün mayası da.

Müge İplikçi

KAFESTEKİ KUŞ NEDEN ŞAKIR, BİLİRİM

"Ne bakıyorsun?
Kalmaya gelmedim..."

Hepsini unutmamıştım fakat bir türlü tamamını da hatırlayamıyordum. Başka şeyler daha önemliydi.

"Ne bakıyorsun?
Kalmaya gelmedim..."

Şiirin kalanını hatırlayıp hatırlayamadığımın bir önemi yoktu. İfadenin doğruluğu, avucumun içinde sırılsıklam olmuş buruşuk bir mendil gibiydi ve bunu ne kadar çabuk kabul ederlerse ben de o kadar çabuk avuçlarımı açabilirdim ve hava avuçlarımı serinletebilirdi.

"Ne bakıyorsun..?"

Siyahi Metodist Episkopal Kilisesi'nin çocuk bölümü benim meşhur unutkanlığımla pek eğleniyor, kıkır kıkır gülüyordu.

Üzerimdeki elbise lavanta rengi taftadandı ve her nefes alışımda hışırdıyordu. Şimdi bir de içime hava çekip dışarı utanç soluduğumdan, çıkan ses daha çok cenaze arabasının arkasına tutturulmuş krapon kâğıdının sesini andırıyordu.

Büyükannemin elbisenin eteklerine fırfırlar ve bel kısmına sevimli küçük pliseler ekleyişini izlerken, elbiseyi üzerime geçirdiğimde bir film yıldızı gibi görüneceğimden emindim. (Elbise

ipektendi ve bu da korkunç rengini telafi ediyordu.) Adeta herkesin hayalindeki, dünyada doğru giden her şeyin vücut bulmuş hali olan o küçük, tatlı, beyaz kızlardan biri gibi görünecektim. Siyah Singer dikiş makinesinin üzerinde asılı duran elbise sihirli gibi görünüyordu ve insanlar onu benim üzerimde gördüklerinde koşarak gelip, "Marguerite (kimi zaman 'sevgili Marguerite'), ne olur bizi affet, senin kim olduğunu bilmiyorduk!" diyeceklerdi ve ben de cömertçe cevap verecektim: "Hayır, hayır, nereden bilecektiniz ki. Elbette sizi affediyorum."

Bunun düşüncesi bile günlerce ortalıkta üzerime peri tozu serpilmiş gibi gezinmeme yetmişti. Fakat Paskalya günü sabahı güneş, elbisenin beyaz bir kadının mor artığından bozma dümdüz, çirkin bir şey olduğunu gözler önüne sermişti. Etekleri de babaanne boyuydu, fakat Blue Seal vazelin sürülü ve kızıl Arkansas kiliyle pudralanmış sıska bacaklarımı örtmüyordu. Elbisenin soluk rengi cildimin çamur gibi görünmesine neden oluyordu ve kilisedeki herkes sıska bacaklarıma bakıyordu.

Günün birinde siyah ve çirkin rüyamdan uyandığımı ve gerçek saçlarımın, uzun ve sarı saçlarımın büyükannemin düzleştirmeme izin vermediği kıvırcık kütlenin yerini aldığını gördüklerinde şaşırmazlar mıydı? Gözlerim küçük ve şaşı olduğundan "babamın Çinli olması" (kastettiklerinin Çin porseleni gibi Çin'den gelen anlamına geldiğini düşünmüştüm) ile ilgili söyledikleri onca şeyden sonra, açık mavi gözlerim onları hipnotize edecekti. O zaman neden asla Güneyli aksanına sahip olmadığımı ya da genel argoyu hiç kullanmadığımı ve neden domuzların kuyrukları ya da burunlarını zorla yediğimi idrak edeceklerdi. Çünkü ben aslında beyazdım ve güzelliğimi bariz biçimde kıskanan acımasız bir peri olan üvey annem beni kıvırcık siyah saçlı, geniş ayaklı ve arasına kurşunkalem girebilecek kadar ayrık ön dişleri olan, fazlasıyla iri zenci bir kıza çevirmişti.

"Ne bakıyorsun..." Vaizin eşi, uzun sarı yüzünde üzgün bir ifadeyle bana doğru eğildi. "Sadece bugünün Paskalya olduğunu hatırlatmak için geldim," diye fısıldadı. Kelimeleri yutarak, olabildiğince kısık bir sesle "SadecebugününPaskalyaolduğunuhatırlatmakiçingeldim," dedim. Kıkırtılar adeta üzerime yağmur bırakmaya hazır bulutlar gibi havada asılı kaldı. Tuvalete gitmem gerektiğini belli etmek için iki parmağımı göğsüme yakın bir şekilde kaldırdım ve sessizce, parmak uçlarıma basarak kilisenin arka tarafına doğru ilerledim. Kadınların "Tanrı bu çocuğu kutsasın", "Tanrım onu kutsa" deyişleri belli belirsiz, kafamın içinde yankılanıyordu. Başım dik, gözlerim açıktı fakat hiçbir şey görmüyordum. Koridorun yarısını geçmiştim ki, kilise "İsa Mesih'i çarmıha gerdiklerinde orada mıydın?" sesiyle yıkıldı ve ben çocukların oturduğu banktan dışarı uzatılan ayağa takıldım. Tökezledim ve bir şeyler demeye başladım ya da çığlık atmaya, ama yeşil bir hurma, limon da olabilir, beni bacaklarımın arasından kavradı ve sıkıştırmaya başladı. Ekşiliği dilimdeydi ve beynime kadar vurmuştu. Sonra, daha kapıya varamadan, yakıcı acı bacaklarımdan aşağı ve pazar çoraplarımın içine dolmaya başladı. Tutmaya, hızlanmasını engellemeye çalıştım ama kilisenin verandasına vardığımda bırakmam gerektiğini biliyordum; yoksa muhtemelen yukarı, beynime çıkacaktı ve zavallı kafam yere düşen bir kavun gibi açılıverecek, tüm beynim, tükürüklerim, dilim ve gözlerim dört bir yana saçılacaktı. Avlu boyunca koştum ve koyuverdim. İşeyerek ve ağlayarak, arkadaki tuvalete doğru değil evimize doğru koştum. Kesin bunun yüzünden dayağı yiyecektim ve kötü çocukların benimle dalga geçecek yeni bir şeyleri olacaktı. Neyse ki kısmen o tatlı rahatlamadan dolayı gülüyordum; yine de, hem o aptal kiliseden kurtulmuş olmak, hem de kafam patlayarak ölmeyeceğimi bilmek daha büyük bir mutluluk kaynağıydı. Eğer büyümek Güneyli siyahi bir kız için

acı vericiyse, sürgününün farkında olmak da boğazına dayanmış jiletin üstündeki pasın ta kendisidir.

Çok lüzumsuz bir hakaret.

1

Bileklerimizde üzerinde "İlgiliye" yazan, bizim Kaliforniya, Long Beach'ten Bayan Annie Henderson'a teslim edilmek üzere Stamps, Arkansas'a gittiğimizi belirten etiketlerimizle o küflü küçük kasabaya vardığımızda, ben üç yaşındaydım, Bailey ise dört.

Ebeveynlerimiz artık vahim bir hal almış evliliklerini sonlandırmaya karar vermişlerdi ve babam bizi annesine yollamıştı. Bir vagon görevlisinin gözetimine verilmiştik, fakat kendisi ertesi gün Arizona'da trenden inmiş ve biletlerimiz abimin paltosunun iç cebine iğnelenmişti.

Seyahatle ilgili pek bir şey hatırlamıyorum, fakat yolculuğun tecrit edilmiş güney kısmına geldiğimizde işler iyiye gitmiş olmalı. Daima dolu sefertaslarıyla yolculuk eden zenci yolcular, "zavallı küçük annesiz ufaklıklar"a acımış ve bizi soğuk kızarmış tavuk ve patates salatası ile besleyip durmuşlardı.

Seneler sonra, ürkmüş siyahi çocukların bir başlarına kuzey şehirlerdeki yeni yeni durumunu düzeltmiş ailelerinin yanına ya da Kuzey'in ekonomik vaatleri fos çıkınca Güney kasabalara, büyükannelerinin yanına gitmek üzere Birleşik Devletler'in bir ucundan diğer ucuna binlerce kere yolculuk yaptıklarını keşfettim.

Kasabanın bize verdiği tepki, sakinlerinin yeni olan her şeye verdikleri tepkinin aynıydı. Bir süre bize meraksızca fakat ihtiyatla yaklaştı ve bizden bir zarar gelmeyeceğine, yalnızca çocuk

olduğumuza ikna olduktan sonra ise bizi adeta gerçek bir annenin bir yabancının çocuğuna sarılması gibi sarmaladı. Sıcaktı fakat tanıdık değildi.

Büyükannemiz ve amcamızla birlikte, yirmi beş yıldan fazladır sahibi olduğu Mağaza'nın (her zaman büyük harfle telaffuz edilirdi) arka tarafında yaşıyorduk.

Anacık, (kısa sürede ona büyükanne demeyi bıraktık) o yüzyılın başlarında, kereste deposundaki bıçkıcılara (Doğu Stamps) ve pamuk çırçırındaki tohumculara (Batı Stamps) öğlen yemeği satıyormuş. Çıtır etli börekleri ve buz gibi limonataları, aynı anda iki yerde olabilmesi gibi mucizevi bir kabiliyetle birleşince, başarı kaçınılmaz olmuş. Öğlen yemeği servis eden gezici tezgâhından, en çok para kazandıran iki noktanın arasından duran bir sabit tezgâha geçerek birkaç yıl boyunca işçilerin ihtiyaçlarını bu şekilde karşılamış. Sonrasında, zenci bölgesinin kalbinde Mağaza'yı inşa ettirmiş. Mağaza, yıllar içinde kasabadaki tüm faaliyetlerin merkezi olmuş. Salıları, berberler Mağaza'nın sundurmasının gölgesine müşterilerini oturtur, Güney boyunca durmadan gezen müzisyenler tezgâhlara yaslanarak meyve suyu kutusundan bozma arpları ve puro kutusundan yapılma gitarlarıyla hüzünlü Brazos şarkılarını söylerlermiş.

Mağaza'nın resmi adı Wm. Johnson Umumi Alışveriş Mağazası'ymış. Müşteriler Mağaza'da temel gıdalar, oldukça fazla çeşitlilikte renkli ip, domuzlara yedirmek için sıcak lapa, tavuklar için mısır, lambalar için gazyağı, zenginler için ampul, ayakkabı bağcıkları, saç şekillendirici, balonlar ve çiçek tohumları bulabilirmiş. Bulunamayan bir şey varsa da sipariş edilirmiş.

Mağaza bizimle, biz Mağaza'yla özdeşleşecek kadar bilinir olana kadar, bekçisinin bir daha dönmemek üzere terk ettiği bir Şeylerin Eğlenceli Evi'nde hapistik.

Her sene Mağaza'nın karşısındaki tarlanın önce tırtıl yeşiline, sonra yavaş yavaş kırağı beyazına dönüşünü izledim. Büyük yük arabalarının öndeki avluya tam olarak ne zaman gelip pamuk toplayıcılarını kölelik zamanına ait plantasyonların kalıntılarına götürmek üzere alacaklarını biliyordum. Büyükannem toplama zamanı boyunca sabahın dördünde uyanır (asla çalar saat kullanmazdı), kütürdeyerek dizlerinin üzerine çöker ve uykulu bir sesle "Tanrım, bu yeni günü görmeme izin verdiğin için teşekkür ederim. Dün gece üzerinde yattığım yatağın musalla taşım, üstüme örttüğüm battaniyenin kefenim olmasına izin vermediğin için müteşekkirim. Gün boyu düz yolda, dar yolda adımlarımın rehberi ol ve dilime hâkim olmama yardım et. Bu evi ve içindeki herkesi kutsa. Oğlun, İsa Mesih'in adıyla, Amen." diye dua ederdi.

Daha tam ortalığa çıkmadan, bize seslenir, buyruklar yağdırmaya başlardı ve el yapımı terliklerini geniş ayaklarına geçirip kül suyuyla yıkanmış ahşap zeminden geçerek gaz lambasını yakmaya giderdi.

Mağaza'daki lambanın loş ışığı, bende fısıldayarak konuşma ve parmak uçlarımda yürüme isteği uyandıran masalsı bir dünya yaratırdı. Gece boyunca birbirine karışan soğan, portakal ve gazyağı kokuları havada asılı kalır, ahşap kapının çıtası kaldırılıp da taze sabah havası, servis alanına ulaşmak için kilometrelerce yol yürümüş insanların bedenleriyle birlikte yolunu zorla bularak içeri dolana kadar da dağılmazdı.

"Hemşire, iki konserve sardalye alacağım."

"Bugün öyle hızla çalışacağım ki sen, olduğun yerde duruyormuş gibi görüneceksin."

"Ben büyük bir parça peynir ve tuzlu bisküvi alayım."

"Bana yalnızca birkaç tane fıstıklı pirinç patlağı ver." Bu istek, öğlen yemeğini alan bir toplayıcıdandı. Yağlı kahverengi

kesekâğıdı, iş önlüğünün arkasına tutturulmuştu. Şekerlemeyi, öğle güneşi işçileri dinlenmeye çağırmadan önce atıştıracaktı.

O keyifli sabahlarda Mağaza'da kahkahalar, espriler, böbürlenmeler ve övünmeler havada uçuşurdu. Bir adam yüz kilo pamuk toplayacağım derdi, öteki yüz elli. Çocuklar bile eve üç beş parça bir şeyler götüreceğinin sözünü veriyor olurdu.

Bir önceki günün toplama şampiyonu, günün kahramanı olurdu. Eğer o, pamuğun o gün seyrek ve kozalara tutkallı gibi yapışık olacağı kehanetinde bulunursa, dinleyenler ona yürekten katılarak homurdanırdı.

Yerde sürüklenen boş pamuk çuvallarının hışırtısı ve yeni ayılan insanların uğultusu, biz her beş sentlik satışı yazar kasaya kaydettiğimizde çıkan sesle bölünürdü.

Sabahın sesleri ve kokuları nasıl doğaüstü bir hisse sahipse, öğleden sonralar da normal Arkansas hayatının tüm özelliklerini taşırdı. Güneş batarken insanlar boş pamuk çuvallarından ziyade kendilerini sürüklüyor olurlardı.

Mağaza'ya geri getirilen toplayıcılar toz toprak içinde kamyonların arkalarından inerek yere çömelirlerdi. Ne kadar toplamış olurlarsa olsunlar asla yeterli olmazdı. Yevmiyeleri, bırakın şehir merkezindeki beyaz komisyoncuda onları bekleyen şok edici faturayı, büyükanneme olan borçlarını dahi kapamaya yetmezdi.

Yeni günün sabaha has seslerinin yerini dalavereci toprak sahipleri, ağırlaştırılmış tartılar, yılanlar, yetersiz pamuk ve tozlu kürekler ile ilgili şikâyetler almıştı. Sonraki yıllarda mutlu mesut, şarkı türkü söyleyerek pamuk toplayan o klişe işçi imajıyla son derece ölçüsüz bir öfke ile yüzleşecektim. Öyle ki, yoldaşım siyahiler bile paranoyamın oldukça utanç verici olduğunu söyleyecekti. Fakat acımasız, küçük pamuk kozaları yüzünden kesilmiş parmakları görmüştüm ve bir talebi daha kaldırabilecek

dermanı kalmamış sırtlara, omuzlara, kollara ve bacaklara şahit olmuştum.

Bazı işçiler çuvallarını ertesi sabah tekrar almak üzere Mağaza'da bırakırlardı, fakat kimisi çuvallarını onarmak için yanında eve götürmek zorunda kalırdı. Onları, o kaba malzemeyi gaz lambasının ışığında tüm günün yorgunluğundan sertleşmiş parmaklarıyla dikerken hayal etmekten çekinirdim. Sadece birkaç saat sonra Hemşire Henderson'ın Mağazası'na geri yürüyüp kumanyalarını alıp tekrar bir kamyonun arkasına yüklenmek zorundaydılar. Sonra da, aslında sezonu başladıkları gibi bitireceklerini bilmelerine rağmen yıl boyu yetecek kadar para kazanmayı denedikleri başka bir günle yüzleşmek. Bir aileyi üç ay boyunca geçindirebilecek para ya da kredi olmadan. Pamuk toplama zamanında öğleden sonralar, sabah erken saatte doğanın lütfu olan mayhoşluk, kayıtsızlık ve yumuşak lamba ışığının bir nebze de olsa yumuşattığı Güneyli Siyahilerin yaşamındaki acımasızlıkları gözler önüne seriyordu.

2

Bailey altı yaşında ve ben de ondan yalnızca bir yaş küçükken, çarpım tablolarını sonraları bir tek San Francisco'daki Çinli çocukların abaküslerinde kullandıklarını gördüğüm bir hızla ezberimizden okuyabiliyorduk. Yazları gri renkli bir demir yığını olan göbekli sobamız, kışları pembemsi kor bir renk alırdı ve eğer akılsızca bir hata yapma gafletine düşecek olursak bizim için ağır bir disiplin tehdidine dönüşürdü.

Willie Amca dev bir siyah Z gibi (çocukken sakat kalmıştı) oturur ve Lafayette Kasabası Eğitim Kurumları'nın öğretme

becerilerini kanıtlayışımızı izlerdi. Suratının sol tarafı sanki alt dişlerine bir makara takılıymış gibi aşağı sarkıktı ve sol eli Bailey'nin elinden bir gıdım büyüktü, fakat ikinci hatada ya da üçüncü çekincede fazlasıyla büyük olan sağ eliyle birimizi yakasının arkasından yakalar ve yakaladığı gibi de suçluyu, şeytanın diş ağrısı gibi zonklayan kızıl sobaya doğru iterdi. Asla yanmadık, ama ben bir keresinde korkumdan sobanın üzerine atlayarak, bizim için bir tehdit oluşturmaya devam etmesi ihtimalini ortadan kaldırmaya çalıştığımda, yanmış olabilirim. Çoğu çocuk gibi ben de eğer en korkunç tehlikeyle gönüllü olarak yüzleşir ve *zafer* kazanırsam, onun üzerinde sonsuza kadar hükmüm olabileceğini sanıyordum. Fakat kendimi kurban etme çabam engellenmişti. Willie Amca beni elbisemden sıkıca yakalamıştı ve sobaya anca kızgın demirin sıcak, kuru kokusunu alabilecek kadar yaklaşabilmiştim. Çarpım tablolarını sırf azmettiğimiz ve başka bir seçeneğimiz de olmadığı için, esas prensibini anlayamadan öğrendik.

Topallık çocuklar için öyle büyük bir trajedidir ki, varlığından utanç duyarlar. Ve tabiat ana onları şekillendireli henüz çok olmadığından, onun kötü şakalarından biri olmaktan kıl payı yırttıklarını hissedebilirler. Ucuz yırtmış olmanın verdiği rahatlamayla, bu duygularını katlanamadıkları ve eleştirdikleri şanssız topaldan çıkarırlar.

Anacık, Willie Amcamın üç yaşındayken onunla ilgilenen kadın tarafından düşürülmesini defalarca, hiçbir duygu belirtisi göstermeden anlatmıştı. Bakıcıya hınç beslermiş gibi görünmediği gibi, kazanın olmasına izin veren Tanrı'ya da isyan etmemişti. Aslında "öyle doğmadığı" hikâyesini insanlar artık ezberlemiş olsa da, o tekrar tekrar açıklama ihtiyacı duyardı.

Toplumumuzda iki bacaklı, iki kollu güçlü siyahi adamlar bile ancak hayatta kalabilecek kadar kazanıyorken, kolalı gömlekleri, cilalı ayakkabıları ve yiyecek dolu raflarıyla Willie Amca, zar

zor iş bulan ve onunla da üç kuruşu ancak bir araya getirenlerin şamar oğlanı ve esprilerinin hedefiydi. Kader Willie Amca'yı sakat bırakmakla kalmamış, aynı zamanda yoluna çifte bariyer koymuştu. Hem gururlu hem de duyarlıydı. Dolayısıyla ne sakat değilmiş gibi numara yapar ne de kendini insanların onun özrünü itici bulmadıkları düşüncesiyle kandırırdı.

Onu izlememeye çalıştığım onca yıl içinde yalnızca bir kez topal değilmiş gibi yaptığına şahit oldum.

Bir gün okuldan geldiğimde avlumuzun önüne park etmiş koyu renkli bir araba gördüm. Hızla içeri girdiğimde Willie Amca'yı yabancı bir adam ve kadınla (daha sonra Willie Amca onların Little Rock'tan öğretmenler olduklarını söyledi) Mağaza'nın serinliğinde Dr. Pepper içerken buldum. Etrafta, kurulmadığı halde çalan bir çalar saat gibi bir tuhaflık sezinledim.

Bunun yabancılar yüzünden olmadığından emindim. Yolcular, devamlı olmasa da yeteri sıklıkta, Stamps'teki tek zenci dükkânından tütün ya da içecek bir şeyler almak için anayoldan saparlardı. Willie Amca'yı gördüğüm anda endişelerimi tetikleyen şeyin ne olduğunu iyi biliyordum. One doğru eğilmiyor ya da onun için özel olarak yapılmış olan rafa dayanmıyor, tezgâhın arkasında dimdik duruyordu. Dimdik. Gözlerinde hem gözdağı verir, hem de ilgi istermiş gibi bir ifade vardı.

Yabancıları saygılı bir biçimde selamladım ve hemen amcamın bastonunu bulmak için etrafı gözlerimle kolaçan ettim. Görünürde yoktu.

"Aaa.. bu bu... bu... aaa, bu benim yeğenim. O... aaa... okuldan yeni geldi."

Sonra çifte dönerek, "Aaaa... zamane çocukları... işte... bilirsiniz... okulda tüm gü-gü-gün oynasalar da e-e-eve gelip biraz daha oy-oynayabilmek için sabırsızlanırlar."

Çift dostane bir biçimde gülümsedi.

"Hadi çık dışarı ve o-oyna kızım."

Kadın yumuşak, Arkansaslı sesiyle güldü ve "Eee Bay Johnson, ne derler bilirsiniz, yalnızca bir kez çocuk olunur. Sizin çocuğunuz var mı?" dedi.

Willie Amca bana, yüksek bilekli ayakkabılarının bağcıklarını bağlaması yarım saatini aldığında dahi yüzünde görmediğim bir sabırsızlıkla bakıyordu. "Sana.. sana... dışarı çıkıp... oynamanı söylemedim mi?" Çıkarken onun *Garret Snuff*, *Prince Albert* ve *Spark Plug* çiğneme tütünlerinin durduğu raflara yaslandığını gördüm.

"Hayır, hanfendi... ço-çocuğum da eşim de yok." Gülümsemeye çalıştı. "Bakmam gereken yaşlı bir a-a-annem ve kardeşimin i-iki çocuğu var."

Başkalarının gözüne hoş görünmek için bizi kullanması umurumda değildi. Hatta, eğer istese kızı gibi de davranabilirdim. Öz babama karşı hiçbir sadakat duygusu beslemediğim gibi, eğer Willie Amcamın çocuğu olsaydım çok daha iyi muamele göreceğimi düşünüyordum. Çift birkaç dakika sonra ayrıldı ve kırmızı arabanın evin arkasından tavukları ürkütüp tozu dumana katarak Magnolia'ya doğru gözden kayboluşunu izledim.

Willie Amca raflar ve tezgâh arasındaki uzun, loş koridorda bir rüyadan tırmanarak çıkan bir adam gibi tutuna tutuna ilerliyordu. Sessizliğimi korudum ve kömür yağı tankına ulaşana kadar yalpalayarak, sağa sola çarparak ilerleyişini izledim. Elini karanlık girintinin içine sokup güçlü yumruğuyla bastonunu aldı ve ağırlığını ahşap desteğe verdi. Başardığını düşünüyordu.

O çiftin (sonraları o çifti daha önce hiç görmediğini söylemişti) Little Rock'a sağlam bir Bay Johnson hatırasıyla dönmelerinin onun için neden bu kadar önemli olduğunu asla bilemeyeceğim.

Belki de tıpkı mahkûmların demir parmaklıklar ardında olmaktan ve suçluların kınanmaktan bıkması gibi, o da sakat

olmaktan bıkmıştı. Yüksek tabanlı ayakkabıları ve değneği, tam kontrol edemediği kasları, kalın dili ve görüntüsü yüzünden devamlı aşağılanmaya ya da acımaya maruz kalmanın ıstırabı onu yıpratmıştı ve bir akşamüstü ya da bir akşamüstünün bir kısmında da olsa bunları yaşamamayı istemişti. Onu anlıyordum ve o an kendimi ona daha önce hiç olmadığım kadar yakın hissettim.

Stamps'te geçen yıllarda, William Shakespeare'le tanıştım ve ona âşık oldum. O benim ilk aşkımdı. Her ne kadar Kipling, Poe, Butler, Thackeray ve Henley'den son derece keyif alsam ve onlara sonsuz saygı duysam da, toy ve sadık tutkumu Paul Lawrence Dunbar, Langston Hughes, James Weldon Johnson ve W.E.B. Du Bois'nın *Litany at Atlanta*'sına* sakladım. Ama "Düşünce insanların ve kaderin gözünden, Aforozlular gibi yapayalnız ağlarım"** diyen Shakespeare'di. Bu bana en tanıdık gelen haldi. Ne de olsa öleli çok olduğundan kimsenin önemsemeyeceğini söyleyerek kendimi onun beyaz olmasıyla ilgili rahatlatıyordum.

Bailey ve ben *Venedik Taciri*'nden bir sahneyi ezberlemeye karar vermiştik, fakat Anacık bize yazarla ilgili sorular sorup da ona Shakespeare'in beyaz olduğunu söylemek zorunda kaldığımızda, onun için ölmüş ya da ölmemiş olmasının bir önemi olmayacağını fark ettik ve onun yerine James Weldon Johnson'ın *Yaradılış*'ını seçtik.

---

* W.E.B. Du Bois (23 Şubat 1868-27 Ağustos 1963), ABD'li sosyolog. 20. yüzyılın ilk yarısında ABD'de Siyah protesto hareketinin en önemli önderidir. *Litany at Atlanta*, çıkan isyanın Atlanta Anlaşması'nın bir fiyasko olduğu ve siyahların yasal haklarını kazanamadıklarını kanıtladığını savunduğu deneme yazısıdır. (ç.n.)

** W. Shakespeare, *Tüm Soneler*, çev. Talât Sait Halman, Cem Yayınevi, İstanbul 1993, s. 99. (ç.n.)

3

Kepçenin ağırlığını dahil etmeden iki yüz elli gram unu tartmak ve temiz ince kâğıt torbalara doldurmak benim için bir nevi maceraydı. İçindeki un, lapa, küspe, şeker ya da mısırın ağırlık göstergesini iki yüz elli grama ya da yarım kiloya getirmesi için gümüşi kepçenin ne kadar dolu olması gerektiğini göz kararı anlayabiliyordum. Tam tamına tutturduğum zaman kadirşinas müşterilerimiz buna hayran kalırdı: "Hemşire Henderson, senin bu torunlar kesinlikle çok zeki." Eğer olması gerekenden az koyarsam, şahin gözlü kadın, "O poşete biraz daha koy bakayım, ufaklık. Benden kâr etmeye kalkışma," derdi.

Ben de kendimi sessizce fakat ısrarla cezalandırırdım, çünkü her kötü tahmin, dünyada Bailey ve belki bir de konserve ananas hariç her şeyden fazla sevdiğim gümüş paketli tatlı çikolata drajelerinden olmam anlamına geliyordu. Ananas takıntım beni neredeyse delirtecekti. Büyüdüğüm ve sadece kendim için bir kutu alabildiğim günlerin hayalini kuruyordum.

Tatlı altın halkalar tüm yıl boyunca egzotik konserve kutuları içinde raflarımızda duruyor olsalar da, biz yalnızca yılbaşı zamanı tatlarına bakabiliyorduk. Anacık, ananasların suyunu, neredeyse simsiyah meyveli kekler yapmak için kullanırdı. Tersyüz kek yapmak için ananas halkalarını is tutmuş, ağır, demir tavalarına dizerdi. Bailey ve bana birer dilim düşerdi ve ben kendi payımı saatlerce süründürür, meyveyi parmaklarımdaki hoş kokudan başka bir şey kalmayana kadar didiklerdim. Ananas tutkumun bir konserve çalıp (ki bu mümkündü) bahçede tek başıma yememe izin veremeyecek kadar kutsal olduğunu düşünmek hoşuma gidiyordu ama eminim ki kokunun beni ele vermesi ihtimalini tartarak böylesi bir girişimde bulunmaya cesaret edememişimdir.

On üç yaşıma gelip de Arkansas'ı geri dönüşü olmayacak şekilde terk edene kadar Mağaza, bulunmayı en sevdiğim yerdi. Sabahları bu yalnız ve boş mağaza, tıpkı bir yabancıdan gelen açılmamış bir hediyeye benzerdi. Ön kapıları açmak beklenmedik hediyenin üzerindeki kurdeleyi çözmek gibiydi. Işık içeri yumuşakça dolar (kuzeye bakıyorduk) ve uskumru, somon, tütün ve iplik dizili raflara düşerdi. Domuz yağıyla dolu büyük fıçıya doğrudan düşen ışık, yazları öğlen olduğunda katı yağı koyu bir çorba kıvamına getirirdi. Ne zaman öğleden sonra Mağaza'ya adım atsam, onun yorgun olduğu hissine kapılırdım. Tamamlanmamış işinin düşük nabzını bir tek ben duyabilirdim. Ama yatma zamanının hemen öncesinde, içeri girip gerek faturalarıyla ilgili tartışan, gerek komşularıyla ilgili espriler yapan ya da sadece Hemşire Henderson'a hatır sormak için uğrayan sayısız insandan sonra, sihirli sabahların vaat ettikleri, yorgun yaşam dalgaları şeklinde ailemizin üzerine yayılırdı.

Anacık, kıtır kraker kutularını açardı ve dükkânın arka tarafındaki et kesim tezgâhının etrafına otururduk. Ben soğanları doğrardım, Bailey iki hatta bazen üç konserve sardalye açar, içlerindeki yağ ve tekne kokuları kutulardan dışarı sızardı. Bu akşam yemeğiydi. Akşamüstleri, böyle biz bize olduğumuzda, Willie Amca ne seğirir, ne titrer, ne de bir "hastalık" belirtisi gösterirdi. Bir günün sonundaki huzur, Tanrı'nın çocuklarla, zencilerle ve sakatlarla yaptığı anlaşmanın hâlâ geçerli olduğunun teminatı gibiydi.

Kepçeyle tavuklara mısır atmak ve domuzları beslemek için mayhoş kuru lapayı kalan yemekler ve yağlı bulaşık suyuyla karıştırmak akşam görevlerimiz arasındaydı. Bailey ve ben çamura bata çıka domuz ağıllarına giden loş yoldan ilerler ve çitin ilk basamağına çıkarak nahoş karışımı minnettar domuzlarımızın

önüne dökerdik. Yumuşak pembe burunlarını lapaya daldırır, eşelerken hoşnutlukla homurdanırlardı. Biz de cevap olarak şakacıktan homurdanırdık. Aynı zamanda görevlerin en pisini tamamladığımız ve domuz yeminin kötü kokusu yalnızca ayakkabılarımıza, çoraplarımıza, ayaklarımıza ve ellerimize bulaştığı için minnettar olurduk.

Bir gün geç vakitte, biz domuzlarla ilgilenirken, ön avluda at sesi duydum (aslında, her ne kadar koyacak bir araba olmasa da, araba yolunda demek daha doğru olurdu); bir binek atı olan sessiz ama nemrut Bay Steward'ın bile gün ağarıp tarlayı harmanlama zamanı gelene kadar sıcak ateşinin yanında dinleniyor olacağı bu perşembe akşamında kimin geldiğini öğrenmek için avluya koştum. Bir zamanlar şerif olan o adam, yüzünde çapkın bir ifadeyle atının tepesinde oturuyordu. O lakayt duruş, aptal hayvanlar üzerinde dahi sahip olduğu yetki ve gücü vurgulamak içindi. Zencilere karşı neler yapabileceğini ise söylemeye dahi lüzum yoktu.

Genzinden çıkan sesi, gergin havada asılı kaldı. Bailey ile ben, Mağaza'nın köşesinden Anacık'a; "Annie, Willie'ye bu gece dikkatli takılmasını söylesen iyi olur. Bugün çılgın bir zenci, beyaz bir hanıma bulaştı. Daha sonra bizim çocuklardan bazıları buraya gelecek," dediğini duyduk. Geçen onca yıla rağmen, ağzımı sıcak, kuru havayla dolduran ve bedenimi tutuşturan o korku hissini anımsayabiliyorum.

"Çocuklar?" Şu beton suratlar, şu seni cumartesi günü şehir içinde anacaddelerden birinde gezerken görse nefret dolu bakışlarıyla adeta üzerindeki kıyafetleri ateşe veren gözler... Çocuklar? Sanki gençlik onlara hiç uğramamış. Çocuklar? Hayır, daha çok üzerlerine ölü toprağı serilmiş, güzellikten ya da öğrenmekten nasibini alamadan yaşlanmış adamlar. Eski nefretlerin çirkinliği ve çürümüşlüğü.

Kıyamet günü geldiğinde eğer şu eski şerifin yaptığı iyiliklere tanıklık etmek üzere Aziz Peter'ın huzuruna çıkacak olsaydım, onun namına hiçbir şey söyleyemezdim. Amcam ve Klan'ın geleceğini haber alan her siyahi adamın aceleyle tavuk dışkıları içine saklanmak üzere evlerine kaçacağına dair inancını duymak utanç vericiydi. Anacık'ın teşekkür etmesine fırsat vermeden, her şeyin olması gerektiği gibi olduğundan, yani kendisinin bu her şeyi hak eden köleleri, görmezden geldiği toprak kanunlarından kurtaran son derece nazik bir toprak ağası olduğundan emin bir şekilde avludan ayrıldı. Anacık aceleyle gaz lambalarını söndürdüğünde, atının toynaklarının çıkardığı tok sesler hâlâ belirgindi. Willie Amca'yla aralarında sessiz ve sıkıntılı bir konuşma geçti ve sonra Bailey'le beni Mağaza'ya çağırdı.

Patatesleri ve soğanları sepetlerinden çıkarmamız ve onları birbirinden ayıran duvarları yıkmamız istenmişti. Sonra Willie Amca bıktırıcı ve korku dolu bir yavaşlıkla, kauçuk uçlu bastonunu bana vererek artık yeteri kadar geniş olan sepete girmek için eğildi. Dümdüz yatabilmesi adeta bir ömür sürdü ve sonra onu güveç gibi, katman katman patates ve soğanla kapladık. Anacık karartılmış Mağaza'nın içinde, dizlerinin üzerinde dua etmeye başladı.

Neyse ki o akşam "çocuklar" avlumuza gelip Mağaza'yı açması için Anacık'a ısrar etmediler. Kesin Willie Amca'yı bulur ve linç ederlerdi. Amcam, sanki gerçekten iğrenç bir suç işlemiş gibi, tüm gece boyunca inledi. Boğuk sesi sebze örtüsünün altından dışarıya taşıyordu ve ben kafamda, ağzının sağ tarafa doğru çektiğini, salyasının patateslerin üzerine aktığını ve orada tıpkı sabahın sıcaklığını bekleyen çiğ taneleri gibi beklediğini canlandırıyordum.

4

Bir Güney kasabasını bir Kuzey kasabasından, küçük bir köyden ya da gökdelenli bir şehirden ayıran nedir? Cevap, cahil çoğunluk (o) ve bilgili azınlık (sen) olmalı. Çocukluğun tüm cevapsız soruları, nihayetinde kasabaya geri devredilmeli ve orada cevaplanmalıdır. Kahramanlar ve korku kaynağı adamlarla, değerler ve nefretlerle tanışma ve bunların sınıflandırılması ilk o çevrede gerçekleşir. Sonraki yıllarda yüzler, mekânlar ve belki ırklar, taktikler, keskinlikler ve amaçlar değişir ama giydikleri o geçirgen maskelerin altında ebediyen, çocukluktaki o ucu sivri kukuletalı yüzlerini giymeye devam ederler.

Mağaza'nın bitişiğindeki Rambling House'ta yaşayan Bay Mc. Elroy çok uzun ve yapılı biriydi ve yıllar, her ne kadar omuzlarını çökertmiş olsa da, onu tanıdığım dönemde henüz koca göbeğini ya da ellerini ya da ayaklarını etkilememişti.

Okul müdürü ya da ziyaretçi öğretmenler dışında, tanıdığım bir örnek ceket ve pantolon giyen tek zenciydi. Erkek kıyafetlerinin öyle satıldığını ve buna takım dendiğini öğrendiğimde, bunu her kim akıl ettiyse oldukça zeki biriymiş, diye düşündüğümü hatırlıyorum, çünkü bana göre takım giymek erkekleri daha az erkeksi, daha az ürkütücü ve biraz daha kadınlar gibi gösteriyordu. Bay McElroy asla gülmezdi, nadiren gülümserdi ama hakkını vermem lazım ki, Willie Amca ile sohbet etmekten hoşlanırdı. Bailey ve bana göre, kiliseye gitmiyor oluşu da son derece cesur biri olduğunun kanıtıydı. Bu şekilde büyümek, dine yukarıdan bakabilmek ve özellikle de Anacık gibi birine komşu olarak yaşamak ne kadar harika olurdu. Onu, her an her şeyi yapabileceğini düşünerek, heyecanla izlerdim. Her ne kadar şu yaşımda dönüp baktığımda, onu Stamps metropolünün çevre kasabalarındaki

daha az bilgili insanlara patentli ilaç ve tonikler satan basit ve sıradan bir adam olarak görsem de, bundan bıktığımı ya da onunla ilgili hayal kırıklığına uğradığımı hatırlamam.

Bay McElroy'la Anacık arasında bir uzlaşma var gibiydi. Bu çok barizdi, çünkü bizi bahçesinden asla kovalamazdı. Yazları güneş batmaya yakın etrafımı saran acı meyvelerinin aromasıyla ve onlardan beslenen sineklerin vızıltısıyla mayışmış bir şekilde bahçesindeki tespihağacının gölgesinde otururdum. Verandasındaki delikli salıncağında, üç parçalı takımı içinde sallanırken, yayvan hasır şapkası böceklerin vızıltısıyla eşzamanlı hareket ederdi. Bay McElroy'dan gün içinde olsa olsa bir selamlaşma beklenebilirdi. "Günaydın, çocuk," ya da "İyi günler, çocuk," dedikten sonra, eğer onunla evinin önündeki yolda ya da kuyuda tekrar karşılaşırsam ya da saklambaç oynarken evin arkasında karşıma çıkarsa tek kelime etmezdi.

Kendisi çocukluğuma ait bir gizem olarak kaldı. Büyük, çok pencereli, verandası dört yanını çevreleyen bir evin sahibi bir adam. Bağımsız siyahi bir adam. Stamps'te bir kronolojik hata.

Bailey hayatımdaki en harika insandı. Ve benim abim, bir tanecik abim olması ve onu paylaşmak zorunda kalacağım kız kardeşlerimin olmaması gerçeği o kadar talihli bir şeydi ki, sırf Tanrı'ya minnetimi gösterebilmek için bir Hıristiyan gibi yaşamak istedim. Benim iri, kemikli ve cırlak olmama karşılık, o küçük, zarif ve yumuşaktı. Ben, oyun arkadaşlarımız tarafından bok rengi diye tarif edilirken, o, kadife rengi derisinden ötürü övgüler alırdı. Onun saçları kıvırcık bukleler halindeydi ve benim kafam siyah çelik gibi yünle kaplıydı. Ve o yine de beni severdi. Büyüklerimiz fiziksel özelliklerim hakkında kırıcı sözler ettiklerinde (ailem benim için acı verici derecede güzeldi), Bailey odanın öteki ucundan bana göz kırpardı ve ben intikam almasının an meselesi olduğunu anlardım. Yaşlı hanımların benim kime

çektiğim hakkında konuşmalarına izin verir, sonra buz gibi bir sesle, "Bayan Coleman, oğlunuz nasıl? Geçen gün onu gördüm ve neredeyse ölecek kadar fena görünüyordu." derdi. Ve dehşete düşen kadınlar, "Ölmek mi? Ne ölmesi? O hasta değil ki," diye sorduğunda, öncekinden de soğuk bir ses ve ifadesiz bir suratla cevap verirdi: "Çirkinlikten!"

Kahkahamı tutar, dilimi ısırır, dişlerimi gıcırdatır ve oldukça ciddi bir şekilde durarak yüzümden bir tebessümün emaresini dahi silerdim. Sonrasında, evin arkasında kara ceviz ağacının orada, kahkahadan kırılırdık.

Bailey, Henderson/Johnson ailelerinin medarı iftiharı olduğunu bildiğinden, tüm yaramazlığına rağmen küçük bir cezayla paçayı kurtaracağını biliyordu.

Hareketleri, sonraları eş dosta da anlatacağı üzere, tıkır tıkır işleyen bir makine gibiydi. Sanki bir günde, herkesin bildiği gibi 24 saat değil, fazlası vardı. Görevleri, ödevleri bitirir, benden daha fazla kitap okur ve yamaçta, her birinde galip geldiği grup oyunları oynardı. Kilisede sesli dua da eder, meyve tezgâhının altında, Willie Amca'nın burnunun dibinde duran varilden turşu da çalardı.

Bir keresinde, Mağaza öğle yemeği müşterileriyle doluyken, küspeden ve undan ekinbitlerini ayırmak için de kullandığımız süzgeci varile daldırıp iki dolgun turşu çıkarmıştı. Yakaladıklarını sularının yeterince süzülebilmesi için süzgeci varilin kenarına kancalamıştı. Son okul zili çaldığında, neredeyse tamamen kurumuş turşuları süzgeçten çıkarıp cebine koymuş ve süzgeci de portakalların arkasına doğru fırlatmıştı. Koşarak Mağaza'dan çıkmıştık. Yazdı ve pantolonu kısaydı, bu yüzden turşu suyu soluk bacaklarından aşağı akıyordu ve o, ganimet dolu cepleri ve adeta "Çok güzel, değil mi?" diyen gülen gözleriyle zıplıyordu. Sirke fıçısı ya da ekşi bir melek gibi kokuyordu.

Erken saatte halletmemiz gereken görevlerimiz bittiğinde, Willie Amca ya da Anacık Mağaza'yla ilgilenirdi; bizi çağırdıklarında duyabilecekleri bir mesafede olduğumuz sürece çocuk oyunları oynamakta özgürdük. Saklambaç oynadığımızda, "Dün gece, bir önceki gece, kapımda yirmi dört hırsız vardı. Hepsi mi saklanmış? Dediler, izin ver içeri girelim! Ben de kafalarına merdaneyi geçirdim! Hepsi mi saklanmış?" tekerlemesini söylerken Bailey'nin sesi kolayca ayırt edilirdi. Lideri takip et oyununda, doğal olarak yapması en cesaret gerektiren ve ilginç şeyleri yaratan oydu. El ele tutuşarak bir kamçı gibi dalgalandığımız oyunda fırıldak gibi döner kahkahalarla döne düşe, ancak kalbimin son kez atmasına ramak kala durup, gülmeye devam ederek oyuna geri dönerdi.

Yalnız bir çocuğun tüm (hiçbiri gerçek dışı olmayan) ihtiyaçları içinde –eğer söz konusu olan umut ve bütünlük umuduysa– en önemlisi, sarsılmaz bir tanrıya duyulan sarsılmaz ihtiyaçtır. Benim güzel siyahi abim de benim öbür dünyamdı.

Stamps'te bozulması engellenebilecek her şeyin konservesini yapmak âdettendi. Av mevsimi açıldığında, ilk donun sonrasında, tüm komşular domuzları ve hatta eğer süt vermeyi bıraktıysa sessiz, koca gözlü inekleri bile kesmek için birbirine yardım ederdi.

Hıristiyan Metodist Episkopal Kilisesi'nin misyoner hanımları, sosislik domuz eti hazırlamada Anacık'a yardıma gelirlerdi. Tombul kollarını dirseğe kadar kıymanın içine daldırıp, kıymayı nefes açan adaçayı, karabiber ve tuzla karıştırır ve pırıl pırıl kara ocak için tahta getirmiş olan uslu çocuklar için lezzetli küçük tadımlıklar hazırlarlardı. Erkekler daha büyük et parçaları keser ve tütsüleme sürecini başlatmak için tütsü odasına sererlerdi. Domuz butlarının eklem kısımlarını öldürücü görünen bıçak-

larıyla açar, yuvarlakça bir kemiği ("eti bozabilirdi") çıkarlar, eti ince çakıla benzeyen, iri taneli kahverengi tuzla ovduklarında kan yüzeye çıkardı.

Yıl boyunca, bir sonraki dona kadar, yiyeceklerimizi tütsü odasından, Mağaza'nın bitişiğindeki küçük bahçeden ve raflar dolusu konserveden temin ederdik. Raflarda aç bir çocuğun ağzını sulandıracak kadar çok çeşit vardı. Her daim, olması gereken boyda kesilmiş yeşil fasulye, kara lahana, beyaz lahana, sulu kırmızı domates konserveleri, dumanı tüten tereyağlı bisküviler ve sosis, pancar, yemişler ve Arkansas'ta yetişen her meyve.

Ama Anacık yılda en az iki kez, çocuklar olarak beslenmemizin taze et de içermesi gerektiğine kanaat getirirdi. O zaman paraları alır –bozukluklar Bailey'ye emanet edilirdi– ve ciğer almaya yollanırdık. Beyazların buzdolapları olduğundan, kasapları Texarkana'daki ticari mezbahalardan et alır ve yazın en sıcak zamanında dahi zenginlere satarlardı.

Stamps'in siyahi bölgesini geçmek, çocuk aklımızla bize kıtalar aşmak gibi gelirdi. Âdet olduğu üzere her karşılaştığımız kişiyle durup konuşmak mecburiyetindeydik ve Bailey kendini her arkadaşla birkaç dakika oynamak zorunda hissederdi. Kasabaya cebimizde parayla (ha Bailey'nin cebi, ha benim) özgürce dolaşarak gitmek pek keyifliydi. Kasabanın beyazlara ait bölgesine varmadan son durak olan Bay Willie Williams'ın Do Drop Inn'inden ayrıldıktan sonra, göleti geçmemiz ve tren raylarında maceralı bir yolculuk yapmamız gerekiyordu. Biz, insan yiyen hayvanların bölgesine silahsız giren kâşiflerdik.

Stamps'te öyle mutlak bir ayrımcılık vardı ki çoğu siyahi çocuk beyazların neye benzediğini bile bilmiyordu. Tek bildikleri, farklılardı, korkulasılardı ve bu korku güçsüzün güçlüye, fakirin zengine, işçinin patronuna ve pejmürde giyimlinin iyi giyimliye duyduğu nefreti de içeriyordu.

Beyazların gerçek olduğuna asla inanmadığımı hatırlıyorum. Onların mutfaklarında çalışan çoğu kadın bizim Mağaza'dan alışveriş yapardı ve yıkanmış çamaşırları kasabaya geri taşıyacakları zaman, genelde büyük sepetleri bizim ön verandaya koyar ve kolalanmış kıyafetlerin içinden rasgele bir parça çekip çıkararak, ya ne kadar incelikli ütü yaptıklarını ya da işverenlerinin eşyalarının ne kadar çeşitli ve gösterişli olduğunu gösterirlerdi.

Ben sergilenenlerin dışındaki parçalara bakardım. Mesela, beyaz adamların tıpkı Willie Amcam gibi şort giydiklerini ve şortlarında "şeylerini" çıkarıp işeyebilmeleri için bir delik olduğunu, beyaz kadınların memelerinin kimilerinin dediği gibi elbiselerinin içine yerleştirilmiş olmadığını biliyordum, çünkü sepetlerde sutyenlerini görmüştüm. Ama kendimi onları insan olarak görmeye zorlayamıyordum. İnsanlar Bayan LaGrone, Bayan Hendricks, Anacık, Peder Sneed, Lillie B ve Louise ve Rex'ti. Beyazlar insan olamazdı, çünkü ayakları çok küçüktü ve derileri çok beyaz ve neredeyse şeffaftı ve insanların yaptığı gibi ayak parmak köklerine ağırlık vererek değil, atlar gibi topuklarında yürüyorlardı.

İnsanlar kasabanın benim olduğum tarafında yaşayanlardı. Hepsini sevmiyordum ya da doğrusunu söylemek gerekirse hiçbirini çok sevmiyordum ama onlar insandı. Bu diğerleri, kendi tuhaf, hayata benzemeyen hayatlarında yaşayan garip solgun yaratıklar, halk sayılmazdı. Onlar beyaz halktı.

5

Büyükanne Henderson'a göre tüm günahlarımızdan kurtuluşumuz, "Kirli olmamalısın" ve "Edepsiz olmamalısın" emirlerine uymaktan geçiyordu.

En soğuk kış gecelerinde dahi gece yatmadan yüzümüzü, kollarımızı, boynumuzu, bacaklarımızı ve ayaklarımızı yıkamak zorundaydık. Büyükannem yüzünde yapmacık bir gülümsemeyle, imanlı insanların kâfirliğe cesaret ettiklerinde kontrolü kaybederek "önce elden geldiğince, sonra caiz olan kadar yıkandığını" da söylemeyi asla es geçmezdi.

Kuyuya gider ve buz gibi berrak suda yıkanır, aynı derecede soğuk, katı vazelinle bacaklarımızı yağlar, sonra parmaklarımızın ucuna basa basa eve dönerdik. Ayak parmaklarımızdaki tozu temizler ve her zaman aynı sırayla, okul ödevlerini yapma, mısır ekmeği yiyip kesik süt içme, dua okuma ve sonra uyuma rutinine koyulurduk. Anacık'ın biz uykuya daldıktan sonra ayaklarımızı kontrol etmek için yorganları kaldırması meşhurdu. Eğer ona göre yeterince temiz değillerse, kızılcık sopasını alır (acil durumlar için kapının arkasında bir tane tutardı) ve suçluyu birkaç isabetli ve yakıcı uyarı vuruşuyla uyandırırdı.

Geceleri kuyunun çevresi karanlık ve kaygan olurdu. Diğer çocuklar bize yılanların suyu çok sevdiğinden, bu yüzden de geceleyin su çekmek ve sonra da bir başına durup yıkanmak zorunda kalan herkesin, tam da gözlerine gelen sabunu yıkarken, kıvrıla kıvrıla yol alan zehirli suyılanları ve çıngıraklı yılanlarla, şişen engerekler ve avını boğan boa yılanlarıyla, karşılaşabileceklerinden bahsetmişti. Fakat Anacık bizi temizliğin dindarlığın bir parçası olduğuna ikna etmekle kalmamış, aynı zamanda kirliliğin de ıstırabın kaynağı olduğuna inandırmıştı.

Tanrı'nın iğrendiği arsız çocuklar, ebeveynleri için utanç kaynağı olmanın yanı sıra eve de sülaleye de felaket getirebilirdi. Her yetişkine bayım, bayan, hanım, teyze, kuzen, amca, birader, hemşire ve ailevi ilişkileri vurgulayan bin tane daha unvanla ve alçakgönüllülükle hitap edilmeliydi.

Yazılı olmayan bu kanunları züğürt beyazların çocukları hariç herkes bilir ve herkes onlara saygı duyardı.

Bu züğürt beyaz ailelerin bazıları Anacık'ın okulun arka tarafında bulunan çiftlik arazisinde yaşardı. Bazen sürü halinde Mağaza'ya gelir, tüm alanı doldurur, içeriyi havasız bırakır ve hatta en tanıdık kokuların bile değişmesine neden olurlardı. Çocuklar o tiz sesleriyle adeta puro kutusundan yapılma gitarlar gibi durmaksızın tıngırdayarak, rafların üzerine ve patates, soğan sepetlerinin içine tırmanırlardı. Benim Mağazam'da, benim asla kalkışmayacağım şeylere cesaret ediyorlardı. Anacık beyaz halkla (ve hatta züğürt beyazlarla da) ne kadar az konuşursak o kadar iyi olduğunu söylediğinden, Bailey ve ben bu değişmiş havanın içinde ciddi, sessiz dururduk. Ama oyuncu hayaletlerden biri bana yaklaşacak olursa, onu çimdiklerdim. Kısmen öfkeyle karışık gerilimimden ve kısmen bedeninin gerçek olduğuna inanmadığımdan.

Amcamı ilk adıyla çağırıyor ve Mağaza'nın içinde ona emirler yağdırıp duruyorlardı. O da ağır aksak yürüyüşüyle, beni utançtan yerin dibine sokarak onlara itaat ediyordu.

Anacık da onların emirlerine uyuyordu fakat ihtiyaçlarını tahmin edebildiğinden kul köle oluyor gibi görünmüyordu.

"İşte şeker, Bayan Potter ve bu da kabartma tozu. Geçen ay çamaşır kolası almadınız, muhtemelen ihtiyacınız olacaktır."

Anacık her zaman yetişkinlerle konuşurdu, fakat bazı zamanlar, ah o can sıkıcı bazı zamanlar, pislik içindeki, sümüklü kızlar ona cevap verirdi.

"Hayır, Annie..." –Büyükanneme? Üzerinde yaşadıkları toprağın sahibi kimdi? Onların hayatları boyunca öğrenebileceklerinden fazlasını çoktan unutmuş olan kimdi? Eğer şu dünyada adalet diye bir şey varsa, Tanrı onları derhal bir kelime daha edemez hale getirmeliydi!– "Bize yalnızca biraz ekstra tuzlu kraker ve biraz daha uskumru ver."

En azından asla yüzüne bakmıyorlardı ya da ben hiç bakarlarken yakalamamıştım.

Azıcık eğitimi olan biri, en berbat vasıfsız işçi bile, yetişkin bir insanın doğrudan yüzüne bakmazdı. Bu, kişinin lafı ağzından almaya çalıştığı anlamına gelir. Kirli küçük çocuklar bunu yapmıyorlardı fakat Mağaza'nın içinde dokuz kamçılı kırbaç misali emir sallayıp duruyorlardı.

Aşağı yukarı on yaşına geldiğimde, bu rezil çocuklar büyükannemle yaşadığım en acı verici ve kafa karıştırıcı tecrübeyi yaşamama sebep oldular.

Bir yaz sabahı, yapraklar, naneli sakız ambalajları ve Viyana sosisi etiketleriyle dolu avluyu süpürdükten sonra, sarı toprağa tırmıkla, desenin belirgin olması ve bir mask gibi görünebilmesi için büyük bir özenle yarım ay şekilleri yaptım. Tırmığı Mağaza'nın arkasına koydum ve evin arka tarafından öne geçtiğimde Anacık'ı büyük, geniş beyaz önlüğü içinde ön verandada buldum. Kolalı önlüğü o kadar katıydı ki kendi başına da ayakta durabilirdi. Büyükannem hayranlık dolu bir ifadeyle avluya bakıyordu, ben de ona katıldım. Gerçekten de geniş dişli bir tarakla taranmış düz ve kızıl bir saç gibiydi. Büyükannem bir şey demiyordu fakat beğendiğini biliyordum. Önce okul müdürünün evine ve sonra sağa, Bay McElroy'un evine doğru baktı. Cemaatin önemli üyelerinden birinin günün kalabalığı onu silip götürmeden önce tasarımımı görmesini ümit ediyordu. Yukarıya, okula doğru baktı. Ben de onunla birlikte başımı çevirdim ve tam da o anda sürü halinde tepeden, okulun yanından aşağı doğru gelen züğürt beyaz çocukları gördük.

Ne yapacağız, der gibi büyükanneme baktım. Yaşından beklenmeyecek bir çeviklikle dizlerinin üzerine çöktü, ama belden yukarısı yolun karşısındaki meşe ağacının tepesini hedeflemiş, uzanıyor gibi görünüyordu. Sonra inleyerek bir ilahi okumaya başladı. Belki tam olarak inlemek denemez, ama nağme o kadar yavaş ve vezin o kadar garipti ki, kulağa inliyor da olabilir gibi

geliyordu. Bana tekrar bakmadı. Çocuklar tepeden aşağı yolu yarılamış, Mağaza'ya yaklaşmışlardı ki, hiç dönmeden "Hemşire, haydi içeri git," dedi.

Ona, "Büyükanne, onları bekleme. Benimle içeri gel. Eğer Mağaza'ya gelirlerse, sen yatak odasına git ve onlara ben hizmet edeyim. Onlar beni sadece sen etraftayken ürkütüyor. Yalnız başıma onlarla nasıl başa çıkacağımı biliyorum," diye yalvarmak istedim. Ama tabii hiçbir şey söyleyemedim ve içeri girerek tel kapının arkasına geçtim.

Kızlar verandaya varmadan, sobadaki çam kütükleri gibi çatlayıp patlayan kahkahaları duyuldu. Sanırım hayat boyu baki kalacak paranoyamın tohumları o soğuk, geçmek bilmeyen dakikalarda atıldı. En nihayetinde geldiler ve Anacık'ın önünde dikildiler. İlk önce yapmacık bir ciddiyet takındılar. Sonra içlerinden biri sağ kolunu sol dirseğinin içine doladı, dudaklarını çıkardı ve mırıldanmaya başladı. Büyükannemi taklit ettiğini fark ettim. Başka biri "Hayır, Helen, onun gibi durmuyorsun. Böyle yapacaksın," dedi. Sonra göğsünü kabarttı, kollarını kavuşturdu ve Annie Henderson'ın o tuhaf duruşunu taklit etti. Bir diğeri gülerek, "Hayır, sen de yapamıyorsun. Ağzın yeterince sarkık değil. Böyle olacak, dedi."

Kapının arkasındaki tüfek geldi aklıma, ama onu asla düz tutmayı beceremeyeceğimi biliyordum. Dolu duran ve her yılbaşı gecesi ateşlenen küçük av tüfeğimiz 410. sandıkta kilitliydi ve anahtarlar da Willie Amcamın anahtarlığındaydı. Sinekli tel kapının ardından, Anacık'ın önlüğünün kollarının, mırıldanmasının titreşimleriyle sallandığını görebiliyordum. Ama dizleri bir daha asla bükülemeyecekmişçesine kilitlenmiş gibi görünüyordu.

Şarkı söylemeye devam etti. Daha yüksek sesle değil belki ama daha sessiz de değil. Ne daha yavaş, ne daha hızlı.

Kızların pamuklu elbiselerindeki kir bacaklarına, ayaklarına, kollarına ve yüzlerine kadar devam ediyor, hepsini birbirinin aynı

gösteriyordu. Yağlı, renksiz, taranmamış saçlarının uçları mısır püskülü gibiydi. Onları daha iyi görüp, görüntülerini hafızama kazıyabilmek için çömeldim.

Gözyaşlarım elbisemde lekeler bırakmıştı. Ön avluya baktığımda her şey bulanık ve olduğundan daha da gerçekdışı görünüyordu. Dünya derin bir nefes almıştı ve dönmeye devam edip etmemek konusunda şüpheleri vardı.

Kızlar büyükannemle dalga geçmekten yorulmuş, başka taciz yolları aramaya başlamışlardı. Bir tanesi gözlerini şaşı yapıp, parmaklarını ağzının iki yanına takarak, "Buraya bak, Annie," dedi. Büyükannem mırıldanmaya devam ediyor, önlüğünün ipleri titriyordu. Yüzlerine avuç dolusu karabiber atmak, üzerlerine kül suyu dökmek, pis, ayaktakımı cahiller olduklarını suratlarına haykırmak istiyordum ama biliyordum ki ben ne kadar sahne arkasında kalmaya mahkûmsam onlar da o kadar rollerine hapsolmuşlardı.

Daha küçük kızlardan biri, diğer palyaçoların kahkahaları eşliğinde bir çeşit kukla dansı yaptı. Ama neredeyse kadın denebilecek kadar uzun boylu olan, son derece sessizce, duyamadığım bir şey söyledi. Büyükannemi izlemeye devam ederek avludan geri çekilmeye başladılar. Bir an (önlüğünün ipleri hariç) adeta bir taşa dönüşmüş olan Anacık'a taş atacaklarını düşündüm. Ama büyük kız arkasını döndü, eğilerek ellerini yere koydu, yerden bir şey almadı. Sadece ağırlığını ellerine kaydırdı ve amuda kalktı.

Kirli çıplak ayakları ve uzun bacakları göğe doğru havalandı. Elbisesi omuzlarından aşağı sarktı. Cinsel organının çevresindeki parlak kıllar bacaklarının birleştiği yerde kahverengi bir üçgen oluşturuyordu. O ölü sabahın boşluğu içinde bir süre asılı kaldı, sonra sallandı ve düştü. Diğer kızlar sırtını sıvazladılar ve sonra aralarında el çakıştılar.

Büyükannem ilahiyi değiştirerek "Cennetin ekmeği, cennetin ekmeği, beni bir lokma daha istemeyecek kadar doyur"u söylemeye başladı.

Ansızın farkına vardım ki ben de dua ediyordum. Peki büyükannem daha ne kadar dayanabilirdi? Onu maruz bırakabilecekleri daha onursuz başka bir durum olabilir miydi? Ben olup bitenin dışında kalabilir miydim? Büyükannem ne yapmamı isterdi?

Sonra kasabaya gitmek üzere avludan ayrılırken başlarıyla reverans yaparak ve gevşek popolarını sallayarak sırayla geri döndüler:

"Güle güle, Annie."

"Güle güle, Annie."

"Güle güle, Annie."

Büyükannem ne başını çevirdi ne de kollarını çözdü ama ilahi söylemeyi keserek, "Güle güle Bayan Helen, güle güle Bayan Ruth, güle güle Bayan Eloise," dedi.

Patladım. Dört Temmuz fişeği gibi patladım. Nasıl olur da büyükannem onlara bayan derdi? Adi, edepsiz şeyler. Neden onların tepeden aşağı geldiklerini gördüğümüz anda tatlı, serin dükkânımızın içine girmedi ki? Neyi kanıtlamış oldu? Ve sonra pis, acımasız ve küstahça davrandıkları halde, neden büyükannem onlara hâlâ bayan diye hitap etmek zorundaydı?

Bir ilahi boyunca daha orada durdu ve sonra tel kapıyı açarak öfke içinde ağlayan bana küçümseyen bir ifadeyle baktı. Kafamı kaldırıp ona bakana dek gözlerini üzerimden ayırmadı. Yüzü, üzerime ışık saçan kahverengi bir ay gibiydi. Çok güzeldi. Orada bir şey olmuştu ve tam olarak ne olduğunu anlayamasam da, mutlu olduğunu görebiliyordum. Sonra eğildi, bana kilisedeki annelerin "hasta ve özürlüleri kavradığı" gibi şefkatle dokundu ve sakinleştim.

"Git de yüzünü yıka, Hemşire." Ve şeker reyonunun arkasına giderek "Şükürler Tanrım, şükürler olsun sıkıntımdan kurtulduğum ana," diye mırıldanmaya başladı.

Kuyu suyunu yüzüme vurdum ve sümkürmek için hafta içi mendilimi kullandım. Evin önündeki yarışma her ne idiyse, büyükannem kazanmıştı, biliyordum.

Tırmığı alarak yeniden ön avluya gittim. Ayak izlerini silmek kolaydı. Uzunca bir süre yeni tasarımım üzerinde çalıştım ve sonra tırmığı çamaşır kazanının arkasına koydum. Mağaza'ya geri döndüm, büyükannemin elini tuttum ve birlikte desene bakmaya dışarı çıktık.

Desen içi içe geçmiş kalplerden oluşan büyük bir kalpti ve dış kenarından en küçük kalbe doğru bir ok vardı. Büyükannem, "Hemşire, bu cidden güzel olmuş." dedi. Sonra Mağaza'ya geri döndü ve kaldığı yerden "Şükürler Tanrım, şükürler olsun sıkıntımdan kurtulduğum ana" diye mırıldanmaya devam etti.

6

Vaiz Howard Thomas, Arkansas'ta Stamps'in de dahil olduğu bölgelerin kilise başkanıydı. Üç ayda bir kilisemizi ziyaret eder, cumartesi gecesi Anacık'ta kalır ve pazar günü yüksek sesle, tutku dolu bir vaaz verirdi. Önceki aylarda bağışlanmış olan paraları toplar, tüm kilise gruplarından rapor alır ve yetişkinlerle tokalaşıp çocukları tek tek öper, sonra giderdi. (Ben batıya, cennete gittiğini düşünürdüm ama sonra Anacık beni düzeltti. Alt tarafı Texarkana'ya gidiyordu.)

Bailey ve ben ona sonsuz bir nefret besliyorduk. Çirkin, şişko bir adamdı ve karnı ağrıyan bir yaban domuzu gibi gülüyordu. Bu vurdumduymaz vaizi taklit ederken birbirimizi gülmekten kırıp geçirirdik. Özellikle Bailey bu konuda çok başarılıydı. Vaiz

Thomas'ı Willie Amca'nın gözünün önünde taklit eder ve asla yakalanmazdı, çünkü bunu sessizce yapardı. Yanaklarını adeta ıslak kahverengi taşlar gibi görünene kadar şişirir ve başını iki yana sallardı. Bir tek biz biliyorduk ama bu tam da Vaiz Thomas'tı.

Obezliği, iğrenç olmasına iğrençti ama bu ona hissettiğimiz yoğun nefretin sebebini açıklamaya yetmezdi. İsimlerimizi hatırlamaya zahmet etmiyor oluşu küstahçaydı. Bu azımsanacak bir şey olmasa da, kendi başına onu hor görmemize yeterli değildi. Ama bardağı taşıran ve nefretimizi sadece makul değil, aynı zamanda zorunlu kılan şey, yemek masasındaki hareketleriydi. Her pazar yemeğinde tavuğun en büyük, en iyi kızarmış kısımlarını o yerdi.

Ziyaretlerinin en iyi tarafı, cumartesi geceleri biz yemek yedikten sonra gelmesiydi. Bizi yemek yerken yakalamaya çalışıp çalışmadığını merak ederdim ve doğrusu, öyle olduğuna da inanıyorum, çünkü ön verandaya ulaştığında küçük gözleriyle boş yemek odasını keser ve hüsranla yüzü düşerdi. Hemen akabinde, yüz hatlarının üzerine ince bir perde iner ve havlarcasına birkaç kahkaha atarak, "Ah, hah, hah ha, Hemşire Henderson, istenmeyen ot gibi burnunun dibinde bitip duruyorum," derdi.

Anacık'sa her seferinde, tam da bu lafın üzerine "Aynen öyle Başkan Thomas, yüce İsa'ya şükredin, buyurun gelin," derdi. Ön kapıdan içeri adımını atıp Gladstone'unu (deri bavuluna verdiği isim buydu) yere koyar ve gözleri Bailey ile beni arardı. Sonra o korkunç kollarını açar ve "Bırakın, çocuklar bana gelsin, çünkü Tanrı'nın egemenliği böylelerinindir,"* diye inlerdi.

Bailey her seferinde eli önde, adam gibi bir el sıkışmasına hazırlanarak ona doğru yürür, fakat Vaiz Thomas elini iter ve abimi birkaç saniyeliğine sarmalardı. "Sen hâlâ bir çocuksun. Bunu

* Markos 10.14 (ç.n.)

unutma. İncil'de 'Çocukken çocuk gibi konuşurdum, çocuk gibi düşünürdüm, ama adam olunca, o çocuksu şeyleri bir kenara bıraktım,' dediğini söylerler." Ancak ondan sonra kollarını açar ve Bailey'yi bırakırdı.

Benim gözüm onun yanına gitmeyi hiçbir zaman yemedi. Eğer "Merhaba, Vaiz Thomas," demeye kalkarsam, geçtiğim onca dalgadan sonra çarpılacağımdan korkuyordum. En nihayetinde, İncil'de "Tanrı ile dalga geçilmez," diyordu ve adam da Tanrı'nın temsilcisiydi. Bana "Gel, küçük hemşire. Gel de duamı al," derdi. Ama o kadar korkuyordum ve ayrıca ondan o kadar nefret ediyordum ki iki duygu birbirine karışıyor ve bu ağlamaya başlamama yetiyordu. Anacık ona pek çok kez, "Umursamayın Başkan Thomas, ne kadar hassas bir çocuk olduğunu biliyorsunuz." derdi.

Akşam yemeğimizin artıklarını yer ve onunla Willie Amcam kilise programlarındaki gelişmeleri tartışırlardı. Mevcut vaizin cemaatiyle nasıl ilgilendiği, kimin evlendiği, kimin öldüğü ve son ziyaretinden beri kaç çocuğun doğduğu konuşulurdu.

Bailey ve ben Mağaza'nın gerisinde gazyağı tankının yakınında gölge misali dikilir, asıl ilginç meselelerden konuşmalarını beklerdik. Ama tam da en son skandal hakkında konuşmaya hazır olduklarında Anacık bizi Pazar Okulu dersimizi mükemmel bir şekilde ezberlememiz konusunda uyarırdı, aksi halde başımıza gelecekleri bilirdik.

Her zaman işe yarayan bir sistemimiz vardı. Ben sobanın yanındaki büyük sallanan sandalyeye oturur, ara ara sallanır ve ayaklarımı yere vururdum. Sesimi önce yumuşak ve kız gibi, sonra da Bailey'ninki gibi biraz daha tok yapardım. Bu arada, Bailey sessizce Mağaza'ya giderdi. Anacık ansızın kapı aralığında boy göstermeden, uçarcasına geri gelip yatağa oturarak ders kitabını açtığını bilirim.

"Siz çocuklar dersinizi iyi öğrenin. Diğer tüm çocukların sizi örnek aldığını biliyorsunuz." Sonra, o arkasını dönüp Mağaza'ya gider gitmez, Bailey gölgelerde saklanarak peşinden gider ve yasak dedikoduyu dinlerdi. Bir keresinde, Bay Coley Washington'ın evinde Lewisville'den bir kızın kaldığını duymuştu. Bu bana çok da kötü gelmemişti, ama sonra Bailey Bay Washington'ın onu muhtemelen "şey ettiğini" açıklamıştı. "Şey yapmak" kötü olduğu halde, neredeyse dünyadaki herkesin birine yaptığını ama bunu kimsenin bilmemesi gerektiğini söylemişti. Ve bir keresinde de, bir adamın beyaz halk tarafından öldürülüp gölete atıldığını öğrenmiştik. Bailey adamın şeylerinin kesilip cebine konduğunu ve başından vurulduğunu, tüm bunların da beyaz bir kadını "şey ettiği" için olduğunu söylemişti.

Bu gizli kapaklı konuşmalardan edindiğimiz haberler doğrultusunda, ne zaman Vaiz Thomas gelse ve büyükannem bizi odamıza gönderse beyaz halkla ve "şey etmekle" ilgili konuşacaklarından emindim. Bihaber olduğum iki konu.

Pazar sabahları büyükannem bizi 9.30'dan 15.00'e kadar sessiz tutacak bir kahvaltı hazırlardı. Kalın, pembe, ev yapımı jambon dilimleri kızartır ve dilimlenmiş kırmızı domateslerin üzerine yağ dökerdi. Sarısı hafif kızarmış yumurta, kızarmış patates ve soğan, sarı mısır lapası ve aşırı kızartıldığından ağzımıza atıp kılçığı, kanadı ve her şeyiyle çiğneyip yuttuğumuz çıtır levrek. Çörekleri ise en az on santim çapında ve beş santim yüksekliğindeydi. Bu çörekleri yemenin püf noktası, soğumadan üzerine tereyağını sürmekti; anca o zaman lezzetli oluyordu. Es kaza soğumalarına izin verdiğimizde, uzunca süre çiğnenip atılmış sakızdan farksız bir şekilde, yapış yapış bir hale geliyorlardı.

Vaiz Thomas'ın bizimle geçirdiği her pazar günü çöreklerle ilgili tespitlerimizin doğruluğundan bir kere daha emin oluyorduk. Doğal olarak, ondan sofrayı kutsaması isteniyordu. Dua

için hepimiz ayağa kalkardık; bastonunu duvara yaslayan amcam, ağırlığını masaya doğru verirdi. Sonra Vaiz Thomas başlardı. "Yüce Tanrım, sana bu sabah için teşekkür ederiz..." vesaire vesaire. Bir yerden sonra, ta ki Bailey beni masanın altından tekmeleyene kadar dinlemeyi bırakır ve neden sonra gözlerimi aralayarak, aslında her pazarı neşelendirebilecek o sofradan arta kalanlara bakardım. Ama Vaiz aynı şeyleri tekrar tekrar duymaktan sıkıldığını düşündüğüm Tanrı'ya söylenip dururken, domateslerin üzerindeki yağın beyaza dönüştüğünü görürdüm. Yumurtalar tabağın kenarlarından ortasına doğru soğukta kalmış çocuklar gibi büzüşürdü. Ve birbirinin üzerine oturan çörekler, tıpkı koltukta oturan şişman bir kadın gibi görünmeye başlardı. Ve o hâlâ konuşmaya devam ederdi. En nihayetinde durduğunda bizde artık iştah kalmamış olsa da, o, soğuk yemekle, konuşmadan ama yine de gürültülü bir hazla kendine ziyafet çekerdi.

Hıristiyan Metodist Episkopal Kilisesi'nde çocuklara ayrılan bölüm sağ tarafta, Kilisenin Anaları denen meşum kadınların oturduğu kilise sırasının çaprazındaydı. Gençlerin kısmında sıralar çok sık yerleştirilmişti ve bir çocuğun bacakları o dar aralığa artık sığmamaya başladığında, bu yetişkinler için o kişinin artık orta kademeye (kilisenin orta kısmına) geçebileceğinin göstergesiydi. Bailey ve benim yalnızca sosyal etkinlikler ve benzeri gayri resmi toplantılarda diğer çocuklarla oturmaya iznimiz vardı. Ama Vaiz Thomas'ın vaaz verdiği pazar günlerinde, yas tutanlar sırası denen en ön sırada oturmamız emredilirdi. Büyükannem bizimle gurur duyduğu için oraya yerleştirildiğimizi düşünürdüm, ama Bailey onun yalnızca torunlarını gözünün önünde ve elinin altında tutmak istediğini söylerdi.

Vaiz Thomas metnini Tesniye'den almıştı. Ve ben sesinden tiksinmekle, vaazı dinleme isteği arasında gidip geliyordum. Tesniye, İncil'deki favori kitabımdı. Yasalar o kadar kesin, net

bir şekilde ifade edilmişti ki, eğer bir insan gerçekten cehennemden ve ateşinden kaçınmak istiyor ve şeytanın ateşinde sonsuza kadar yanmak istemiyorsa, tek yapması gereken Tesniye'yi ezberlemek ve öğretisini kelimesi kelimesine tatbik etmekti. Aynı zamanda kelimenin söylenişi de hoşuma gidiyordu. Bailey ve ben ön sırada tek başımıza oturuyorduk. Ahşap çıtalar popomuza ve bacak arkalarımıza batıyordu. Tam kıpırdanacak gibi oluyordum ki, Anacık'la göz göze geliyordum ve "Kıpırdama yoksa seni parçalarım!" der gibi baktığından, ben de dillenmemiş bu emre itaat ederek kımıldamadan oturuyordum. Kilisenin kadınları arkamızda "Tanrı'ya şükür" ve "Amen" nidalarıyla ısınmaya başlamıştı, ama vaiz henüz vaazın en heyecanlı yerine henüz gelmemişti.

Ateşli bir ayin olacaktı.

Kiliseye giderken yolda, dostça bir selamlamaya karşılık vermek için ağzını açtığında altın dişi ışıldayan Hemşire Monroe'yu gördüm. Köyde yaşıyordu ve her pazar kiliseye gelemiyordu, bu yüzden de gelemediği zamanları telafi etmek için, geldiği zamanlarda o kadar çok bağırırdı ki tüm kiliseyi adeta sallardı. Yerine yerleşir yerleşmez, kilisedeki tüm yol göstericiler onun olduğu tarafa giderdi, çünkü onu zapt etmek için üç kadın ve bazen bir ya da iki adam gerekirdi.

Bir keresinde kiliseye birkaç ay gelememişti (doğum yapmıştı); katıldığı ilk ayinde öyle aşka gelmişti ki, bağırmaya, kollarını savurmaya ve titremeye başlamıştı. Yol göstericiler onu zapt etmek için yanına gitmişlerdi, fakat o aradan sıyrılmış ve vaiz kürsüsüne çıkmıştı. Sunağın önünde yeni yakalanmış alabalık gibi titreyerek dikilmiş ve Vaiz Taylor'a "Vaaz ver. Vaaz ver diyorum sana!" diye bağırmıştı. Vaiz doğal olarak sanki o orada durmuş, ona ne yapması gerektiğini söylemiyormuş gibi vaazına devam etmişti. Sonra kadın abartılı bir şiddetle "Vaaz ver, dedim!" diye çığlık atarak altara çıkmıştı. Vaiz adeta tur vuruşu için top atar

gibi sıralıyordu cümlelerini ve Hemşire Monroe ara ara durup sonra yeniden onu yakalamaya çalışıyordu. Yalnızca bir saniyeliğine, Vaiz Taylor ve Hemşire Monroe hariç kilisedeki her şey ve herkes adeta çamaşır ipindeki çoraplar gibi havada asılı kaldı. Sonra vaizi ceketinin kolundan ve kuyruğundan yakalayıp bir yandan öbür yana sarstı.

Vaizimizin hakkını vermeliyim, çünkü bize ders vermeyi asla bırakmadı. Yol gösterici ekibi, iki koridordan birden alışılmışın dışında bir telaşla kürsüye doğru yöneldi. Doğruyu söylemek gerekirse, doğrudan vaizin yardımına koştular. Sonra parlak pazar giysileri içindeki yardımcı vaizlerden ikisi kürsüdeki beyazlı kadınlara katıldı. Vaiz, Hemşire Monroe'nun elinden her kurtarışlarında derin bir nefes alıp vaazına devam etti ve bu sefer Hemşire Moroe onu başka bir yerinden, daha da sıkıca yakaladı. Vaiz Taylor kurtarıcılarına elinden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyor, fırsat buldukça oradan oraya zıplıyordu. Bir noktada sesi o kadar pesleşti ki, adeta gök gürültüsü gibi çıktı. Hemşire Monroe'nun "Vaaz ver!" çığlığı gürlemeyi bastırdı ve hepimiz (en azından ben) bunun ne zaman sona ereceğini merak etmeye başladık. Sonsuza kadar böyle devam edebilirler miydi, yoksa artık kimsenin ebenin kim olduğunu umursamadığı, gereğinden fazla uzamış bir körebe oyunu gibi yorulup pes ederler miydi?

Ne olabileceğini asla bilemeyeceğim, çünkü velvele sihirli bir şekilde yayıldı. Ortamın havası Yardımcı Vaiz Jackson ve aynı zamanda yol gösterici ekibinin başkanı da olan Hemşire Willson'a da ilham verdi. Uzun, ince, sessiz bir adam ve ayrıca yarı zamanlı pazar okulu öğretmeni olan Yardımcı Vaiz Jackson, adeta düşen bir ağaç gibi çığlık atarak havada uçup Vaiz Taylor'ın koluna yumruk attı. Vaizi beklemediği bir anda yakaladığı gibi, canını da çok yakmış olmalıydı. O hengâmenin, gürültünün içinde bir boşluk oldu ve Vaiz Taylor şaşkın bir biçimde hızla

dönüp yumruğunu kaldırarak Yardımcı Vaiz Jackson'ı yumrukladı. Aynı saniye Hemşire Willson kravatını yakalayıp birkaç kez eline doladı ve boğazına doğru bastırdı. Biz gülsek mi, ağlasak mı karar verene kadar, üçü de sunağın arkasında yerdeydi. Bir tek bacakları görünüyordu.

Tüm bu kargaşaya sebebiyet veren Hemşire Monroe soğukkanlılıkla, bitkin bir halde kürsüden inip, zalim sesini yükselterek "İsa'ya sığındım, çünkü kaygılı, bitkin ve üzgündüm. Onu sığınağım belledim ve o beni mutlu etti," ilahisini söylemeye başladı.

Vaiz halihazırda yerde olduğundan bunu fırsat bildi ve boğuk, kısık bir sesle insanlardan şükranlarını sunmak üzere dua etmek için onunla birlikte dizlerinin üzerine çökmelerini rica etti. Kudretli bir ruh tarafından ziyaret edildiğimizi söyleyerek, tüm kilisenin amen demesini istedi.

Bir sonraki pazar, metnini Aziz Luka İncili'nin on sekizinci bölümünden hazırlamıştı ve sessizce fakat ciddiyetle, halk dini adanmışlıklarından etkilensin diye sokaklarda dua eden Farisilerden bahsetti. Kimsenin mesajı aldığını sanmıyorum; hele ki mesajın gitmesi gerekenler. Bununla birlikte, Yardımcı Vaiz heyeti ona yeni bir takım almak için gereken fonu ayarladı. Sözlerin gerisi boşa gitti.

Başkanımız, Vaiz Taylor ve Hemşire Monroe'nun hikâyesini duymuştu, ama onu tanıyıp tanımadığına emin değildi. Ayinin enerjisine duyduğum ilgi ve Vaiz Thomas'a duyduğum tiksinti, onu duymazdan gelmeyi seçmeme sebep olmuştu. Insanları duymak ya da duymazdan gelmek sanatında iddialıydım. Itaatkâr çocukların göz önünde tutulması fakat duymazdan gelinmesi aklıma o kadar yatıyordu ki, bunu bir adım öteye de taşımıştım: Itaatkâr çocuklar da eğer istemiyorlarsa görmemeyi ya da duymamayı seçebilirlerdi. Dikkatimi yüzümde toplayıp, kilisenin içindeki sesleri ayarladım.

Hemşire Monroe'nun sigortaları çoktan atmıştı ve tam arkamda bir yerde cızırdıyordu. Başkan Thomas sanırım üyelerin beklentisini boşa çıkarmamaya kararlı bir biçimde ayine başladı. Kilisenin sol tarafında, büyük pencerelerin yanındaki yol göstericilerin tabut taşırmışçasına, ihtiyatlı bir biçimde Hemşire Monroe'nun oturduğu sıraya doğru ilerlediklerini gördüm. Bailey dizimi dürttü. Aramızda her zaman yalnızca "hadise" olarak bahsettiğimiz, Hemşire Monroe hadisesi vuku bulduğunda, gülemeyecek kadar afallamıştık. Ama takip eden haftalarda, "Vaaz ver," diye fısıldanması şiddetli kahkaha krizlerine girmemize yetiyordu. Neyse, Bailey dizimi dürttü, eliyle ağzının üzerini örterek "Vaaz ver diyorum," diye fısıldadı.

Akıl sağlığımı korumama yardım edecek bir bakışını yakalarım ümidiyle, lekeli tabloların bulunduğu alanın öbür tarafında, yardım toplama masasının orada duran büyükanneme doğru baktım. Ama hatırlayabildiğim kadarıyla Anacık ilk kez beni es geçip gözlerini arkamdaki Hemşire Monroe'ya dikmişti. Bu coşkun kadını keskin bakışlarıyla afallatmayı umduğunu düşündüm. Fakat Hemşire Monroe'nun sesi çoktan tehlikeli sınıra ulaşmıştı. "Vaaz ver!"

Çocukların bölümünden boğuk kıkırtılar yükseldi ve Bailey beni tekrar dürttü; "Vaaz ver diyorum," dedi fısıldayarak. Hemşire Monroe ise yüksek sesle tekrarladı, "Vaaz ver diyorum!"

Iki yardımcı vaiz tedbir amaçlı Birader Jackson'ın etrafına konuşlandı ve iki iri ve kararlı görünümlü adam koridordan Hemşire Monroe'ya doğru yürümeye başladı. Kilisedeki sesler yükselirken, Başkan Thomas da kendi sesini yükseltmek gibi, pişman olacağı bir hata yaptı. Sonra Hemşire Monroe birdenbire, adeta yaz yağmuru gibi, etrafını çevirmeye çalışan insan bulutunu ortasından yarıp geçerek kürsüyü istila etti. Bu sefer durmadı ve doğrudan sunağa yöneldi, "Vaaz ver diyorum!" diye bağırarak Başkan Thomas'a doğru hamle yaptı.

Bailey yüksek sesle "Eyvah!.. Kahretsin... Kesin kıçına tekmeyi basacak," dedi.

Ama Vaiz Thomas'ın böylesi bir ihtimalin gerçekleşmesini beklemek gibi bir niyeti yoktu, o yüzden Hemşire Monroe kürsüye sağdan yanaşırken, o da soldan aşağı inmeye başladı. Yer değişikliğinden rahatsız olmamıştı. Vaaz vermeye ve hareket etmeye devam etti. Nihayetinde yardım toplama masasının orada durduğunda, neredeyse kucağımıza oturacaktı ve Hemşire Monroe da peşinde iki yardımcı vaiz, yol göstericiler ve bazı gayri resmi üyeler ve daha büyük çocuklardan birkaçı ile altarın etrafından dolaşarak onu yakın takipte tutuyordu.

Başkan tam da ağzını açmış, pembe dili dalgalanarak, "Nebo Dağı'nın Yüce Tanrı'sı," derken, Hemşire Monroe çantasını kaldırıp başının tam arkasına indiriverdi. İki kez. Ağzını kapamaya fırsat bulamadan dişleri ağzından düştü, hayır, aslında dişleri ağzından dışarı fırladı demeliyim.

Sırıtan üst ve alt dişler sağ ayağımın yanında duruyor, bomboş görünüyordu, hatta dünyanın tüm boşluğu sanki onlarda toplanmıştı. Ayağımla vurup onları rahatlıkla sıranın ya da yardım toplama masasının altına atabilirdim.

Hemşire Monroe vaizin ceketiyle mücadele halindeydi. Adamlar onu binadan uzaklaştırmak için neredeyse kucakladılar. Bailey beni çimdikledi ve dudaklarını hareket ettirmeden, "Şimdi yemek yesin de göreyim," dedi.

Umutsuzca Vaiz Thomas'a baktım. Biraz üzgün ya da utanmış görünseydi, onun için üzülebilir ve gülemezdim. Acıma hissi gülmeme engel olurdu. Kilisede gülmekten korkuyordum. Eğer kontrolü kaybedersem, iki şeyin olacağı kesindi: Kuşkusuz işerdim ve hiç kuşkusuz sopayı yerdim. Ve bu kez muhtemelen ölürdüm, çünkü her şey son derece komikti: Hemşire Monroe ve tehditkâr bakışlarıyla onu sessiz tutmaya çalışan büyükannem ve

"Vaaz ver," diye fısıldayan Bailey ve dudakları yıpranmış lastik gibi dalgalanan Başkan Thomas.

Ama Vaiz Thomas silkinerek Hemşire Monroe'nun elinden kurtuldu ve kocaman bir beyaz mendil çıkarıp iğrenç küçük dişlerinin üzerine koydu. Takma dişleri cebine koyarken, "Bu dünyaya çıplak geldim ve öyle de gitmeliyim," diye geveledi.

Bailey'nin kahkahası vücudundan yukarı ilerlemiş, burnundan kesik, boğuk homurtular şeklinde kaçak yapıyordu. Ben artık kahkahalarımı tutmaya uğraşmıyordum, sadece ağzımı açtım ve sesi salıverdim. Ilk kıkırtının havaya uçup kürsünün üzerinden geçerek camdan dışarı çıkışını duydum. Büyükannem bağırarak, "Hemşire!" dedi ama sıra kaygandı ve kayarak yere düştüm. İçimden çıkmak isteyen daha çok kahkaha vardı. Dünyalar kadar çok kahkaha. Bedenimdeki tüm deliklere baskı yapıyor, yoluna çıkan her şeyi zorluyordu. Bağırdım ve haykırdım, gaz çıkardım ve çişimi kaçırdım. Bailey'nin yere indiğini görmemiştim, ama yuvarlandığımda onun da tepinmekte ve çığlık atmakta olduğunu gördüm. Her göz göze gelişimizde daha da çok inliyorduk ve bir şeyler söylemeye çalıştığı halde, kahkaha atağı geliyor ve ağzından sadece "Vaaz ver diyorum," sözleri çıkıyordu. Sonra Willie Amca'nın lastik uçlu bastonuna doğru yuvarlandım. Bakışlarım önce bastondan yukarıya, bastonun kıvrımındaki sağlam kahverengi eline, sonra da gömleğinin upuzun beyaz kolundan yüzüne kadar tırmandı. Yüzünün tek tarafı, her ağladığında olduğu gibi yine aşağı çekiyordu (Güldüğünde de aşağı çekerdi). "Seni bu sefer bizzat kendim pataklayacağım," diye kekeledi.

Kiliseden nasıl çıktığımızı ve yan taraftaki papaz evine nasıl gittiğimizi hatırlayamıyorum, fakat o tıka basa dolu salonda, Bailey ve ben hayatımızın dayağını yedik. Willie Amca tokatların arasında bize ağlamayı kesmemizi emrediyordu. Ben denedim, fakat Bailey işbirliği yapmayı reddetti. Daha sonra bana, eğer

birinden dayak yiyorsam olabildiğince yüksek sesle çığlık atmam gerektiğini izah etti; böylece belki dayak atan kişi utanabilir ya da hassas bir ruh imdadına yetişebilirdi. Bizim kurtarıcımızın geliş sebebi ikisi de değildi; Bailey o kadar yüksek sesle bağırıyordu ki, ayinden geriye kalan kalabalığı rahatsız ediyordu, vaizin eşi Willie Amca'ya bizi susturmasını söylemeye gelmişti.

Hayalperest çocuklar için kahkaha kolaylıkla bir histeri krizine dönüşebilir. Bu olaydan sonra haftalarca kendimi çok çok hasta hissettim ve gücümü tekrar toplayana kadar kahkahanın yamacında gezdim. Komik herhangi bir şey beni uçurumun dibindeki ölümüme fırlatıp atabilirdi.

Bailey bana her "Vaaz ver," dediğinde, ona olabildiğince sert bir yumruk geçirerek ağladım.

7

Büyükannem üç kez evlenmişti: Onu yüzyılın başında terk ederek iki küçük oğlunu yalnız başına yetiştirmek zorunda bırakan dedem Bay Johnson; hakkında hiçbir şey bilmediğim Bay Henderson (Anacık, dini konular dışında doğrudan kendisiyle alakalı soruları asla cevaplamazdı) ve son olarak Bay Murphy. Onu bir kere, kısaca gördüm. Bir cumartesi gecesi Stamps'ten gelmişti ve büyükannem bana ona yer yatağı hazırlama görevini vermişti. George Raft'in taktıkları gibi bir fötr şapka takan, tıknaz ve asık suratlı bir adamdı. Ertesi sabah biz kiliseden dönene kadar Mağaza'da takıldı. O gün, Willie Amcamın ayini kaçırdığı ilk pazar olarak tarihe geçti. Bailey, onun Bay Murphy neyimiz var neyimiz yoksa çalmasın diye evde kaldığını söyledi. Akşama

doğru, Anacık'ın uzatılmış pazar yemeğinden sonra gitti. Şapkası alnının gerisine düşmüş bir şekilde, ıslık çala çala uzaklaştı. Büyük beyaz kilisenin köşesinde gözden kaybolana kadar geniş sırtını izledim.

İnsanlar büyükannemden güzel bir kadın olarak bahseder ve gençlik zamanlarını hatırlayanlar cidden hoş olduğunu söylerlerdi. Bense yalnızca ondaki gücü ve kuvveti görüyordum. Kendi küçük dünyamdaki diğer tüm kadınlardan uzundu ve elleri o kadar büyüktü ki, bir kulağımdan diğerine, tüm yüzümü kaplayabilirdi. Sesi yumuşaktı, fakat sırf o öyle olmasını tercih ettiği için. Kilisede şarkı söylemeye çağırıldığında, çenesinin arkasında tıpalar varmış da onları çıkarmış gibi, muazzam ve neredeyse pürüzlü bir ses dinleyenlerin üzerine dökülür ve havada titreşirdi.

Her pazar, vaiz yerini aldıktan sonra "Şimdi Hemşire Henderson önderliğinde bir ilahi söyleyeceğiz," diye ilan ederdi. Ve o her pazar şaşkınlık içinde vaize bakarak sessizce, "Ben mi?" diye sorardı. Bir saniye zarfında, gerçekten de çağırıldığına kendini temin ettikten sonra, çantasını bir kenara koyar ve yavaşça mendilini katlardı. Mendili özenle çantanın üzerine koyar, sonra öndeki sıraya doğru eğilerek ayağa kalkmak için destek alırdı ve ardından ağzını açtığında, şarkı adeta sahneye çıkmak için doğru anı bekliyormuşçasına dışarı fırlayıverirdi.

Haftalarca ve yıllarca gösteri asla değişmedi, yine de kimsenin samimiyeti ya da şarkı söylemeye dünden razı oluşuyla ilgili bir yorumda bulunduğunu hatırlamıyorum.

Büyükannemin niyeti Bailey ve bana, o ve onun jenerasyonunun ve gelmiş geçmiş tüm zencilerin bulduğu, hayatın güvenli yollarını kullanmayı öğretebilmekti. Beyaz halkla hayatını tehlikeye atmadan konuşmanın mümkün olduğu fikrine hiç sıcak bakmıyordu ve elbette onlarla küstahça da konuşulamazdı. Hatta, yokluklarında bile "onlar" diye bahsetmediğimiz sürece,

haklarında kötü konuşulamazdı. Eğer ona ödlekçe davranıp davranmadığı sorulsaydı, sadece gerçekçi olduğunu söylerdi. Onca senedir yılmadan "onlara" göğüs germemiş miydi? Stamps'te bayan olarak hitap edilen tek zenci kadın değil miydi?

O hadise Stamps'in küçük efsanelerinden biri olmuştu. Bailey ve ben kasabaya gelmeden birkaç sene önce, bir adam beyaz bir kadının ırzına geçtiği için yakalanmıştı. Kaçmaya çalışırken Mağaza'ya sığınmıştı. Büyükannem ve Willie Amca onu gece olana kadar gardırobun arkasında saklamış, şehirlerarası yolculuk için ihtiyacı olacak erzakı vermiş ve yolcu etmişlerdi. Lakin, adam yakalanmıştı ve mahkemede suçun işlendiği gün neler yaptığını anlatması için sorgulandığında, arandığını öğrenince Bayan Henderson'ın Mağazası'na sığındığını söylemişti.

Hâkim Bayan Henderson'ın mahkemeye çağırılmasını emretmiş ve Anacık oraya gidip Bayan Henderson olduğunu söylediğinde hâkim, mübaşir ve izleyenler arasındaki tüm beyazlar gülmüşlerdi. Hâkim, zenci bir kadına bayan diyerek büyük bir gaf yapmıştı, ama öte yandan, kendisi Pine Bluff'tandı ve köyde dükkân sahibi olan bir kadının zenci çıkacağını bilmesi beklenemezdi. Bu vukuat beyazları uzun süre eğlendirdi ve zenciler de bunun büyükannemin değerinin ve görkeminin kanıtı olduğunu düşündüler.

8

Stamps, Arkansas'ta, Sopalık Domuz, Georgia; Onları Yükseğe As, Alabama; Akşam Olmadan Burayı Terk Et, Zenci, Mississippi; ya da aynı derecede tanımlayıcı başka isimler kul-

lanılırdı. Stamps'teki insanların dediğine göre, kasabamızdaki beyazlar o kadar önyargılıydı ki, bir zenci vanilyalı dondurma dahi alamazdı. Dört Temmuz hariç. Kalan günlerde çikolatalıyla yetinmesi gerekiyordu.

Siyahi toplulukla, beyaz olan her şeyin arasına ince bir perde çekilmişti, ama kişi beyaz "şeylere" karşı korku-beğeni-nefret karışımı bir tavır geliştirmeye yetecek kadar perdenin ardındakini görebilirdi; beyaz halkın arabaları ve pırıl pırıl beyaz evleri, çocukları ve kadınları. Ama hepsinden önemlisi, onların çarçur edebildikleri servetleri en kıskanılası olandı. O kadar çok kıyafetleri vardı ki, yalnızca koltukaltları yıpranmış sapasağlam elbiseleri, okulumuzdaki dikiş nakış dersinde daha büyük kızların, üzerinde alıştırma yapmaları için verebiliyorlardı.

Zenciler arasındaki komşuluk ilişkilerinde cömertlik hâkim olsa da bu cömertlik fedakârlığın acısına yeniliyordu. Siyahiler tarafından siyahilere verilen her ne ise, büyük ihtimalle alıcı kadar verici tarafından da umutsuzca ihtiyaç duyulan bir şeydi. Bu gerçek, vermeyi veya almayı değerli bir takas haline getiriyordu.

Beyazları ve parayı saça savura harcama hakkını nereden bulduklarını anlayamıyordum. Tabi ki, Tanrı'nın da beyaz olduğunu biliyordum ama kimse beni onun önyargılı olduğuna inandıramazdı. Büyükannemin tüm züğürt beyazlardan daha çok parası vardı. Arazi ve evlere sahiptik ama Bailey ile ben her gün uyarılırdık: "İsraf etme, isteme."

Büyükannem her sene kışlık ve yazlık kıyafetler için iki top kumaş alırdı. Okul kıyafetlerimi, içliklerimi, büzgülü kısa pantolonlarımı, mendillerimi, Bailey'nin gömleklerini, şortlarını, kendi önlüklerini, ev kıyafetlerini ve bluzlarını Sears ve Roebuck'tan Stamps'e gönderilen top kumaşlardan yapardı. Ailede her zaman yalnızca hazır giyim kullanan tek kişi Willie Amcam'dı. Her gün temiz beyaz gömlek giyer, çiçekli pantolon askısı takardı ve

özel ayakkabıları yirmi dolardı. Willie Amca'nın hainlik derecesinde kibirli olduğunu düşünüyordum, özellikle de kolalı yedi gömleğini hiçbir yerinde bir kırışıklık bırakmadan ütülemem gerektiğinde.

Yazları, pazar günleri hariç, çıplak ayakla gezerdik ve ayakkabılarımızın tabanını Anacık'ın deyimiyle ancak "iflas ettikleri zaman" değiştirmeyi öğrenmiştik. Büyük Buhran Stamps'in beyaz kesimini kasırga kuvvetiyle vurmuş olmalıydı, ama siyahi bölgeye endişeli bir hırsız misali yavaş yavaş sızabildi. Zenciler Büyük Buhran'dan haberdar olduğunda, ülke zaten iki yıldır bunun sancılarını çekiyordu. Herkes, diğer her şey gibi, Büyük Buhran'ın da beyaz halk için olduğunu ve onlarla bir alakası olmadığını düşünüyordu sanki. Bizim insanlarımız geçimini toprakla sağlardı ve ayakkabı, kıyafet, kitap ve çiftlik alet edevatlarını alabilmek için gereken nakit konusunda pamuk toplayıcılığına ve çapalama, biçme mevsimlerine güvenirdi. Pamuk tarlalarının sahipleri bir kilo pamuğun ödemesini on sentten sekiz, yedi ve en nihayetinde beş sente indirdiğinde zenci toplum, en azından Büyük Buhran'ın ayrım yapmadığını fark etti.

Yoksullara yardım kurumları siyahi ve beyaz fakir ailelere yemek veriyordu. Litrelerce domuz yağı, un, tuz, kurutulmuş yumurta akı. Onları beslemeye yetecek zenginlikte yem bulmak fazlasıyla zor olduğundan ve kimsede lapa ya da balık unu alacak para da olmadığından, insanlar domuz yetiştirmekle uğraşmayı bıraktılar.

Büyükannem hesap kitap işlerini çözmek için gecelerini harcadı. Müşterilerinin hiç parası olmamasına rağmen, işleri yürütebilmenin bir yolunu arıyordu. Bir sonuca vardığında "Bailey, güzel ve şık bir tabela yapmanı istiyorum," dedi. "Güzel ve muntazam. Ve Hemşire, sen de boya kalemlerinle boyayabilirsin. Üzerinde şöyle yazmasını istiyorum:

"7 KİLOLUK SÜT TOZU KONSERVESİ TAKAS DEĞERİ 50¢
7 KİLOLUK KURUTULMUŞ YUMURTA AKI KONSERVESİ TAKAS DEĞERİ 1.00 $
10 ADET #2 ÇİROZ KONSERVESİ TAKAS DEĞERİ 1.00 $"

Ve benzeri şeyler. Büyükannem dükkânında işleri devam ettirebildi. Müşterilerimizin salamura erzaklarını eve götürmeleri dahi gerekmiyordu. Onları kasabanın içindeki yoksullara yardım merkezinden alıp Mağaza'ya bırakıyorlardı. O anda takas yapmak istemiyorlarsa, onlara gelecek kredinin miktarını büyük gri muhasebe defterine not düşerlerdi. Biz ihtiyaç dolayısıyla yardım almayan sayılı zenci aileden biriydik, fakat kasaba içinde kimin her gün kurutulmuş yumurta akı yediğini ve süt tozu içtiğini çocuklar arasında sadece Bailey ve ben bilirdik.

Oyun arkadaşlarımızın aileleri istemedikleri yiyeceklerini şeker, gazyağı, baharat, et konservesi, Viyana sosisi, fıstık ezmesi, tuzlu bisküvi, sabun ve hatta çamaşır sabunuyla takas ediyorlardı. Her zaman yeteri kadar yemek yiyorduk ama ikimiz de topaklanmış sütten ve lapa gibi yumurtadan nefret ediyorduk ve bu yüzden bazen biraz fıstık ezmesi ve bisküvi almak için daha fakir ailelerden birinin evine uğrardık. Stamps Büyük Buhran'dan, etkilerini hissetmeye başladığı yavaşlıkta çıkıyordu. Tanrı'nın unuttuğu bu küçük kasabada gözle görülür bir ekonomik değişiklik olduğunda, İkinci Dünya Savaşı başlayalı çok olmuştu.

Bir Noel, Kaliforniya denen bir cennette ayrı hayatlar süren anne ve babamızdan hediyeler aldık, orada her daim güneşin parladığı ve istedikleri kadar portakal yiyebildikleri söylenmişti bize. Ama ben güneşin her daim parlamadığından emindim. Annemizin çocukları olmadan gülebileceğine ve güneşin altında portakal yiyebileceğine inanmıyordum. Hediyelerin geldiği o

Noel'e kadar, ikisinin de öldüğüne inanmıştım. Her an annemi (neye benzediğini tam olarak bilmesem de) tabutun içinde yatarken hayal ederek ağlayabilirdim. Siyah saçları küçük beyaz yastığın üzerine yayılmış ve bedeni örtülü. Yüzü büyük bir O gibi ve kahverengiydi ve yüz hatlarını dolduramadığımdan dolayı o büyük O'nun üzerine, gözlerimden ılık süt gibi yaşlar dökülerek, boydan boya ANNE yazardım.

Sonra babamızın berbat hediyeleriyle birlikte, son derece tipik bulduğum kibriyle bir fotoğrafını da gönderdiği o korkunç Noel geldi. Annemden gelen hediyem bir çay seti –bir çaydanlık, dört fincan ve tabakları ve minik kaşıklar– ve mavi gözlü, pembe yanaklı ve kafasına boyayla sarı saç yapılmış bir bebekti. Bailey'ye ne geldiğini bilmiyordum, ama ben paketlerimi açtıktan sonra arka avluya çıkıp tespihağacının arkasına gittim. Soğuktu ve hava su gibi berraktı. Bankta hâlâ kırağı vardı, fakat yine de oturup ağladım. Kafamı kaldırdığımda Bailey gözlerini silerek tuvaletten geliyordu. O da kendine onların öldüğünü söyleyip dururken, gerçeğe kaba bir şekilde uyandırılmış mıydı, yoksa sadece kendini yalnız mı hissediyordu bilmiyordum. Hediyeler ikimizin de sormak istemediği soruların önünü açtı. Neden bizi göndermişlerdi? Ve ne kadar büyük bir yanlış yapmış olabilirdik? Neyi yanlış yapmıştık? Neden birimiz üç, birimiz dört yaşındayken, bir başımıza kollarımızda etiketlerle yalnızca bir vagon görevlisinin (üstüne üstlük adam Arizona'da inmişti) gözetiminde Long Beach, Kaliforniya'dan Stamps, Arkansas'a gönderilmiştik?

Bailey yanıma oturdu ve bu kez, ağlama diye tembihlemedi beni. Ben de ağladım ve o da biraz burnunu çekti, ama Anacık ikimizi de eve çağırana kadar konuşmadık.

Anacık gümüş ipler ve güzel renkli toplarla süslediğimiz ağacın önünde duruyordu ve "Siz hayatımda gördüğüm en nankör çocuklarsınız. Anne babanız siz dışarı, soğuğa çıkıp ağlayasınız

diye mi bunca güzel oyuncağı gönderme zahmetine girdi sanıyorsunuz?" dedi.

İkimiz de tek kelime etmedik. Anacık devam etti, "Hemşire, senin çok çıtkırıldım olduğunu biliyorum, ama Bailey, senin sırf Vivian ve Büyük Bailey'den bir şey aldın diye bir kedi gibi miyavlamaya başlaman için hiçbir sebep yok." Bizden hâlâ bir cevap alamayınca, "Noel Baba'ya hediyeleri getirdiği gibi götürmesini mi söylememi istiyorsunuz?" diye sordu.

Sefil bir parçalanma hissi içimi kapladı. "Evet. Söyle ona söyle hepsini geri götürsün," diye çığlık atmak istedim. Ama kımıldamadım.

Daha sonra Bailey ve ben konuştuk. Eğer hediyeler gerçekten annemizden geldiyse, bunun belki de gelip bizi almaya hazırlandığı anlamına geldiğini söyledi. Belki sadece yaptığımız bir şeye kızmıştı, ama bizi affediyordu ve yakında bizi geri çağıracaktı. Noel'in hemen ertesi günü bebeği yırtıp dolgu malzemesini çıkardık, ama Bailey çay setine iyi bakmam konusunda beni uyardı, çünkü annemiz her an gelebilirdi.

9

Bir yıl sonra babamız haber vermeden Stamps'e geldi. Bir sabah beklenmedik bir şekilde gerçekle yüz yüze gelmek hem Bailey hem de benim için korkunçtu. Biz, ya da en azından ben, onunla ve hayali annemle ilgili öyle detaylı fanteziler kurmuştum ki, onu kanlı canlı karşımda görmek tüm hayallerimi tek bir darbeyle paramparça etmişti. Mağaza'nın önüne temiz, gri bir arabayla geldi (Kasabaya girmeden durup "görkemli giriş"i için

arabayı silmiş olmalıydı). Böyle şeylerden anlayan Bailey, arabanın markasının De Soto olduğunu söyledi. Heybeti beni şoke etti. Omuzları o kadar genişti ki, kapıdan geçmekte zorlanacağını düşündüm. O güne kadar gördüğüm en uzun boylu insandı ve eğer şişman değilse de –ki değildi– topluydu. Kıyafetleri de küçüktü. Stamps'te alışılagelenin aksine dar ve yünlüydüler. Ve yakışıklılığı göz kamaştırıcıydı. Büyükannem çığlık attı, "Bailey, bebeğim. Yüce Tanrım, Bailey!" Ve Willie Amca kekeledi, "Ba-Ba-Bailey." Abim, "Eyvah, kahretsin. Bu o. Babamız." Ve yedi yaşındaki dünyam bir daha asla toparlanamayacak şekilde yerle yeksan oldu.

Sesi kovaya çarpan metal kepçe misali çınlıyordu ve İngilizce konuşuyordu. Okul müdürü gibi, hatta ondan daha iyi bir şekilde, düzgün İngilizce. Babamız ıı...ları ve ıhım...ları cümleleri içinde bolca kullanıyor ve dudaklarının kenarlarını kıvırarak bol keseden gülücükler dağıtıyordu. Dudakları Willie Amca gibi aşağıya doğru değil, yanlara doğru çekiliyordu ve başını ya bir yana ya da diğerine eğiyor, fakat asla dimdik tutmuyordu. Duyduğuna da, kendi söylediklerine de inanmayan bir havası vardı. Tanıdığım ilk kötümserdi. "Yani ıı... bu babasının ıı... küçük adamı mı? Delikanlı, kimse ıhım... bana ıı... benzediğini söyledi mi sana daha önce?" Bir koluna Bailey'yi, bir koluna beni takmıştı. "Ve babasının küçük kızı. Uslu ıhım... çocuklar oldunuz, ıı... değil mi? Yoksa ıı... zaten Noel Baba'dan ıı... haberini alırdım sanırım." Onunla o kadar gurur duyuyordum ki, kasabaya geldiği dedikodusunun yayılmasını sabırsızlıkla bekliyordum. Babamızın ne kadar yakışıklı olduğunu görmek çocukları şaşırtmaz mıydı? Ve Stamps'e sadece bir ziyaret için gelecek kadar bizi seviyor olması? Konuşma şekline, arabasına ve giydiği kıyafetlere bakınca, zengin olduğunu ve belki de Kaliforniya'da bir şatosu olduğunu düşünürdü herkes. (Sonraları Santa Monica'daki lüks

Breakers Oteli'nde kapı görevlisi olduğunu öğrendim.) Sonra onunla kıyaslanma olasılığı aklıma geldi ve fikrimi değiştirerek onu kimsenin görmesini istemediğime karar verdim. Belki de benim öz babam değildi. Bailey esas çocuğuydu, ki bu apaçık ortadaydı, ama ben Bailey'ye arkadaş olsun diye evlat edindikleri bir öksüzdüm.

Onu beni izlerken yakaladığımda hep içimi bir korku kaplıyordu ve Tiny Tim gibi ufalabilmeyi diliyordum. Bir gün masada otururken, çatalı sol elimde tutarak kızarmış tavuğa daldırdım. Bıçağı da, tam da bize öğretildiği gibi, çatalın ikinci dişinden geçirerek kemiği kesme uğraşına giriştim. Babam dolu dolu bir kahkaha patlattı ve ben de kafamı kaldırıp ona baktım. Dirseklerini kaldırıp indirerek taklidimi yaptı. "Babasının bebeği uçup gidecek mi?" Anacık güldü ve Willie Amca da ve hatta Bailey bile kıs kıs güldü. Babamız espri anlayışıyla gurur duyuyordu.

Üç hafta boyunca Mağaza onunla okula gitmiş olan ya da geldiğini haber almış insanlarla dolup taştı. Meraklılar ve kıskançlar koyun gibi toplandı ve o etrafa ıı...lar ve ıhım...lar saça saça ve Willie Amca'nın üzgün bakışları altında kasıla kasıla gezindi. Sonra bir gün artık Kaliforniya'ya dönmesi gerektiğini söyledi. İçim rahatlamıştı. Belki dünyam daha boş ve yavan olacaktı, ama en azından davetsizce her özel anıma dahil olmasının verdiği ıstırap son bulacaktı. Ve varışından beri adeta havada asılı kalmış olan o sessiz korku; gün gelip de gideceği korkusu son bulacaktı. Onu sevip sevmediğimi düşünmek ya da "Babasının bebeği Babasıyla Kaliforniya'ya gitmek istiyor mu?" sorusuna cevap vermek zorunda kalmayacaktım. Bailey gitmek istediğini söylemişti, fakat ben sessizliğimi korumuştum. Onun için özel yemekler pişirmek ve Kaliforniya'dan gelen oğluyla Arkansaslı köylülerine gösteriş yapmak için bayağı vakit harcıyor olsa da, Anacık da rahatlamıştı. Ama Willie Amca, babamızın tumturaklı baskısı

altında acı çekiyordu ve Anacık, bir anne kuş misali yuvadan uçmayı becerebilenden daha fazla sakat yavrusuyla alakadardı.

Bizi beraberinde götürecekti! Bu bilgi gün boyu kafamın içinde uğulduyor, durduk yere kutudan çıkan yaylı kukla misali sıçramama neden oluyordu. Her gün, insanların çizgili levrek yakalamak için gittikleri gölete yürüyecek vakti yaratıyordum. Gitmeyi seçtiğim saatler balıkçılar için çok erken ya da çok geçti, o yüzden her yer bana kalıyordu. Yeşil, karanlık suyun kıyısında duruyordum ve düşüncelerim su örümcekleri gibi kayıyordu. Şimdi şöyle, şimdi bu, şimdi öteki. Babamla gitmeli miyim? Yoksa kendimi gölete atıp yüzme bilmeyen biri olarak, geçen yaz gölete düşüp ölen L.C.'nin yanına mı katılmalıyım? Onunla kalmama izin vermesi için Anacık'a yalvarmalı mıyım? Ona günlük işlerimi de yapmaya devam edip, aynı zamanda Bailey'ninkileri de üstlenebileceğimi söyleyebilirdim. Bailey'siz bir hayatı göze alabilir miydim? Hiçbir karara varamıyordum, ben de İncil'den birkaç ayet okuyup eve döndüm.

Büyükannem beyaz kadınların hizmetçilerinden takas karşılığı aldığı birkaç parça elden çıkarılmış kıyafeti kesip biçti ve uzun geceler boyunca yemek odasında bana bluz ve etek dikmekle uğraştı. Bayağı üzgün görünüyordu, fakat onu bana bakarken yakaladığım her seferde, sanki bir kabahat işlemişim gibi "Uslu bir kız olacaksın. Duydun mu beni? Insanlara seni düzgün yetiştiremediğimi düşündürtme. Duydun mu?" diyordu. Eğer bana sarılsa ve beni kaybediyor olduğu için ağlasa, kendisi benden daha çok şaşırırdı. Dünyası iş, görev, din ve "mekânı" ile dört bir yandan sınırlanmıştı. Dokunduğu her şeye ürkütücü yoğunluktaki sevgisini bulaştırdığının farkında olduğunu sanmıyorum. Daha sonraki yıllarda ona beni sevip sevmediğini sordum. "Tanrı sevgidir. Sen sadece düzgün bir kız olup olmadığınla ilgili kaygılan, o zaman O seni sevecektir," diyerek beni başından savdı.

Babamın deri bavulları ve bizim karton kutularımızla birlikte arabanın arka koltuğunda oturuyordum. Pencereler sonuna kadar açık olduğu halde, kızarmış tavuk ve tatlı patates turtasının kokusu hâlâ arabanın içindeydi ve yayılabilmem için yeterince yer yoktu. Her aklına geldiğinde, "Orada rahat mısın, babasının bebeği?" diye soruyordu babam. Bailey ile sohbetine kaldığı yerden devam etmeden önce, benim vereceğim "Evet, efendim," cevabını duymayı asla beklemiyordu. O ve Bailey fıkralar anlatıp duruyorlardı ve Bailey devamlı gülüyor, babamın sigaralarını söndürüyor ve babam "Gel bakalım evlat, gel de şu arabayı sürmeme yardım et," dediğinde bir eliyle direksiyonu tutuyordu.

Birbirine tıpatıp benzeyen kasabalar geçmekten ve küçük, samimiyetsiz, boş görünen evleri görmekten bıkınca, kendimi asfaltı yalayan lastiklerin sesi ve motorun inlemesi dışında her şeye kapattım. Tabii Bailey'ye de sinirliydim. Babama yalakalık yapmaya çalıştığına şüphe yoktu; hatta onun gibi gülmeye bile başlamıştı. Aynı "Ho, ho, ho" gülüşüyle, cep boy Noel Baba gibiydi.

"Annenizi görünce ne hissedeceksiniz? Mutlu olacak mısınız?" diye sordu Bailey'ye. Bu soru duyularımı paketlediğim köpüğü deldi geçti. Onu mu görecektik? Kaliforniya'ya gittiğimizi sanıyordum. Birden dehşete düştüm. Onun da babamızın yaptığı gibi bize güldüğünü varsayabilir miydim? Ya onunla birlikte yaşayan başka çocukları varsa? "Ben Stamps'e dönmek istiyorum," dedim. Babam güldü. "Babasının bebeği St. Louis'e, annesini görmeye gitmek istemiyor mu diyorsun? Merak etme sizi yemez."

Bailey'ye doğru döndü ve profilden yüzüne baktım; gözüme o kadar gerçek dışı görünüyordu ki, adeta bir oyuncağın konuşmasını izliyor gibiydim. "Bailey Junior, kız kardeşine neden Stamps'e dönmek istediğini sor." Sesi kulağa bir zencininkinden

çok, beyaz bir adamınki gibi geliyordu. Belki de o, dünyadaki tek kahverengi derili beyaz adamdı. Bu kişinin ola ola benim babam olması da benim kısmetimdi. Bailey, Stamps'ten ayrıldığımızdan beri ilk defa sessizdi. Sanırım o da annemizi düşünüyordu. Sekiz yaşında bir çocuk böylesi bir korkuyu nasıl içinde tutabilirdi ki? Onu anca yutkunarak bademciklerinin arkasında tutar, ayaklarını kasarak ayak parmakları arasında sıkıştırır, poposunu sıkıp prostat bezinin arkasına iter.

"Junior, dilini mi yuttun? Sence ona çocuklarının onu görmek istemediğini söylediğimde annen ne der?" Bunu ona söyleyeceği fikri, beni ve Bailey'yi aynı anda sarstı. Koltuğun sırtından geriye uzandı: "Maya, o sevgili annemiz. Annemizi görmek istediğini sen de biliyorsun canım. Ağlama." Babam güldü, koltuğunu ayarladı ve sanırım kendi kendine "Buna ne diyecek bakalım?" diye sordu.

Stamps'e ve Anacık'a geri dönmek gibi bir şansım olmadığından ağlamayı kestim. Bailey'nin bana arka çıkmayacağını görebiliyordum, o yüzden susmaya, ağlamamaya ve sevgili annemizi görünce her ne olacaksa onu beklemeye karar verdim.

St. Louis'de başka türlü bir sıcak ve başka bir türlü kirlilik bekliyordu bizi. Hafızamda tıkış tıkış isli binalara dair bir anı yoktu. Tek bildiğim, cehenneme götürüldüğümüz ve babamızın da bizi teslim edecek şeytan olduğuydu.

Bailey yalnızca çok acil bir durum söz konusu olduğunda yetişkinlerin önünde kuşdili konuşmama izin verirdi, fakat o öğleden sonra şansımı denemekten başka çarem yoktu. Aynı köşeden neredeyse ellinci kez döndüğümüzden emindim. Bailey'ye "Bugu kigişiginigin bagabagamıgız ogolduguguna egemigin migisigin?" diye sordum. Bailey, "Maya, St. Louis'teyiz ve sevgili annemizi göreceğiz, sıkma canını, " dedi. Babam kıkır kıkır güldü ve "Ki-

gim sigizigi kagaçıgırmagak igistegesigin kigi? Ligindbegergh çogocuguklagarıgı ogolduğunuguzugu mugu saganıgıyogorsugun?" Ben kuşdilini abim ve arkadaşlarının yarattığını sanıyordum. Babamın kuşdili konuştuğunu duymak, beni şaşırtmaktan ziyade sinirlendirdi. Bu tamamen, söz konusu çocuklar olduğunda yetişkinlerin yaptığı hilelerden biriydi. Başka bir, yetişkin hıyaneti vakasıydı.

Annemi tarif etmek, gücünün doruklarında olan mükemmel bir fırtına hakkında yazmak gibiydi ya da gökkuşağının yükselen ve alçalan renkleri hakkında. Bizi annesi karşılamıştı. Tıklım tıkış eşya dolu salonda, koltuğun ucunda oturmuş bekliyorduk. (Babam büyükannemizle, tıpkı beyaz halkın siyahilerle konuştuğu gibi utanmaz ve özür dilemez bir tavırla, son derece rahat konuşuyordu). İkimiz de annemizle karşılaşacağımız için korku ve heyecan içindeydik, gecikmiş olmasına tahammül edemiyorduk. "Küçük dilini yutmak" ve "ilk görüşte aşk" tabirlerindeki doğruluk payı hakikaten inanılmaz. Annemin güzelliği kelimenin tam anlamıyla üzerime saldırdı. Kırmızı dudakları (Anacık ruj sürmenin günah olduğunu söylerdi) arasından düzgün, beyaz dişleri görünüyordu ve teninin taze fıstık ezmesi rengi neredeyse içini gösterecek gibi tertemizdi. Gülüşü, ağzını yanaklarının ötesine, kulaklarının ötesine ve görünüşe göre duvarları geçerek sokağa kadar genişletiyordu. Beni niye gönderdiğini şıp diye anladım. Çocuk sahibi olmak için fazla güzeldi. Daha önce hiç onun kadar güzel bir kadına "Anne" diye hitap edildiğini duymamıştım. Bailey'ye gelince, o an, sonsuza dek sürecek bir aşka tutulmuştu. Gözlerinin onunkiler gibi parladığını gördüm; yalnızlığı ve "istenmeyen çocuklar" olduğumuz için birlikte ağladığımız geceleri unutmuştu. Sanki annesinin sıcak kucağını hiç terk etmemiş, benimle yalnızlığın dondurucu rüzgârlarını paylaşmamıştı. O onun sevgili annesiydi ve ben de onun durumunu kabullendim.

Birbirlerine ben ve annemin, hatta ben ve babamın benzediğinden daha çok benziyorlardı. İkisi de güzel ve karakterliydi, bu yüzden bunun mantıklı olduğunu düşündüm.

Babamız birkaç gün sonra Kaliforniya'ya gitmek üzere yola çıktı ve bu beni ne memnun etti ne de üzdü. O bir yabancıydı ve eğer bizi bir yabancıyla bırakmayı seçiyorsa, bu da aynı şeydi.

10

Büyükanne Baxter ya dörtte, ya sekizde bir zenci kanına sahip bir melezdi. Oyle ya da böyle, neredeyse beyazdı işte. Cairo, Illinois'de Alman bir aile tarafından yetiştirilmişti ve yüzyılın başlarında, hemşirelik okumak için St. Louis'e gelmişti. Homer G. Phillips Hastanesi'nde çalışırken Büyükbaba Baxter'la tanışmış ve evlenmişti. Büyükannem beyaz (kabaca zencimsi olarak tanımlanabilecek yüz hatlarına dahi sahip değildi), eşi siyahtı. Büyükannem ölümüne kadar boğuk Alman aksanıyla konuşmaya devam etti. Eşi ise Batı Kızılderilileri gibi kopuk, tekdüze konuşuyordu.

Mutlu bir evlilikleri vardı. Büyükbabanın aile için büyük gurur kaynağı olan, meşhur bir sözü vardı: "Peh İsa, ben karım, çocuklarım ve köpeğim için yaşıyorum." Çelişkili durumlar karşısında dahi ailesinin sözüne güvenerek, hayatı boyunca bu lafının arkasında durabilmeye çalıştı. Otuzların ortalarında St. Louis'in zenci kısmı, bir altına-hücum kasabasının tüm maharetlerine sahipti. Yasağa rağmen, kumar ve onunla ilişkili o kadar iş çevriliyordu ki benim için bunların yasaya aykırı olduğuna inanmak çok zordu. Okul arkadaşlarımız, yeni gelen Bailey ve bana sokak

köşelerindeki adamların kim olduklarını anlatmak için, birlikte önlerinden geçmemizi fırsat bilmişlerdi: İsimlerini Vahşi Batı kitaplarından aldıklarından emindim (Sert-vurucu Jimmy, İki Silah, Tatlı Adam, Poker Pete) ve beni haklı çıkarırcasına, atsız kovboylar gibi barların önünde takılıyorlardı.

Bahisçiler, kumarbazlar, loto oynayanlar ve viski satıcılarıyla sadece gürültülü sokaklarda değil, evimizin derli toplu oturma odasında da tanışıyorduk. Okuldan döndüğümüzde, onları tıpkı bizim büyük şehre ilk geldiğimizde olduğu gibi, şapkaları ellerinde, orada oturup sessizce Büyükanne Baxter'ı beklerken bulurduk.

Beyaz teni ve dramatik bir biçimde çıkardığında elbisesine takılı zincirin ucunda serbestçe sallanan kıskaçlı gözlükleri, çokça saygı görmesinin sebeplerinden biriydi. Dahası, altı tehlikeli çocuğunun şöhreti ve seçim bölgesi yöneticisi olması, gücünü artırıyor ve onu en adi dolandırıcıyla bile korkusuzca başa çıkabilecek kadar nüfuzlu biri yapıyordu.

Polis departmanında bağlantıları olduğundan, gösterişli takımları ve yaralı yüzleri olan adamlar, kilisedeymişçesine edepli bir biçimde oturup ondan ricada bulunmak için beklerlerdi. Eğer büyükannem kumarhanelerinde bir karışıklığı ortadan kaldırdıysa ya da bir sözüyle nezarette bekleyen bir dostlarının kefaletini indirdiyse, onlardan ne bekleneceğini bilirlerdi. Bir sonraki seçimlerde mahallelerinden oy çıkacağını garanti etmek zorundaydılar. Büyükannem çoğu kez yardım etmeyi başarırdı, onlar da oyları getirirlerdi.

St. Louis beni aynı zamanda ince dilimlenmiş jambonla (nefis bir şey olduğunu düşünüyordum), jöleli küçük şekerleme ve fıstık karışımıyla, sandviç ekmeği üstünde marulla, *Victrola*'larla* ve

* Bir çeşit gramofon. (ç.n.)

aileye sadakatle tanıştırdı. Arkansas'ta eti kendimiz kuruturduk, kahvaltıda iki santim kalınlığında dilimlenmiş jambon yerdik, fakat St. Louis'de kâğıt inceliğindeki dilimleri garip kokulu bir Alman dükkânından alıyor ve sandviç yaparak yiyorduk. Büyükannem nasıl Alman aksanını hiç kaybetmediyse, dilimlenmemiş olarak aldığımız kalın siyah Alman ekmeğine duyduğu iştahı da hiç kaybetmemişti. Stamps'te marul yalnızca patates ya da lahana salatasına yatak yapmak için kullanılırdı ve fıstıklar çiğ olarak, doğrudan tarladan alınır, soğuk gecelerde sobanın alt bölmesinde kavrulurdu. Yoğun kokular odayı doldurur ve her zaman bolca yememiz beklenirdi. Ama bu Stamps geleneğiydi. St. Louis'de fıstıklar kesekâğıdında alınır ve jöleli küçük şekerlemelerle karıştırılırdı ki bu şeker ve tuzu aynı anda yemek anlamına geliyordu ve benim için büyük bir zevkti. Kasabanın sunduğu en iyi şey buydu.

Toussaint L'Ouverture Dilbilgisi Okulu'na kaydolduğumuzda, okul arkadaşlarımızın cehaleti ve öğretmenlerimizin kabalığı karşısında şok olduk. Bizi etkileyen tek şey, uçsuz bucaksız binaydı; Stamps'teki beyaz okulu bile o kadar büyük değildi.

Amma velakin, öğrenciler şaşırtıcı derecede gerideydiler. Bailey ve benim aritmetik bilgimiz Mağaza'daki işimizden de dolayı ileri seviyedeydi ve okumamız da iyiydi, çünkü Stamps'te yapacak daha iyi bir şey yoktu. Öğretmenlerimiz biz taşra çocuklarının sınıf arkadaşlarımıza kendilerini başarısız hissettirebileceğini –ki öyle oluyordu– düşündükleri için sınıf atlatıldık. Bailey, sınıf arkadaşlarımızın bilgi noksanlığı konusunda yorumda bulunmaktan çekinmiyordu. Öğlen teneffüsünde geniş, gri, beton oyun alanında, kocaman çocukların ortasında dikilip, "Napoléon Bonaparte kimdi?" "Kaç metre bir kilometre yapar?" gibi sorular sorardı. Bu yakın dövüştü, Bailey'nin tarzında.

Çocukların herhangi biri onu yumruklarıyla kolayca dövebilirdi, ama eğer döverlerse, ertesi gün tekrar dövmeleri gerekebi-

lirdi. Bailey asla adil dövüş savunucusu olmamıştı. Bir keresinde bana, ola ki bir kavgaya karışırsam "hemen hayalarına hamle yapmamı" söylemişti. "Ama ya bir kızla dövüşüyorsam?" sorumu ise asla cevaplamadı.

Yıl boyunca okula devam ettik, ama ilk olarak orada duyduğumu hatırladığım tek şey, "Binlerce kez yumurta şeklinde sıfır çizmek el yazısını geliştirir," oldu.

Öğretmenler Stamps'tekilere göre daha resmiydi ve her ne kadar öğrencileri sopayla dövmeseler de, ellerine cetvelle vuruyorlardı. Stamps'teki öğretmenler çok daha dost canlısıydı, ama Arkansas zenci kolejlerinden getirtildikleri ve kasabada otel ya da misafirhane olmadığı için, ailelerle yaşamak zorunda kalıyorlardı. Eğer bir kadın öğretmen biriyle flört etmeye başladıysa ya da hiç mektup almıyorsa ya da gece odasında bir başına ağladıysa, hafta sonuna kadar çocuklar bile onun ahlakını, yalnızlığını ve genel olarak tüm kusurlarını tartışıyor olurlardı. Özel hayatın böylesi işgal altında olduğu bir kasabada resmiyeti korumak neredeyse imkânsızdı.

Öte yandan, St. Louis öğretmenleri küstahlığa meyilliydiler ve öğrencilerle yüksekten bakan bir tavırla, aşağılayarak ve beyaz halk ağzıyla konuşuyorlardı. Hem kadın hem erkek öğretmenlerin konuşmaları, ıı...ları ve ıhım...larıyla aynı babam gibiydi. Bitişik dizlerle yürüyor ve sanki bir ses çıkarmak zorunda kalırlarsa karşılarındaki kişinin dışarı bıraktığı pis havayı içlerine çekmek zorunda kalmaktan korkuyormuşçasına, konuşurken dudaklarını sımsıkı tutuyorlardı.

Depresif bir kış boyunca kömür tozu soluyarak tuğla duvarların etrafından okula yürüdük. "Evet, efendim" ve "Hayır, efendim" yerine "Evet" ve "Hayır" demeyi öğrendik.

Evde nadiren gördüğümüz annemiz, bizi bazen Louie'nin Yeri'nde buluşmaya çağırırdı. Burası iki Suriyeli kardeşin işlet-

tiği, okulumuzun yakınındaki köprünün sonunda bulunan uzun, karanlık bir tavernaydı.

Bizi arka kapıdan içeri alırlardı ve içerideki talaş, bayat bira, buhar ve haşlanmış et kokusu, bende naftalin yemişim hissi uyandırırdı. Annem saçlarımı kendisininki gibi kısa kesip düzleştirmişti, bu yüzden sanki derim yüzülmüş gibi hissediyordum ve ensem o kadar açıktı ki insanların arkamdan yürümesinden utanır olmuştum. Sanki her an bir şey olmasını beklermişçesine, aniden dönüp duruyordum.

Louie'nin Yeri'nde, annemin arkadaşları tarafından "Bibbie'nin biricik bebekleri" diye karşılanıyorduk ve bize meşrubat ve haşlanmış karides ikram ediyorlardı. Biz sert, ahşap kabinlerde otururken, annemiz karşımıza geçer, *Seeburg*'un* çaldığı parçalar eşliğinde tek başına dans ederdi. Onu en çok bu zamanlarda seviyordum. Başımın üzerinde uçan sevimli bir uçurtma gibiydi. Eğer isteseydim tuvalete gitmem gerektiğini söyleyerek ya da Bailey ile kavgaya tutuşarak onu kendime çekebilirdim. İkisini de asla yapmadım, ama böyle bir gücüm olduğunu bilmek ona şefkat duymama sebep oluyordu.

Annem, Bailey ve benim zar zor anladığımız ağır blues şarkıları söylerken Suriyeli kardeşler onun ilgisini çekebilmek için yarışıyordu. Diğer müşterilerle konuşurken dahi bir yandan onu seyrediyorlardı. Herkesin, tüm bedeniyle konuşan ve dünyadaki herkesten daha yüksek sesle parmak şaklatabilen bu güzel kadının büyüsü altına girdiği aşikârdı. Time step yapmayı Louie's'de öğrenmiştik. Time step, çoğu Amerikan siyahi dansının temeli olan step dansının bir türüydü. Bir dizi ayak vuruş, zıplama, dinlenmeden oluşuyor ve dikkatli dinleme, hissetme ve koordinasyon gerektiriyordu. O ağır bar havasında, becerilerimizi sergilememiz için annem bizi arkadaşlarının önüne çıkarırdı.

* Bir müzik kutusu markası. (ç.n.)

Bailey kolayca öğrenmişti ve her zaman benden iyi bir dansçı oldu. Ama ben de öğrenmiştim. Time step'e, çarpım tablolarını öğrenmeye çalıştığım zamanki kazanma azmiyle yaklaşıyordum. Ortada Willie Amca ya da cızırdayan, göbekli bir soba yoktu, ama annem ve gülen arkadaşları vardı ve ikisi aynı kapıya çıkıyordu. Dans ettiğimizde alkışlanıyorduk ve biraz daha meşrubat ve karides ikram ediliyordu bize, ama iyi dans etmenin verdiği esas keyfi ve özgürlüğü yıllar sonra tadacaktım.

Annemin erkek kardeşleri, Tutti, Tom ve Ira Amcalar, St. Louis'in tanınmış genç adamlarındandı. Hepsinin şehirde işleri vardı. Bunun zenci adamlar için büyük bir başarı olduğunu yeni yeni idrak ediyorum. İşleri ve aileleri onları diğerlerinden ayırıyordu, ama en çok amansız kabalıklarıyla nam salmışlardı. Dedem onlara, "Eğer hırsızlıktan veya başka bir budalalıktan dolayı hapse girerseniz, sizi çürümeniz için orada bırakırım. Ama eğer kavgayla suçlanıyorsanız, sizi oradan çıkarmak için neyimiz var neyimiz yoksa satarım," demişti. Böylesi bir teşvik, patlamaya hazır mizaçlarla birleşince, korkunç karakterlere dönüşmeleri kaçınılmazdı. En genç amcamız Billy, muzipliklerine dahil olabilmek için küçüktü. Tantanalı haylazlıklarından biri, gurur duyulan bir aile efsanesi olmuştu:

Iri yarı, kendi de kötü namının kalkanıyla korunan bir adam olan Pat Patterson, bir gece dışarıda yalnız olan anneme küfür etme gafletinde bulunmuştu. Annem durumu kardeşlerine bildirince, onlar da tayfalarından birine, sokakları arayıp Patterson'ı bulup, onlara telefonla haber vermesini söylemişlerdi.

Tüm öğleden sonra beklemişlerdi, oturma odası duman ve yapılan planların uğultusuyla doluydu. Dedem, arada sırada mutfaktan gelerek "Onu öldürmeyin. Sakın onu öldürmeyin," diyor ve kahvesini içmek için büyükannemin yanına dönüyordu.

Onu bir barda bulduklarında Patterson küçük bir masada oturmuş, içiyormuş. Tommy Amca kapının orada durmuş, Tutti Amca tuvalet kapısının oraya konuşlanmış ve en büyükleri ve belki de herkesin idolü olan Ira Amca da Patterson'ın yanına gitmiş. Silahlı oldukları belliymiş.

Ira Amcam anneme, "İşte, Bibbi. Al sana Patterson zencisi. Buraya gel ve kıçına tekmeyi bas," demiş.

Annem adamın kafasını polis copuyla patlatmış. Adam neredeyse ölüyormuş. Ne polis soruşturması olmuş, ne de bir kınama.

Ne de olsa, büyükbaba vahşi mizaçlarını destekliyordu ve büyükannem de poliste bağlantıları olan, neredeyse beyaz bir kadındı...

Kabul etmeliyim ki kötülüklerinden etkileniyordum. Beyazları da siyahileri de aynı coşkuyla pataklıyorlardı ve birbirlerini o kadar seviyorlardı ki, arkadaş edinme sanatını öğrenmeye ihtiyaç duymuyorlardı. Annem kardeşler arasındaki tek sıcak, dışa dönük karakterdi. Orada kaldığımız süre boyunca büyükbaba yatalak oldu ve çocukları boş zamanlarını ona fıkralar anlatarak, onunla dedikodu yaparak ve sevgilerini ona göstererek geçirdiler.

Aralarında en sevdiğim, aksi ve tıpkı büyükbabam gibi konuşmadan önce düşünen Tommy Amca'ydı. Sıradan cümleleri birbirine öyle bir bağlardı ki, cümleler en pis küfürlere ya da komik şiirlere dönüşürdü. Doğuştan komedyendi ve hiçbir zaman, gülünç ifadelerinin akabinde gelmesi gerektiğini bildiği kahkahaların beklentisi içinde olmazdı. Zalim değil, sadece huysuzdu.

Evin yanında hentbol oynadığımızda, işten dönen Tommy Amca köşede belirir, önce bizi görmemiş gibi yapar, sonra bir kedi çevikliğiyle topu yakalayıp "Gözünüzü açık tutun, anca o zaman sizi takımıma alırım," derdi. Etrafını sarardık, ama o

ancak merdivenlere vardığında kolunu kaldırır, topu sokak lambasının üzerinden yıldızlara doğru atardı.

Bana sık sık, "Güzel olmadığın için üzülme. Bir sürü güzel kadın gördüm kuyumu kazan. Sen akıllısın. Tanrı'ya yemin ederim ki, sevimli bir popon olmasındansa güzel bir aklın olmasını tercih ederim," derdi.

Sık sık Baxter kanının bağlayıcı özelliğiyle ilgili böbürlenirlerdi. Tommy Amcam, ailenin çocuklarının bile daha öğretilebilecek yaşa gelmeden önce bunu hissedebildiklerini söylerdi. Bailey'nin kendisi üç yaşından küçükken bana yürümeyi öğretmeye çalışmasını anlatırlardı. Dediklerine göre, tökezlemem hoşuna gitmediğinden "O benim kız kardeşim. Ona yürümeyi öğretmeliyim," demiş. Ayrıca bana ismimi nasıl aldığımı da anlattılar, "May." Bailey kesinkes onun kız kardeşi olduğuma emin olduktan sonra, bana Marguerite demeyi reddetmiş, onun yerine "Maya kız kardeşim" diye hitap etmeyi seçmişti ve sonraları telaffuzu netleşmeye başlayınca, daha da kısa ve öz bir şey bulmaya ihtiyaç duyup ismimi "May" diye kısaltmıştı ve sonra da "Maya" olmuştum.

Annem bizi yanına alana kadar, altı ay boyunca büyükanne ve büyükbabamızla birlikte Caroline Sokağı'nda büyük bir evde yaşadık. Ailenin toplandığı evden taşınmak bana kesinlikle hiçbir şey ifade etmiyordu. Bu, hayatlarımızın büyük resmi içinde yalnızca küçük bir desendi. Eğer diğer çocuklar o kadar çok taşınmıyorlarsa, bu yalnızca bizim kaderimizin dünyadaki diğer herkesinkinden farklı yazıldığı anlamına geliyordu. Yeni evde, annemizle olmamız hariç, diğer evden daha yabancı hissettiren bir şey yoktu.

Bailey, artan yakınlıkla, tabirin resmiyetini "canım annem" ve en nihayetinde "Can'annem"e yumuşatana kadar, ona sevgili anne diye hitap etmekte ısrar etti. Onun gerçekliğine bir türlü

ikna olamıyordum. O kadar güzel ve o kadar atikti ki, daha yataktan yeni kalkmış, gözleri uykulu, saçları karmakarışıkken bile Bakire Meryem'e benzediğini düşünüyordum. Ama hangi ana kız birbirini anlar ya da birbirinin anlayışsızlığına anlayış gösterir ki?

Annemiz bize bir yer hazırlamıştı, biz de minnetle kabul ettik. İkimizin de kendimize ait bir yatak odamız, bolca yemeğimiz ve mağazadan alınma kıyafetlerimiz vardı. Ve ne de olsa, bunları yapmak zorunda değildi. Eğer onu sinir edersek ya da itaatsiz olursak, bizi her zaman Stamps'e geri gönderebilirdi. Minnet duygusunun ağırlığı, asla lafı geçmese de, büyükanneme geri dönme tehdidi, çocuksu aklımı sükûnete hapsediyordu. Bana yaşlı teyze diyorlardı ve yavaş hareket ettiğim ve konuştuğum için azar yiyip duruyordum.

Annemin erkek arkadaşı Bay Freeman bizimle yaşıyordu ya da biz onunla yaşıyorduk (Hangisinin doğru olduğunu hiç bilemedim). O da Güneyliydi ve heybetli bir adamdı. Ama biraz sarkıktı. Atletiyle ortalıkta gezindiği zaman memeleri beni utandırırdı. Düz memeler gibi göğsünü kaplıyorlardı.

Annem, açık teni ve düz saçlarıyla o kadar güzel bir kadın olmasaydı bile, onunla beraber olduğu için kendini şanslı sayması gerektiğini biliyordu. Annem eğitimliydi, tanınmış bir ailedendi ve ne de olsa St. Louis'de doğmamış mıydı? Ve sonra, neşeliydi. Devamlı güler ve espriler yapardı. Bay Freeman ona minnettardı. Sanırım yaşı annemden bayağı büyüktü, ama öyle değilse bile onda, genç kadınla evli yaşlı adamlarınki gibi sümsükçe bir aşağılık duygusu vardı. Annemin her hareketini izlerdi ve annem odadan çıktığında gitmesini istemediğini bakışlarından anlardınız.

11

St. Louis'in yabancı bir ülke olduğuna karar vermiştim. Sifonlu tuvaletlerin aceleci seslerine ya da ambalajlı yiyeceklere ya da kapı zillerine ya da duvarları delen, kapı altlarından içeri sızan araba, tren ve otobüs gürültüsüne asla alışamayacaktım. Bana kalsa St. Louis'de sadece birkaç hafta kaldım, derim. Hâlâ evime varamadığımı anladığım anda, gizlice gerçekliğin gerçek dışı olduğu ama onun bile her gün değiştiği Robin Hood ormanlarına ve Alley Oop'un mağaralarına kaçtım. Stamps'te kullandığım zırhı taşımaya devam ediyordum: "Kalmaya gelmedim."

Annem geçimimizi sağlamak konusunda becerikliydi. Bu bazen ihtiyaçları başka birine tedarik ettirmek anlamına gelse bile. Hemşire olduğu halde, onunla olduğumuz süre boyunca bu işi asla yapmadı. Evin ihtiyaçlarını Bay Freeman karşılar, annem de kumarhanelerde poker oynayıp ek para kazanırdı. Standart dokuz-altı dünyası, onun için yeterince ihtişamlı değildi. Onu ilk kez hemşire üniforması içinde görmem için aradan yirmi yıl geçmesi gerekecekti.

Bay Freeman Güney Pasifik tersanesinde ustabaşıydı ve bazen eve geç, annem çıktıktan sonra gelirdi. Annemin özenle hazırladığı ve dokunmamamızı tembihlediği akşam yemeğini ocaktan çıkarır, Bailey ve ben ayrı ayrı ve büyük bir iştahla *Street and Smith* dergilerimizi okurken, o da mutfakta sessizce yemeğini yerdi. Artık harçlığımız olduğundan, rengârenk resimli romanlar alıyorduk. Annemiz yokken, bir güven sistemi işliyordu. Okumadan ve *The Lone Ranger (Yalnız Kovboy), Crime Busters (Suç Avcıları)* ya da *The Shadow (Gölge)*'u dinlemeden önce ödevlerimizi bitirmemiz, akşam yemeği yememiz ve bulaşıkları yıkamamız gerekiyordu.

Bay Freeman büyük kahverengi bir ayı gibi, zarafetle hareket ediyor ve bizimle nadiren konuşuyordu. Sadece annemi bekliyor ve bu bekleyişe tüm benliğini koyuyordu. Asla gazete okumaz ya da radyoda çalan müziğe ayağıyla tempo tutmazdı. Beklerdi. O kadar.

Eğer annem o yatmadan eve gelirse, adamın canlandığını görürdük. Büyük koltuktan, uykusundan uyanan bir adam gibi, gülümseyerek kalkardı. O zaman, birkaç saniye önce arabanın kapanan kapısının sesini duyduğumu hatırlardım; sonra beton zeminde annemin ayak sesleri duyulurdu. Anahtarları kapıda çıngırdadığı anda Bay Freeman her zamanki sorusunu sorardı, "Hey, Bibbi, iyi vakit geçirdin mi?"

Annem onu dudağından öpmek için atılır ve Bay Freeman'ın sorusu havada kalırdı. Sonra beni ve Bailey'yi rujlu dudaklarıyla öpücüklere boğardı. "Ödevinizi bitirmediniz mi?" Eğer bitirdiysek ve sadece okuyorsak: "Tamam, duanızı edin ve sonra yatağa." Eğer bitirmediysek: "O zaman hemen odanıza, ödevlerinizi bitirmeye... Sonra da duanızı edin, sonra yatağa."

Bay Freeman'ın gülüşü asla değişmiyor, yapmacıklaşmıyordu. Bazen annem gidip, kucağına otururdu ve onun yüzündeki sırıtış sonsuza kadar orada kalacakmış gibi görünürdü.

Odalarımızdan tokuşturulan kadehlerin sesini ve açılan radyoyu duyabilirdik. Sanırım bazı akşamlar annem, o dans edemediğinden, onun için dans ediyordu, ama uykuya dalmadan önce çoğu zaman ayaklarıyla ritim tutuşunu duyardım.

Bay Freeman'a çok üzülüyordum. Onun için, Arkansas'ta arka bahçemizdeki domuz ahırında doğan biçare domuz yavruları için üzüldüğüm gibi üzülüyordum. Domuzları ilk donda yapılacak kesim için yıl boyunca semirtiyorduk ve sevimli küçük kıvrımlı şeyler için acı çekerken bile, sadece ölümleri ile bana verebilecekleri taze sosis ve kelle konservesinden ne kadar zevk alacağımı biliyordum.

Okuduğumuz korkutucu hikâyeler, zengin hayal gücümüz ve muhtemelen kısa fakat hareketli hayatlarımız yüzünden Bailey ve ben dertliydik; o fiziksel, ben zihinsel olarak. O kekeliyordu ve ben kan ter içinde, korkunç kâbuslar görüyordum. Ona devamlı yavaşlaması ve baştan başlaması söyleniyordu ve ben de özellikle zor geçen gecelerimde büyük yatağında annem ve Bay Freeman'la birlikte uyuyordum.

Dengeye duydukları ihtiyaçtan dolayı, çocuklar her şeye kolaylıkla alışırlar. Annemin yatağında üç kez uyuduktan sonra, orada uyumakta hiçbir tuhaflık olmadığını düşünmeye başlamıştım bile.

Bir sabah annem halletmesi gereken bir iş için erken kalktı ve ben tekrar uyuyakaldım. Fakat bir baskı beni uyandırdı, sol bacağımda tuhaf bir his. Bir el olmak için fazla yumuşaktı ve kumaş da değildi. Her ne ise, Anacık'la uyuduğum onca yıl boyunca karşılaşmadığım bir histi. Hareket etmiyordu ve ben de fazlasıyla irkilmiştim. Bay Freeman uyanık mı diye bakmak için başımı biraz sola çevirdim. Gözleri açık ve iki eli de çarşafın üzerindeydi. Bacağımdakinin "şey"i olduğunu anladım, sanki başından beri biliyormuşum gibi.

"Orada kal, tamam mı, seni incitmeyeceğim," dedi. Korkmuyordum, belki biraz kaygılıydım, ama korkmuyordum. Tabii ki pek çok insanın "şey" yaptığını ve bu eylemi gerçekleştirebilmek için "şeylerini" kullandıklarını biliyordum, ama herhangi birine bunu yapmış kimseyi tanımıyordum. Bay Freeman beni kendine doğru çekti ve elini bacaklarımın arasına koydu. Canımı yakmıyordu fakat Anacık'ın sözleri yankılanıyordu kafamda: "Bacaklarını kapalı tut ve kimsenin kutunu görmesine izin verme."

"Seni incitmedim, Ritie. Korkma." Battaniyeleri kaldırdı ve "şeyi" kahverengi bir mısır koçanı gibi dikeldi. Elimi tuttu ve "Hisset," dedi. Yeni kesilmiş tavuğun içi gibi yumuşak ve kıpır-

tılıydı. Sonra beni sol koluyla göğsünün üzerine çekti ve sağ eli o kadar hızlı hareket ediyor ve kalbi o kadar hızlı atıyordu ki ölecek diye korktum. Hayalet hikâyeleri, ölen insanların tuttukları şeyi bırakmadıklarını söylüyordu. Bay Freeman beni tutarken ölüverirse kurtulup kurtulamayacağımı merak ettim. Beni kurtarmak için kollarını kırmaları gerekir miydi?

En sonunda sessizleşti ve sonra güzel kısım geldi. Bana yumuşakça sarıldı ve hiç bırakmasın istedim. Kendimi evimde hissettim. Bana öyle bir sarılıyordu ki beni hiç bırakmayacağını ya da bana kötü bir şey olmasına asla izin vermeyeceğini biliyordum. O muhtemelen benim gerçek babamdı ve nihayetinde birbirimizi bulmuştuk. Ama sonra öteki tarafa dönüp beni ıslaklığın içinde bırakarak ayağa kalktı.

"Seninle konuşmam lazım, Ritie." Paçalarına düşmüş olan şortunu çıkardı ve banyoya gitti. Yatağın ıslak olduğu doğruydu ama benden kaynaklı bir kaza olmadığını biliyordum. Belki Bay Freeman bana sarılırken altına kaçırıvermişti. Elinde bir bardak suyla geri geldi ve buz gibi bir sesle, "Kalk. Yatağa işedin," dedi. Islak noktaya su döktü ve yatak, kendi yatağımın çoğu sabahki haline benzedi.

Güney'in katı disiplininde yaşamış biri olarak, yetişkinlerin yanında ne zaman çenemi tutmam gerektiğini biliyordum, ama ona, buna kendisi de inanmadığı halde, neden işediğimi iddia ettiğini sormak istedim. Eğer yaramazlık yaptığımı düşündüyse, bu bana bir daha sarılmayacağı anlamına mı geliyordu? Ya da babam olduğunu kabul etmeyeceği? Onun benden utanmasına neden olmuştum.

"Ritie, Bailey'yi seviyor musun?" Yatağa oturdu ve ben de ümitle yaklaştım. "Evet." Eğilmiş, çoraplarını giyiyordu ve sırtı o kadar büyük ve dostane görünüyordu ki, üzerine başımı yaslamak istiyordum.

"Eğer yaptığımızı kimseye söylersen, Bailey'yi öldürmek zorunda kalırım."

Biz ne yapmıştık ki? Biz? Belli ki kastettiği yatağa işemem değildi. Anlamadım ve sormaya da cesaret edemedim. Bana sarılmasıyla alakalı bir şeydi. Ama Bailey'ye sormak gibi bir şansım da yoktu, çünkü o zaman ne yaptığımızı söylemiş olurdum. Bailey'yi öldürebileceği düşüncesi beni afallatmıştı. O odadan çıktıktan sonra, anneme yatağa işemediğimi söylemeyi düşündüm, ama sonra bana ne olduğunu sorduğunda Bay Freeman'ın bana sarıldığını anlatmak zorunda kalırdım ve bunu yapamazdım.

Her zamanki ikilem. Bunu hep yaşamıştım. Gerekçelerini ve hareketlerini anlayamadığım ve benimkileri anlamak için hiçbir çaba harcamayan bir yetişkinler ordusu vardı etrafımda. Bay Freeman'ı sevmemem değildi sorun, onu da anlayamıyordum o kadar.

Sonraki haftalar boyunca, yüzüme dahi bakmadan verdiği aksi selamlar dışında bana hiçbir şey söylemedi.

Bu Bailey'den sakladığım ilk sırdı ve bazen her şeyin yüzümden okunduğunu düşünsem de, o hiçbir şey fark etmiyordu.

Bay Freeman'a ve koca kollarıyla beni sarmalamasına hasret duymaya başladım. Önceden dünyam Bailey, yemek, Anacık, Mağaza, kitap okumak ve Willie Amca'dan ibaretti; fakat artık ilk kez fiziksel temas da bunlara dahildi.

Bay Freeman'ın işten gelmesini beklemeye başladım. Geldiği zaman, her ne kadar ona son derece duygu yüklü bir şekilde "Iyi günler, Bay Freeman," desem de, beni fark etmiyordu.

Bir gün, dikkatimi hiçbir şey üzerinde toplayamazken, yanına gittim ve hızlıca kucağına oturdum. O her zamanki gibi annemi bekliyordu. Bailey ise *The Shadow*'u dinliyordu ve yokluğumun farkında değildi. Bay Freeman başta hareketsiz oturuyor, ne bana

sarılıyor, ne de başka bir şey yapıyordu, ama sonra birden kalçamın altında yumuşak bir tümsek hareketlenmeye, kıpırdanarak sertleşmeye başladı. Beni göğsüne doğru çekti. Kömür tozu ve makine yağı kokuyordu ve o kadar yakınımdaydı ki kafamı gömleğine gömmüş, kalp atışlarını dinliyordum. Kalbi yalnızca benim için çarpıyordu. Güm güm seslerini bir tek ben duyabiliyor, atışını yüzümde bir tek ben hissedebiliyordum. "Doğru dur, kıpırdanmayı kes," dedi. Ama onca zamandır, beni kucağında oradan oraya çeken kendisiydi. Sonra aniden kalktı ve kayıp yere düştüm. Koşarak banyoya gitti.

Aylarca benimle konuşmadı. İncinmiştim ve her zamankinden daha yalnız hissediyordum kendimi. Ama sonra onu unuttum ve o kıymetli sarılışın anısı bile çocukluğun o büyük saflığının karanlığında kayboluverdi.

• • •

Her zamankinden fazla okuyor ve erkek olarak doğmuş olmayı diliyordum. Horatio Alger dünya üzerindeki en iyi yazardı. Kahramanları her zaman iyi, her zaman galip ve her zaman erkekti. İlk iki erdemi geliştirebilirdim ama erkek olmak imkânsız değilse bile, muhakkak ki zordu.

Pazar gazetesindeki karikatürler beni çok etkilerdi ama her ne kadar ne olursa olsun sonunda hep galip gelen kahramanlara hayran olsam da, kendimi özdeşleştirdiğim karakter Tiny Tim'di. Gazeteyi tuvalete giderken yanımda götürürdüm; son düşmanını zekâsı ile nasıl alt ettiğini öğrenebilmek için gereksiz sayfaları ayıklamak çok çetrefilli bir işti. Her pazar, kötü adamlardan paçasını sıyırdığı ve yenilgi gibi görünen her durumdan tatlılık ve nazikliğiyle kurtulduğunda bir oh çekerek ağlardım. Katzenjammer çocukları eğlenceliydi, çünkü yetişkinlerin aptal gibi görünmesine sebep oluyorlardı, ama benim için fazla ukala dümbeleğiydiler.

St. Louis'e bahar geldiğinde, ilk kütüphane kartımı çıkarttım. Bailey ile uzaklaşmaya başlamıştık, ben de çoğu cumartesimi kuruşsuz ayakkabı boyacısı çocukların sabırla ve iyilikle çalışarak sonunda çok zengin olduğu ve yoksullara sepetler dolusu şekerleme dağıttığı dünyalara dalarak geçiriyordum (Bunu bölen kimse yoktu). Hizmetçi sanılan küçük prensesler, kimsesiz sanılan kayıp çocuklar, benim için evimizden, annemizden, okulumuzdan ve Bay Freeman'dan daha gerçekti.

O süreçte büyükannemiz, büyükbabamız ve amcalarımızla görüştük (tek teyzemiz servet yapmaya Kaliforniya'ya gitmişti) ve hepsi de genellikle tek bir cevabı olan aynı soruyu sordu: "Uslu çocuklar oldunuz mu?" Bu soruya "Hayır," diye cevap vermeye Bailey bile cesaret edemezdi.

12

Baharda bir cumartesi günü akşama doğru, görevlerimizi (Stamps'tekilerle uzaktan yakından alakaları yoktu) tamamladıktan sonra, Bailey ve ben dışarı çıkacaktık. O beysbol oynayacak, bense kütüphaneye gidecektim. Bailey merdivenlerden indikten sonra, Bay Freeman bana "Ritie, git ev için biraz süt al," dedi.

Annem genelde eve gelirken süt getirirdi, ama o sabah Bailey ile oturma odasını toplarken yatak odasının açık kapısından gece eve gelmediğini anlamıştık.

Bay Freeman bana para verdi ve aceleyle dükkâna gidip eve geri geldim. Sütü soğutucuya koyduktan sonra, arkamı döndüm. Tam ön kapıya varmıştım ki, "Ritie," diye seslendiğini duydum. Radyonun yanındaki sandalyede oturuyordu. "Ritie, buraya gel."

Onun yakınına gidene kadar aklıma bana sarılacağı gelmedi. Pantolonu açıktı ve "şeyi" içliğinden dışarı çıkmıştı.

"Hayır, bayım, Bay Freeman." Geri çekilmeye başladım. O hamurumsu sert şeye bir daha dokunmak istemiyordum ve artık bana sarılmasına ihtiyacım yoktu. Kolumdan kavrayarak, beni bacaklarının arasına çekti. Yüzü hareketsizdi ve nazik görünüyordu ama ne gülümsüyor, ne de gözlerini kırpıyordu. Hiçbir şey. Hiçbir şey yapmıyordu, kafasını dahi çevirmeden sol eliyle uzanıp radyonun sesini açması dışında. Müziğin gürültüsü ve radyo paraziti arasında, "Şimdi, bu canını çok yakmayacak. Daha önce hoşuna gitmişti değil mi?" dedi.

Onun bana sarılmasından, kokusundan ya da kalbinin güm güm atışından hoşlandığımı kabul etmek istemedim, o yüzden hiçbir şey söylemedim. Ve suratı birden Phantom'un her zaman pataklamak zorunda kaldığı acımasız yerlilerin yüzlerine benzedi.

Bacakları belimi sıkıştırıyordu. "Külodunu indir." İki sebepten tereddüde düştüm: Beni hareket edemeyeceğim kadar sıkı tutuyordu ve her an annem, Bailey ya da Green Hornet* kapıyı kırarak içeri girip beni kurtarabilirdi.

"Önceden yalnızca oyun oynuyorduk." Bacaklarını büzgülü pantolonumu çekip çıkaracak kadar gevşetti ve sonra beni kendine çekti. Radyonun sesini biraz daha, çok daha fazla açarak, "Eğer çığlık atarsan, seni öldürürüm. Ve eğer birine söylersen, Bailey'yi öldürürüm." Söylediği şeyi gerçekten kastettiğini görebiliyordum. Neden abimi öldürmek istediğini anlayamıyordum. İkimiz de ona bir şey yapmamıştık. Ve sonra...

Sonra acı vardı. Duyuların bile paramparça olduğu esnada tecavüz. Sekiz yaşındaki bir bedenin maruz kaldığı tecavüz eyle-

* George W. Trendle and Fran Striker tarafından yaratılan, gündüzleri bir gazete patronu olarak çalışan, geceleri suçluların peşine düşen maskeli bir süper kahraman. (ç.n.)

mi, deve geçemeyeceği için iğnenin yol vermesi gibidir.* Çocuk yol verir, çünkü beden bunu yapabilir, fakat tecavüzcünün aklı yapamaz.

Öldüğümü sandım. Beyaz duvarları olan bir dünyaya uyandım; bu cennet olmalıydı. Ama Bay Freeman oradaydı ve beni yıkıyordu. Elleri titriyordu ama beni küvette dik tutmuş, bacaklarımı yıkıyordu işte. "Seni incitmek istemedim, Ritie. Istemedim. Ama sakın söyleyeyim deme... Hiç kimseye söyleyeyim deme."

Serin, tertemiz ve biraz yorgun hissediyordum. "Hayır, bayım, Bay Freeman, söylemeyeceğim." Her şey ama her şey çok uzaklaşmıştı şimdi. "Yalnız şu var ki çok yorgunum, içeri gidip biraz yatacağım izninizle." Ona fısıldamıştım. Eğer yüksek sesle konuşursam, korkup beni yeniden incitebileceğini düşünmüştüm. Beni kuruladı ve büzgülü pantolonumu elime tutuşturdu. "Bunu giy ve kütüphaneye git. Annen yakında eve gelir. Doğal davran."

Sokakta yürürken, pantolonumun içinde bir ıslaklık hissediyordum, kalçalarım her hareketimde ekleminden fırlayacak gibiydi. Kütüphanedeki sert iskemlelerin üzerinde çok uzun oturamadım (iskemleler çocuklara göre yapılmıştı), ben de Bailey'nin top oynadığı boş araziye gittim, fakat orada değildi. Bir süre orada durup, büyük oğlanların toz toprak içinde oradan oraya koşuşturmasını izledim ve sonra eve yollandım.

Iki blok sonra, eve varmayı asla başaramayacağımdan emindim. Her adımımı sayıp, her çatlağın üzerine basmadıkça olmayacaktı. Bacaklarımın arası, üzerime Sloan's sıvı merhem boca

* Yazar, "deve geçemeyeceği için iğnenin yol vermesi" diyerek, İsa'nın devenin iğne deliğinden geçemeyeceği ile ilgili bir deyişine gönderme yapıyor. Orijinal ifade şöyledir: "Sizi temin ederim ki, zengin bir adamın cennetin krallığına girmesi zordur. Ve sizi yine temin ederim ki, bir devenin iğne deliğinden geçmesi zengin bir adamın Tanrı'nın krallığına girmesinden kolaydır." (ç.n.)

ettiğim zamankinden de fazla yanmaya başlamıştı. Bacaklarım, Bay Freeman'ın kalbinin çarptığı gibi zonkluyordu. Güm.. adım... güm... adım... ÇATLAĞA BAS... güm... adım.

Merdivenlerden yukarı adım, adım, adım çıktım. Oturma odasında kimse yoktu, ben de kırmızı sarı lekeli donumu yatağın altına sakladıktan sonra doğruca yatağıma gittim ve uzandım.

Annem odama geldi ve "Vay, genç bayan, söylenmeden yattığını ilk defa görüyorum. Hasta olmalısın," dedi.

Hasta değildim ama karın boşluğum alev alevdi; ona bunu nasıl söyleyebilirdim? Daha sonra Bailey geldi ve bana sorunun ne olduğunu sordu. Ona söyleyecek hiçbir şey yoktu. Annem bizi yemeğe çağırıp da aç olmadığımı söylediğimde, serin elini alnıma ve yanaklarıma koydu. "Belki kızamıktır. Mahallede salgın olduğunu söylüyorlar," Ateşimi ölçtükten sonra, "Biraz ateşin var. Muhtemelen sadece mikrop kaptın," dedi.

Bay Freeman tüm holü geçerek, "O zaman Bailey yanında durmamalı. Tabii hasta çocuklarla dolu bir ev istemiyorsan," dedi. Annem omzunun üzerinden cevap verdi, "Sonra kapacağına şimdi kapsın. Geçirir kurtulur." Annem Bay Freeman sanki pamuktanmış gibi, ona hafifçe değerek yanından geçti. "Haydi, Junior. Biraz ıslak havlu getir ve kız kardeşinin yüzünü sil."

Bailey odadan çıkınca, Bay Freeman yatağa doğru geldi. Eğildi, yüzünü tamamen kaplayan şey, beni oracıkta boğarak öldürebilecek bir tehditti. "Eğer söylersen..." Ve tekrar, o denli yumuşak bir biçimde fısıldadı ki neredeyse duymadım; "Eğer söylersen." Ona cevap verecek enerjiyi toplayamadım. Hiçbir şey söylemeyeceğimi biliyor olmalıydı. Bailey havlularla odaya girdi ve Bay Freeman çıktı.

Daha sonra annem et suyuna çorba getirdi ve beni beslemek için yatağın kenarına oturdu. Sıvı adeta kemik gibi batarak geçti boğazımdan. Karnım ve popom soğuk demir gibi ağırdı ama

başımı hissetmiyordum onun yerini omuzlarımın üzerinde asılı duran saf hava almış gibiydi. Bailey uykusu gelene kadar bana kitap okudu ve sonra yattı.

O gece annem ve Bay Freeman tartışıyordu, onların seslerine uyanıp durdum. Ne dediklerini duyamıyordum ama içten içe annemin onu sinirlendirmediğini umuyordum, yoksa onu da incitebilirdi. Soğuk yüzü ve boş gözleriyle bunu yapabileceğini biliyordum. Sesler giderek yükseldi. Yanlarına gidebilmeyi istedim. Sanki tuvalete gidiyormuş gibi odalarının önünden geçebilirdim. Sadece görünsem bile belki susabilirlerdi ama bacaklarım hareket etmeyi reddediyordu. Ayak parmaklarımı ve bileklerimi oynatabiliyordum ama dizlerim tahtaya dönmüştü.

Belki uyumuşumdur, ama kısa süre sonra sabah oldu ve annem başucumdaydı. "Nasıl hissediyorsun, bebeğim?"

"Iyiyim, anne." İçgüdüsel bir cevap. "Bailey nerede?"

Onun hâlâ uyuduğunu söyledi ama kendisi tüm gece uyumamış, nasıl olduğuma bakmak için bütün gece odama girip çıkmıştı. Bay Freeman'ın nerede olduğunu sordum ve birden öfkesini hatırlayan yüzü buz kesti. "Gitti. Bu sabah taşındı. Kahvaltını vermeden önce ateşine bakacağım."

Artık ona söyleyebilir miydim? Korkunç acı, beni bunu yapamayacağıma ikna etti. Tanrı şimdiden bu kadar acı çekmeme izin verdiğine göre, bana yaptığı ve benim de izin verdiğim çok kötü bir şey olmalıydı. Eğer Bay Freeman gittiyse, bu Bailey'nin artık tehlikede olmadığı anlamına mı geliyordu? Ve eğer öyleyse ve eğer ona söylersem beni yine de sever miydi?

Annem ateşimi ölçtükten sonra, biraz yatacağını, ama daha kötü hissedersem onu uyandırmamı söyledi. Bailey'ye de kızamık lekeleri için yüzüme ve kollarıma dikkat etmesini ve eğer leke görürse kalamin losyonu ile boyamasını tembihledi.

O pazar, hafızamda uluslararası bir telefon görüşmesi gibi, hat sürekli kopup duruyor. Önce, Bailey bana Katzenjammer Çocukları'nı okuyor ve sonra uyumak için ara vermeden önce, annem yüzümü inceliyor. Çorba ağzımın kenarlarından süzülüyor, ağzımda kalanıyla tıkanıyorum. Ateşimi ölçen ve bileğimi tutan bir doktor var.

"Bailey!" Çığlık attığımı sanıyorum, çünkü hemen karşımda belirdi ve ondan bana yardım etmesini istedim. Böylece Kaliforniya'ya, Fransa'ya ya da Chicago'ya kaçabilirdik. Olmekte olduğumdan emindim, hatta işin doğrusu ölmek istiyordum, ama Bay Freeman'a yakın herhangi bir yerde ölmek istemiyordum. Şu halimde bile, o istemedikçe ölüm beni alamazdı, biliyordum.

Annem yıkanmam gerektiğini söyledi, çok fazla terlediğimden çarşafların da değişmesi gerekiyordu. Ama beni hareket ettirmeye çalıştıklarında ayak diredim, Bailey bile beni zapt edemedi. Sonra annem beni kucağına aldı ve korkum bir süreliğine dindi. Bailey çarşafları değiştirmeye başladı. Kirli çarşafları çekiştirirken sakladığım külotum da yatağın altından sıyrılıverdi ve annemin ayağının dibine düştü.

13

Hastanede, Bailey bana bunu yapan adamın kim olduğunu söylemem gerektiğini, yoksa adamın başka bir küçük kızı daha incitebileceğini söyledi. Ona, eğer söylersem adamın onu öldüreceğini anlattığımda Bailey bilmiş bilmiş, "Beni öldüremez. Buna izin vermem," dedi. Tabii ki de ona inandım. Bailey bana yalan söylemezdi. Ben de baklayı ağzımdan çıkardım.

Bailey, yatağımın kenarında durup beni de ağlatana kadar gözyaşı döktü. Kardeşimin bir daha ağladığını neredeyse on beş yıl sonra görecektim.

Doğuştan sahip olduğu yaşlı beynini kullanarak (bunlar onun kullandığı kelimelerdi) bu bilgiyi Büyükanne Baxter'la paylaştı ve Bay Freeman tutuklanarak, silah kabzasıyla adam döven amcalarımın gazabından kurtuldu.

Hayatımın kalanını hastanede geçirebilirdim. Annem çiçek ve şeker getirir, büyükannem meyvelerle gelirdi. Amcalarım vahşi atlar gibi kişneyerek yatağın etrafında kümelenir, Bailey, tabii onu gizlice içeri sokabilirlerse, bana saatlerce kitap okurdu.

Yapacak işi olmayan adam işgüzar olur, deyişi doğru olmakla birlikte gerçek bundan ibaret değil. Heyecan bir uyuşturucudur ve hayatları şiddetle dolu insanlar her zaman bir sonraki "doz"un nereden geleceğini merak eder.

Mahkeme salonu doluydu. Arkada, kilise sıralarına benzeyen sıraların gerisinde bile ayakta duran insanlar vardı. Tepedeki pervaneler yaşlı adamlar gibi tutuk tutuk hareket ediyordu. Neşeli ve ciddiyetten uzak jüri heyetinde Büyükanne Baxter'ın müşterileri de vardı. Çizgili takım elbiseleri içinde kumarbazlar ve yüzleri badana gibi boyalı kadınlar, kan kırmızı dudakları arasından bana artık onların halini anladığımı fısıldıyorlardı. Sekiz yaşındaydım ve yetişkindim. Hastanedeki hemşireler bile artık korkacak bir şeyim kalmadığını söylemiş, "En kötüsünü atlattın," demişlerdi. Ben de lafı sırıtan ağızlarına tıkmıştım.

Ben ailemle yan yana oturuyordum (Bailey gelememişti) ve onlar da iskemlelerinde soğuk, gri mezar taşları gibi hareketsizdiler. Kalın ve daima sabit.

Zavallı Bay Freeman, bana bakışlarıyla boş tehditler savurabilmek için sandalyesinde eğilip bükülüyordu. Bailey'yi öldüremeyeceğinden bihaberdi... ve Bailey yalan söylemezdi... bana.

"Sanık ne giyiyordu?" Bu Bay Freeman'ın avukatıydı.

"Bilmiyorum."

"Yani bu adam sana tecavüz etti ve sen onun o anda ne giydiğini bilmiyorsun, öyle mi?" Sanki Bay Freeman'a tecavüz eden benmişim gibi kıs kıs güldü. "Tecavüze uğrayıp uğramadığını biliyor musun?"

Salondan bir ses yükseldi (Kahkaha olduğundan emindim). Annemin pirinç düğmeli lacivert paltomu giymeme izin vermiş olmasından memnundum. Her ne kadar palto fazla kısa ve hava da tipik St. Louis sıcağı olsa da. O palto bu tuhaf ve soğuk yerde beni sarmalayan bir dost gibiydi.

"Bu, zanlının sana ilk kez dokunuşu muydu?" Soru beni durdurdu. Bay Freeman muhakkak ki çok yanlış bir şey yapmıştı, ama yapmasına yardımcı olduğumu itiraf etse miydim? Yalan söylemek istemedim ama avukat düşünmeme izin vermiyordu, o yüzden sessizliğe gömüldüm.

"Zanlı sana iddia ettiğin gibi tecavüz etmeden önce dokumaya çalıştı mı?"

Evet, diye cevap verip bir keresinde beni nasıl beş dakikalığına sevdiğini ve yatağa işediğimi düşünmeden önce beni nasıl kendine yakın tuttuğunu anlatamazdım onlara. Amcalarım beni öldürürdü ve Büyükanne Baxter da her kızdığında yaptığı gibi, benimle konuşmayı keserdi. Ve mahkemedeki tüm o insanlar beni, İncil'de fahişeyi taşlar gibi taşlarlardı. Ve son derece uslu bir kız olduğumu düşünen annem, büyük bir hayal kırıklığına uğrardı. Ama en önemlisi, Bailey vardı. Ondan büyük bir sır saklamıştım.

"Marguerite, soruya cevap ver. Zanlı iddia ettiğin gibi tecavüz etmeden önce sana dokunmaya çalıştı mı?"

Salonda bulunan herkes cevabın "Hayır" olması gerektiğini biliyordu. Bay Freeman ve ben hariç herkes. Sanki "Hayır"

dememi istermiş gibi görünmeye çalışan kaba yüzüne baktım. "Hayır" dedim.

Yalan boğazımı düğümlemişti ve nefes alamıyordum. Bana yalan söylettiği için ondan nefret ediyordum. Yaşlı, adi, edepsiz şey. Yaşlı, siyah, edepsiz şey. Gözyaşlarım bu sefer yüreğimi hafifletmedi. "Seni, kart, adi, edepsiz şey. Pis kart şey!" diye çığlık attım. Avukatımız beni kürsüden alıp annemin kucağına verdi. Hedefe yalanlarla ulaştığımdan, hedef artık cazibesini yitirmişti.

Bay Freeman bir yıl ve bir gün hapis cezası aldı ama cezasını doldurmaya fırsat bulamadı. Avukatı (ya da başka biri) aynı günün akşamına onun salınmasını sağladı.

Ev serin olsun diye perdelerin kapalı olduğu oturma odasında Bailey ile birlikte yerde oturmuş *Monopoly* oynuyorduk. Bailey'ye yalan söylediğimi nasıl itiraf edebileceğimi ve daha da beteri, ondan sır sakladığımı nasıl söyleyeceğimi düşünmekten oyuna konsantre olamıyor, berbat oynuyordum. Büyükannem mutfakta olduğundan, çalan kapıyı Bailey açtı. Uzun boylu, beyaz bir polis Bayan Baxter'ı arıyordu. Yalanımı mı öğrenmişlerdi yoksa? Belki de gerçeği ve yalnızca gerçeği söyleyeceğime yemin ederek İncil'e el bastığım ve buna rağmen yalan söylediğim için beni hapse atmaya gelmişti. Bana yardımcı olması için Tanrı'ya dua ediyordum. Oturma odamızdaki adam upuzun ve kafamdaki Tanrı imajından bile beyazdı. Sadece sakalı yoktu.

"Bayan Baxter, bilmeniz gerektiğini düşündüm. Freeman mezbahanın arkasındaki arazide ölü bulundu."

Büyükannem yumuşakça, sanki kilise programından bahseder gibi, "Zavallı adam," dedi. Mutfak beziyle ellerini sildi ve aynı yumuşak tonla "Kim yapmış, biliyorlar mı?" diye sordu.

Polis, "Oraya atılmış gibi görünüyor. Bazıları tekmelenerek öldürülmüş olduğunu söylüyor," dedi.

Büyükannemin rengi sadece biraz değişti. "Tom, haber verdiğin için sağ ol. Zavallı adam. Belki böylesi daha iyi oldu. O

kuduz köpeğin tekiydi. Bir bardak limonata ister misin? Ya da bira?"

Polis zararsız görünse de, onun tüm günahlarımı tek tek sayan korkutucu bir melek olduğunu biliyordum.

"Hayır, teşekkür ederim Bayan Baxter. Görevdeyim. Geri dönmem lazım."

"Sen bilirsin. Annene söyle, biramı alıp geleceğim. Hatırlat da bana biraz lahana turşusu ayırsın."

Ve yazıcı melek gitti. O gitmişti ve bir adam ben yalan söylediğim için ölmüştü. Adalet bunun neresindeydi? Kuşkusuz bir yalan, bir adamın hayatından daha kıymetli olamazdı. Bailey bana hepsini açıklayabilirdi, ama ona sormaya cesaret edemiyordum. Cennetteki yerimi kaybettiğim kesindi ve asırlar önce parçalara ayırdığım bebek kadar yüreksizdim. İsa bile şeytana sırt çevirmişti. Bana mı sırt çevirmeyecekti? Damarlarımda akan, ağzımı açmaya çalışsam ağzımdan anında fırlayacak olan bastırılmış kötülüğü hissedebiliyordum. Onu içeride tutabilmek için çenemi kilitledim. Kazara kaçsa, dünyayı ve tüm masum insanları boğmaz mıydı?

Büyükanne Baxter, "Ritie ve Junior, hiçbir şey duymadınız. Bu olay hakkında ne tek bir kelime edildiğini, ne de evimde o iblisin adının anıldığını duymak istiyorum. Ciddiyim," dedi ve kutlama için elmalı turta yapmak üzere mutfağa döndü.

Bailey dahi korkmuştu. Bir adamın ölümüne bakarak, olduğu yerde kalakaldı; kurda bakan bir yavru kedi gibi. Tam olarak ne olduğunu idrak edemeyen fakat aynı zamanda korkan.

O anlarda, her ne kadar beni sevse de, Bailey'nin bir yardımının dokunamayacağına karar verdim. Ruhumu şeytana satmıştım ve kaçışım yoktu. Yapabileceğim tek şey Bailey dışındaki insanlarla konuşmayı kesmekti. İçgüdüsel olarak, ya da çok sevdiğim için, onu asla incitmeyeceğimi biliyordum, ama başka biriyle

konuşursam o kişi de ölebilirdi. İnsanlar kelimelerimi taşıyan nefesimle zehirlenebilir ve siyah tombul sümüklüböcekler gibi kıvrılıp ölebilirdi.

Konuşmayı bırakmalıydım.

Mükemmel sessizliğe erişebilmek için tek yapmam gerekenin sese sülük gibi tutunmak olduğunu keşfettim. Her şeyi dinlemeye başladım. Muhtemelen, eğer tüm sesleri duyar, gerçekten duyar ve onları kulaklarımın derinliklerine gömersem, dünyamın sessizleşeceğini ümit ediyordum. Sesleri duvarlara taş gibi vuran, kahkahalarla gülen insanların bulunduğu odalara giriyor ve sadece duruyordum velvelenin ortasında. Bir ya da iki dakika içinde, sükûnet, ben tüm sesleri yuttuğum için, saklandığı yerden odaya akın edecekti.

İlk haftalarda ailem, tecavüz ve hastane sonrası bir tepki olduğunu düşünerek bu davranışımı normal karşıladı. Bailey ile birlikte yeniden kalmaya başladığımız büyükannemin evinde ne o günlerin ne de yaşadıklarımın sözü ediliyordu. Bir tek Bailey ile konuşabildiğimi görüyor ve anlıyorlardı.

Sonra, ziyaretçi hemşire son kez geldi ve doktorlar iyileştiğimi söyledi. Bu, sokaklarda hentbol oynamam ya da hastayken bana verilen oyunların tadını çıkarmam gerektiği anlamına geliyordu. Tanıdıkları ve kabul ettikleri çocuk olmayı reddedişimin küstahlık, suskunluğumun da huysuzluk olduğunu söylediler.

Bir süre konuşmama küstahlığımı cezalandırıp durdular ve sonra bunu üzerine alınan her akrabadan yediğim dayaklar başladı.

Trenle Stamps'e dönüyorduk ve bu sefer Bailey'yi avutmak bana düştü. Vagonun koridorlarında hüngür hüngür ağlıyor, son kez sevgili annesini bir an olsun görebilmek için küçük oğlan bedenini camlara yapıştırıyordu.

Bizi çağıran Anacık mıydı, yoksa St. Louis'deki ailemiz benim nemrut halimden mi bıkmıştı, asla bilemeyeceğim. Devamlı somurtan bir çocuktan daha berbat bir şey olamaz. Bailey'nin mutsuzluğu beni yolculuktan çok daha fazla ilgilendiriyordu; gideceğimiz yer umurumda değildi, nereye gidersek gidelim benim için tuvalete gitmek kadar önemsizdi.

14

Stamps'in yavanlığı tam da istediğim şeydi, amaçsız ve bilinçsiz. Tüm o gürültüsü ve hareketliliği, kamyonları ve otobüsleri ve herkesin bir ağızdan konuştuğu aile toplantılarıyla St. Louis'den sonra, ücra yollar ve toprak arazilerin derinliklerine dikilmiş yalnız bungalovları memnuniyetle karşılıyordum.

Burada yaşayanların kayıtsızlığı beni rahatlamam için teşvik ediyordu sanki. Bana, daha fazlasına sahip olamayacakları inancına dayanan bir memnuniyet biçimi öğrettiler. Aslında sahip olunacak o kadar fazla şey vardı ki. Hayatın adaletsizliklerinden memnun olmayı seçmeleri benim için bir dersti. Stamps'e girerken, haritanın sınırlarının ötesine adım attığım ve dünyanın ucundan korkusuzca düşüvereceğim hissine kapıldım. Başka da bir şey olmazdı, zaten konu Stamps olunca, hiçbir şey olmazdı.

Sessizce bu kozaya girdim.

Aradan ne kadar süre geçti bilmiyorum fakat ikimizden de hiçbir şey talep edilmedi. Ne de olsa Bayan Henderson'ın Kaliforniya'dan gelen torunlarıydık ve ta Kuzey'e, efsanevi St. Louis'e kadar uzanan büyüleyici bir yolculuk yapmıştık. Bir sene öncesinde de, kralların Ingilizcesini konuşan büyük şehir aksanlı

babamız kocaman, ışıl ışıl bir arabayla bizi ziyarete gelmişti. Tüm bunlardan dolayı tek yapmamız gereken yan gelip yatmak ve maceralarımızın avantalarını yemekti.

Çiftçiler ve hizmetçiler, aşçılar ve işçiler, marangozlar ve kasabadaki tüm çocuklar, Mağaza'yı düzenli olarak ziyaret ediyordu: "Yalnızca gezginleri görmek için."

Karton kuklalar gibi etrafta dikiliyor ve "Eee, Kuzey'de hayat nasıl?" diye soruyorlardı.

"O kocaman binalardan gördünüz mü hiç?"

"Hiç asansöre bindiniz mi?"

"Korktunuz mu?"

"Dedikleri gibi, beyazlar buradakilerden farklı mı?"

Bailey her soruyu cevaplama sorumluluğunu üzerine almıştı ve parlak hayal gücüyle onlar için, bana olduğu kadar kendisine de yabancı geldiğine emin olduğum bir eğlence kumaşı dokuyordu.

Her zaman olduğu gibi, son derece kesin konuşuyordu. "Kuzey'de o kadar yüksek binalar var ki, kışın aylar boyunca üst katlarını göremiyorsun."

"Doğru söyle."

"İnek kafası büyüklüğünde ve baldan tatlı karpuzları var." Dikkat kesilmiş yüzünü ve dinleyicilerinin büyülenmiş ifadelerini net bir şekilde hatırlıyorum. "Ve eğer kesilmeden önce karpuzun çekirdeklerinin sayısını bilebilirsen beş zilyon dolar ve yepyeni bir araba kazanabilirsin."

Anacık, Bailey'yi bildiğinden, onu uyardı. "Bak Ju, dikkat et de doğru olmayan şeyler söylemeyesin." (Kibar insanlar "yalan" demezdi.)

"Herkes yeni kıyafetler giyiyor ve tuvaletler evin içinde. Eğer birinin içine düşersen, kendini Mississippi Nehri'nde bulursun. Bazı insanların soğutucuları var, bazılarının ismi *Cold Spot* ya da

Frigidaire. O kadar çok kar yağıyor ki, evinin önünde gömülüp kalabilirsin ve insanlar seni bir yıl boyunca bulamaz. Kardan dondurma yapıyorduk." Sonuncusu destekleyebileceğim tek hakikatti. Kışın, bir tas kar toplayıp, üzerine süt döküp şeker serpmiş ve dondurma yaptık demiştik.

Anacık'ın gözleri parlıyor, Willie Amca, Bailey müşterileri maceralarımızla eğlendirdikçe gururlanıyordu. İnsanları Mağaza'ya çeken mıknatıslar gibiydik, sihirli yerlere bir başımıza yaptığımız yolculuk, kasabanın donuk renkli tuvali üzerinde patlayan bir renkti ve dönüşümüz de bizi daha da imrenilesi hale getirmişti.

Stamps'teki heyecan verici olaylar genelde bir olumsuzluk taşırdı: kuraklıklar, seller, linç ve ölümler.

Bailey insanların oyalanma ihtiyacına oynuyordu. Dönüşümüzün hemen sonrasında iğneleyici bir üslupla konuşmaya başlamış; benimsediği bu tarz, ağzına sakız olmuştu. Çift anlamlı konuşma, çatallı cümleler; yoluna çıkmış bulunan her şeyi hedef alarak ağzından dart iğnesi misali fırlıyordu. Buna karşın, müşterilerimiz o kadar düz düşünen ve konuşan insanlardı ki, Bailey'nin saldırılarından asla incinmiyorlardı. Söylediklerini kavrayamıyorlardı.

"Bailey Junior tıpkı Büyük Bailey gibi konuşuyor. Tatlı dilli. Aynı babası gibi."

"Orada pamuk toplamıyorlarmış diye duydum. Peki o zaman insanlar nasıl yaşıyor?"

Bailey onlara, Kuzey'de pamuğun normal insanlar toplamaya kalksa merdivene çıkmasını gerektirecek kadar uzun olduğunu, o yüzden pamuk çiftçilerinin pamuğu makinelerle topladığını söylemişti.

Uzunca bir süre, Bailey'den nezaket gören tek kişi bendim. Bana acıdığından değil de, ikimizin de, farklı sebeplerden de

olsa aynı yolun yolcusu olduğumuzu hissettiği ve benim içime kapanmamı anlayabildiği gibi, ben de onun hüsranını anlayabildiğim için.

Willie Amca'ya St. Louis'de olan hadise anlatıldı mı, hiç bilemedim ama bazen onu koca gözleriyle dalgın dalgın beni izlerken yakalıyordum. Ondan sonra beni hemen, gözünün önünden çekilmemi gerektirecek bir işi halletmeye gönderiyordu. Bu olduğunda hem rahatlıyor, hem de utanıyordum. Bir sakatın acımasına kesinlikle ihtiyacım yoktu (bu tam bir bozacının şahidi şıracı durumu olurdu), ayrıca kendi tarzımda sevdiğim Willie Amca'nın günahkâr ya da pis olduğumu düşünmesini istiyordum. Eğer öyle düşünüyorsa da, en azından bunu bilmek istemiyordum.

Sesler kulağıma insanlar ağızlarına mendil kapatarak ya da elleri ağızlarında konuşuyorlarmış gibi boğukça geliyordu. Renkler de bir garipti, daha çok çeşitli olsa da, yakın tonlarda olduğundan pek bir renk belli etmeyen soluk pastellerin belirsiz bir karışımı gibiydiler. İnsanların isimlerini unutuyordum ve akıl sağlığımdan endişe etmeye başlamıştım. Buradan alt tarafı bir yıldan az bir süre uzak kalmıştık, ama önceden muhasebe defterine bakmadan hesaplarını hatırladığım müşteriler şimdi tamamen yabancıydı.

Anacık ve Willie Amca dışında herkes, konuşmaya isteksizliğimi Güney'e gönülsüzce dönmemin doğal bir sonucu olarak görüyor ve kabul ediyor, aynı zamanda bunu, şehirde yaşadığımız kaliteli zamanlar için yas tuttuğumun işareti sayıyordu. Sonra, bir de "yufka yürekliliğimle" meşhurdum. Güneyli zenciler bu tabiri hassas anlamında kullanır ve bu derde sahip birine biraz hasta ve kırılgan olarak bakmaya meylederlerdi. Bu yüzden beni affetmekten ziyade, bana anlayış gösteriyorlardı.

15

Neredeyse bir yıl boyunca evde, Mağaza'da, okulda, kilisede ağlaya ağlaya gezdim. Pis, bayat bir bisküvi gibiydim. Fakat sonra, bana ilk yardım elini uzatan kadınla tanıştım.

Bayan Bertha Flowers, siyahi Stamps'in aristokratıydı. En soğuk havada bile sıcacık görünebilme lütfuna sahipti ve Arkansas'ın yaz günlerinde etrafında dönerek onu serinleten, kendine özel bir esintisi var gibi görünürdü. İnce bir kadındı, fakat onda sıska insanların o gergin görüntüsü yoktu ve bir çiftçi için kot tulum nasıl en uygun kıyafetse, desenli vual elbiseleri ve çiçekli şapkaları da onun için öyleydi. O bizim, kasabadaki en zengin beyaz kadına cevabımızdı.

Cildi, tırnaklasan soyulacak bir erik gibi simsiyahtı, ama diğer taraftan tırnaklamak şöyle dursun, kimse Bayan Flowers'a elbisesini buruşturacak kadar yanaşmayı dahi aklından geçirmezdi. Laubaliliğe mahal vermiyordu. Eldiven de giyiyordu.

Bayan Flowers'ı hiç gülerken görmedim, ama sıkça gülümserdi. Ince, siyah dudakları yavaşça genişleyip eşit, küçük, beyaz dişlerini gösterir ve sonra aynı yavaşlıkla ve kendiliğinden kapanırdı. Bana gülümsemeyi tercih ettiği zaman ona teşekkür edesim gelirdi. Gülümsemesi çok zarif ve sarıp sarmalayan bir sevecenlikteydi.

O, tanıdığım sayılı hanımefendilerden biriydi ve hayatım boyunca, bir insanın ne kadar güzel olabileceğinin bir ölçüsü olarak hatırımda kaldı.

Anacık'ın onunla tuhaf bir ilişkisi vardı. Mağaza'nın önündeki yoldan geçerken çoğu kez, yumuşak fakat etkili bir ses tonuyla büyükanneme seslenirdi: "İyi günler, Bayan Henderson." Büyükannemse "N'aber, Hemşire Flowers?" diye karşılık verirdi.

Bayan Flowers bizim kilisemizden olmadığı gibi, büyükannemin samimi olduğu biri de değildi. Ne diye ona Hemşire Flowers diye hitap etmekte ısrar ediyordu ki? Utançtan yerin dibine geçiyordum. Bayan Flowers, hemşire diye hitap edilmekten daha iyisini hak ediyordu. Hem sonra, büyükannem sokak ağzıyla konuşuyordu. Ne diye "Nasılsınız, Bayan Flowers?" demezdi ki? Gençliğimin verdiği dengesiz hırsla, Bayan Flowers'a cehaletini gösterdiği için ondan nefret ediyordum. Uzun yıllar, aslında birbirlerine iki kız kardeş gibi benzediklerini ve onları ayıran tek şeyin resmi eğitim olduğunu göremedim.

Benim sinirimi bozuyor olsa da, kadınların ikisi de benim laubali bulduğum bu selamlaşmadan rahatsız görünmezdi. Bayan Flowers tepeden yukarı, küçük bungalovuna doğru yavaş yavaş yürümeye ve Anacık da bezelye ayıklamaya ya da onu ön verandaya getiren her neyse onu yapmaya devam ederdi.

Gerçi, arada sırada Bayan Flowers yolundan sapar ve Mağaza'ya doğru gelirdi ve büyükannem bana "Hemşire, sen git ve oyna," derdi. Oradan ayrılırken özel bir konuşmanın başlangıcını duyardım. Büyükannem inatla ya yanlış fiili kullanır ya da hiç fiil kullanmazdı.

"En cimrisi kuşkusuz Birader ve Hemşire Wilcox..." "Cimrisi," Büyükanne? "Cimrisi"? Ya, lütfen, büyükanne, iki ya da daha fazla kişi için çoğul eki lazım. Ama konuşuyorlardı ve yer yarılıp da içine girmeyi beklediğim bina köşesinde, Bayan Flowers'ın yumuşak ve büyükannemin pürüzlü sesinin bütünleşip eridiğini duyardım. Zaman zaman konuşmaları muhtemelen Bayan Flowers'tan yükselen kıkırtılarla bölünür (büyükannem hayatında hiç kıkırdamadı), sonra Bayan Flowers oradan ayrılırdı.

Bayan Flowers'tan hoşlanıyordum, çünkü bizzat tanışmadığım insanlar gibiydi. İngiliz romanlarındaki, saygılı bir mesafede koşan sadık köpekleri ile fundalıklarda (o da her neyse) dolaşan

kadınlar gibi. Çörek ve fıstık dolu gümüş tepsilerle, gürleyen şöminelerin önünde oturup aralıksız olarak çay içen kadınlar gibi. "Fundalıklarda" gezinen ve ciltli kitaplar okuyan ve tire ile ayrılmış en az iki soyadı olan kadınlar. Sadece kendi olarak, zenci olduğum için gurur duymama sebep oluyordu denebilir.

Tıpkı filmlerdeki ve kitaplardaki beyazlar kadar ince davranıyordu ve çok daha güzeldi, zira onun o sıcak rengi ile kıyaslayınca, beyazlar adeta gri kalıyordu.

Neyse ki onu hiç züğürt beyazlarla görmedim. Onlar beyaz oluşlarını eşitleyici bir şey olarak görmeye meyilli olduklarından, eminim ki ona bayağı bir şekilde Bertha diye hitap edildiğini duymak zorunda kalırdım ve kafamdaki imajı, onarılması mümkün olmayacak şekilde kırılan *Humpty-Dumpty** gibi paramparça olurdu.

Bir yaz öğleninde erzak almak için Mağaza'ya uğradığı gün, belleğimde hâlâ canlı. Onun yaşında ve sıhhatinde başka bir zenci kadın olsa torbalarını tek eliyle evine taşıyabilirdi, fakat büyükannem "Hemşire Flowers, ben aldıklarınızı Bailey ile gönderirim," dedi.

Fakat o, sakin ve çekici bir gülümsemeyle, "Teşekkürler, Bayan Henderson, ama ben Marguerite'in getirmesini tercih ederim," diye karşılık verdi. O telaffuz edince, ismim kulağa çok güzel geliyordu. "Kaç zamandır onunla konuşmak istiyorum zaten." Yetişkin bakışlarıyla aralarında anlaştılar.

Büyükannem "Eh, tamam o zaman. Hemşire, git ve üzerini değiş. Hemşire Flowers'a gidiyorsun," dedi.

Gardrop adeta bir labirentti şimdi. Insan Bayan Flowers'a giderken ne giyerdi ki? Pazar elbiselerimden birini giymemem

---

* Tekerlemelerde, masallarda ve özellikle *Alice Harikalar Diyarında*'nın devamı olan *Aynanın İçinden* adlı romanda adı geçen yumurta şeklindeki karakter. (ç.n.)

gerektiğini biliyordum. Bu kutsala saygısızlık olurdu. Evde giydiklerim de olmazdı. Zaten üzerimdeki de ev kıyafetiydi. Doğal olarak, okula giydiklerimden birini seçtim. Hem resmiydi, hem de Bayan Flowers'ın evine gitmekle, kiliseye gitmeyi eş tutmuyordu.

Kendimden emin, Mağaza'ya döndüm.

"Ne kadar da hoş görünüyorsun." Bir kez olsun doğru şeyi seçmiştim.

"Bayan Henderson, çocukların kıyafetlerinin çoğunu sen dikiyorsun değil mi?"

"Evet, hanfendi. Aynen öyle. Mağazalarda satılanlar, onları dikmek için gereken ip kadar bile etmez."

"Doğrusunu söylemek gerekirse çok iyi iş çıkarmışsın. Çok özenli. Bu elbise hazır alınmış gibi."

Büyükannem nadiren aldığı övgülerin tadını çıkarıyordu. Neredeyse tüm tanıdıklarımız (Bayan Flowers hariç tabii ki) son derece iyi dikiş dikebildiğinden, herkesin elinden gelen bu işin övgü konusu olması pek de alışıldık bir durum değildi.

"Tanrı'nın da yardımıyla, Hemşire Flowers, içini de tıpkı dışını yaptığım gibi bitirmeye çalışıyorum. Gel, Hemşire."

Yakanın düğmesini iliklemiş ve kemeri arkada önlük gibi bağlamıştım. Büyükannem arkamı dönmemi istedi. Bir eliyle ipleri çekti ve kemer çözülüp belimin iki yanından sarktı. Sonra da o büyük elleriyle boynumdaki düğmenin iliklerini açmaya başladı. Dehşete düşmüştüm. Neler oluyordu?

"Çıkart, Hemşire." Elleriyle elbisemi iki yanından tutuyordu.

"İçini görmeme gerek yok Bayan Henderson, zaten kendini belli ediyor..." Fakat elbise çoktan başımın üzerindeydi ve kollarım da içinde sıkışmıştı. Büyükannem, "Bu şekilde görebilirsin. Bak, Hemşire Flowers, burada kol oyuğunun etrafında Fransız dikişi kullandım." Elbisenin arkasından, gölgenin yaklaştığını

görebiliyordum. "Böyle daha dayanıklı oluyor. Zamane çocukları, sacdan kıyafet yapsan paralarlar. Çok haşinler."

"Çok iyi bir iş çıkarmışsınız Bayan Henderson. Gurur duymalısınız. Elbiseni tekrar giyebilirsin, Marguerite."

"Hayır hanfendi. Gurur günahtır ve kitaba göre çöküşten önce gelir."

"Haklısın. İncil öyle der. Bunu akılda tutmak önemli."

İkisine de bakmıyordum. Büyükannem, elbisemi Bayan Flowers'ın önünde çıkarmasının benim oracıkta düşüp ölmeme neden olacağını düşünememişti. Eğer karşı koysaydım, "kadınsı" olmaya çalıştığımı düşünebilir ve St. Louis'i hatırlayabilirdi. Bayan Flowers bundan utanacağımı biliyordu ve bu daha da kötüydü. Erzakları aldım ve dışarı çıkarak kavurucu güneşin altında beklemeye başladım. Onlar dışarı çıkmadan başıma güneş geçip, eğimli verandada düşüp ölsem yeriydi.

Taşlı yolun yanında küçük bir patika vardı ve Bayan Flowers kollarını sallayarak önden yürüyor, taşların üzerinde yolunu buluyordu.

Başını çevirmeden, "Okulda çok başarılı olduğunu duyuyorum, Marguerite, ama hepsi yazılı. Öğretmenler seni sınıfta konuşturmakta zorlandıklarını söylüyorlar," dedi. Sol tarafımızda bulunan üçgenimsi çiftliği geçtik ve yol ikimizin yan yana yürüyebileceği kadar genişledi. Bu istenmeyen ve cevaplanamayacak soruların karşısında tereddütle kendimi geride tutuyordum.

"Gel ve yanımdan yürü, Marguerite." İstesem de reddedemezdim. İsmimi öyle güzel telaffuz ediyordu ki. Ya da daha doğrusu, konuşurken ağzından çıkan her kelime öyle berraktı ki, Ingilizce bilmeyen bir yabancının bile onu anlayabileceğinden emindim.

"Bak, kimse seni zorla konuşturmayacak; muhtemelen kimse bunu yapamaz. Ama şunu aklından çıkarma, dil insanın diğer

insanlarla iletişim kurma aracıdır ve başlı başına dil, onu diğer hayvanlardan ayıran şeydir," Bu söyledikleri benim için tamamen yeniydi ve üzerine düşünmek için zamana ihtiyacım vardı.

"Büyükannen çok okuduğunu söylüyor. Her fırsatta. Bu iyi, ama yeterince iyi değil. Kelimeler illa kâğıt üzerinde olmak zorunda değil, hatta böyle daha manalı bile olabilirler. Onlara daha derin anlamlar yükleyebilmek için insan sesi gerekir."

İnsan sesinin kelimelere anlam yüklediği ile ilgili kısmı ezberledim. Çok doğru ve şaraneydi.

Bana bazı kitaplar vereceğini ve onları yalnızca gözlerimle değil, yüksek sesle de okumam gerektiğini söyledi. Her cümleyi olabildiğince farklı şekilde dillendirmeyi denememi önerdi.

"Eğer sana verdiğim kitaba iyi bakmazsan, özür kabul etmem." Bayan Flowers'ın bir kitabını hor kullanırsam, hak edeceğim cezayı hayal etmeye çalıştım. Ölüm çok hafif ve kolay kalırdı.

Evin içindeki kokular beni şaşırttı. Nedense Bayan Flowers'ı yemekle ya da yemek yemekle ya da sıradan insanların sıradan tecrübeleriyle hiç ilişkilendirmemiştim. Muhtemelen tuvalet de dışarıdaydı, ama aklım bunu kaydetmedi.

Kapıyı açtığında bizi tatlı bir vanilya aroması karşılamıştı.

"Kurabiyeleri bu sabah pişirdim. Gördüğün gibi, bu küçük konuşmayı yapalım diye seni kurabiye ve limonata için davet etme niyetindeydim zaten. Limonata soğutucuda."

Sonradan anladım ki, Bayan Flowers'ın sıradan bir günde dahi buzu vardı. Kasabamızdaki çoğu aile ahşap dondurma kutularına koyup kullanabilmek için sadece yazları, o da cumartesi günleri, buz alırdı.

Torbaları elimden aldı ve mutfak kapısından geçerek gözden kayboldu. Bu odayı bir gün gelip de görebileceğimi hayal dahi etmemiştim. Duvarlarda asılı kararmış fotoğraflardakiler yan yan,

hatta tehditkâr bakıyor gibiydi ve pencereden gelen esinti, yeni yıkanmış beyaz perdeleri dalgalandırıyordu. Tüm odayı toplayıp Bailey'ye götürmek istedim. Analiz edip tadını çıkarmama bir tek o yardımcı olabilirdi.

"Otur, Marguerite. Oraya, masaya." Üzeri temiz bir bezle örtülmüş bir tabak taşıyordu. Her ne kadar uzun zamandır tatlı bir şey pişirmeyi denemediği konusunda beni uyarmış olsa da, kurabiyelerin de onunla ilgili diğer her şey gibi mükemmel olduğundan hiç şüphem yoktu.

Kenarları hafifçe kızarmış, ortası tereyağı sarısı düz yuvarlak kurabiyelerdi bunlar. Soğuk limonatayla birlikte, bir çocuğun hayatı boyunca yemek isteyebileceği kadar güzeldiler. Görgü kurallarını hatırlayarak, bir hanımefendi gibi kenarlardan küçük ısırıklar aldım. Onları bilhassa benim için yaptığını ve dilersem eve, kardeşime götürebilmem için mutfakta biraz daha olduğunu söylemişti. O öyle deyince ben de tüm kurabiyeyi ağzıma tıktım, pütürlü kırıntılar ağzımın içini çizdi. Rüya gibiydi, keşke yutmak zorunda olmasaydım.

Ben bir yandan yemeye devam ederken o, daha sonraları "yaşam üzerine dersler" olarak adlandıracağımız konuşmaların ilkine başladı. Cehalete asla müsamaha göstermemem fakat eğitimsiz olanlara karşı anlayışlı olmam gerektiğini söyledi. Okula gitme şansı olmamış bazı insanların, üniversite profesörlerinden daha eğitimli ve daha akıllı olduklarından bahsetti. Bana taşra insanlarının sağduyu dedikleri şeyi daha dikkatli dinlemeyi nasihat etti. O gösterişsiz özlü sözlerin içinde, kuşaklarca biriktirilen kolektif bilgeliğinin yattığını söyledi.

Kurabiyeleri bitirdiğimde masayı temizledi ve kitaplıktan kalın, küçük bir kitap getirdi. İki Şehrin Hikâyesi'ni daha önce okumuş ve kendi standartlarıma göre romantik bulmuştum. İlk sayfayı açtı ve ben hayatımda ilk kez şiir duydum.

"En iyi zamanlardı, en berbat zamanlardı..." Sesi kayarak kelimelerin içine giriyor ve kelimelerin içinden geçip üzerinden kıvrılıyordu. Neredeyse şarkı söylüyordu. Sayfalara bakmak istedim. Benim okuduklarım aynı sayfalar mıydı? Yoksa orada ilahi kitaplarındaki gibi çizgili sayfalar üzerinde notalar ve müzik mi vardı? Çıkardığı sesler nazikçe çağıldamaya başladı. Binlerce vaiz dinlediğimden okumasının sonuna gelmekte olduğunu biliyordum ve tek bir kelimeyi tam olarak anlamaya çalışarak duymamıştım.

"Nasıl, beğendin mi?"

Bir cevap bekliyor gibiydi. Tatlı vanilya aroması hâlâ dilimdeydi ve okuması bir büyü gibi kulaklarımda. Konuşmak zorundaydım.

"Evet, hanfendi," dedim. En azından bunu yapabildim, zaten daha fazlasını da yapamazdım.

"Bir şey daha var. Bu şiir kitabını al ve benim için içinden bir tanesini ezberle. Gelecek sefer beni ziyaret ettiğinde, bana ezberden okumanı istiyorum."

Birçok kez, hayatın getirdiği tecrübelerin de yardımıyla, bu hediyelerin esrarını çözmeye çalıştım. Kokular uçucu, fakat ruh kalıcıdır. Yabancıların özel yaşamlarına girmeye izinli, hayır, daha doğrusu davetli olmak ve onların sevinçlerini ve korkularını paylaşmak, Beowolf'la Güney'in acı apsentine karşılık bir bardak bal likörü ya da Oliver Twist'le sıcak bir bardak çaya karşılık süt takas etmek gibiydi. Yüksek sesle "Yaptığım şey çok, çok, çok, daha iyi, bugüne kadar yaptıklarımdan..." derken, özverimden dolayı gözlerimden sevgi gözyaşları akıyordu.

O ilk gün, tepeden aşağı, yola doğru koştum (çok nadir araba geçerdi) ve neyse ki Mağaza'ya varmadan koşmayı kesmeyi akıl edebildim.

Biri benden hoşlanmıştı ve şimdi her şey ne kadar farklıydı. Bayan Henderson'ın torunu ya da Bailey'nin kız kardeşi olarak

değil, sadece Marguerite Johnson olduğum için saygı görmüştüm.

Çocukluğun mantığı asla kanıt beklemez (Tüm sonuçlar mutlaktır). Ne Bayan Flowers'ın neden bana ilgi göstermeyi seçtiğini sorguladım, ne de büyükannemin ondan benimle küçük bir konuşma yapmasını istemiş olabileceği aklımın ucundan geçti. Tek önemsediğim benim için çay ve kurabiye yapmış ve bana en sevdiği kitaptan bir bölüm okumuş olmasıydı. Bu beni sevdiğini kanıtlamak için yeterliydi.

Anacık ve Bailey Mağaza'da beni bekliyordu. Bailey, "May, sana ne verdi?" diye sordu. Kitapları görmüştü ama onun için getirdiğim kurabiyelerin bulunduğu kesekâğıdını kollarımda, şiirlerin zırhı ardında tutuyordum.

Büyükannem, "Hemşire, eminim ki küçük bir hanımefendi gibi davrandın. Görgülü insanların sizden hoşlandığını görmek yüreğimi ferahlatıyor. Tanır biliyor ya, elimden geleni yapıyorum, ama bugünlerde..." Birdenbire sustu ve sonra, "Haydi içeri git ve üstünü değiştir," dedi.

Yatak odasında, onun için getirdiğim kurabiyeleri aldığında Bailey'nin halini görmek ne güzel olacaktı. "Bu arada Bailey, Bayan Flowers sana kurabiye yolladı..."

Büyükannem birden bağırdı, "Ne dedin sen, Hemşire? Sen, Hemşire, ne dedin?" Öfkesi öyle yakıcıydı ki sesi çatlıyordu. Bailey, "Dedi ki, Bayan Flowers bana..."

"Seninle konuşmuyorum, Ju." Ağır adımlarla yatak odamıza doğru yaklaştığını duydum. "Hemşire, ne dediğimi duydun. Ne dedin sen?" Adeta şişip tüm kapı eşiğini kaplamıştı. Bailey, "Büyükanne," dedi. Yatıştırıcı sesiyle, "Büyükanne, o..."

"Sen sesini kes, Ju. Kız kardeşinle konuşuyorum."

Nasıl bir çam devirdiğimi bilmiyordum, ama harlı ateşin üzerinde ip gibi sarkmaktansa ne olduğunu öğrenmem daha

hayırlıydı. Tekrarladım, "Dedim ki, 'Bu arada Bailey, Bayan Flowers sana kurabiye...'"

"Ben de öyle dediğini düşündüm. Git ve elbiseni çıkar. Ben gidip sopamı alacağım."

Önce şaka yapıyor sandım. Belki bu "Bana da bir şey göndermediğinden emin misin?" ile bitecek ağır bir şakaydı. Ama bir dakika içinde elinde uzun bir şeftali ağacı dalıyla odaya dönmüştü. "Dizlerinin üzerine çök. Bailey, Junior, sen de gel."

Üçümüz çömeldik ve büyükannem başladı: "Tanrım, bu sıradan hizmetkârının çektiği çileleri biliyorsun. Senin yardımınla iki çocuk yetiştirdim. Çoğu günler daha fazla devam edemeyeceğimi düşündüm, ama sen önümü görebilmem için bana güç verdin. Şimdi, Tanrım, bir de bugün bak bu ağır yüreğe. Oğlumun çocuklarını, olması gerektiği gibi yetiştirmeye çalışıyorum, ama, ah, Tanrım, şeytan bana her seferinde engel olmaya çalışıyor. Ömrümde adanmışlıkla Tanrı'ya tapınılan bir yer olarak muhafaza etmeye çalıştığım bu çatının altında küfür duyacağımı hiç düşünmezdim. Ve bebelerin ağzından küfür. Ama sen dedin, kıyamet yaklaştıkça kardeş kardeşle ve çocuklar aileleriyle birbirine düşer diye. Dişler sıkılır ve etler lime lime olur diye. Tanrım, bu çocuğu affet, yalvarıyorum sana dizlerimin üzerinde."

Artık bağıra bağıra ağlıyordum. Büyükannemin sesi iyice yükselmişti ve biliyordum ki her ne kabahat işlediysem, son derece ciddi bir şeydi. Durumumu Tanrı'yla görüşmek için Mağaza'yı bile başıboş bırakmıştı. Bitirdiğinde hepimiz ağlıyorduk. Tek eliyle beni kendine doğru çekti ve sopayla yalnızca birkaç kez vurdu. Günahımın yarattığı şok ve duasının sebep oldu duygu boşalması onu yormuştu.

Anacık o anda konuşmadı, ama o gün içinde daha sonra, yaptığım saygısızlığın "bu arada" tabirini kullanmam olduğunu öğrendim. Büyükannem, "İsa'nın yol, gerçeklik ve ışık olan

olduğunu" açıkladı. "Bu arada" diyen herkesin aslında "İsa'yla aramda" ya da "Tanrı'yla aramda" demiş olduğunu ve Tanrı'nın adının evinde saygısızca ağza alınamayacağını söyledi.*

Bailey, "Beyaz halk 'bu arada' tabirini hazır aklıma gelmişken demek amacıyla kullanır," diye açıklamaya çalışınca, Büyükannem bize "beyaz halkın ağzının genel olarak gevşek olduğunu ve sözlerinin İsa'dan önceki şeytani sözler" olduğunu hatırlattı.

16

Kısa süre önce, kendini liberal olarak tanımlayan Teksaslı beyaz bir kadın bana memleketimin neresi olduğunu sordu. Ona, büyükannemin yüzyılın başından beri Stamps'teki zencilere ait tek büyük mağazanın sahibi olduğunu söylediğimde, hayretle "Vay, demek sen sosyetiklerdendin," dedi. Tuhaf ve hatta gülünç. Ama küçük Güney kasabalarındaki zenci kızlar, yoksullukla ya da hayatın zorunluluklarının birkaçıyla birden aynı anda boğuşuyor olsalar da, yetişkinlik için dergilerdeki zengin beyaz kızlar kadar kapsamlı ve alakasız hazırlıkları yapmaya mecburdular. Kuşkusuz, eğitim aynı değildi. Beyaz kızlar vals yapmayı ve dizlerinin üzerinde dengede tuttukları fincanla zarif bir biçimde oturmayı öğrenirken, biz geriden geliyor, keyfini çıkaracak kadar paramız olmasa da, Victoria döneminin ortalarından kalma değerleri öğreniyorduk. (Gelin, bir de pamuk toplayarak kazandığı parayı beş top ekru mekik oyası ipliğine harcayan Edna Lomax'i görün.)

* Yazar burada İngilizce'de hem "bu arada" hem de "yol kenarında" anlamına gelen "by the way" tabirini kullanıyor. (y.n.)

Hepimiz nakış işlemek zorundaydık ve ben de sandıklar dolusu renkli mutfak bezi, yastık kılıfı, masa örtüsü ve mendil işlemiştim. Tığ işi ve oya işinde usta olduğumdan, lavanta keseli çamaşır çekmecelerinin içinde, asla kullanılmayacak olsa da, bir ömür yetecek kadar zarif, işlemeli altlık mevcuttu. Tüm kızların ütü yapabildiğini ve çamaşır yıkayabildiğini söylemeye gerek yok, fakat gerçek gümüş takımlarla masayı kurmak, rosto yapmak ve sebzeleri etsiz pişirmek gibi, daha ince dokunuşlar gerektiren ev işlerinin başka yerde öğrenilmesi gerekiyordu. Bunun için o âdetlerin kaynağına gitmek lazımdı. Onuncu yılımda, beyaz bir kadının mutfağı benim son okulum oldu.

Bayan Viola Cullinan postanenin arkasında bir yerlerde, üç odalı bir evde yaşayan tombul bir kadındı. Fevkalade iticiydi, ama gülümsediğinde gözleri ve ağzının etrafındaki onu daima pis gösteren çizgiler kaybolur, yüzü afacan bir periye benzerdi. Gülümsemesini genelde öğleden sonra uğrayan arkadaşlarına ve onlara kapalı verandada soğuk içecekler ikram eden aşçı Bayan Glory'ye saklardı.

Evinin kusursuzluğu insanlık dışıydı. Bu bardak buraya ve yalnızca buraya konmalıydı. O fincanın yeri vardı ve onu başka bir yere koymak küstahça bir başkaldırıydı. Saat on ikide masa kurulurdu. 12:15'te Bayan Cullinan yemeğe otururdu (kocası gelmiş olsun olmasın). 12:16'da Bayan Glory yemeği servis ederdi.

Salata tabağı, ekmek tabağı ve tatlı tabağı arasındaki farkı öğrenebilmem epey zaman aldı.

Virginia'lı Bayan Cullinan, zengin aile geleneğini sürdürüyordu. Cullinan'lar için nesillerdir çalışmış kölelerin soyundan gelen Bayan Glory, bana geçmişini anlatmıştı. Bayan Cullinan kendine göre biriyle evlenmemişti (Bayan Glory'ye göre). Kocasının ailesi köklü zenginlerden değildi ve sahip oldukları da "çok bir şey etmiyordu".

İçimden, o çirkinliğiyle, kendine uygun olsun olmasın bir koca bulabildiği için şanslı olduğunu düşünüyordum. Ama Bayan Glory hanımına laf ettirmezdi. Bununla birlikte, ev işleri konusunda bana karşı çok sabırlıydı. Yemek takımlarını, gümüş sofra takımlarını ve hizmetçi zillerini tek tek izah ederdi.

Çorba bile özel, büyük, yuvarlak bir kâsede servis ediliyordu. Kupalar, şerbet bardakları, dondurma kupları, şarap kadehleri, yeşil camdan kahve fincanı takımları ve su bardakları vardı. Benim kullandığım bardak ayrıydı ve Bayan Glory'nin rafında dururdu. Çorba kaşıkları, sos kabı, tereyağı bıçakları, salata çatalları ve et kesme tabağı kelime hazineme eklenmişti. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu benim için neredeyse yeni bir dil öğrenmek gibiydi. Bütün bu acayipliklerden, telaşlı Bayan Cullinan'dan ve onun *Alice Harikalar Diyarında* evinden büyülenmiştim.

Kocasını belli belirsiz hatırlıyorum. Onu o güne kadar gördüğüm ve görmezlikten gelmeye çalıştığım diğer tüm beyaz adamlarla bir tutuyordum.

Bir akşam eve dönerken, Bayan Glory bana Bayan Cullinan'ın çocuk sahibi olamadığını, çünkü kemiklerinin fazla hassas olduğunu söyledi. Onca kat kat yağın altındaki kemikleri hayal edebilmek imkânsızdı. Bayan Glory, doktorun onun tüm kadınlık organlarını aldığını söyleyerek devam etti. Bir domuzun organları arasında akciğerler, kalp ve karaciğer vardı; demek ki Bayan Cullinan bu hayati organlardan bazıları olmadan yaşıyordu. Kurduğum mantığa göre, bu onun etiketsiz şişelerden alkol içmesinin nedenini açıklıyordu. Muhtemelen kalanların bozulmasını engellemeye çalışıyordu.

Bunu Bailey'ye anlattığımda, bana hak verdi, ama aynı zamanda Bay Cullinan'ın renkli bir kadından iki kızı olduğunu ve onları çok iyi tanıdığını belirtti. Ayrıca kızların hık demiş babalarının burnundan düşmüş olduğunu da ekledi. Yalnızca

birkaç saat önce oradan ayrıldığım halde adamın neye benzedi açık tenliydiler ve kuşkusuz ki annelerine çok benzemiyorlardı (ve kimse asla bir Bay Coleman'dan bahsetmemişti).

Ertesi sabah Bayan Cullinan'a duyduğum merhamet, tıpkı Cheshire kedisinin* sırıtışı gibi önümde beliriverdi. O kızlar –ki onun kızları da olabilirlerdi– çok güzeldi. Saçlarını düzleştirmeleri gerekmiyordu. Örgüleri, yağmura yakalandıklarında bile, terbiye edilmiş yılanlar gibi iki yandan dümdüz sarkmaya devam ediyordu. Dudakları aşk tanrısının yayı gibiydi. Bayan Cullinan neler kaçırdığını bilmiyordu ya da belki de biliyordu. Zavallı Bayan Cullinan.

Sonraki haftalar boyunca, oraya erken gidip geç ayrıldım ve onun kısırlığını telafi edebilmek için büyük çaba harcadım. Eğer kendi çocukları olsaydı, benden bin tane işe koşturmamı istemek zorunda kalmazdı. Zavallı yaşlı Bayan Cullinan.

Sonra bir öğleden sonra Bayan Glory benden verandadaki hanımlara servis yapmamı istedi. Tepsiyi bırakıp mutfağa doğru dönecekken kadınlardan biri, "Senin adın ne, çocuk?" diye sordu. Çilli suratlı olandı. Bayan Cullinan, "Çok fazla konuşmaz. İsmi Margaret," dedi.

"Biraz budala mı?"

"Hayır. Anladığım kadarıyla, istediği zaman konuşabiliyor, ama genelde bir fare kadar sessiz. Değil mi, Margaret?"

Ona gülümsedim. Zavallı şey. Organsız ve ismimi bile doğru telaffuz edemiyor.

"Tatlı küçük bir ufaklık ama."

"Tabii, öyle olabilir, ama ismi çok uzun. Ben hiç uğraşmazdım. Senin yerinde olsam ona Mary derdim."

---

* *Alice Harikalar Diyarında*'da, çeşitli zamanlarda Alice'in önünde beliriveren ve bir defasında sırıtışı dışında tamamen görünmez olan kedi. (y.n.)

Burnumdan soluyarak mutfağa gittim. O korkunç kadın bana hayatta Mary falan diyemezdi, çünkü açlıktan ölsem de onun için çalışmazdım. Eğer ciğeri yanıyor olsa, üzerine işemeyeceğime karar verdim. Kıkırtılar verandadan kayıp Bayan Glory'nin saksılarına dökülüyordu. Neye güldüklerini merak ettim.

Beyazlar çok tuhaftı. Benim hakkımda konuşuyor olabilirler miydi? Onların birbirine zencilerden daha iyi tutunduğunu cümle âlem bilirdi. Bayan Cullinan'ın St. Louis'de Stamps'ten bir kızın mahkemeye çıkmasıyla ilgili bir şeyler duyup, bunu bir mektupla ona haber veren arkadaşları olabilirdi. Belki, Bay Freeman'la ilgili bir şeyler biliyordu.

Yediklerim ağzıma geliyordu, dışarı çıkarak akşam sefalarının üzerine istifra ettim. Bayan Glory hastalanıyor olabileceğimi düşündü. Eve gidersem büyükannemin bana bitki çayı yapabileceğini, kendisinin hanımı bilgilendireceğini söyledi.

Gölete varmadan, ne kadar budala olduğumu fark ettim. Bayan Cullinan elbette bilmiyordu. Yoksa bana, büyükannemin kesip kısalttığı o iki güzel elbiseyi vermezdi ve muhakkak ki bana "tatlı küçük ufaklık" demezdi. Midem düzeldi ve büyükanneme hiçbir şeyden bahsetmedim.

O akşam beyaz, şişman, yaşlı ve çocuksuz olmak üzerine bir şiir yazmaya karar verdim. Trajik bir balad olacaktı. Yalnızlığını ve acısının özünü yakalayabilmek için onu dikkatlice izlemem gerekecekti.

Hemen ertesi gün, beni yanlış isimle çağırdı. Bayan Cullinan kapı eşiğine geldiğinde, Bayan Glory ve ben öğlen yemeğinden arta kalan bulaşıkları yıkıyorduk. "Mary?"

Bayan Glory sordu, "Kim?"

Ama Bayan Cullinan biliyordu ve ben biliyordum. "Mary'nin Bayan Randall'a çorba götürmesini istiyorum. Birkaç gündür kendini iyi hissetmiyor."

Bayan Glory'nin yüzündeki ifade görülmeye değerdi. "Margaret'ı kastediyorsunuz hanfendi. Onun ismi Margaret."

"Bu çok uzun. Onun adı bundan böyle Mary. Akşamdan kalan şu çorbayı ısıt ve porselen çorba kasesine koy ve Mary, onu çok dikkatli taşımanı istiyorum."

Tanıdığım herkesin, "kendi ismi dışında bir isimle çağrılma" konusunda cehennemi bir korkusu vardı. Yüzyıllardır zencilere öküzler, pisler, siyah kuşlar, kargalar, postallar ve hortlaklar gibi pek çok farklı isimle hitap edildiğinden, bir zenciye kabaca da olsa aşağılama gibi yorumlanabilecek bir şekilde hitap etmek tehlikeli bir hareketti.

Bayan Glory kısacık bir an benim için üzüldü. Sonra elime sıcak çorba kâsesini tutuştururken, "Takma, bunu kafana takma. Sopalar ve taşlar kemiklerini kırabilir, ama kelimeler... Biliyorsun, yirmi senedir onunla çalışıyorum."

Benim için arka kapıyı açtı. "Yirmi yıl. Senden çok büyük değildim. Benim ismim Hallelujah'ydı. Annem bana bu ismi vermişti, ama hanım bana 'Glory' ismini taktı ve öyle kaldı. Ben de bu ismi daha çok seviyorum."

Evlerin arkasında uzanan küçük patikadan ilerlerken Bayan Glory arkamdan bağırdı: "Hem de daha kısa."

Bir an için güleyim mi (isminin Hallelujah olduğunu düşünsene) ağlayayım mı (beyaz kadının tekinin kendi rahatı için sana yeni bir isim verdiğini düşünsene) bilemedim. Öfkem ikisine de engel oldu. Işi bırakmalıydım ama sorun bunu nasıl yapacağımdı. Büyükannem işi sıradan bir sebepten bırakmama izin vermezdi.

"O çok tatlı. Bu kadın cidden dünya tatlısı." Bayan Randall'ın hizmetçisi elimden çorbayı alırken konuşuyordu. Eskiden adının ne olduğunu ve şimdi neye cevap verdiğini merak ettim.

Bir hafta boyunca bana Mary diye hitap ettikçe, Bayan Cullinan'a dik dik bakıp durdum. Geç gelip erken gitmelerimi

umursamıyordu. Bayan Glory biraz rahatsızdı, çünkü bulaşıkların üzerinde yumurta sarısı bırakmaya başlamıştım ve gümüşleri parlatmak için canla başla çalışmıyordum. Patronumuza şikâyet etmesini ümit ediyordum, ama etmiyordu.

Sonra Bailey ikilemimi çözdü. Bana mutfaktaki dolabın içindekileri, özellikle en çok sevdiği tabakları tarif ettirdi. En sevdiği parçalar, balık şeklindeki güveç kabı ve yeşil camdan fincan takımlarıydı. Bailey'nin talimatlarını aklımda tuttum ve böylece ertesi gün Bayan Glory çamaşırları asarken ve verandadaki yaşlı kocakarılara hizmet etmem ikinci kez söylenmişken, elimdeki boş servis tepsisini düşürüverdim. Bayan Cullinan'ın "Mary!" diye çığlık attığını duyunca, güveç kabı ve yeşil cam fincanlardan ikisini elimde hazır ettim. Mutfak kapısının köşesinden döndüğünde, onların fayans zemine düşürdüm.

Devamında ne olduğunu Bailey'ye asla tam olarak anlatamadım, çünkü laf ne zaman yere düşüp yüzünü buruşturarak ağlamaya başladığı kısma gelse gülmekten dağılıyorduk. Gerçekten de yerde titreyerek fincanların kırık parçalarını topluyor ve ağlıyordu, "Ah, anneciğim! Ah, Ulu Tanrım! Bu annemin Virginia porseleni! Ah, anneciğim, çok üzgünüm!"

Bayan Glory koşarak ön avludan geldi ve verandadaki kadınlar da toplaştılar. Bayan Glory de en az hanımı kadar darma dağın olmuştu. "Virginia sofra takımlarımızı mı kırdı demek istiyorsunuz? Ne yapacağız?"

Bayan Cullinan daha da yüksek sesle bağırdı: "Seni sakar zenci! Sakar küçük kara zenci!"

Yaşlı çilli surat eğilerek sordu: "Bunu kim yapmış, Viola? Mary mi? Kim yapmış?"

Her şey o kadar hızlı oluyordu ki, hareketi sözlerinden önce miydi hatırlayamıyorum, ama Bayan Cullinan'ın "Onun ismi Margaret, kahretsin, onun ismi Margaret!" dediğini hatırlıyo-

rum. Kırık tabağın parçalarından birini bana fırlattı. Ona hedefi şaşırtan şey, o an geçirdiği sinir krizi olabilir ama uçan tabak parçası Bayan Glory'nin tam da kulağına isabet etti ve kadın çığlıklar atmaya başladı.

Ön kapıyı ardına kadar açık bıraktım ki komşular duyabilsin.

Bayan Cullinan'ın haklı olduğu bir konu vardı. Benim ismim Mary değildi.

17

Hafta içi günler bir monotonluk çemberine takılmış gibi akıp gidiyordu. Günler öyle istikrarlı ve kaçınılmaz bir biçimde birbirlerine dönüşüyordu ki, her biri bir öncekinin kabataslak bir kopyası gibiydi. Bununla birlikte, cumartesi, kalıpları kırarak farklı olma cesareti gösteren tek gündü.

Cumartesi günleri çiftçiler çocukları ve eşleriyle kasabaya yolculuk ederlerdi. Kaskatı haki pantolonları ve gömlekleri, vazifeşinas bir kız ya da eşin titizliğini gözler önüne sererdi. Çoğu zaman para bozdurmak için Mağaza'da dururlardı ki, bir an önce kasabaya gitmek için sabırsızlıktan yerinde duramayan çocuklarına şıngırdayan bozuklukları verebilsinler.

Küçük çocuklar Mağaza'da oyalanan ebeveynlerine açık açık sinirlenirdi. Willie Amca onları yanına çağırır ve nakliye esnasında kırılmış tatlı fıstıklı turta parçalarını aralarında paylaştırırdı. Turtaları silip süpürdükten sonra yeniden dışarı çıkıp, yoldaki ince tozu tekmeleyerek kaldırmaya başlar ve nihayetinde kasabaya gidebilecek zaman kalacak mı diye endişelenirlerdi.

Bailey daha büyük olan çocuklarla tespihağacının altında oynuyor olurdu ve büyükannemle Willie Amca da çiftçilerden

son havadisleri alırdı. Dükkânda takılırken, kendimi güneşin ışınlarına hapsolmuş bir zerrecik gibi hissederdim. En küçük hava değişimiyle itilip çekilen, ama asla cezbedici karanlığın içine özgürce düşemeyen.

Sıcak aylarda gün, ısıtılmamış kuyu suyuyla yapılan hızlı bir banyoyla başlardı. Sabun köpükleri mutfak kapısının önündeki toprak alanda ince şeritler oluştururdu. Oraya yem bahçesi derdik (Bailey solucan yetiştiriyordu). Dualarımızı ettikten sonra, mısır gevreği ve taze sütten oluşan yaz kahvaltımızı yerdik. Sonra günlük ev işlerimize başlardık: (Cumartesileri de hafta içi yaptıklarımızı yapıyorduk) yerleri fırçayla ovmak, avluları tırmıkla taramak, pazar için ayakkabılarımızı cilalamak (Willie Amca'nınkileri peksimetle parlatmak gerekiyordu) ve nefes nefese gelen, kendileri de cumartesi telaşı içinde olan müşterilerle ilgilenmek.

Geriye dönüp o yıllara baktığımda, cumartesinin haftanın en sevdiğim günü olmasına şaşıyorum. Bitmek bilmeyen görevlerin arasına hangi keyif sıkıştırılabilirdi ki? Çocukların dayanma becerisi, seçeneklerinin farkında olmamalarından kaynaklanır.

St. Louis'den dönüşümüzün sonrasında, Anacık bize haftalık harçlık vermeye başlamıştı. Parayla, kiliseye vermek için yüzde onunu ayırmak dışında nadiren ilgilendiğinden, bize her hafta verdiği on sentin bizdeki değişimin onun bile gözünden kaçmadığını göstermek için olduğunu ve bize garip davranmasına sebep olan şeyin, bizdeki bu alışılmamış yenilik olduğunu sanıyordum.

Genelde paramı, neredeyse her cumartesi sinemaya giden Bailey'ye verirdim. Dönüşte bana *Street and Smith*'in kovboy kitaplarından getirirdi.

Bir cumartesi Bailey *Ryeal-toh*'dan dönüşte geç kaldı. Büyükannem cumartesi gecesi banyomuz için suyu ısıtmaya başlamış

ve tüm ev işleri o akşam için tamamlanmıştı. Willie Amca ön verandanın zayıf ışığında oturmuş mırıldanıyor, belki de şarkı söylüyor ve sigarasını tüttürüyordu. Saat bayağı geçti. Anneler çocuklarını grup oyunlarından eve çağırmışlardı ve giderek zayıflayan ama hâlâ havada asılı olan "Ya... Ya... Beni yakalayamadın ki..." sesleri Mağaza'nın içine süzülüyordu.

Willie Amcam, "Hemşire, ışığı yaksak iyi olacak," dedi. Cumartesileri, son dakikacı müşteriler tepeden aşağı bakıp Mağaza'nın açık olduğunu görebilsinler diye elektrikli lambalar kullanıyorduk. Büyükannem onları açmamı söylememişti, çünkü gecenin iyice bastırdığına ve Bailey'nin Tanrı'nın cezası karanlıkta hâlâ dışarıda olduğuna inanmak istemiyordu.

Yaşadığı endişe, mutfağın içindeki telaşlı hareketlerinden ve garip, korku dolu gözlerinden okunuyordu. Güney'de oğullar, torunlar ve yeğenler yetiştiren siyahi kadının yüreğinin en hassas telleri darağacına bağlıydı. Rutinlerindeki en ufak bir kesinti, onlar için dayanılmaz havadislerin habercisi olabilirdi. İşte tam da bu yüzden Güneyli siyahiler, Amerika'nın aşırı tutucu toplumları arasında yerini alır.

Kendine fazlasıyla acıyan çoğu insan gibi, akrabalarıma çok daha az acıyordum. Bailey'ye gerçekten bir şey olmuş bile olsa Willie Amca'nın yine bir anacığı olurdu ve Anacık'ın da Mağaza'sı. Ayrıca, ne de olsa onların çocukları değildik. Ama ola ki Bailey ölse, en büyük kaybeden ben olurdum. Zira o, sahip olduğum tek şey olmasa da, sahip çıktığım tek kişiydi.

Banyo suyu sobanın üzerinde kaynıyordu ama büyükannem mutfak masasını bininci kez fırçalamaktaydı.

"Anacım!" Willie Amca seslendi ve büyükannem irkildi. "Anacım." Birinin gelip bu yabancılara bir şey söylediği ve son öğrenenin ben olacağım düşüncesinin verdiği kıskançlıkla Mağaza'nın parlak ışıkları içinde bekliyordum.

"Anacım, neden sen ve Hemşire onu karşılamaya gitmiyorsunuz?"

Bildiğim kadarıyla saatlerdir Bailey'nin adı geçmemişti, ama amcamın kimi kastettiğini hepimiz biliyorduk.

Tabii ya. Bu niye aklıma gelmemişti? Kaybolmak istiyordum. "Dur bakalım, küçük hanım. Önce süveterini al ve benim de şalımı getir."

Yol düşündüğümden de karanlıktı. Büyükannem fenerin ışığını yola ve otlara ve ürkütücü ağaç gövdelerine tutuyordu. Gece birden düşman bölgesi olmuştu ve eğer kardeşim burada kaybolduysa, sonsuza kadar kaybolduğundan emindim. On bir yaşında ve çok zeki olduğu doğruydu ama yine de o çok küçüktü. Mavisakallar ve kaplanlar ve kanlı katiller o yardım istemek için bağıramadan onu yutabilirdi.

Büyükannem feneri almamı istedi ve elimi tuttu. Sesi üzerimdeki yüksek bir tepeden geliyordu; karanlığın içinde elim, elinin içinde sarılıydı. Onu korka korka seviyordum. Hiçbir şey demiyordu: Ne "Sıkma canını", ne "Yufka yüreklilik yapma." Sadece pürüzlü elinin yumuşak baskısı, kendi endişesini de, güvencesini de bana iletiyordu.

Günışığında son derece iyi bildiğim ama karanlık ve kasavet içinde seçemediğim evlerin yanından geçiyorduk.

"İyi akşamlar, Bayan Jenkins." Büyükannem beni de çekiştire çekiştire yürüyordu.

"Hemşire Henderson? Bir sorun mu var?" Bu soru, geceden de karanlık bir gölgeden gelmişti.

"Hayır, hanfendi. Bir şey yok, Tanrı'ya şükür." Konuşmayı bitirdiğinde kaygılı komşuları epey gerimizde bırakmıştık.

Ileride Bay Willie Williams'ın *Do Drop Inn*'inin yumuşak kırmızı ışıkları parlıyor ve göletin balıksı kokusu bizi sarmalıyordu. Büyükannem elimi sıktı, sonra bıraktı. Yorgun ve yaşlı bir adam gibi ağır aksak yaklaşan küçük bir figür gördüm. Elleri cebinde,

başı öne eğik, cenazenin arkasından güçlükle yokuşu tırmanan biri gibi yürüyen.

"Bailey." Büyükannem "Ju," dedi ve o an koşmaya yeltendim, ama eli tekrar benimkini yakalayıp bir mengene gibi sıkıştırdı. Elimi çekmeye çalıştım ama beni kuvvetle yanına çekti. "Şu ana kadar nasıl yürüdüysek şimdi de öyle yürüyeceğiz, genç bayan." Bailey'yi fazla geç kalarak herkesi endişelendirdiğine ve iyi, hatta mükemmel bir yalan uydurması gerektiğine dair uyarma şansım kalmadı.

Büyükannem "Bailey, Junior," dedi ve Bailey hiç şaşkınlık içermeyen bir ifadeyle başını kaldırıp baktı. "Gecenin bu saati olmuş, anca mı eve dönüyorsun?"

"Evet, efendim." Bomboş bir cevap. Gerekçesi neredeydi?

"Ne yapıyordun?"

"Hiçbir şey."

"Tek söyleyeceğin bu mu?"

"Evet, efendim."

"Pekâlâ genç adam. Eve varınca bakacağız."

Beni serbest bırakmıştı, ben de Bailey'nin eline doğru hamle yaptım ama elini benden kaçırdı. "Hey, Bailey," dedim ona kız kardeşi ve tek arkadaşı olduğumu hatırlatma ümidiyle, ama o "Beni rahat bırak," gibi bir şeyler homurdandı.

Büyükannem dönüşte ne feneri yaktı, ne de karartılmış evlerin yanından geçerken etrafımızda uçuşan meraklı selamlara cevap verdi. Kafam karışmıştı ve korkuyordum. Kesin dayağı yiyecekti, belki de gerçekten korkunç bir şey yapmıştı. Eğer benimle konuşamıyorsa, bu ciddi bir şey olmalıydı. Ama eğlenmekten bitap düşmüş gibi bir havası da yoktu. Sadece üzgün görünüyordu. Ne düşüneceğimi bilemiyordum.

Willie Amca, "Pantolonların küçük gelmeye başladı demek? Eve bir türlü gelemedin. Büyükannen meraktan ölsün mü iste-

din?" dedi. Bailey uzakta gibiydi, sanki korkuyu da aşmış gibi. Willie Amca sağlam elinde kemerini tutuyordu ama Bailey ya farkında değildi ya da umursamıyordu. "Bu sefer seni ben döveceğim." Willie Amca bizi daha önce yalnızca bir kez dövmüştü ve o da şeftali dalıylaydı, o yüzden belki bu sefer abimi öldürecekti. Çığlık atarak kemere doğru atıldım ama büyükannem beni yakaladı. "O kadar cüretkâr olma bakalım küçük hanım. Tabii eğer aynısından sen de istemiyorsan. Onun alması gereken bir ders var. Sen git ve banyonu yap."

Mutfaktan çıplak tenin üzerine çarpan kemerin kuru ve kulak tırmalayan sesini duyuyordum. Willie Amca'nın dili damağı kurumuştu ama Bailey'nin gıkı çıkmıyordu. Bailey'nin yardım çığlıklarını bastırırım diye su sıçratmaya, hatta ağlamaya bile korkuyordum ama o çığlıklar hiç yükselmedi ve nihayetinde dayak da bitti.

Sonsuzluğun içinde uyanık uzanmış, yandaki odadan onun hâlâ hayatta olduğuna dair bir işaret, bir sızlanma ya da bir fısıltı bekliyordum. Tam da bitap bir biçimde uykuya teslim olacakken, Bailey'yi duydum: "Şimdi uyumak için yatıyorum, Tanrı'ya ruhumu koruması için dua ediyorum. Eğer uyanamadan ölürsem, Tanrı'ya ruhumu alması için dua ediyorum."

O geceden hafızamda kalan son şey, "Niye bebek duası ediyor?" sorusuydu. Senelerdir "Cennetteki Babamız" duasını okuyorduk halbuki.

Günlerce Mağaza yabancı bir ülke, biz de yeni gelmiş göçmenlerdik. Bailey ne konuşuyor, ne gülüyor, ne de özür diliyordu. Gözleri o kadar boştu ki, sanki ruhu uçup gitmişti, yemeklerde ona etin en güzel kısmını ve tatlının en büyük parçasını vermeye çalıştığım halde reddediyordu.

Sonra bir gün domuz ahırındayken aniden, "Sevgili annemizi gördüm," dedi.

Eğer o diyorsa kesinlikle doğru olmalıydı. Bana yalan söylemezdi. Ona nerede ya da ne zaman gördüğünü sorduğumu hatırlamıyorum.

"Sinemada." Başını tahta korkuluğa yasladı. "Aslında o değildi. Kay Francis adında bir kadındı. O aynı sevgili annemize benzeyen beyaz bir film yıldızı."

Annemize benzeyen bir film yıldızı olduğuna ve Bailey'nin onu gördüğüne inanmak zor değildi. Filmlerin her hafta değiştiğini, ama Stamps'e bir kere daha Kay Francis'in oynadığı bir film geldiğinde bana da haber vereceğini ve birlikte gideceğimizi söyledi. Hatta benimle oturacağına bile söz verdi.

O cumartesi günü, filmi tekrar izlemek istediği için geç kalmıştı. Onu anlıyordum ve neden büyükanneme ya da Willie Amca'ya söyleyemeyeceğini de anlayabiliyordum. O bizim annemizdi ve bize aitti. Onunla ilgili paylaşacak yeterince şeyimiz olmadığından kimseye ondan bahsetmezdik, o kadar. Kay Francis Stamps'e tekrar gelene kadar, neredeyse iki ay bekledik.

Bailey'nin ruh hali epeyce düzelmişti, ama devamlı bir beklenti halinde yaşıyordu ve bu da onu normalde olduğundan daha gergin yapıyordu. Bana filmin oynayacağını söylediğinde, en iyi tavrımızı takındık ve Anacık'ın hak ettiği ve düşlediği örnek çocuklar olduk.

Film neşeli ve hafif bir komediydi. Kay Francis uzun kollu, büyük kol düğmeli, beyaz ipekli gömlekler giyiyordu. Yatak odasındaki her şey satendi, vazolarda çiçekler vardı ve siyahi hizmetçisi etrafta devamlı "Ah, hanımım," diyerek dolaşıyordu. Devamlı gözlerini deviren ve başını kaşıyan zenci bir şoför de vardı. Böylesi bir salağa, hangi akla hizmet onun güzel arabaları emanet edilebilirdi?

Alt salonda oturan beyazlar arada bir gülüyor, tutamadıkları kahkahalarını yukarıya, akbaba tüneğindeki zencilere doğru atı-

yorlardı. Balkonu işgal edenler onları görüp, kendi kahkahalarını karşı mücadeleye gönderene kadar, sesler bir anlığına havada asılı kalıyordu.

Ben de gülüyordum, ama insanlarımla ilgili yapılan nefret dolu şakalara değil. Gülüyordum çünkü, beyaz olması dışında, ünlü film yıldızı tıpkı anneme benziyordu. Bin tane hizmetkârıyla büyük bir malikânede yaşıyor olması dışında, hayatı tıpkı anneminki gibiydi. Ve beyazların taptıkları bu kadının, annemin ikizi olabileceğini bilmiyor olduklarını düşünmek eğlenceli geliyordu. Aradaki tek fark bu kadının beyaz olmasıydı, ve bir de annemin ondan güzel, çok daha güzel olması.

Film yıldızı beni mutlu etti. Paranı biriktirip, istediğin zaman gidip anneni görebilmek olağanüstü bir şanstı. Sanki sürpriz bir hediye almış gibi, sinemadan hoplaya zıplaya çıktım. Ama Bailey'nin yine keyfi kaçmıştı. (Bir sonraki seansa kalmamak için ona yalvarmam gerekti.) Eve dönüş yolunda tren raylarının orada durdu ve gece ekspresini bekledi. Tren geçide varmadan hemen önce, yerinden fırlayarak koşarak rayları geçti.

Öteki tarafta sinir bozukluğumla kalakalmıştım. Belki de dev tekerler kemiklerini kanlı bir lapaya çeviriyordu. Belki de yük vagonlarından birine tutunmaya çalışmış ve gölete uçarak boğulmuştu ya da daha da kötüsü, treni yakalamış ve sonsuza kadar gitmişti.

Tren geçtikten sonra kendini yaslandığı direkten çekti ve yaptığım onca tatava için beni fırçalayarak, "Haydi eve gidelim," dedi.

Bir yıl sonra yük vagonlarından birini gerçekten de yakaladı, ama gençliğinden ve kaderin akıl sır ermez oyunlarından dolayı, Kaliforniya'yı ve sevgili annesini bulamadı: Louisiana'da, Baton Rouge'da iki hafta boyunca mahsur kaldı.

18

Bir gün daha bitmişti. Pamuk kamyonu, yumuşak karanlıkta toplayıcıları geride bırakarak gaz çıkaran bir dev gibi gürültüyle avludan uzaklaştı. İşçiler birkaç saniyeliğine, sanki kendilerini beklenmedik bir şekilde yabancı bir yerde bulmuşçasına aval aval etrafta dolandılar. Kafaları durmuştu.

Mağaza'da en acı verici şey, o adamların yüzlerini izlemekti, ama başka şansım da yok gibiydi. Yorgunlukları sanki mühim değilmiş gibi gülümsemeye çalıştıklarında, bedenleri zihinlerinin bu belli etmeme çabasını desteklemek adına hiçbir şey yapmazdı. Gülerken bile omuzları düşerdi ve neşeli bir şekilde ellerini bellerine koyduklarında bile, avuçları sanki pantolonları yağlıymış gibi bacaklarından aşağı kayardı.

"İyi akşamlar, Hemşire Henderson. Başladığımız yere geri döndük, ha?"

"Evet, bayım, Birader Stewart. Başladığınız yere döndünüz, Tanrı'ya şükür." Büyükannem en küçük başarıyı bile sorgusuz sualsiz kabul edemezdi. Geçmişi ve geleceği her gün yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan insanlar, yaşayabilmelerinin dahi ilahi müdahale sayesinde olduğunu düşünürlerdi. En acımasız hayatın, en zavallı varoluşun bile Tanrı'nın takdirine bağlanmasını çok ilginç buluyorum ama insanlar daha varlıklı oldukça, yaşam standartları ve tarzları maddi ölçekte iyileşmeye başladıkça, Tanrı sorumluluk ölçeğini de orantılı bir hızda düşürüyor anladığım kadarıyla.

"Övgüyü hep o alır. Evet, hanfendi. Yüce Tanrı." Tulumları ve gömlekleri kasıtlı olarak yırtılmış gibi görünürdü ve saçlarındaki pamuk tiftiği ve toz onlara, sanki geçen birkaç saat içinde birden saçları ağarmış gibi bir görüntü verirdi.

Kadınların ayakları, giydikleri erkek ayakkabısı eskilerinin içini doldurmak istermişçesine şişmiş olurdu ve o gün topladıklarından paylarına düşen kirleri ve kıymıkları sökmek için kuyuda kollarını yıkarlardı.

Öküzler gibi çalıştırılmalarına izin verdikleri için nefret dolu ve hiçbir şey göründüğü kadar kötü değilmiş gibi davranmaya çalışmaktan da utanç içinde olduklarını düşünürdüm. Kısmen camdan olan şeker tezgâhına çok abandıklarında, içimden onlara kabaca doğrulmaları ve "insan gibi durmaları" gerektiğini söylemek gelirdi, ama ağzımı açacak olsam Anacık'tan dayağı yiyebilirdim. Ağırlıktan gıcırdayan tezgâhı yok sayar ve siparişlerini hazırlamaya ve sohbeti sürdürmeye devam ederdi. "Akşam yemeği hazırlayacak mısınız, Hemşire Williams?" Willie Amca verandada oturmuş günün hasılatını hesaplarken, Bailey ve ben büyükanneme yardım ederdik.

"Tanrı'ya şükür, hayır, hanfendi. Dünden kalanlar bugünlük bizi idare eder. Eve gideceğiz ve kilise toplantısına gitmek için temizleneceğiz."

O yorgunlukla kiliseye gitmek? Neden eve gidip o eziyet çekmiş kemikleri kuştüyü yatağa yatırmazsın ki? Mazoşist bir ırk olduğumuzu ve böylesine fakir ve zor bir hayat sürmenin sadece kaderimiz olmadığını, aynı zamanda bunu bile isteye seçtiğimizi de düşünürdüm bazen.

"Neyi kastettiğini biliyorum, Hemşire Williams. Bedeni nasıl besliyorsan, ruhu da beslemen lazım. Ben de Tanrı'nın izniyle, çocukları götüreceğim. Incil der ki: Bir çocuğu doğru yönlendirerek yetiştirirsen, o yoldan çıkmaz."

"Evet öyle der. Muhakkak ki öyle der."

Kumaş çadır, tren raylarının yakınındaki bir tarlanın ortasındaki düzlüğe kurulmuştu. Zemin kuru ot ve pamuk saplarından

ipeksi bir katmanla kaplıydı. Katlanır sandalyeler hâlâ yumuşak olan zemine saplanmıştı ve arka tarafta orta kolona büyük, ahşap bir haç asılmıştı. Kürsünün arkasından girişe doğru uzanan, oradan da ikiye dört direkler üzerinde devam eden kablolardan ampuller sarkıtılmıştı.

Karanlıkta bakıldığında, sallanan ampuller yalnız ve amaçsız görünüyordu. Sanki ışık ya da anlamlı herhangi bir şey sağlamaya yaramazlarmış gibi. Ve çadır, o bulanık renkli üç boyutlu A, pamuk tarlasında o kadar eğreti duruyordu ki, her an gözlerimin önünde havalanıp gidebilirdi.

Lambanın ışığında birdenbire görünür olan insanlar, geçici kiliseye doğru akıyorlardı. Yetişkinlerin sesleri, ciddi misyonlarının niyetini naklen yayınla iletir gibiydi. Selamlaşılıyordu ve sonra sessizlik.

"İyi akşamlar, Hemşire, nasılsın?"

"Tanrı'ya şükür, yetişmeye çalışıyorum."

Zihinleri, ruh ruha, Tanrı'yla yapılacak toplantıya odaklanmıştı. İnsani sorunlara veya kişisel sorulara dalmanın zamanı değildi.

"Ulu Tanrım bana bir gün daha ver, müteşekkir olurum."

Bunda kişisel bir şey yoktu. Övgü Tanrı'yaydı ve hakikatin yönünün değişeceğine ya da olduğundan daha azına razı olacağına dair bir vehim içermiyordu.

Bu diriliş toplantıları gençlerin de hoşuna gidiyordu. Dışarıdaki gece buluşmaları onlar için de kur yapma fırsatıydı. Her an uçabilecek bir kilisenin yaydığı geçicilik duygusu havailiği artırıyor, gözleri fıldır fıldır parlatıyordu. Oğlanlar poz keserek ve kasıla kasıla, umursamaz bir havayla gezinirken, kızların kıkırtıları alacakaranlıkta küçük gümüşi damlalar misali etrafa saçılıyordu. Neredeyse büyümüş kızlar geleneğin izin verdiği kadar dar etekler giyer ve genç erkekler Moroline saç şekillendiricisi ve suyla saçlarını düzleştirirlerdi.

Fakat küçük çocuklar için bir çadırda Tanrı'ya dua etmek, en hafif tabirle kafa karıştırıcıydı. Manzara tamamen değerlere edilen bir hakaret gibiydi. Tepeden gevşekçe sarkan lambalar, yumuşak zemin ve esinti yüzünden havayla şişmiş yanaklar gibi hafif hafif dalgalanan çadır bezinden duvar, bir taşra panayırındaymışız hissini veriyordu. Daha büyük çocukların birbirlerini dürtmeleri, ani hareketleri ve göz kırpmaları kuşkusuz kiliseye uygun değildi. Ama yaşlıların gerginliği –kalabalığın üstünde kalın bir battaniye gibi ağırlık yapan beklentileri– hepsinden daha kafa karıştırıcıydı.

Nazik İsa bu geçici ortama girmek ister miydi? Sunak sallanıyor, her an devrilebilirmiş gibi görünüyordu ve bağış masası yamuktu. Tek ayağı yumuşak toprağa gömülmüştü. Tanrı Baba biricik Oğlunun pamuk toplayıcıları ve hizmetçiler, çamaşırcılar ve işçilerden oluşan bu topluluğun içine karışmasına izin verir miydi? Pazar günleri kiliseye ruhunu gönderdiğini biliyordum, ama en nihayetinde orası kiliseydi ve insanların üzerlerinden iş örtüsünü ve keder kabuğunu atmak için koca bir cumartesileri vardı.

Diriliş toplantılarına herkes katılırdı. Kendini beğenmiş Zion Dağı Baptist Kilisesi üyeleri, Afrikalı Metodist Episkopal ve Afrikalı Metodist Episkopal Zion ve Hıristiyan Metodist Episkopal ile haşır neşir olurdu. Bu toplantılar, yıl içinde tüm o iyi köylülerin Isa'nın Içindeki Tanrı Kilisesi'nin takipçileriyle bağ kurabildiği tek zamandı. Bu sonuncu gruba şüpheyle bakılıyordu çünkü ayinleri çok gürültü ve keşmekeş içinde geçiyordu. "Kitabımız der ki, 'Tanrı'ya neşeyle yakar ve sevincini fazlasıyla belli et,'" açıklamaları, Hıristiyan dindaşlarının onlara karşı tutumunu zerre değiştirmiyordu. Kiliseleri diğer kiliselerden uzaktı ama pazar günleri, şarkı söyleyip bazen de bayılana kadar dans edişleri kilometrelerce uzaktan duyulabilirdi. Diğer kiliselerin mensupları bu esrik dindarların onca bağırış çağırışa karşılık cennete

gidip gidemeyeceğini merak ederdi. İma ettikleri, onların zaten dünyada cenneti yaşamakta olduklarıydı.

Bu onların her sene gerçekleşen dirilişiydi.

Kuş suratlı küçük bir kadın olan Bayan Duncan ayini başlattı. "Tanrım için bir şahit olduğumu biliyorum... Tanrım için bir şahit olduğumu biliyorum... Tanrım için bir şahit..."

Sesi, sıska bir şahadet parmağı gibi havaya yükseldi ve kilise de karşılık verdi. Önlerden bir yerden tefin tıngırdayan sesi geldi. "Tanrım için"de iki vuruş, "şahit"te bir vuruş ve "biliyorum"un sonunda iki vuruş. Diğer sesler de Bayan Duncan'ın çığlığa yakın sesine katıldı. Toplaşarak tonu yumuşatıyorlardı. Alkışlar çatıya çarpıyor ve vuruşları pekiştiriyordu. İlahi en coşkulu kısmına vardığında, başından beri sunağın arkasında çömelmiş duran uzun, ince bir adam ayağa kalkarak birkaç dizeyi izleyicilerle birlikte söyledi. Uzun kollarını kaldırarak bütün platformu kavradı. İnsanların coşkunluklarının yatışması biraz zaman aldı ama vaiz, ilahi çocuk oyuncağı gibi parçalarına ayrılana kadar sebatla bekledi ve koridorlarda sessizce durdu.

"*Amen.*" İzleyicilere baktı.

"Evet, efendim, *Amen.*" Neredeyse herkes tekrarladı.

"Diyorum ki, kilisedeki herkes '*Amen*' desin."

Herkes, "*Amen*," dedi.

"Tanrı'ya şükredin. Tanrı'ya şükredin."

"Doğru, Tanrı'ya şükürler olsun. Evet, Tanrım. *Amen.*"

"Birader Bishop bize bir dua okutacak."

Başka bir kare gözlüklü, kahverengi tenli adam ön sıradan sunağa doğru geldi. Vaiz sağda, Birader Bishop solda dizlerinin üzerine çöktü.

"Babamız" –şarkı söylüyordu– "Sen ki beni bataktan balçıktan kurtaran..."

Kilise inledi. "*Amen.*"

"Sen ki ruhumu kurtaran. Bir gün. Bak, güzel İsa. Bak, ıstırap içindeki çocuklarına."

Kilise yalvardı, "Bak, Tanrım."

"Dağıldığımızda bizi topla... Hastayı ve dertliyi kutsa..."

Her zamanki duaydı. Ancak sesi ona yeni bir hava katıyordu. Her iki kelimeden sonra nefesi tutuyor ve havayı ses tellerinin üzerinden sürüyerek, tersine bir hırıltı gibi bir ses çıkarıyordu. "Sen ki" –hırıltı– "benim ruhumu" –iç çekiş– "kurtaran" –nefes alış– "gün" hah!

Sonra cemaat, yine Bayan Duncan'ın yönetiminde, "Kıymetli Tanrım, elimi tut, beni yönlendir, dayanmamı sağla"ya geçiş yaptı. Hıristiyan Metodist Episkopal Kilisesi'nde söylendiğinden daha hızlı söyleniyordu ama o tempoda iyi gidiyordu. Melodide ilahinin üzücü sözlerinin anlamını değiştiren bir neşe vardı. "Karanlık çöktüğünde ve gece yaklaşıp da hayatım neredeyse bittiğinde..." Tüm bu şeylerin, yanında sevince de yer olması gerektiğini öneren bir coşkusu vardı.

Bağırmayı sevenler kendilerini çoktan belli etmişlerdi ve yelpazeler (Texarkana'nın en büyük cenaze evinin karton broşürleri) ve dantelli beyaz mendiller havada sallanıyor, koyu renkli ellerde çıtasız beyaz uçurtmalar gibi görünüyordu.

Uzun boylu vaiz yeniden ayağa kalktı. Ilahinin ve cümbüşün bitmesini bekledi.

"*Amen.* Şükürler olsun." dedi.

Kilise ilahiyi yavaşça bitirdi. "*Amen.* Şükürler olsun."

Havada asılı kalan, birbirinin üzerine binen son sesler de durulduktan sonra, "Nehrin kenarında duruyorum..." "Duruyorum, adımlarımı yönlendir..." "Adımlarımı yönlendir, elimi tut." Son tur gibi söylendi ve sonra sessizlik çöktü.

Okunan metin Matta'nın yirmi beşinci bölümünün otuzuncu ayetinden kırk altıncı ayetine kadar olan kısımdı.

Vaaz metni "Bunların En Önemsizi," idi.

Birkaç *Amen* eşliğinde ayetleri okuduktan sonra, "İlk Korintliler'de der ki, 'Eğer insanların ve meleklerin dilleriyle konuşsam, ama sevgim olmasa, ses çıkaran bir bakır ya da çınlayan bir zilden farkım olmaz. Eğer peygamberlikte bulunabilsem, bütün sırları bilsem ve her türlü bilgiye sahip olsam, eğer dağları yerinden oynatacak kadar büyük bir imanım olsa, ama sevgim olmasa, bir hiçim. Eğer bütün malımı hayrına dağıtsam ve bedenimi yakılmak üzere teslim etsem, ama sevgim olmasa, bunun bana hiçbir yararı yoktur.' Kendime sormam gerekir, hayır nedir? Eğer yapılan iyilikler hayır değilse... "

Kilise hemen teslim oldu. "Evet doğru, Tanrım!"

"...Eğer etimi kemiğimi vermek hayır değilse?"

"Evet, Tanrım."

"Kendime sormam gerekir, bu herkesin konuşup durduğu hayır nedir diye?"

Daha önce hiç vaazının en güçlü kısmına bu denli hızlı giren bir vaiz dinlememiştim. Kilisenin içindeki uğultuların perdesi yükselmişti bile ve bilenlerin gözleri, yaklaşmakta olan coşkunun beklentisi içinde büyümüştü. Büyükannem kütük gibi hareketsiz oturuyordu ama mendilini elinin içinde top yapmıştı ve sadece işlediğim ucu dışarı sarkıyordu.

"Benim anladığım şekliyle, hayırsever övünmez, böbürlenmez. Şişkin değildir." Bize "Hayır"ın ne olmadığını göstermek için derin bir nefesle kendini şişirdi. "Hayırsever ortalıkta 'Ben sana yemek verdim ve ben sana giysi verdim bunun için bana teşekkür etmelisin,' diyerek dolaşmaz."

Cemaat kimden bahsettiğini biliyordu ve tespitini onayladıklarını dillendirdiler. "Gerçeği göster, Tanrım."

"Hayırsever 'Sana iş verdiğim için önümde diz çökmelisin,' demez." Kilise her cümlede biraz daha coşuyordu. "'Sana hak

ettiğini ödediğim için bana Efendi demek zorundasın' demez. Kendimi aşağılamamı ve küçük görmemi istemez. Hayırseverlik bu değildir."

Önde, sağ tarafta, yalnızca birkaç saat önce pamuk tarlalarına yenik düşerek ön avlumuzda bitap düşmüş olan Bay ve Bayan Stewart, şimdi oynak sandalyelerinin ucunda oturuyorlardı. Aşka gelmiş ruhlarının ışıltısı yüzlerine vuruyordu. Acımasız beyazlar, hak ettikleri cezayı alacaklardı. Vaiz öyle dememiş miydi ve Tanrı'nın sözlerini aktarmıyor muydu? İntikam ümidi ve adalet vaadiyle tazelenmişlerdi.

"Aaah. Raah. Dedim ki . . . Hayır. Vuuuuu, Hayırsever. Kendi için hiçbir şey istemez. Patron olmak istemez . . . Vaah . . . Yönetici olmak istemez . . . Vaah . . . Başkan olmak istemez . . . Vaah . . . O . . . Hayırseverden bahsediyorum . . . İstemez . . . Ah Tanrım . . . Bu gece yardımcım ol . . . O, ona yaltaklanılmasını istemez. . ."

Amerikan tarihinin yaltakçıları, geçici kilisenin içinde kolayca ve mutlulukla dönüverdiler. Aşağının da aşağısı olsalar da, en azından merhametsiz olmadıkları ve "o büyük Uyanış Sabahı'nda İsa Mesih'in koyunları (onlar) keçilerden (beyazlar) ayıracağı" konusunda içleri rahatlamıştı.

"Hayır basittir." Kilise yüksek sesle onayladı.

"Hayır fakirdir." Bizden bahsediyordu.

"Hayır sadedir." Bunun doğru olduğunu düşündüm. Düz ve basit.

"Hayır.... Oo, oo, oo. Ha-yır. Neredesin? Vuuuuu... Hayır."

Bir sandalye çöktü ve kilisenin gerisinde kırılan tahtanın sesi havayı böldü.

"Seni arıyorum ve cevap vermiyorsun. Vuuuuu, uuuu. Hayır."

Önümde bir haykırış daha oldu ve iri bir kadın, kolları sanki vaftiz adayı gibi başının üzerinde, güm diye yere düştü. Duygu

boşalması bulaşıcıydı. Küçük çığlıklar, Dört Temmuz fişekleri gibi odanın her yerinde patlıyordu.

Vaizin sesi sarkaç gibiydi. Sola ve aşağı ve sağa ve aşağı ve sola ve "Nasıl benim biraderim olduğunu iddia edip de benden nefret edersin? Bu hayırseverlik mi? Nasıl benim kız kardeşim olduğunu iddia edip de beni hor görürsün? Bu hayırseverlik mi oluyor? Nasıl benim arkadaşım olduğunu iddia edip de beni suiistimal eder ve haksız yere istismar edersin? Bu hayırseverlik mi? Ah, çocuklarım, buraya uğradım..."

Sözlerinin sonunda kilise sallandı. Araya girerek. Onaylayarak. "Buraya uğra, Tanrım."

"...size söylemek için, kalbinizi açmanızı ve kalbinizde hayırseverliğin hüküm sürmesine izin vermenizi. Tanrı'nın hatırına düşmanlarınızı affedin. Bu hasta, yaşlı dünyaya İsa'nın bahsettiği hayırseverliğin ne olduğunu gösterin. Onun hayırsever bir vericiye ihtiyacı var."

Sesi alçalmaya başlamıştı ve patlamalar da daha tek tük ve daha sessizdi.

"Ve şimdi Havari Paul'ün sözlerini tekrarlayacağım, 've şimdi inanç, umut ve hayırseverliğe bağlı kalın, bu üçü, ama içlerinden en yücesi hayırseverliktir.'"

Cemaat tatminle yatıştı. Toplumun aşağı tabakası olsalar da, mermer beyazı bir cennette melek olacak ve Tanrı'nın oğlu İsa'nın sağ elinde oturacaklardı. Tanrı fakiri sever ve dünyada yükseklere oynayanlardan nefret ederdi. Tanrı kendi dememiş miydi, bir devenin iğne deliğinden geçmesi, bir zenginin cennete girmesinden kolaydır diye? O süt ve bal diyarının, tabii zaten tarih kitaplarının deli olduğunu söylediği John Brown gibi birkaç beyaz hariç, tek sakinleri olacaklarına eminlerdi. Genel olarak tüm zencilerin, özellikle de Diriliş ayinindekilerin, yapması gereken, zahmet ve dikkat gerektiren bu hayata dayanmaktı, çünkü uzakta bir yerlerde onları kutsanmış bir yuva bekliyordu.

"İleride, sabah olduğunda, Tanrı'nın tüm azizleri yuvada toplanırken, biz her şeyin üstesinden nasıl geldiğimizin hikâyesini anlatacağız ve bunu günden güne daha da iyi anlatmaya devam edeceğiz."

Gezici vaiz kilisenin kapılarını açtığında, bayılan birkaç kişi yan koridorlarda ayıltılmaya çalışılıyordu. "Teşekkürler, Isa" sesleri arasında uzun bir ilahiye başladı:

"Isa'ya geldim, olduğum gibi,
kaygılı, yaralı ve üzgün,
O'nu dayanağım belledim,
Ve O beni huzura erdirdi."

Yaşlı kadınlar ilahiye sıkı bir ahenkle eşlik etmeye başladı. Mırıldanan kalabalığın sesi, yerinde duramayan ve eve gitmek için sabırsızlanan yorgun arılar gibi çıkmaya başlamıştı.

"Sesimi duyan, ruhani bir yuvası olmayan, yürekleri sıkıntılı ve ağır olanlar, gelmelerine izin ver. Çok geç olmadan. Senden Tanrı'nın Kilisesi'ne katılmanı istemiyorum. Hayır. Ben Tanrı'nın hizmetkârıyım ve bu dirilişte, yolunu kaybetmiş ruhları O'nunla buluşturmaya geldik. O yüzden eğer bu akşam katılırsanız, sadece hangi kiliseye bağlı olmak istediğinizi söyleyin ve sizi o kilisenin temsilcisine yönlendireceğiz. Her kiliseden bir yardımcı vaiz öne çıkabilir mi?"

Bu devrim niteliğinde bir hareketti. Daha önce hiç kimse, başka bir kilise için üye toplayan bir vaiz görmemişti. Bu, vaizler arasındaki hayırseverliği ilk görüşümüzdü. Orada bulunan tüm kiliselerin temsilcileri öne gitti ve birkaç metre aralıklarla yerlerini aldılar. Günahkârlıktan dönenler, vaizle el sıkışmak için koridorlardan aşağı doğru ilerlediler veya yanında kaldılar ya da sıradaki adamlardan birine yöneldiler. O gece yirmiden fazla kişi

kurtarıldı. Günahkârların kurtarılması esnasında, en az tatmin edici melodik ayindeki kadar coşku vardı.

Kilisenin anneleri, saçlarına beyaz dantelden diskler iğnelenmiş yaşlı kadınlar, kendi başlarına başka bir ayin yapmaktaydılar. İlahi söyleyerek, yeni kurtulanların etrafında dönüyorlardı.

"Başka bir yıl bu zamandan önce,
Göçmüş olabilirim,
Issız bir mezarlığa,
Ah, Tanrım, ne zaman?"

Yardımlar toplandıktan ve Tanrı'ya son ilahi söylendikten sonra, vaiz herkesten onun huzurunda ruhlarını tekrar Tanrı'ya ve eylemlerini de hayra adamalarını istedi. Sonra azledildik.

Dışarıda ve eve giderken insanlar, oyunun bittiğini kendilerine itiraf etmeye yanaşmayan çocuklar gibi gecenin büyüsünün içinde kıpırdandılar.

"Tanrı bu gece ona dokundu, değil mi?"

"Kesinlikle. Ona muazzam bir ateşle dokundu."

"Tanrı'ya şükür. Kurtarıldığım için mutluyum."

"Gerçek bu. Çok şey fark ettiriyor."

"Keşke yanında çalıştıklarım bu ayini dinleyebilselerdi. Kendilerini nelerle aldattıklarının farkında değiller."

"İncil der ki, 'Duyabilenin duymasına izin ver. Duyamayana yazıklar olsun.'"

Fakirin dürüst, mazlumun ayrıcalıklı oluşundan zevk alıyorlardı. Bırak paraları, güçleri, ayrımcılıkları, alaycılıkları, büyük evleri, okulları, halı gibi çimleri, kitapları ve en çok da beyazlıkları onların olsun. Sonsuza kadar cehennemin ateşinde yanmaktansa, bu azıcık zaman içinde ezik, boynu bükük, üzerine tükürülen ve suiistimal edilen olmak daha iyiydi. Kimse baskıcı-

ların Hıristiyan ve merhametli insanlar olduğunu ve onların bu insanların sonsuza kadar şeytan azabı içinde cehennemin ateşinde yandığını düşünerek mutlu olduğunu kabul etmezdi.

Ama İncil'in söylediği buydu ve o hiçbir zaman yanılmazdı. "Orada bir yerlerde 'Bu kitabın bir kelimesi değişecek olursa, cennet ve dünya yerle yeksan olur' demiyor muydu? Bu insanlar hak ettiklerini alacaklar."

Ana kalabalık, göleti geçen kısa köprüye vardığında gürültülü, kulak tırmalayan bir müzik sesinin taarruzuna maruz kaldı. Bağıra çağıra söylenen meyhane *blues*'una, ahşap zemine vuran ayakların sesleri eşlik ediyordu. Kasabanın aşüftesi Bayan Grace, her zamanki cumartesi müşterilerini ağırlıyordu. Büyük beyaz ev, ışıklar ve gürültüyle parlıyordu. İçeridekiler sıkıntılarını bir süreliğine bir kenara bırakmışlardı.

Şamatanın yakınından geçerken, dindar insanlar başlarını eğdiler ve konuşmalar kesildi. Gerçeklik can sıkıcı bir biçimde mantıklarının üzerine çıkmaya başlamıştı. Ne de olsa, onlar muhtaç ve aç ve horlanan mülksüzlerdi ve dünyadaki tüm günahkârlar sürücü koltuğundaydı. Daha ne kadar, bağışlayıcı Tanrım? Daha ne kadar?

Müziğin yabancısı olan biri, birkaç dakika önce söylenen şarkılarla, tren raylarının kenarındaki neşeli evde, eşliğinde dans edilen şarkılar arasında bir fark göremezdi. Hepsi aynı soruları soruyordu: Daha ne kadar, ah Tanrım? Daha ne kadar?

19

İçeride her santimetrekare dolmuştu fakat insanlar kendilerini Mağaza'nın duvarları boyunca sıkıştırmaya devam ediyorlardı.

Willie Amca, verandadaki gençler de tek bir kelimeyi dahi kaçırmasın diye radyonun sesini sonuna kadar açmıştı. Kadınlar mutfak sandalyelerinde, yemek odası sandalyelerinde ve ters çevrilmiş ahşap kutular üzerinde oturuyordu. Her kucakta küçük çocuklar ve bebekler vardı ve adamlar raflara ya da birbirlerine yaslanmışlardı.

Endişeli ruh hali, tıpkı kapkara göğün şimşekle aydınlanması gibi, sevinç dalgalarıyla ara ara dağılıyordu.

"Bu dövüşle ilgili hiçbir kaygım yok. Joe o beyaz çocuğu keklik gibi avlayacak."

"Beyaz çocuk ona annecim diyene kadar onu pataklayacak."

Nihayetinde konuşmalar ve havadan gazel atmalar bitti ve dövüş başladı.

"Başa hızlı bir yumruk." Mağaza'daki kalabalıktan homurtular yükseldi.

"Başa bir sol ve sağ ve bir sol daha." Dinleyicilerden biri tavuk gibi gıdakladı ve sonra susturuldu.

"Kenetlendiler, Louis kendini kurtarmaya çalışıyor."

Verandadaki acımasız komedyenin teki "Bahse girerim, o beyaz adam bir zenciyi kucaklıyor olduğuna o kadar da aldırmıyor şimdi," dedi.

"Hakem onları ayırmak için içeri giriyor, ama Louis sonunda rakibini uzaklaştırdı ve çeneye bir aparkat. Rakip dayanıyor, şimdi çekiliyor. Louis onu çeneye bir solla yakalıyor."

Tasdikleyen homurtular dalga gibi kapılardan avluya döküldü.

"Ve bir sol daha ve bir tane daha sol. Louis o kuvvetli sağını..." Mağaza'daki homurdanmalar ufak çapta kükreyişlere dönüşmüş, çanın sesiyle ve spikerin "Ve üçüncü raundun sonu, bayanlar ve baylar," anonsuyla delinmişti.

Ite kaka Mağaza'nın içine girerken, spikerin "bayanlar ve baylar" derken kan ter içinde dua eden, "sahiplerinin sesi"ne yapışıp

kalmış dünya üzerindeki tüm zencilere hitap etmekte olduğunu göz önünde bulundurup bulundurmadığını merak ettim.

Sadece birkaç kişi *RC Cola*, *Dr Peppers* ve *Hire's* kök bira istedi. Esas kutlamalar dövüşten sonraydı. Çocuklarına, tokat atılınca öteki yanağı da dönmeyi öğreten ve bunu kendileri de uygulamaya çalışan yaşlı Hıristiyan kadınlar bile meşrubat sipariş ediyordu ve eğer Kahverengi Bombacı'nın zaferi bilhassa kanlı olursa, fıstıklı turta ve *Baby Ruth*' da sipariş edeceklerdi.

Bailey ve ben bozuk paraları kasanın üzerine yaydık. Willie Amca dövüş esnasında kasanın sesini duymak istemedi. Gürültüsü atmosferi bozabilirdi. Bir sonraki raunt için gonk çaldığında, ite kaka, neredeyse-kutsal sessizliğin arasından dışardaki çocuk sürüsünün yanına gittik.

"Louis'i iplere yapıştırdı ve şimdi gövdeye bir sol ve kaburgalara bir sağ. Gövdeye bir sağ daha, alçak bir vuruştu sanki... Evet, bayanlar ve baylar, hakem işaret veriyor fakat rakibi Louis'i yumruklamaya devam ediyor. Gövdeye bir tane daha ve görünüşe göre Louis düşüyor."

Irkım inledi. Düşen bizim insanımızdı. Bir başka linç daha, ağaçta sallanan bir başka siyah adam. Tuzağa düşürülen ve tecavüz edilen bir kadın daha. Dövülen ve sakat kalan bir siyahi çocuk daha. Ringdeki, sümüksü bataklıklardan koşarak kaçan adamın izindeki aşağılık adamlardı, hizmetçisini unutkanlığından dolayı tokatlayan beyaz kadındı.

Mağaza'daki adamlar duvarlardan uzaklaştı ve esas duruşa geçti. Verandada bir dakika önce gülümseyerek kaynaşan, flört eden, birbirini dürtenler durulurken, kadınlar hırsla kucaklarındaki bebekleri kavradılar. Bu dünyanın sonu olabilirdi. Joe'nun kaybetmesi demek, bizim köleliğe ve çaresizliğe geri dönüşü-

* Bir çikolata markası. (ç.n.)

müz demekti. Hepsi gerçek olacaktı, daha düşük türde insanlar olduğumuz ithamları. Maymunlardan birazcık üstün. Aptal, çirkin, pis, tembel, uğursuz olduğumuz ve de hepsinden beteri, Tanrı'nın dahi bizden nefret ettiği, ebediyen odun kesenler ve su çekenler olmamızı buyurduğu gerçeği.

Nefes almıyorduk. Ümit etmiyorduk. Bekliyorduk.

"İplerden kurtuldu, bayanlar ve baylar. Ringin ortasına doğru ilerliyor." Rahatlama zamanı değildi. En kötüsü hâlâ olabilirdi.

"Ve şimdi Joe çok kızgın. Carnera'yı başa sol kroşeyle yakaladı ve başa bir sol daha. Gövdeye bir sol direkt ve başa bir sol daha. Sol çapraz ve başa sağ. Rakibin sağ gözü kanıyor ve ayakta durmakta zorlanıyor gibi. Louis her noktaya çalışıyor. Hakem içeri giriyor, ama Louis gövdeye bir sol çaktı ve çeneye aparkat ve rakip düşüyor. Yerde, bayanlar ve baylar."

Kadınlar ayağa kalktı, bebekler kayarak yere düştü ve erkekler radyoya doğru eğildi.

"İşte hakem. Sayıyor. Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi... Rakip tekrar kalkmaya mı çalışıyor?"

Mağaza'daki tüm adamlar bağırdı, "HAYIR."

"...sekiz, dokuz, on." İzleyicilerden tek tük sesler yükseldi, ama bu muazzam baskının karşısında kendilerini tutuyor gibiydiler.

"Dövüş bitti, bayanlar ve baylar. Mikrofonu hakeme verelim... Evet işte burada. Hakem Kahverengi Bombacı'nın elini tutuyor, kaldırıyor... İşte karşınızda..."

Sonra o boğuk ve tanıdık ses üzerimizden döküldü: "Kazanan... ve dünya ağır sıklet şampiyonu... Joe Louis."

Dünya şampiyonu. Siyahi bir oğlan. Bir siyahi annenin oğlu. O dünyanın en güçlü adamıydı. Insanlar *Coca Cola*'ları sanki ölümsüzlük iksiriymişçesine içip, çikolataları sanki Noel'miş gibi yiyordu. Bazı adamlar Mağaza'nın arkasına giderek meşrubat

şişelerinin içine *white lightning** dökerlerken, daha büyük oğlanların bir kısmı da onların peşindeydi. Kovalanmayanlar, gururlu sigara içicileri gibi hohlayarak geri geliyorlardı.

İnsanların Mağaza'dan ayrılarak evlerine yollanmaları bir saati buldu. Çok uzakta yaşayanlar kendilerine o gecelik kalacak yer ayarlamışlardı. Joe Louis'in dünyanın en güçlü adamı olduğunu kanıtladığı bir gecede, siyahi bir adam ve ailesinin köy yolunda yalnız yakalanması hiç iyi olmazdı.

20

"Teker meker, tuzlu kraker,
Teker meker, bum
Teker meker, tuzlu kraker,
Seni seviyorum."

Tekerleme söyleyen çocukların sesleri ağaçlardan yukarı yükselirken, üstlerdeki dallar da aynı ritimle sallanıyordu. Yeşil çimenler üzerinde yatarken, çocukların oyununu hayalim için uyarlıyordum. Kızlar çılgınlar gibi koşuyordu, şimdi burada, şimdi orada, yok orada, yok burada, delifişekler gibiydiler. Zihin gözümle yukarıdan bakarak "Teker Meker"in etkisine hayret ettim. Neşeli piknik kıyafetleriyle kızlar hızla koşuyor, duruyor ve karanlık bir gölün üzerindeki yusufçuklar misali ok gibi fırlıyorlardı. Kaçarak yarım yamalak saklandıkları ağaçların ardında gölgeleri belli belirsiz oynaşıyordu ve oğlanlar, siyah fırlamalar, ansızın belirip onları ürkütüyordu.

* Alkol oranı yüksek bir içecek markası. (ç.n.)

Yazları göletin kenarındaki alanda düzenlenen kızarmış balık pikniği, yılın en büyük açıkhava etkinliğiydi. Herkes oradaydı. Tüm kiliselerin temsilcileri ve sosyal gruplar (Elkler, Doğu Yıldızı,* Masonlar, Columbus Şövalyeleri, Pythias'ın Kızları), profesyoneller (Lafayette'ten zenci öğretmenler) ve tüm heyecanlı çocuklar oradaydı.

Müzisyenler puro kutusundan yapılma gitarlarını, armonikalarını, meyve suyu kutusundan yapılma arplarını, kâğıt peçeteye sarılı taraklarını ve hatta banyo teknesinden yapılma baslarını getirmişlerdi.

Yiyeceklerin miktarı ve çeşitliliği saraylara layıktı. Tavalar dolusu üzeri peçeteyle örtülü kızarmış tavuk, katı yumurta dolu patates salatası dağının yanında, bankların altında duruyordu. Üzeri peynirle sarılmış pas kırmızısı İtalyan sosisleri. Ev yapımı turşu, turşu türlüsü, fırında pişmiş sarımsak ve ananasla aroma katılmış jambon öne çıkmak için yarışıyordu. Düzenli müşterilerimiz karpuz sipariş etmişti, o yüzden Bailey ve ben çizgili yeşil meyveyi *Coca Cola* kasasına koymuş ve hem kasanın hem de büyükannemin çamaşır kaynatmak için kullandığı büyük siyah tencerenin içini buzla doldurmuştuk. Şimdi onlar da mutlu akşam havasında terliyordu.

Yaz pikniği, kadınlara pişirme becerileriyle gösteriş yapma fırsatı veriyordu. Barbekü çukurunda, tavuklar ve pirzolalar kendi yağında ve tarifi aile içinde son derece gizli kalması gereken bir sır gibi saklanan sosta cızırdıyordu. Her gerçek pişirme sanatçısı becerilerini kasabanın beğenisine ve eleştirisine ancak yaz pikniğinin kutsal beraberlik ışığında sunabilirdi. Portakallı sünger kekler ve üzerinden *Hershey's* çikolatası akan koyu kahverengi

* Elkler (Women Elks Organization) ve Doğu Yıldızları (Order of the Eastern Star), erkek kardeşlik cemiyetlerine alternatif olarak kurulmuş gizli Afroamerikan kadın örgütleriydi. (y.n.)

tümsekler, buz rengi hindistancevizleri ve açık kahve karamellerle birlikte dizi dizi duruyordu. Küçük çocuklar daha fazla dayanamayıp tereyağının ağırlığıyla çökmüş keklerin üzerindeki kremayı yalıyor, anneleri de yapış yapış parmaklarına vuruyordu.

Usta balıkçılar ve hafta sonu amatörleri göletin kenarında ağaçların üzerinde oturup, direnen levrekleri ve gümüş rengi tatlı su levreklerini süratle sudan çekiyordu. Genç kızlardan oluşan bir ekip dönüşümlü olarak yakalananları temizliyor, kolalı önlüklü meşgul kadınlar balıkları tuzlayıp mısır ununa bulayarak kaynayan yağla titreyen kapalı tavalara atıyordu.

Alanın bir köşesinde *gospel* grubu prova yapıyordu. Ahenkleri kasaba şarkıcılarının müziği üzerinden süzülüyor ve küçük çocukların oyunlarının içine eriyordu.

"Çocuklar, o top keklerimden birinin üzerine sıkıyorsa düşsün. Hele bir düşürün, ben de sizin üzerinize düşerim."

"Evet, hanfendi," ve hiçbir şey değişmiyordu. Çocuklar çitten kopardıkları tahta parçasıyla tenis topuna vurmaya ve herkesle çarpışarak yerdeki delikler üzerinden koşmaya devam ediyorlardı.

Yanıma okumak için bir şeyler almak istemiştim ama Anacık, eğer diğer çocuklarla oynamak istemiyorsam balık temizleyerek, en yakın kuyudan su taşıyarak ya da barbekü için odun toplayarak bir işe yarayabileceğimi söylemişti.

Dolaşırken şans eseri kendime bir sığınak buldum. Barbekü çukuru etrafındaki üzerinde ERKEKLER, KADINLAR, ÇOCUKLAR yazan oklu tabelalar insanları geçen yıldan bu yana otların iyice örttüğü yollara doğru yönlendiriyordu. On yaşında olmama rağmen kendini yüz yaşında ve çok bilge hisseden ben, bir ağacın arkasında çömelirken küçük bir çocuk tarafından görülmeyi göze alamazdım. KADINLAR yazılı oku takip etmeye de cüret edemezdim. Eğer bir yetişkin beni orada yakalayacak olursa, "kadınsı" olduğumu düşünmesi muhtemeldi ve beni

Anacık'a şikâyet ederdi; o zaman ne olacağını çok iyi biliyordum. Ben de iyice sıkışınca başka bir yöne doğru gittim. Çınar ağaçlarını geçtiğimde, kendimi piknik alanından on kat daha ufak, serin ve sessiz bir alanda buldum. İşimi hallettikten sonra, ceviz ağacının toprağın dışındaki iki kökü arasında oturacak bir yer buldum ve ağacın gövdesine yaslandım. Layık olan için cennet böyle bir şey olmalıydı. Belki Kaliforniya da. Göğe doğru bakarken, çok uzaklardaki mavi bir bulutun içine düşüyormuşum gibi hissettim. Çocukların sesleri ve açık ateşin üzerinde pişen yemeğin ağır kokusu kendimi kurtarmak için tam zamanında tutunduğum kancalardı.

Çimen hışırdadı ve boş bulunduğumdan yerimden zıpladım. Louise Kendricks bana özel koruya girmişti. Onun da bu neşeli ruhtan kaçmaya çalıştığını bilmiyordum. Aynı yaştaydık ve annesiyle birlikte okulun arkasında temiz, küçük bir bungalovda yaşıyordu. Bizimle aynı yaş grubundan olan kuzenleri, daha varlıklı ve daha açık tenliydi, ama ben içten içe Louise'in Bayan Flowers'tan sonra Stamps'teki en güzel dişi olduğuna inanıyordum.

"Burada bir başına ne yapıyorsun, Marguerite?"

Suçlamıyor, sadece bilgi istiyordu. Göğü seyrettiğimi söyledim. "Neden?" diye sordu. Açıkçası böylesi bir sorunun cevabı yoktu, o yüzden cevap uydurmaya da çalışmadım. Louise bana Jane Eyre'i hatırlatıyordu. Annesi kıt kanaat geçiniyordu ama o soyluydu ve hizmetçi olarak çalışıyor olsa da, ona mürebbiye denmesi gerektiğine karar vermiştim, en azından Bailey ve benim için bu böyleydi. (Kim on yaşındaki romantik ve hayalperest bir çocuğa açık konuşmayı öğretebilirdi ki?) Bayan Kendricks çok yaşlı olamazdı, ama bana göre on sekiz yaşından büyük herkes yetişkindi. Yetişkinlerin ihtiyaçlarının karşılanması ve nezaketle şımartılmaları gerekiyordu ve sonra benzer görünmeleri, benzer

konuşmaları ve benzer olmaları gerekiyordu. Louise, pek çok oyun arkadaşına sahip ve okul bahçesindeki grup oyunlarında her zaman birinin eşi olsa da, aslında yalnız bir kızdı.

Uzun ve siyah çikolata rengi yüzünde, tıpkı bir tabutun üzerindeki görüş bezi kadar hafif ama sabit, incecik bir hüzün perdesi vardı. Ve en güzel özelliği olduğunu düşündüğüm gözleri, peşinde olduğu şey bir saniye önce elinden kaçmış gibi hızlıca hareket ediyordu.

Yakına gelmişti; ağaçların dalları arsından süzülen ışık benekler halinde yüzüne ve örgülerine vuruyordu. Daha önce hiç fark etmemiştim ama aynı Bailey'ye benziyordu. Saçı "iyi"ydi, –kıvırcık değil de daha düz– yüz hatları hassas bir el tarafından yerleştirilmiş gibi düzgündü.

Yukarıya baktı: "Eh, buradan gökyüzü çok görünmüyor." Sonra benden bir kol boyu uzağa oturdu. İki tane açık kök bularak, sanki kolçaklı bir sandalyede otururmuş gibi kollarını köklere yasladı. Yavaşça ağaca doğru yaslandı. Gözlerimi kapadım ve başka bir yer bulmam gerekip gerekmediğini ve buraya tıpatıp benzeyen bir başka yer bulmanın olanaksızlığını düşündüm. Küçük bir çığlık yükseldi ve ben gözlerimi açamadan Louise elimi kavradı. "Düşüyordum" –uzun örgülerini salladı– "Gökten düşüyordum."

Kabul etmeliyim ki, gökten düşebiliyor olmasını sevmiştim. "Haydi birlikte deneyelim. Ama beşe kadar saydığımda doğrulacağız," diye önerdim. Louise, "El ele tutuşmak ister misin? Ne olur ne olmaz," dedi. Eğer birimiz gerçekten düşerse, diğeri onu çekip çıkarabilirdi.

Birkaç kez neredeyse sonsuzluğa düştükten sonra (ikimiz de bunun ne olduğunu biliyorduk), ölüme ve yok oluşa çalım atmış olmamıza gülerek kaçtık.

Louise, "Haydi dönerek göğe bakalım," dedi. Alanın ortasında el ele tutuştuk ve dönmeye başladık. Başta çok yavaş. Çeneleri-

mizi kaldırarak baştan çıkarıcı maviliğe doğru baktık. Daha hızlı, biraz daha hızlı, sonra daha da hızlı. Evet, imdat, düşüyorduk. Sonunda sonsuzluk kazandı. Dönmeyi, ta ki açgözlü yerçekimi yüzünden ellerim onun ellerinden kurtulup da düşene ve ben aşağıdaki –hayır, yukarıdaki, aşağıdaki değil– kaderime savrulana kadar kesemedik. Kendimi sersemlemiş bir halde çınar ağacının dibinde buldum. Louise ise öteki tarafta dizlerinin üzerindeydi.

Bu tam da gülme zamanıydı. Kaybetmiştik ama bir şey kaybetmemiştik. Önce kıkır kıkır gülmeye ve leyla gibi birbirimize doğru sürünmeye başladık, sonra da kahkahalara boğulduk. Birbirimizin sırtına ve omuzlarına vurduk ve biraz daha güldük. Bir şeyi maskara ya da yalancı yerine koymuştuk ve bu hepsinin üstünde değil miydi?

Benimle birlikte bilinmeyene meydan okumaya cesaret ettiği için, Louise benim ilk arkadaşım oldu. Saatlerce, bıkmadan usanmadan TUT dilini öğrenmekle uğraştık: *You (Yak oh you) know (kack nug oh wug) what (wack hash a tut).** Diğer tüm çocuklar kuşdili konuştuğundan, biz daha üstündük çünkü TUT konuşması zordu, hele anlaması daha da zordu. En sonunda kızların neye kıkırdayıp durduklarını kavramaya başladım. Louise bana hızlıca anlaşılmaz TUT dilinde birkaç cümle söyler ve gülerdi. Doğal olarak ben de gülerdim. Gerçekten hiçbir şey anlamadan kıs kıs gülerdim. Kendisinin de söylediklerinin yarısını bile anladığını sanmıyorum, ama en nihayetinde, kızların kıkırdaması gerekir ve üç sene boyunca kadın olduktan sonra, ben de yine kız olmak üzereydim.

Bir okul günü, çok az tanıdığım ve normalde neredeyse hiç konuşmadığım bir kız bana bir not getirdi. Katlanış şeklinden,

* TUT: Siyahi Amerikalı köleler tarafından, okumayı öğrenmelerinin yasadışı olduğu dönemde geliştirilmiş bir okuma metodu. (ç.n.) *You know what*: Biliyor musun?

bir aşk notu olduğu belliydi. Yanlış kişiye getirdiğini düşündüm, ama çok ısrar etti. İsteksizce kâğıdı alırken, kendime aslında korktuğumu itiraf ettim. Biri dalga mı geçiyordu? Kâğıtta iğrenç bir canavar vardı ve üzerinde de kocaman SEN yazıyordu herhalde. Çocuklar bazen bunu, sırf kendini beğenmiş olduğumu düşündükleri için yapıyorlardı. Şükür ki tuvalete gitmek için izin almıştım –dışarıda yapılan bir işti bu– leş kokulu karanlıkta kâğıtta yazanı okudum:

Sevgili Arkadaşım M.J.

Zamanlar zor ve dostlar sayılı
Sana yazmak benim için çok büyük zevk
Sevgilim olur musun?

Tommy Valdon

Zihnimi didikliyordum. Kim? Tommy Valdon da kimin nesiydi? Sonunda hafızamda bir yüz belirdi. Bu, göletin öteki tarafında yaşayan yakışıklı, kahverengi tenli çocuktu. Kim olduğunu saptar saptamaz, merak etmeye başladım. Neden? Neden ben? Bu bir şaka mıydı? Ama eğer bu hatırladığım Tommy ise, o ağırbaşlı ve çalışkan biriydi. O zaman, bu bir şaka değildi. Peki o halde, kafasında ne gibi şeytani, pis şeyler vardı? Sorular kafamın içinde uçuşuyordu. Acele, siper al. Kanatları koru. Düşmanın aradaki mesafeyi kapamasına izin verme. Hem sevgili ne yapardı ki?

Kâğıdı tam pis kokulu deliğe atacakken, aklıma Louise geldi. Ona gösterebilirdim. Kâğıdı kat yerlerinden tekrar katladım ve sınıfa geri döndüm. Öğle teneffüsünde Mağaza'ya dönüp müşterilerle ilgilenmek zorunda olduğumdan zaman yoktu. Not çorabımın içindeydi ve Anacık ne zaman bana bakacak olsa, kilise bakışları röntgenimi çekecek ve notu görüp okumakla kalmayıp,

aynı zamanda yorumlayacak diye ödüm kopuyordu. Kendimi suçluluğun dik uçurumundan aşağı yuvarlanıyormuşum gibi hissediyordum. Başka bir sefer de neredeyse notu yok ediyordum ama fırsatını bulamadım. Okul zili çaldı, Bailey beni okula yetiştirdi ve not unutuldu. Ama ciddi iş ciddidir ve ilgilenilmesi gerekir. Derslerden sonra Louise'i bekledim. Gülerek, bir grup kızla konuşuyordu. Ama ona işaretimizi çaktığımda (sol eli iki kere sallamak) diğer kızlara veda etti ve yolda bana katıldı. Ona kafamda ne olduğunu sorma fırsatını vermeden (bu en sevdiği soruydu) notu uzattım. Katlayış şeklini tanıdı ve yüzündeki gülümseme birden kayboldu. Derin sulardaydık. Mektubu açtı, iki kez yüksek sesle okudu. "Ee, ne düşünüyorsun?"

"Ne mi düşünüyorum? Bunu benim sana sormam gerek. Düşünecek ne var ki?"

"Görünüşe göre sevgilin olmak istiyor."

"Louise, okuma biliyorum. Ama ne anlama geliyor?"

"Ah, bilirsin. Sevgilisi. Aşkı."

Yine o nefret dolu kelime. İnsanın üzerine volkan gibi patlayan o tehlikeli kelime.

"Olmayacağım. Katiyen olmayacağım. Bir daha asla."

"Onun daha önce sevgilisi oldun mu? Ne demek, bir daha asla?"

Arkadaşıma yalan söyleyemezdim ve eski mevzuları açmak niyetinde de değildim.

"O zaman cevap verme ona, bitsin gitsin." O kadar kolay baştan savılabileceğini düşündüğü için içim rahatladı. Notu yırttım ve yarısını ona verdim. Tepeden aşağı yürürken kâğıdı binlerce parçaya bölerek rüzgâra bıraktık.

İki gün sonra sınıfıma bir gözetmen geldi. Öğretmenimiz Bayan Williams'a sessizce bir şeyler söyledi. Bayan Williams, "Çocuklar, sanırım yarının aslen MÖ 270'te Roma'da ölen şehit

Aziz Valentin'in adına ilan edilmiş bir bayram günü olan Sevgililer Günü olduğunu biliyorsunuz. Bu gün, sevgiyi gösteren hediyeler ve kartlarla kutlanır. Sekizinci sınıftakiler kendilerininkini tamamlamışlar ve gözetmen onların postacısı. Bugün son derste, kendi hediyelerinizi yapabilmeniz için sizlere de karton, kurdele ve kırmızı mendiller dağıtılacak. Uhu ve makaslar masada. Şimdi, adınız okunduğunda ayağa kalkın."

Renkli zarflardan tek tek isimler okunurken, ben dalıp gitmiştim. Dünkü sade teklifi ve Louise ile nasıl süratli bir biçimde icabına baktığımızı düşünüyordum.

Sevgililer günü kartlarını almak için çağrılanlar, oturmuş tek tek zarfları açan Bayan Williams'ı izleyenlerden biraz daha fazla utanıyorlardı. "Helen Gray." Louisville'li uzun, solgun bir kız olan Helen Gray geri çekildi. "Sevgili Sevgili..." Bayan Wiliams kötü kafiyeli çocuksu saçmalığı okumaya başladı. Utanç ve beklentiyle köpürmekteydim ve yine de uykumda bile daha iyisini yazabileceğim bu aptalca şiir yüzünden incindiğini anlayabiliyordum.

"Margu-yu-riiti Ann Johnson. Aman Tanrım, bu şiirden çok mektuba benziyor. 'Sevgili Arkadaşım, sana bir mektup yazdım ve onu arkadaşın Bayan L. ile birlikte yırttığını gördüm. Duygularımı incitmek niyetinde olmadığına inanıyorum, o yüzden cevap ver ya da verme, her zaman benim sevgilim olacaksın. T.V.'"

"Sınıf..." Bayan Williams zorla gülümsedi ve oturmamıza izin vermeden tembelce devam etti: "Yalnızca yedinci sınıf olsanız da, bir mektubu baş harflerinizle imzalayacak kadar cüretli olmamanız gerektiğinizi düşünüyorum. Ama bakın sekizinci sınıftan, mezun olmak üzere olan bir çocuk vs. vs. vs... Çıkarken kartlarınızı ve size gelen mektupları alabilirsiniz."

Güzel bir mektuptu ve Tommy'nin yazarlığı da iyiydi. İlk mektubunu yırttığım için üzgündüm. Ona cevap versem de ver-

mesem de bana karşı olan hislerinin değişmeyeceğini belirtmesi beni rahatlattı. Eğer böyle konuşuyorsa ne-olduğunu-anladın-sen peşinde olamazdı. Louise'e, bir dahaki sefer Mağaza'ya geldiğinde ona ekstra güzel bir şey söyleyeceğimi söyledim. Maalesef durum benim için o kadar harikaydı ki, Tommy'yi her gördüğümde kıkırtılarımın içinde eriyor ve mantıklı tek bir cümle edemiyordum. Bir süre sonra benimle ilgilenmeyi kesti.

21

Bailey evin arkasındaki alana dallar saplayıp, üzerine delik bir battaniye geçirerek çadır yapmıştı. Bu onun *Kaptan Marvel* saklanma yeri olacaktı. Orada kızları seksin gizemleriyle tanıştırıyordu. Teker teker, etkilenmiş, meraklı, maceracı kızları Anne ve Baba'yı oynayacaklarını söyleyerek gri gölgelere götürüyordu. Bana bebek ve gözcü rolü verilmişti. Kızlara elbiselerini yukarı çekmelerini buyuruyor ve sonra üzerlerine yatarak kalçalarını sallıyordu.

Bazen çadırın kenarını kaldırmam gerekiyordu (bir yetişkinin yaklaştığını böyle haber veriyordum) ve bu yüzden yalnızca okul ve filmlerden bahsederken bile acınası bir şekilde çabaladıklarına şahit oluyordum.

Joyce'la tanıştığında, altı aydır bu oyunu oynuyordu. Joyce, Bailey'den yaklaşık dört yaş büyük bir taşra kızıydı (Tanıştıklarında Bailey on bir yaşında bile değildi). Ailesi ölmüş, o ve kardeşleri akrabalara paylaştırılmıştı. Joyce, kasabadaki en fakir insandan bile daha fakir olan dul teyzesiyle yaşamaya Stamps'e gelmişti. Fiziksel anlamda, yaşına göre fazla gelişkindi. Meme-

leri yaşıtı kızlarınki gibi küçük yumrular şeklinde değildi; dapdar elbiselerini dolduruyorlardı. Sopa yutmuş gibi dimdik yürürdü. Ben onu kaba buluyordum ama Bailey onun şirin olduğunu düşündüğünü ve onunla evcilik oynamak istediğini söyledi.

Kadınlara özgü bir biçimde, Joyce bir zafer kazandığını biliyor, akşamüstleri ve cumartesileri tüm gün Mağaza civarında takılıyordu. Biz Mağaza'da meşgul olduğumuzda Anacık için ayak işlerini yapıyor ve bolca ter döküyordu. Çoğu zaman tepeden koşarak geldiğinde, pamuklu elbisesi ince vücuduna yapışmış olur ve Bailey kıyafetleri kuruyana kadar gözlerini ondan alamazdı.

Büyükannem ona teyzesine götürmesi için yiyecek hediye ediyor ve bazen cumartesileri Willie Amca ona "boy gösterme ücreti" olarak on sent veriyordu.

Paskalya haftası boyunca sinemaya gitme iznimiz yoktu (Anacık ruhlarımızı sağaltmak için hepimizin fedakârlıkta bulunması gerektiğini söylüyordu). Bailey ile Joyce, üçümüzün evcilik oynamasına karar verdi. Her zamanki gibi, Bebek bendim.

Bailey çadırı kurdu ve içeri ilk Joyce girdi. Bana dışarıda oturup oyuncak bebeğimle oynamamı söylediler ve kapak kapandı.

"Eee, pantolonunun önünü açmayacak mısın?" Joyce'un sesi boğuktu.

"Hayır. Sen yalnızca elbiseni kaldır."

Çadırdan hışırtılı sesler geliyordu ve kenarları inip kalkıyordu.

Bailey sordu, "Ne yapıyorsun?"

" Donumu çıkarıyorum."

"Neden?"

"Eğer üzerimde don olursa yapamayız ki?"

"Neden?"

"Nasıl oraya ulaşacaksın?"

Sessizlik. Zavallı kardeşim ne kastettiğini bilmiyordu. Ben biliyordum. Kapağı kaldırdım ve "Joyce, sakın kardeşime şey

yapayım deme," dedim. Sesini alçak tutmaya çalışarak neredeyse çığlık attı, "Margaret, kapa o kapıyı." Bailey ekledi, "Evet. Kapat. Senin, oyuncak bebeğinle oynuyor olman lazım." Eğer ona bunu yapmasına izin verirse hastaneye gitmek zorunda kalacağını düşünüyordum, o yüzden onu uyardım, "Bailey, eğer sana bunu yapmasına izin verirsen, sonra pişman olursun." Fakat eğer kapıyı kapamazsam benimle bir ay boyunca konuşmayacağını söyleyerek beni tehdit etti. Ben de battaniyenin ucunu bıraktım ve çadırın önünde çimenlere oturdum.

Joyce başını dışarı çıkardı ve abartılı, filmlerdeki beyaz kadınlar misali bir sesle, "Bebeğim, git biraz odun getir. Baban ve ben ateş yakacağız ve sonra da sana kek pişireceğim," dedi. Sonra sesi sanki bana vuracakmış gibi değişti. "Git. Hadi."

Daha sonra Bailey, Joyce'un şeyinin üzerinde kıllar olduğunu ve o kılların bir sürü oğlanla "şey yaptığı" için çıktığını söyledi. Hatta koltukaltlarında bile kıl vardı. İkisinde de. Bailey onun başarılarıyla gurur duyuyordu.

Aşk ilişkileri ilerledikçe, Mağaza'dan daha çok şey araklamaya başladılar. Şeker, bozuk para ve tabii ki turşuyu her zaman alıyorduk, ama şimdi kurt gibi acıkmış Joyce'u doyurmayı görev edinen Bailey, konservelerce sardalya, yağlı Polonya sosisi, peynir ve hatta ailemizin parasının nadiren yemeye yettiği pahalı pembe somon konservelerini dahi araklıyordu.

Joyce'un tuhaf işler yapmak konusundaki gönüllülüğü de bu dönemde azaldı. Kendini iyi hissetmediğini söyleyerek söyleniyordu. Ama ne de olsa artık cebinde üç beş kuruşu olduğundan, *Planter's* fıstıklarından yiyip *Dr.Pepper* içerek Mağaza'da takılmaya devam ediyordu.

Büyükannem onu birkaç kez kovaladı. "Hani kendini iyi hissetmiyordun, Joyce? Eve gitsen ve teyzen sana bir şeyler yapsa iyi olmaz mı?"

"Evet, hanfendi." Sonra isteksizce verandadan ayrıldı. Kaskatı yürüyüşü onu tepeden yukarı taşıdı ve gözden kayboldu. Sanırım o Bailey'nin aile dışından ilk aşkıydı. Onun için Joyce, hayal ettiği kadar yakınlaşmasına izin veren anne, dengesiz, içine kapanık, ağlak ve yufka yürekli olmayan kız kardeşti. Tek yapması gereken, yemeğin gelmeye devam etmesini sağlamaktı ve o da buna karşılık sevgi akışını devam ettiriyordu. Onun neredeyse kadın olmasının bir önemi yoktu ya da muhtemelen onu bu kadar çekici yapan fark buydu.

Birkaç ay civarda oluyordu ve nasıl ansızın belirdiyse, aynı şekilde yok oluveriyordu. Hakkında ne bir dedikodu, ne de gidişine, nerede olduğuna dair bir ipucu oluyordu. Gittiğini anlamadan önce Bailey'deki değişimi fark ettim. Her şeye ilgisini yitirmişti. Etrafta düşünceli düşünceli geziyordu, "soldu" desem yeriydi. Anacık durumu fark etti ve onun mevsim dönümünden dolayı kötü hissettiğini söyledi (sonbahar yaklaşıyordu). Ormana giderek bazı yapraklar toplayıp ona bir çay yaptı ve içine tepeleme sülfür ve pekmez de koyduktan sonra zorla içirdi. Karşı koymamış ve ilacı içmek için bin bir türlü bahane yaratmamış olması, hiç şüphesiz çok hasta olduğunun göstergesiydi.

Bailey avucunun içindeyken Joyce'tan hoşlanmıyordum ama gittiği için ondan nefret ettim. Ona kattığı hoşgörüyü özlüyordum (taşra insanlarına karşı iğneleyici tavrını ve yaptığı şakaları neredeyse bırakmıştı) ve bana sırlarını yeniden anlatmaya başlamıştı. Ama Joyce'un gidişinden beri, ketumluk konusunda benimle yarışır olmuştu. Bir taşın gölete gömülüşü gibi içine kapanmıştı. Hiç tekrar açılacakmış gibi de durmuyordu ve ne zaman ondan bahsetsem, "Hangi Joyce?" diyordu.

Aylar sonra, büyükannem Joyce'un teyzesiyle ilgilenirken "Evet, hanfendi, Bayan Goodman, hayat akıp gidiyor," dedi.

Bayan Goodman kırmızı *Coca-Cola* kasasına yaslanıyordu. "Bu en kutsal gerçek, Hemşire Henderson." Pahalı içecekten bir yudum aldı.

"Her şey o kadar hızlı değişiyor ki, insanın başı dönüyor." Bu büyükannemin sohbet açma yöntemiydi. Dedikoduyu duyabilmek için fare gibi sessizce bekliyordum, ki sonra Bailey'ye yetiştirebileyim.

"Mesela, Joyce. Eskiden hep Mağaza'daydı. Sonra birden kayboldu. Aylardır onu ne gördük, ne de haberini aldık."

"Hayır hanım. Onun niye gittiğini... söylemeye utanıyorum." Mutfak sandalyelerinden birine yerleşti. Büyükannemin gözleri beni arıyordu. "Hemşire, Tanrı koca kulaklı küçük böcekleri sevmez. Eğer yapacak bir işin yoksa, bulayım."

Kaçınılmaz sesleniş mutfak kapısından süzülerek bana geldi.

"Fazla bir şeyim yok, Hemşire Henderson, ama o çocuğa neyim varsa verdim."

Büyükannem bunun doğru olduğuna emin olduğunu söyledi.

"Ve yaptığım onca şeyden sonra, gidip şu demiryolu çalışanlarından biriyle kaçtı. O da tıpkı annesi gibi aşüfteydi. Hani derler ya 'Anasına bak kızını al'"

Büyükannem, "O yılan onu nasıl ağına düşürmüş?" diye sordu.

"Eee, şimdi, Hemşire Henderson, bunun için sana kin gütmüyorum. Biliyorum ki, senin Tanrı korkun var. Ama görünen o ki, adamla burada tanışmış."

Büyükannem bozuldu. Mağaza'da böyle şeyler mi oluyordu? "Mağaza'da mı?" diye sordu.

"Evet, hanım. Beysbol oyunu için bir grup Elk'in geldiği zamanı hatırlıyor musun?" (Büyükannem hatırlıyor olmalıydı, çünkü ben hatırlıyordum.) "Adam onlardan biriymiş. Bana bir not bırakmış. Stamps'teki insanların ona tepeden baktığını ve sadece bir arkadaş adamla evleneceğini söylemiş."

Büyükannem. "Ah, Tanrım." dedi.

Bayan Goodman, "Biliyor musun, Hemşire Henderson, benimle onu tanıyabilecek kadar uzun zaman kalmadı, ama yine de onu özlüyorum. İstediği zaman çok tatlı olabiliyordu." Büyükannem onu "Kitap'ın söylediklerini aklımızda tutmaya devam etmeliyiz. O der ki 'Tanrı verir ve Tanrı alır'" diyerek teselli etti.

Bayan Goodman da lafa katıldı ve sözü birlikte tamamladılar: "Kutsal olan Tanrı adına."

Bailey'nin Joyce'un akıbetini ne kadardır bildiğini bilmiyordum, ama o gün daha sonra lafı ona getirmeye çalıştığımda "Joyce? Artık onun yanında bu şeyleri ona yapacak biri var," dedi. Ve bu adının geçtiği son seferdi.

22

Çatının üzerinden esen rüzgâr tahtaları yerinden oynatıyor, kapalı kapının altından uğulduyordu. Israrcı fırtınanın istilası altındaki baca, korku dolu itiraz sesleri çıkarıyordu.

Bir mil ötede Kansas City Kate (hayranlık duyulan ama Stamps'te duramayacak kadar önemli olan tren), kasabanın göbeğinden uyarı sirenlerini çalarak geçip, arkasına dahi bakmadan bilinmeyen görkemli istikametine doğru devam etti.

Fırtına çıkacaktı ve Jane Eyre'i yeniden okumak için en uygun geceydi. Bailey görevlerini bitirmiş, çoktan Mark Twain'le birlikte sobanın arkasındaki yerini almıştı. Mağaza'yı kapama sırası bendeydi ve yarısı okunmuş kitabım tezgâhta öylece duruyordu. Hava bozacağından Willie Amca'mın dükkânı erken kapatmama ve aynı zamanda oturma odası olarak kullandığımız büyükannemin yatak odasında ailenin geri kalanına katılmama

(elektrik tasarrufu) izin vereceğinden, hatta bunu destekleyeceğinden emindim. Hortum habercisi bir havada çok az insan dışarıda olurdu (Hoş, rüzgâr esiyor olsa da, gökyüzü yaz sabahı misali açık ve durgundu). Büyükannem de Mağaza'yı kapatabileceğimiz konusunda benimle hemfikirdi. Verandaya çıkarak kepenkleri indirip, kapının üzerine ahşap kalası yerleştirdim ve ışıkları kapattım.

Anacık'ın akşam yemeği için sebze çorbasının yanında yenecek mısır ekmeklerini kızartmakta olduğu mutfaktaki tencereler tıngırdıyordu ve ev halinin sesleri ve kokuları, soğuk bir İngiliz bir beyefendinin ondan da soğuk Ingiliz malikânesinde geçen Jane Eyre'i okurken beni sarmalıyordu. Willie Amca her akşam okuduğu Almanak'a gömülmüştü ve abim de Mississippi üzerinde bir salda, çok çok uzaklardaydı.

Arka kapıdaki tıngırtıyı ilk duyan bendim. Tıngırtı ve vuruş, vuruş ve tıngırtı. Ama tavan arasındaki deli kadından geldiğinden şüphelenerek, önemsemedim. Sonra Willie Amca da sesi duydu ve sürgünün mandalını açması için Bailey'yi Huck Finn'in dünyasından geri çağırdı.

Soğuk parlaklığıyla ay ışığı, lambamızın cılız ışığıyla yarışırmışçasına odanın içine düştü. Hepimiz bekliyorduk –ben korku dolu bir bekleyişteydim– ama görünüşe göre kapıda bir insan evladı yoktu. Içeri dolan tek şey, gazyağının zayıf alevini titreten ve göbekli sobamızın aile sıcaklığına sataşan rüzgârdı. Willie Amca "Fırtınadandır," dedi ve Bailey'ye kapıyı kapamasını söyledi. Ama o tam ham ahşap levhayı sabitliyordu ki, çatlağın arasından hırıltılı bir ses geldi: "Hemşire Henderson? Birader Willie?"

Bailey'nin kapıyı kapamasına ramak kala Willie Amca sordu, "Kim o?" ve nihayet Bay George Taylor'ın sıska kahverengi yüzü karanlıkta belirdi. Yatmak üzere olmadığımıza ikna olunca içeri girdi. Büyükannem onu görünce akşam yemeğine kalmasını tek-

lif etti ve küllerin içine birkaç tane daha tatlı patates koymamı istedi. Zavallı Birader Taylor, yazın karısını toprağa verdiğinden beri tüm kasabadan yemek alıyordu. Belki hayatımın romantik döneminde olduğumdan ya da belki çocukların içinde yerleşik olan sağ kalma güdüsünden, Anacık'la evlenip yanımıza taşınmayı düşündüğünden korkuyordum.

Willie Amca Almanak'ı iki bacağının arasına sıkıştırdı. "Kapımız size her zaman açık Birader Taylor, her zaman, ama bu kötü bir gece. Burada," –sakat eliyle Almanak'a hafifçe vurarak– "12 Kasım'da batıdan gelen bir fırtınanın Stamps'ten geçeceği yazıyor. Sert bir gece olacak." Bay Taylor, geldiğinde ne şekilde duruyorsa hâlâ o şekilde; ateşe biraz daha yaklaşabilmek için bile bedenini hareket ettiremeyecek kadar üşümüş halde duruyordu. Boynu bükültü ve kızıl ışık kel kafasından yansıyordu. Ama bakışları sıra dışı bir ilgiyle bana kilitlenmişti. Sanki kalemle çizilmiş gibi görünen yuvarlak, çukur gözleri küçük suratındaki diğer tüm özelliklerden baskındı ve ona baykuşumsu bir hava veriyordu. Ona gözlerimi dikmiş bakmakta olduğumu hissettiğinde, başı neredeyse hiç hareket etmese de gözlerini çevirdi ve sonra yine bakışlarını üzerimde sabitledi. Eğer bakışında hor görme veya küçümseme ya da yetişkinlerin çocuklarla yüzleştiklerinde sergiledikleri adi duyguların herhangi biri olsaydı, rahatlıkla kitabıma geri dönebilirdim, ama gözleri nemli bir hiçlik yayıyordu; dayanılmaz bir hiçlik. Bakışlarında, daha önce yalnızca yeni mermerde ya da buza gömülü şişelerin tepesinde gözlemlediğim bir donukluk gördüm. Bakışlarını benden, neredeyse bu aktarımı benim hayal ettiğimi düşündürtecek kadar hızlı kaçırdı.

"Ama, dediğim gibi, kapımız size her zaman açık. Bu çatı altında her zaman size her zaman yerimiz var." Wille Amca, Bay Taylor'ın söylediği hiçbir şeyle ilgilenmediğinin farkında değildi. Büyükannem çorbayı odaya getirdi, güğümü ısıtıcının

üzerinden aldı ve dumanı tüten tencereyi ateşin üzerine koydu. Willie Amca devam etti: "Anne, Birader Taylor'a kapımızın daima ona açık olduğunu söyledim." Büyükannem, "Bu doğru, Birader Taylor. O ıssız evde kendinize acıyarak oturmak zorunda değilsiniz. Tanrı verir ve Tanrı alır," dedi.

Onu etkileyen Anacık'ın varlığı mıydı yoksa sobanın üzerinde fokurdayan çorba mı bilmiyorum ama Bay Taylor oldukça canlanmıştı. Üzerinden bir ağırlık kalkmış gibi omuzlarını silkti ve başarısız bir gülümseme girişiminde bulundu. "Hemşire Henderson, çok minnettarım... yani, herkes olmasa ne yapardım bilmiyorum... yani, benim için ne kadar kıymetli olduğunu... eee, yani minnettarım demeye çalışıyorum." Her duraksamada, kabuğundan çıkan kaplumbağa misali başını ileri uzatıyordu ama gözleri hareket etmiyordu.

Dini bir konuyla bağdaştıramadığı duygularını insan içinde sergileme konusunda her zaman ölçüyü koruyan büyükannem, ekmeği ve kâseleri almak için ona yardım etmemi istedi. O yemeği taşıyor, ben de elimde gaz lambasıyla onu takip ediyordum.

Yeni ışık odaya ürkütücü bir hava, nahoş bir görünüm kattı. Bailey hala Siyah kambur bir cüce gibi kitabına gömülüydü. Tek parmağıyla yazıları takip ediyordu. Willie Amca ve Bay Taylor Amerikalı zencilerin tarihinden bahseden bir kitaptaki figürler gibi donmuşlardı.

"Gel, Birader Taylor." Büyükannem çorba kâsesini burnuna sokuyordu. "Aç olmayabilirsin ama şifa niyetine iç." Sesinde bir hastayla konuşan sağlıklı insanın şefkatli kaygısı okunuyordu ve sade söylemi, kulağa heyecan verici derecede doğru geliyordu: "Minnettarım." Bailey gömüldüğü yerden çıkarak ellerini yıkamaya gitti.

"Willie, yemek duasını oku." Büyükannem Bailey'nin kasesini de koyduktan sonra başını eğdi. Dua esnasında, Bailey itaatle

kapı eşiğinde durdu, ama aklının, tıpkı benimkinin pörsük kart Bay Taylor'ın parlak gözlerine takılmış olmasam Jane Eyre ve Bay Rochester'da olacağı gibi, Tom Sawyer ve Jim'de olduğunu biliyordum.

Misafirimiz saygılı bir şekilde çorbadan birkaç kaşık aldı ve ekmeğin ucundan bir lokma ısırdı, sonra kâsesini yere koydu. Biz gürültüyle yerken, ateşteki bir şey onun dikkatini çekmişti. Anacık, "Bu kadar sürdürmek bir şeye yaramaz, uzun zaman birlikteydiniz biliyorum..." diye söze girdi.

Willie Amca, "Kırk yıl," dedi.

"...ama ebedi istirahatine çekileli neredeyse altı ay oldu... ve inancına bağlı kalmalısın. Tanrı asla dayanamayacağımızdan fazlasını yüklemez." Büyükannemin söylediği Bay Taylor'a moral verdi. Kâsesini tekrar aldı ve kaşığını yoğun çorbaya daldırdı.

Anacık bir bağ kurmayı becerdiğini görmüştü, o yüzden devam etti: "Güzel yıllar geçirdiniz. Buna şükretmelisin. Bir tek çocuklarınızın olmaması yazık olmuş."

Eğer başım eğik olsaydı, Bay Taylor'daki dönüşümü kaçıracaktım. Adım adım gerçekleşen değil de, ani bir değişim. Kâsesini pat diye yere koydu ve Anacık'a doğru eğildi. Ancak en çarpıcısı, yüzündeki ifadeydi. Kahverengilik, sanki derisinin altında bir şey huzursuzlukla kımıldanmaya başlamışçasına genişliyor gibi görünüyordu. Uzun dişlerini gösteren açık ağzı, içinde birkaç beyaz sandalye olan karanlık bir oda gibiydi.

"Çocuklar." Kelimeyi boş ağzında yuvarladı. "Evet, bayım, çocuklar." Bailey (ve ben), böyle hitap edilmeye alışık olduğumuzdan, beklenti dolu gözlerle ona bakıyordu.

"İstediği buydu." Gözleri capcanlıydı ve esir oldukları göz yuvalarından fırlamaya çalışıyor gibiydiler. "O da bunu söylerdi. Çocuklar."

Hava ağır ve yoğundu. Çatımıza daha büyük bir ev inşa edilmiş, bizi belli belirsiz yerin içine itiyordu.

Büyükannem en tatlı sesiyle, "Kim ne dedi, Bay Taylor?" diye sordu. Cevabı biliyordu. Hepimiz cevabı biliyorduk. "Florida." Küçük buruşuk ellerini yumruk yapıyor, gevşetiyor, sonra yine yumruklarını sıkıyordu. "Daha dün gece söyledi."

Bailey ile birbirimize baktık ve ben sandalyemi onunkine yaklaştırdım. "Çocuk istiyorum," dedi. Zaten yeterince yüksek olan sesini, kadını ya da her nasılsa karısının, Bayan Florida'nın sesine benzer olduğunu düşündüğü bir seviyeye yükselttiğinde, içeride şimşek çakmış misali tüm oda çınladı. Willie Amca yemeyi bırakmış, acıyarak ona bakıyordu. "Belki rüya görüyordun, Birader Taylor. Rüya görmüş olabilirsin."

Büyükannem ortalığı yatıştırmaya çalışarak lafa girdi. "Bu doğru. Biliyor musun, çocuklar geçen gün bana bir şey okudular. İnsanlar uyuduklarında, akıllarında ne varsa onunla ilgili rüya görürlermiş meğer."

Bay Taylor doğruldu. "Rüya değildi. Tıpkı şimdi olduğum gibi uyanıktım." Sinirliydi ve içindeki gerilim yüzüne takındığı küçük güç maskesinde belirginleşiyordu. "Size ne olduğunu anlatacağım."

Ah, Tanrım, hayalet hikâyesi. Müşterilerin sobanın etrafında oturup sobada kavrulan fıstıkları yerken, hayaletler ve periler, ölüm perisi ve muskalar, Vudu ve diğer yaşamdışı şeylerle ilgili uçuk hikâyeler anlatmak konusunda birbirleriyle yarışmak için Mağaza'ya geldiği uzun kış gecelerinden nefret ediyordum. Ödüm kopuyordu. Ama gerçek bir tanesi, gerçek bir insanın başına ve de dün gece gelmiş olan. Buna tahammül edemezdim. Ayağa kalkarak pencereye doğru yürüdüm.

Bayan Florida Taylor'ın haziran ayındaki cenazesi tam final sınavlarımızın olduğu zamana denk gelmişti. Bailey, Louise ve

ben çok başarılı olmuştuk ve halimizden memnunduk. Önümüzde piknikleri, balık partilerini, böğürtlen avlarını ve geç saatlere kadar süren kriket oyunlarını muştulayan yaz vardı. Kendimi o kadar iyi hissediyordum ki, bunu bozabilecek tek şey kişisel bir kayıptı. Brontë kızlarıyla tanışmış ve onları çok sevmiştim. Louise'le olan arkadaşlığım da beş taş, seksek ve gizli, karanlık ve çoğu zaman "Söylemeyeceğine yemin et"lerden sonra paylaşılan sırlarla güçlenmişti. Ona St. Louis'de olanlardan hiç bahsetmemiştim ve genel olarak yaşadığım korkuyu ve duyduğum suçluluğu unutmaya, o kâbusun aslında başıma gelmediğine inanmaya başlamıştım. O olay, yıllar yıllar önce, benimle hiçbir alakası olmayan terbiyesiz küçük bir kızın başına gelmişti.

Bayan Taylor'ın ölüm haberi başta bende öyle önemli bir haber etkisi bırakmadı. Her çocuk gibi, zaten çok yaşlı olduğundan yapabileceği tek şeyin ölmek olduğunu düşünüyordum. Yaşlılıktan zar zor yürüyen ve küçük elleri genç bir cilde dokunmayı seven nazik pençelere benzeyen, az çok tatlı bir kadındı. Mağaza'ya her geldiğinde Anacık beni zorla yanına gönderir ve sarı tırnakları yanaklarımı adeta tırmalardı. "Ten rengin pek de güzel." Bu, benzeri övgü sözlerinin çok az olduğu dünyamda nadir bir iltifattı, o yüzden kuru parmaklar tarafından dokunulmayı kabul edilebilir kılıyordu.

"Cenazeye gidiyorsun, Hemşire." Anacık soru sormuyordu.

"Gidiyorsun, çünkü Hemşire Taylor seni o kadar seviyordu ki sana sarı broşunu bırakmış." ("Altın" demedi, çünkü değildi.) "Birader Taylor'a demiş ki, 'Altın broşumu Hemşire Henderson'ın torununun almasını istiyorum.' O yüzden gitmen gerekiyor."

Kiliseden mezarlığa, yokuş boyunca birkaç tabutu takip etmiştim, fakat Anacık yufka yürekli olduğumu söylediğinden, asla cenaze töreni boyunca oturmaya zorlanmamıştım. On bir ya-

şında olunca, ölüm, ürkütücü olmaktan ziyade gerçek dışı gelir. Altın olmadığı yetmezmiş gibi, takamayacağım kadar eski olan, aptal bir broş için tüm öğleden sonra boyunca kilisede oturmak zaman kaybı gibiydi. Ama büyükannem gitmem gerektiğini söylüyorsa gidecektim.

Yas tutanlar ön sıralarda, mavi şayak ve siyah krepe elbiselerin kasveti içinde oturuyorlardı. Bir cenaze ilahisi son derece sıkıcı fakat başarılı bir biçimde kilisenin içinde dolandı. Her mutlu düşüncenin, her mutlu anının kalbine yerleşerek, hafif ve umut dolu her şeyi yerle yeksan ederek: "Urdün nehrinin öteki tarafında, yorgun olan için huzur var, benim için huzur var." Her yaşayan varlığı eninde sonunda bekleyen kaçınılmaz son, sadece birkaç adım ötede gibiydi. Daha önce hiç ölmek, ölüm, göçüp gitmek gibi kelime ve deyişlerin benimle, zayıf dahi olsa, bir bağlantısı olabileceğini hesaba katmamıştım.

Ama rahatlayamayacak derecede ezildiğim o daraltıcı gün, bana kendi ölümlülüğümü tembel kıyamet dalgaları halinde hissettirdi. Yaslı ilahi biter bitmez vaiz kürsüye çıktı ve beni bulunduğum durum içinde bir nebze olsun avutan ayini başlattı. Konu, "Sen benim memnun olduğum iyi ve sadık hizmetkârımsın" idi.

Sesi, ağıtın havada asılı kalan kasvetli melankolisiyle iç içe geçiyordu. Tekdüze bir tonla dinleyenleri uyardı: "Bugün son gününüz olabilir." Günahkâr ölmemek için en sağlam garanti de "Tanrı'nın istediği gibi olmak"tı, ki kader gününde "Sen benim memnun olduğum iyi ve sadık hizmetkârımsın," desin.

Ölüm korkusunu içimize iyice işledikten sonra Bayan Taylor hakkında konuşmaya başladı: "Fakire veren, hastayı ziyaret eden, kiliseye bağış yapan ve iyilik dolu bir hayat yaşamış dindar bir kadın." O noktada, kiliseye geldiğimde gözüme çarpan fakat sonrasında titizlikle kaçındığım tabuta doğru konuşmaya başladı.

"Acıktım ve bana yiyecek verdin. Susadım ve bana su verdin. Hastayken beni ziyaret ettin. Hapisteyken beni yalnız bırakmadın. Her yaptığını aslında bana da yaptın." Kürsüden ayrılarak gri kadife kutuya yaklaştı. Buyurgan bir el hareketiyle açık kapağın üzerinden gri kumaşı kaldırdı ve gizemin içine baktı.

"İsa Mesih seni aydınlık cennetine çağırana kadar uyusun zarif ruhun."

Doğrudan ölü kadına konuşmaya devam etti; yaklaşımının bayağılığından o kadar rahatsız olmuştum ki, kadının kalkıp ona cevap vermesini diledim. Bay Taylor'dan bir feryat yükseldi. Birden ayağa kalktı ve kollarını vaize, tabuta ve karısının cesedine doğru uzattı. Upuzun bir dakika boyunca, umut ve uyarı dolu öğretici cümleler odanın içinde uçuşurken, kiliseye arkası dönük biçimde öylece kaldı. Büyükannem ve diğer kadınlar onu sırasına geri götürmek üzere tam zamanında; hızlıca Bre'er Tavşan kuklası gibi ikiye katlandığı anda yakaladılar.

Göçene veda etmek ve herkesi bekleyen sona bir bakış atmak üzere tabutun etrafını ilk çevreleyenler Bay Taylor ve üst düzey kilise görevlileriydi. Sonra yetişkinler ayakları geri geri giderek, ölüye bakan canlılar olmanın verdiği suçluluk hissinin hantallığıyla tabuta gidip yerlerine geri döndüler. Daha tabuta varmadan kaygı dolu olan yüzleri, öteki koridordan geri dönerken korkularının son kez tasdiklenişini gözler önüne seriyordu. Onları izlemek, perdeleri açık bir evi pencereden gözetlemek gibiydi. Özel bir çaba sarf etmediğim halde, dramatik hallerini hafızaya kaydetmemek imkânsızdı.

Sonra siyah elbiseli bir yol gösterici elini çocukların sırasına doğru kaldırdı. Hazır olmamaktan kaynaklı huzursuz bir kıpırdanma oldu, ama sonunda on dört yaşında bir oğlan kalkarak bizi yönlendirdi ve Bayan Taylor'ı görecek olma fikrinden nefret ediyor olsam da, kendimi geri durmamaya zorladım. Koridor

boyunca iniltiler ve çığlıklar, yaz günü giyilen yünlü siyah elbiselerin ve sarı çiçekler üzerindeki solmuş yaprakların mide bulandırıcı kokusuyla karışıyordu. Istırabın insanı içine alan sesini mi, yoksa ölümün tiksindirici kokusunu mu duyduğumu ayırt edemiyordum.

Onu tülün ardından görmek daha kolay olurdu, ama onun yerine birdenbire çok boş ve kötü görünen o katı yüze baktım. Asla paylaşmak istemeyeceğim sırlar biliyordu. Yanakları kulaklarına doğru sarkmıştı ve hevesli levazımatçı siyah ağzının üzerine ruj sürmüştü. Çürüme kokusu tatlı ve baskındı. Açgözlü ve nefret dolu bir açlıkla hayata tutunmaya çalışıyordu. Fakat hipnotize olmuş gibiydim. Artık çekilmek istiyordum ama ayakkabılarım sanki yere yapışmıştı ve ayakta durabilmek için tabutun kenarlarına tutunmam gerekiyordu. Hareket eden sıradaki bu beklenmedik aksama çocukların çarpışmasına neden oldu ve duymamazlık edemeyeceğim fısıltılar kulağıma geldi.

"İlerle Hemşire, ilerle." Anacık'tı bu. Sesi bana güç verdi, arkadan da biri ittirince nihayetinde kurtuldum.

Kendimi hemen ölümün gaddarlığına teslim ettim. Bayan Taylor'da sebep olabildiği değişim, gücüne karşı koyulamayacağını gösteriyordu. Mağaza'ya geldiğinde ortalığı çınlatan ince sesi tamamen susmuştu; dolgun kahverengi yüzü sönmüş ve ineğin pis gübresi gibi dümdüz olmuştu.

Tabut mezarlığa at arabasıyla taşındı ve yol boyunca ölüm melekleriyle konuştum; zaman, yer ve kişi seçimlerini sorguladım.

Gömme merasimi ilk defa bir anlam ifade ediyordu.

"Küller küllere ve tozlar tozlara." Bayan Taylor'ın geldiği toprağa geri döndüğü kesindi. Yüzünü gözümün önüne getirince, kadife tabutunun içinde beyaz satenler üzerinde yatan çamurdan bir bebeğe benzediğine kanaat getirdim. Yağmurlu bir günde

yaratıcı çocukların şekil verdiği, kısa süre sonra tekrar yumuşak toprağa dönüşecek olan bir çamur bebek.

Gaddar törenin hatırası benim için o kadar gerçekti ki, kafamı kaldırıp büyükannemi ve Willie Amca'yı sobanın yanında yemek yerken görmek beni şaşırtmıştı. İnsanın içinde kalanı söylemesi gerektiğini bilirmişçesine, ne kaygılı, ne de kuşkuluydular. Ama ben tek kelimesini bile duymak istemiyordum, benimle ittifak halindeki rüzgâr arka kapının dışındaki tespihağacını sallıyordu.

"Dün gece, dualarımı ettikten sonra yatağa yattım. Bilirsin, onun üzerinde öldüğü yatak." Ah, sesini kesemez miydi? Büyükannem, "Hemşire, otur ve çorbanı iç. Böylesi soğuk bir gecede midene sıcak bir şey girsin. Devam edin, Birader Taylor. Lütfen," dedi. Bailey'ye olabildiğince yakın oturdum.

"Bir şey gözlerimi açmamı söyledi."

Büyükannem, "Nasıl bir şey?" diye sordu, kaşığını bırakmadan.

Willie Amca daha açık ifade etmeye çalışarak, "Evet efendim, iyi bir şey de olabilir, kötü bir şey de olabilir," dedi.

"Şey, emin olamadım, o yüzden gözlerimi açsam iyi olacak diye düşündüm çünkü, ee, her ikisi de olabilirdi. Gözlerimi açtığımda ilk gördüğüm şey bir bebek melekti. Tombul ve gülen bir bebekti, gözleri mavi, mavi, mavi."

Willie Amca sordu: "Bebek melek mi?"

"Evet efendim ve gözümün içine baka baka gülüyordu. Sonra o uzun iniltiyi duydum, 'Ağh-h-h.' Şey, tam da dediğiniz gibi, Hemşire Henderson, kırk yıldan fazla birlikteydik. Florida'nın sesini bilirim. Hemen korkmadım. 'Florida?' diye seslendim. Sonra melek daha yüksek sesle gülmeye başladı ve iniltiler de arttı."

Kâsemi bıraktım ve Bailey'ye iyice sokuldum. Bayan Taylor her zaman gülümseyen, sabırlı ve tatlı bir kadındı. Mağaza'ya geldiği zamanlarda beni sarsan ve rahatsız eden tek şey sesiydi.

Neredeyse sağır insanlar gibi, söylediklerinin yarısını duymadan ve kısmen karşısındakinin de aynı şekilde cevap vermesini ümit ederek, çığlık çığlığa konuşurdu. Tabii yaşarken böyleydi bu. O sesin tepeyi aşarak mezardan gelip tepemde asılı kaldığı düşüncesi bile saçlarımı düzleştirmeye yeterdi.

"Evet, efendim." Sobaya bakıyordu ve sobanın kızıl sıcaklığı yüzüne düşüyordu. Sanki kafasının içinde yangın var gibi görünüyordu. "İlk önce seslendim, 'Florida, Florida. Ne istiyorsun?' Ve o şeytani melek, sesimi bastırmak istermişçesine kahkaha atmaya devam ediyordu." Bay Taylor gülümsemeye çalışsa da, anca korkmuş görünmeyi başarabildi.

"'İstiyorum...' İşte o zaman 'İstiyorum,' dedi. Sesiyle rüzgârı taklit etti, sanki rüzgar zatürreye yakalanmış gibiydi. Hırıldadı, 'Çooo-cuuuk istiyorum.'"

Bailey ile döşemenin üzerinde, ortada buluştuk.

Büyükannem "Bak, Birader Taylor, rüya görmüş olabilirsin. Dedim ya kafanda ne varsa seninle yatağa gelirmiş diye..." dedi.

"Hayır, hanfendi, Hemşire Henderson, tıpkı şimdi olduğum gibi uyanıktım."

"Bayan Florida onu görmene izin verdi mi?" Willie Amca'nın yüzünde dalgın bir ifade vardı.

"Hayır Willie, tek gördüğüm küçük, şişman bebek melekti. Ama duyduğum ses konusunda yanıldığımı düşünmüyorum... Çocuk istiyorum."

Rüzgârın soğuğu ayaklarımı ve omurgamı, Bay Taylor'ın canlandırmasıysa kanımı dondurmuştu.

Büyükannem, "Hemşire, patatesleri çıkarmak için uzun çatalı getir," dedi.

"Efendim?" Kastettiği mutfak sobasının arkasında asılı olan uzun çatal değildi kesinlikle; korkunç milyon kilometre uzaktaki çatal.

"Git çatalı getir diyorum. Patatesler yanıyor."

Bacaklarımı kavrayan korkudan kurtularak kalktım, neredeyse sobanın üzerine düşüyordum. Büyükannem, "Bu çocuk halının üzerindeki desene bile takılabilir. Neyse, devam et Birader Taylor, başka bir şey dedi mi?" dediyse de duymak istemiyordum, ama ailemin ateşin etrafında oturduğu aydınlık odadan ayrılmaya da pek hevesli değildim.

"Eee, birkaç kez daha 'Aaah' dedi ve sonra o melek tavanda yürümeye başladı. Korkudan donup kalmıştım."

Issız, karanlık okyanusun kıyısına varmıştım. Büyük bir karar vermek gerekmiyordu. Willie Amca'nın yatak odasının yoğun siyahlığından geçmenin çetrefilli olacağını biliyordum ama kalıp bu korkunç hikâyeyi duymaktan kolay olacağı kesindi. Ayrıca, büyükannemin tepesini attırmayı göze alamazdım. Onu darıltığımda beni yatağın bir ucunda yatırıyordu ve o gece ona yakın olmaya ihtiyacım olduğunu biliyordum.

Karanlığa bir adım attığım anda yaşadığım gerçeklikten kopma hissi beni neredeyse panikletti. Kafamda bir daha asla ışığa çıkamayabileceğim fikri belirdi. Hızlıca beni tanıdık olana götürecek kapıyı buldum, ama açar açmaz o berbat hikâye uzanıp kulaklarımı kavramaya çalıştı. Kapıyı kapattım.

Elbette, hortlaklara, hayaletlere ve "varlıklar"a inanıyordum. Aşırı dindar zenci Güneyli bir büyükanne tarafından yetiştirilmiş biri olarak, batıl inançlarım olmasa tuhaf olurdu.

Mutfağa gidip gelme yolculuğu iki dakikadan uzun sürmüş olamaz, ama o kısacık süre içinde bataklık gibi mezarlıkları ağır aksak aştım, tozlu mezar taşlarından atladım ve sürüyle gece siyahı kediden kaçtım.

Aile çemberinin içine geri geldiğimde, kendi kendime kor kızıl sobanın göbeğinin ne kadar da Kiklop'un gözüne benzediğini düşündüm.

"Bana babamın öldüğü zamanı hatırlattı. Bilirsin biz çok yakındık." Bay Taylor tekinsiz korku dünyasına kendini hapsetmişti.

Hatıralarının ortasına daldım. "Büyükanne, çatalı getirdim."

Bailey sobanın arkasında yana doğru uzanmıştı ve gözleri parlıyordu. Hikâyenin kendisinden çok, Bay Taylor'ın marazi konulara olan bu ilgisi büyülemişti onu.

Büyükannem elini koluma koyarak, "Sen titriyorsun, Hemşire. Sorun nedir?" dedi. Yaşadığım korkunç tecrübeden dolayı adeta derim dalgalanıyordu.

Willie Amca güldü ve "Belki de mutfağa gitmeye korkuyordu," dedi.

Yüksek sesle gülerek beni kandıramazdı. Bilinmezin içine çekilmiş olmak herkesi huzursuz etmişti.

"Hayır, bayım, hayatımda o küçük bebek melek kadar net hiçbir şey görmedim." Çenesi, zaten hamur gibi olmuş tatlı patatesleri çiğnemek için mekanik bir şekilde çalışıyordu. "Canlı bir biçimde, yalnızca gülüyordu. Sence bu ne anlama geliyor, Hemşire Henderson?"

Büyükannem sallanan sandalyesinde geriye gitti ve yüzünde yarım yamalak bir gülümsemeyle, "Eğer rüya görmediğinden eminsen, Bay Taylor..." dedi.

"Tıpkı şimdi olduğum gibi uyanıktım" –yine sinirlenmeye başlamıştı– "tıpkı şimdi olduğum gibi."

"Şey, o zaman, belki..."

"Ne zaman uyuduğumu ne zaman uyanık olduğumu bilebilmeliyim."

"... Belki bu Hemşire Florida'nın kilisedeki çocuklarla çalışmanı istediği anlamına geliyordur."

"Florida'ya her zaman söylediğim bir şey vardı, insanlar söylediklerini dolaylı..."

"Sana söylemeye çalıştığı..."

"Ben deli değilim. Aklım her zaman olduğu gibi yerinde."

"... belki pazar okulunda bir ders vermen..."

"Otuz yıl önce. Eğer o küçük tombul meleği gördüğümde uyanık olduğumu söylersem, insanlar..."

"Pazar okulunda öğretmene ihtiyaç var. Tanrı biliyor ki öyle."

"... öyle diyorsam öyle olduğuna inanmalı."

Yorumları ve cevapları, her vuruşta topun doğrudan rakibe geri gittiği çekişmeli bir pinpon oyunu gibiydi. Söylediklerindeki mantık yok olmuş, sadece eylemin kendisi kalmıştı. Alışveriş, ölçülü bir halkoyununun kesinliğiyle yürütülüyordu ve aynı zamanda pazartesi yıkanan çamaşırların rüzgârda silkelenmesi gibi sarsaktı; şimdi doğuya doğru, sonra batıya, yalnızca çamaşırın nemini almak niyetiyle.

Birkaç dakika içinde hava sanki hiçbir şey olmamış gibi dağılmıştı ve büyükannem Bay Taylor'ı Jenkins oğlanlarından birini çiftliğine yardımcı olarak almaya ikna çabalarındaydı. Willie Amca başını sallayarak ateşi izliyordu, Bailey ise Huckleberry Finn'in sakin maceralarına geri kaçmıştı. Odadaki değişim takdire şayandı. Köşedeki yatağın üzerinde uzayan gölgeler yok olmuş ve yeniden sandalye ve benzeri şeylerin koyu siluetlerine dönüşmüşlerdi. Tavana kesik kesik vuran ışık durulmuş, ışığın oluşturduğu şekiller aslanlardan ziyade tavşanları ve hortlaklardan ziyade eşekleri andırmaya başlamıştı.

Willie Amcamın odasına Bay Taylor için bir şilte serdim ve huysuz ruhlara tıpkı İsa'nın denize hükmettiği gibi hükmedebilecek kadar iyi ve erdemli olduğunu ilk defa anladığım Anacık'ın yanına kıvrıldım. "Tamam, sakin ol."

23

Stamps'teki çocuklar beklenti içinde, gözle görülür bir şekilde titriyorlardı. Bazı yetişkinler de heyecanlıydı, ama kesin olan bir şey varsa, o da tüm genç nüfusun mezuniyet salgınına yakalandığıydı. Hem gramer okulundan, hem de liseden, büyük sınıflar mezun olacaktı. Henüz görkemli kurtuluşlarına yıllar olan küçük sınıflar bile, prova mahiyetinde hazırlıklara yardım etme hevesindeydi. On birinci sınıftakilerin boşalan sınıfların sıralarına taşınması gelenektendi; liderlik ve yönetim becerilerini sergilemeleri de mecburiydi. Okulda ve kampusun içinde kasıla kasıla gezinip, daha küçük sınıflara baskı yaparlardı. Yaptırım güçleri henüz çok bilinir olmadığından, fazla zorlasalar da göz yumulması gerekirdi. Ne de olsa bir sonraki sömestr yaklaşıyordu ve altıncı sınıftan birinin sekizinci sınıftan bir oyun arkadaşı olmasının ya da onuncu sınıf öğrencisinin on ikinci sınıftaki birine "Dostum" demesinin bir zararı yoktu; yani her şey karşılıklı bir anlayışla yürüyordu. Ama soylular mezun olan sınıflardı. Kafalarında egzotik rotalar olan seyyahlar gibi, dikkat çekecek derecede savsaktılar. Okula kitapsız, deftersiz hatta kalemsiz geliyorlardı. Gönüllüler eksik malzemelerin yedeklerini temin edebilmek için ne yapacaklarını şaşırıyordu. Başvurulan okuldan kabul gelince, gönülden çalışanlara teşekkür edilebilirdi de, edilmeyebilirdi de ve bunun mezuniyet öncesi törenlerde hiçbir önemi yoktu. Artık sessiz ve büyümüş son sınıf öğrencilerine öğretmenler bile saygı gösteriyor ve onlarla, denkleri gibi olmasa da, kendilerinden bir adım aşağıdaymışlar gibi konuşmaya meylediyorlardı. Test sonuçları dağıtıldıktan ve notlar verildikten sonra, artık aile gibi olmuş öğrencilerin tümü, kimin başarılı olduğunu, kimin üstün başarı gösterdiğini ve hangi acınası öğrencilerin başarısız olduğunu bilirdi.

Beyaz liselerinden farklı olarak, Lafayette Kasabası Meslek Okulu'nun ne çimeni, ne çiti, ne tenis kortu, ne de tırmanma ipi vardı. İki binası (ana sınıflar, ilkokul ve ev ekonomisi) sınırlarını ya da komşu tarlaların sınırlarını belirlemek için çit dahi olmayan toprak bir tepenin üzerine dikilmişti. Okulun sol tarafında dönüşümlü olarak beysbol ya da basket sahası olarak kullanılan geniş bir açıklık alan vardı. Her ne kadar beysbol sopaları ve toplar alan dolu değilse buna yetkisi olan biri tarafından beden eğitimi hocasından ödünç alınabiliyorduysa da, sallanan direklerin ucundaki paslı potalar yegâne rekreasyonel ekipmandı.

Mezunlar, yalnızca birkaç uzun hurma ağacının gölge yaptığı bu kayalık alandan yürürdü. Kızlar genelde el ele tutuşur ve alt sınıflardakilerle konuşmaya tenezzül etmezlerdi. Üzücü bir halleri vardı, sanki bu yaşlı dünya onların dünyası değilmiş ve aslında daha iyi yerlerde olmaya mecburmuş gibiydiler. Öte yandan, oğlanlar daha dost canlısı ve daha dışadönük olmuşlardı. Finallere hazırlanırken sergiledikleri kapalı tavırdan bilinçli bir dönüştü bu. Eski okullarından, bilindik yollardan ve sınıflardan vazgeçmeye hazır görünmüyorlardı. Çok azı yüksekokula devam edecekti; Güney'in zenci gençliğini marangoz, çiftçi, tamirci, duvar ustası, hizmetçi, aşçı ve bebek bakıcısı olarak yetiştiren mesleki okullarından birine. Gelecekleri omuzlarında ağır bir yüktü ve gramer okulundan mezun olan kızlar ve oğlanların hayatını kaplayan toplu sevinci anlamalarını engelliyordu.

Durumu olan aileler *Sears and Roebuck* ya da *Montgomery Ward*'dan yeni ayakkabılar ve hazır kıyafetler sipariş etmişlerdi. Aynı zamanda bu önemli olay için havalı mezuniyet elbiselerini dikmesi ve ikinci el pantolonları jilet gibi yapması için en iyi terzileri ayarlamışlardı.

Ah, önemliydi, tamam. Beyazlar törene katılır, iki ya da üç tanesi Tanrı'dan, yuvamızdan ve Güneyli yaşam tarzından

bahseder ve müdürün eşi Bayan Parsons daha küçük sınıflar koridorlardan geçerek platformun aşağısındaki yerlerini alırken mezuniyet marşını çalardı. Son sınıf öğrencileri, çarpıcı bir giriş yapmak üzere boş sınıflarda bekletilirdi.

Bu esnada, Mağaza'da günün kişisi bendim. Doğum günü kızı. İlginin odağı. Bailey yıllar önce mezun olmuştu. Her ne kadar bunun için *Baton Rouge*'da kaybettiği zamanı telafi etmek adına tüm zevklerden mahrum kalmak zorunda kalmış olsa da.

Benim sınıfım sarı, pamuklu kumaştan elbiseler giyiyordu ve Anacık benimki konusunda işi abartmış, basen bölgesine küçük çapraz büzgüler yaptıktan sonra, üst kısmın tamamına da büzgüler eklemişti. Limon rengi elbisenin kenarlarına kabarık papatya işlemeleri yaparken, koyu renkli parmakları bir görünüyor, bir kayboluyordu. Karpuz kollara tığ işi manşetler ve sivri uçlu tığ işi bir yaka ekledikten sonra nihayet bitirdiğine kanaat getirebildi.

Çok sevimli olacaktım. İnce nakış tekniklerinin tümünü üzerinde taşıyan bir manken. Sadece on iki yaşında ve yalnızca sekizinci sınıftan mezun oluyor olmam beni endişelendirmiyordu. Ayrıca, Arkansas zenci okullarındaki çoğu öğretmen bu sınıftan mezun olmuş ve bilgilerini paylaşmak üzere yetkilendirilmişti.

Günler daha uzun ve daha dikkate değer olmuştu. Eski zamanların soluk bej renginin yerini, güçlü ve keskin renkler almıştı. Sınıf arkadaşlarımın elbiselerini, ten renklerini ve keçisöğüdünden saçılan tozları görmeye başlamıştım. Gökyüzünden tembel tembel geçen bulutlar benim için çok mühimdi. Devamlı değişen şekilleri yeni mutluluğumla ilgili bir mesaj taşıyor olabilirdi ve biraz zaman harcarsam belki anlamını çözebilirdim. O dönemde cennet kubbesine o denli ciddiyetle ve o kadar çok baktım ki, boynuma daimi bir ağrı yerleşti. Daha fazla gülümsemeye başlamıştım ve buna alışık olmadığım için çenem de ağrıyordu.

Bu ağrıların beni normal koşullarda rahatsız etmesi gerekirdi ama etmiyordu. Kazanan takımın bir üyesi olarak (1940 mezunlarından) nahoş hisleri kilometrelerce geride bırakmıştım. Uçsuz bucaksız tarlaların özgürlüğüne doğru koşuyordum.

Gençlik ve sosyal anlamda kabul görme benimle ittifak halindeydi ve birlikte hor görülme ve yok sayılma anılarının önüne geçiyorduk. Bu hızlı yolculuğumuzun rüzgârı vasıflarımı yeniden şekillendirmişti. Kayıp gözyaşlarım önce çamura, sonra toza dönüştü. Kendimi geri çektiğim yıllar, önce bir kenara itildi, sonra sarkan halatlar üzerindeki asalak yosunlar gibi tamamen geride kaldı.

Tüm çalışmalarım beni en üst sıraya taşımıştı ve mezuniyet töreninde ilk çağırılacaklardan biriydim. Sınıfın karatahtasında ve oditoryumdaki duyuru panosunda mavi, beyaz ve kırmızı yıldızlar vardı. Ne devamsızlık yapmış, ne de derslere geç kalmıştım ve akademik çalışmalarım da tüm senenin en iyileri arasındaydı. Anayasa'nın girişini Bailey'den bile hızlı söyleyebiliyordum. Sık sık zaman tutardık: "Biz, Birleşik Devletler Halkı, daha mükemmel bir Birlik yaratmak..." Washington'dan Roosevelt'e, Birleşik Devletler başkanlarının isimlerini hem kronolojik, hem alfabetik sırayla ezberlemiştim.

Saçımdan da memnundum. Zaman içinde kafamın üzerindeki siyah kütle uzamış ve kalınlaşmıştı ve artık örgülü desenini koruyabiliyordu, taramaya çalıştığımda kafa derimi çekiştirmem de gerekmiyordu.

Louise ile birlikte yorulana kadar prova yaptık. Sınıfın birincisi ve veda konuşmasını da yapacak olan Henry Reed'di. Çukur gözlü, uzun ve geniş burunlu ve tuhaf şekilli bir kafaya sahip, ufak tefek, oldukça siyah bir oğlandı. Ona yıllarca hayranlık duydum çünkü her sömestr sınıfımızda en iyi notları alma yarışı aramızda geçerdi. Çoğu zaman benden daha başarılı olurdu

ama bu beni hayal kırıklığına uğratmaz, en üst sıraları aramızda paylaştığımız için memnun olurdum. Çoğu Güneyli siyahi çocuk gibi o da en az büyükannem kadar otoriter ve elinden geldiğince nazik olan kendi büyükannesiyle yaşıyordu. Yetişkinlere karşı kibar ve hürmetkârdı ve onlarla yumuşak konuşurdu ama iş oyun oynamaya geldiğinde en sert oyunları seçerdi. Ona hayrandım. Yeterince korkak ya da yeterince sönük olan herkesin kibar olabileceğini sanırdım. Ama Henry hem yetişkinlerle, hem çocuklarla en üst seviyede ilişki kurabiliyordu ve bu takdire şayandı.

Yapacağı veda konuşmasının başlığı "Olmak ya da Olmamak"tı. Metni yazmasına, katılığı ile meşhur onuncu sınıf öğretmeni yardım etmişti. Dramatik vurguların üzerinde aylardır çalışıyordu.

Mezuniyete kadarki haftalar eğlenceli aktivitelerle doluydu. Küçük çocuklardan oluşan bir grup düğün çiçekleri, papatyalar ve tavşanlarla ilgili bir oyun oynayacaktı. Zıplayışları ve gümüş çanlar gibi çıkan sesleriyle şarkılarını çalışmaları tüm binada duyulabiliyordu. Daha büyük kızlar (mezun olmayanlar, tabii ki) geceki kutlamalar için yiyecek içecekleri hazırlamakla görevliydiler. Taze aşçılar kendileri ve öğretmenleri için tadımlıklar hazırlıyordu. Zencefil, tarçın, muskat ve çikolatanın keskin kokusu tüm ev ekonomisi binasını sarmıştı.

Marangozhane çocukları setleri ve sahneleri hazırlıyor, atölyenin her köşesinde, baltalar ve testerelerle taze keresteler kesiliyordu. Bir tek mezunlar bu koşuşturmacanın dışındaydı. Binanın arkasındaki kütüphanede oturma ya da doğal olarak, tarafsızca etkinliğimiz için alınan önlemleri izleme iznimiz vardı.

Vaiz bile pazar ayininde mezuniyetten bahsetmişti. Konusu, "Işığının parlamasına izin ver ki insanlar senin güzel işlerini görsün ve cennetteki Baba'na şükretsinler"di. Ayin her ne kadar bize ithafen gibi görünse de, vaiz aslında günahkârlara, kumarbazlara

ve serserilere seslenmek için durumdan faydalanıyordu. Ama ayinin başında adımızı andığından buna göz yumuyorduk.

Zenciler arasında çocuklara yalnızca bir sınıftan diğerine geçerken hediye vermek gelenektendi. Hele bir de bu kişi sınıfın en iyilerinden biri olarak mezun olduysa, durum daha da önemli hale geliyordu. Willie Amca ve Anacık bana Bailey'ninki gibi bir Miki Fare saati almıştı. Louise dört tane nakışlı mendil vermişti. (Ben de ona üç tane tığ işi bardak altılığı vermiştim.) Vaizin eşi Bayan Sneed, mezuniyette giymem için bir jüpon dikmişti ve neredeyse her müşteri "Daha yüksek mevkilere doğru ilerlemeye devam" ya da benzeri teşviklerle bana beş sent, hatta bazen on sent veriyordu.

Şaşırtıcı bir şekilde büyük gün geldi çattı ve yataktan nasıl çıktığımı bilmez bir biçimde fırladım. Daha net görebilmek için arka kapıyı hızla açtım, ama büyükannem "Hemşire, çekil o kapıdan ve sabahlığını giy," dedi.

O sabahın hatırasının hafızamdan hiç silinmemesini diliyordum. Güneş daha yeni doğmuştu ve günde birkaç saat içinde olgunluğun ona getireceği dayatmacılıktan henüz eser yoktu. Sabahlığımla ve çıplak ayaklarla yeni fasulyelerimi kontrol etme bahanesiyle arka avluya çıkarak kendimi o yumuşak sıcaklığa bıraktım ve hayatımda yaptığım onca kötülüğe rağmen bu günü görmeme izin verdiği için Tanrı'ya teşekkür ettim. Kaderciliğim sayesinde, kazara ölmeyi ve oditoryumdaki merdivenlerden yürüme şansına asla erişemeyip, zor kazanılmış diplomamı zarafetle alamamayı beklediğim anlar olmuştu. Tanrı'nın bağışlayıcı yüreği sağ olsun, cezamın ertelenmesine hak kazanmıştım.

Bailey sabahlığıyla geldi ve bana bir hediye paketi verdi. Alabilmek için aylardır para biriktirdiğini söyledi. Bir kutu çikolata gibi görünüyordu ama Bailey'nin burnumuzun dibinde istemediğimiz kadar olan bir şey için para biriktirmeyeceğini biliyordum.

Hediyesinden en az benim kadar gurur duyuyordu. Bana deri ciltli bir Edgar Allan Poe ya da aramızda hitap ettiğimiz şekliyle "Eap" şiirleri kitabı almıştı. "Annabel Lee"ye dönüştüm ve ayak parmaklarımızın arasında serin toprak, muhteşem güzellikteki o hüzünlü dizeleri okuyarak bahçedeki sebze yatakları arasında gezindik.

Büyükannem, o gün cuma olduğu halde pazar kahvaltısı hazırladı. Yemek duasını bitirdikten sonra tabağımdaki saati gördüm. Rüya gibi bir gündü. Her şey yolunda gitti ve hakkımı vermek lazım ki hiçbir konuda azarlanmak zorunda kalmadım. Akşama doğru, ev işlerine katılamayacak kadar gergindim, o yüzden Bailey banyodan önce tüm işleri kendi yapmaya gönüllü oldu.

Günler önce, Mağaza için bir tabela yapmıştık ve ışıkları kapatırken büyükannem kartonu kapı koluna astı. KAPALI. MEZUNİYET.

Elbisem üzerime tam oturdu ve herkes elbisenin içinde güneş ışığı gibi parladığımı söyledi. Tepeyi tırmanarak okula giderken, Bailey "Yürü, Ju" diye söylenen Willie Amca'yla birlikte geriden geliyordu. Amcam, Bailey'nin bizimle birlikte önden yürümesini istiyordu, çünkü o kadar yavaş yürümek zorunda olmaktan utanıyordu. Bailey "Bırakalım bayanlar birlikte yürüsün, erkekler de arkadan gelsin," dedi. Hep birlikte güldük.

Küçük çocuklar karanlıktan ateşböcekleri gibi fırlıyordu. Krapon kâğıdından elbiseleri ve kelebek kanatları koşmaya uygun olmadığından, pek çoğununki yırtılıyor ve akabinde "ay ay" diye serzeniş dolu sesler yükseliyordu.

Okul gösterişsizce parıldıyordu. Tepenin aşağısından pencereler soğuk ve itici görünüyordu. Üzerime talihsiz bir zamanlama olduğu hissi çöktü ve eğer Anacık uzanıp elimi tutmasaydı, Bailey ve Willie Amca'nın yanına, hatta daha gerilere gidebilirdim.

Büyükannem ayaklarımın geri geri gitmesiyle ilgili birkaç espri yaparak, artık yabancı görünen binaya doğru beni yanında sürükledi.

Ön basamaklara vardığımızda kendime güvenim geri geldi. "Harika" arkadaşlarım, mezun olacak sınıf oradaydı. Saçlar geriye doğru taranmış, bacaklar yağlanmış, yeni elbiseler ve ütülü pliler, yeni cep mendilleri ve küçük el çantaları, hepsi ev yapımı. Ah, keyfimiz yerindeydi, tamam. Yoldaşlarıma katıldım ve ailemin yer bulmak için kalabalık oditoryuma gidişini bile görmedim.

Okul bandosu bir marş çalmaya başladı ve tüm sınıflar prova edildiği gibi tek sıra halinde yürüyüşe geçti. Sandalyelerimizin önüne gelince durduk, koro şefinin bir işaretiyle oturduk. Daha bunu anca becermişken, bando ulusal marşı çalmaya başladı. Yeniden ayağa kalktık, marşı söyledik ve akabinde Bağlılık Yemini'ni okuduk. Koro şefi ve müdür, bana umutsuzca gelen bir işaretle, yerimizi almamızı isteyene kadar, bir dakika boyunca ayakta kaldık. Talimat o kadar sıra dışıydı ki, defalarca prova yapmış olmamıza rağmen, yağ gibi çalışan makinemiz sekteye uğramıştı. Tam bir dakika boyunca el yordamıyla sandalyelerimizi aradık ve sakarca çarpışıp durduk. Baskı altındayken alışkanlıklar değişir ya da pekişir ama biz heyecanlı ve gergin halimiz içinde sadece her zamanki kalıbı izlemeye hazırdık: Amerikan Ulusal Marşı, Bağlılık Yemini, sonra tanıdığım her siyahi insanın bildiği zenci Ulusal Marşı. Hepsi aynı perdeden, aynı tutkuyla ve çoğu kez aynı ayak üzerinde durarak.

Nihayetinde yerimi bulduğumda, daha beter şeylerin olacağı içime doğdu. Prova edilmemiş, planlanmamış bir şey olacaktı ve kötü görünecektik. Zamir seçimimin son derece açık olduğunu özellikle hatırlıyorum. O zamanlar beni ilgilendiren "Biz", mezun olan sınıf, takım.

Müdür "ebeveynleri ve dostları" selamladı ve Baptist vaizi bizi duada yönlendirmesi için sahneye çağırdı. Duası kısa ve etkiliydi ve bir anlığına da olsa bana tekrar doğru yola girdiğimizi düşündürdü. Fakat müdür sahneye geri geldiğinde sesi değişmişti. Sesler beni her zaman derinlemesine etkiler ve müdürün sesi en sevdiklerimdendi. Ama tören esnasında sesi gitgide eriyerek zayıfladı. Onu dinlemeyi planlamıyordum aslında, ama meraklanmıştım bir kere ve ben de tüm dikkatimi vermek için doğruldum.

"Bu dünyadan göçmüş büyük liderimiz," bir elin parmaklarının olduğu gibi yakın olabileceğimizi, vs. söyleyen Booker T. Washington'dan bahsediyordu. Sonra dostluktan ve kendilerinden talihsiz kişilere karşı merhametli insanların sergilediği dostluktan bahseden üstü kapalı bir şeyler söyledi. Bununla birlikte sesi incelerek, uzaklaşarak, neredeyse kesildi. Tıpkı bir nehrin incelerek önce bir çaya, sonra da akıntıya dönüşmesi gibi. Boğazını temizledi ve "Bu akşam, aynı zamanda dostumuz olan konuşmacımız, diploma töreni konuşmasını yapmak için Texarkana'dan geldi, ama tren saatlerindeki düzensizlik nedeniyle, tabiri caizse 'konuşup kaçacak'" dedi. Bunu anlayışla karşıladığımızla ve bize ayırabildiği zaman için ne kadar minnettar olduğumuzla ve arkasından da nasıl bir başkasının programına uyabilme konusunda ne kadar esnek olduğumuzla alakalı bir şeyler söyledi ve sözü daha fazla... "Karşınızda Bay Edward Donleavy."

Sahne dışındaki kapıdan bir değil, iki beyaz adam girdi. Kısa olan konuşmacı platforma ilerledi ve uzun olan ortadaki koltuğa doğru gidip oturdu. Ama o müdürümüzün koltuğuydu ve zaten doluydu. Yerinden olan müdür, Baptist vaiz ona yerini verene kadar ortalıkta dolandı ve sonra durumun hak ettiğinden çok daha fazla asalet göstererek, vaiz sahneden indi.

Donleavy izleyicilere bir bakış attı (düşününce, gerçekten orada olup olmadığımızdan emin olmaya çalıştığına kanaat getirdim), gözlüklerini ayarladı ve önündeki kâğıt tomarından okumaya başladı.

"Burada olmaktan ve burada da tıpkı diğer okullardaki gibi her şeyin düzgün işlediğini görmekten" memnundu.

İzleyicilerden yükselen ilk "*Amen*"de suçlunun telaffuz ettiği kelimeyle boğularak ölmesini diledim. Fakat *Amen*'ler ve Evet Efendim'ler yırtık şemsiyeden geçen yağmur misali odanın etrafına dökülmeye başladı.

Biz Stamps çocuklarını bekleyen harika değişimlerden bahsetti. Merkez Okul'da (doğal olarak Merkez, beyazların okuluydu) sonbaharda hayata geçecek kalkındırma çalışmaları başlamıştı bile. *Little Rock*'tan tanınmış bir sanatçı onlara sanat dersleri vermek için gelecekti. Laboratuvarları en yeni mikroskoplar ve kimya ekipmanlarıyla donanacaktı. Bay Donleavy bunları kimin yaptığı konusunda bizi çok merakta bırakmadı. Kafasındaki iyileştirme planları içinde bizimle ilgili olanlar da vardı. Arkansas Ziraat ve Mekanik Okulu'ndaki ilk sıra futbolculardan birinin Lafayette Kasabası Meslek Okulu mezunu olduğunu, son derece üst mevkilerdeki insanlara özellikle belirttiğini söyledi. Burada daha az *Amen* duyuldu. Onlar da sadece alışkanlıktan ağızlardan çıkıvermişlerdi ve alışkanlığın ağırlığıyla da havada asılı kaldılar.

Bizi övmeye devam etti. "Fisk'teki en iyi basket oyuncularından birinin ilk basketini tam burada Lafayette Kasabası Meslek Okulu'nda attığıyla" nasıl böbürlendiğinden bahsetti. Beyaz çocukların bir Galileo, bir Madam Curie, bir Edison, bir Gaugin olma şansı vardı ve bizim oğlanlarımız (kızların lafı bile geçmiyordu) anca bir Jesse Owens, bir Joe Louis olmaya çalışabilirdi.

Owens ve Kahverengi Bombacı dünyamızın büyük kahramanlarıydı ama bu iki adamın bizim yegâne kahramanlarımız olması gerektiğine karar vermeye kahrolası beyaz Little Rock'ın hangi okul görevlisinin hakkı vardı ki? Henry Reed'in bilim adamı olabilmek için George Washington Carver gibi dandik bir mikroskop almak uğruna ayakkabı boyacılığı yapması gerektiğine kim karar veriyordu? Belli ki Bailey her zaman bir atlet olamayacak kadar minyon olacaktı, bu durumda yargıç koltuğuna yapışmış hangi taştan melek, kardeşimin avukat olmak istiyorsa önce yirmi yıl boyunca pamuk toplayıp mısır çapalayarak ve geceleri denk kitaplardan çalışarak derisinin renginin kefaretini ödemesi gerektiğine karar vermişti?

Adamın ölü kelimeleri oditoryumun içine tuğlalar gibi düştü ve çoğu mideme oturdu. Zor öğrendiğim görgü kuralları gereği arkama bakamazdım, ama sol ve sağ tarafımdaki gururlu 1940 mezunlarının başlarını eğdiklerini görebiliyordum. Benimle aynı sırada oturan her kız mendiliyle yapacak yeni bir şey bulmuştu. Kimi küçük kareleri düğüm yapmıştı, kimi üçgen şeklinde katlamıştı, ama çoğu onları buruşturup top haline getirmiş, sarı kucaklarına bastırıyordu.

Kürsüde o ezeli trajedi yeniden oynanıyordu. Profesör Parsons heykel gibi kaskatı oturuyordu. Iri, ağır bedeni istek ya da rızadan yoksun görünüyordu ve gözleri artık aramızda olmadığını söylüyordu. Diğer hocalar bayrağı (sahnenin sağına asılıydı), önlerindeki notları ya da artık meşhur olan beysbol alanımıza açılan pencereleri incelemeye koyulmuştu.

Fırfırların, hediyelerin, tebriklerin ve diplomaların mahrem sihirli zamanı mezuniyet, benim için daha ismime sıra gelmeden bitmişti. Başarı bir hiçti. Üç renk mürekkeple çizilmiş özenli haritalar, on heceli kelimeleri öğrenmek ve hecelemek, *Lucretia'nın*

*Tecavüz*ü'nün tamamını ezberlemek; hepsi bir hiç uğrunaydı. Donleavy bizi ifşa etmişti.

Bizler hizmetçiler ve çiftçiler, tamirciler ve çamaşırcılardık ve bunların üzerinde arzu ettiğimiz her şey gülünç ve küstahçaydı.

Sonra içimden keşke Gabriel Prosser ve Nat Turner tüm beyazları uykularında öldürmüş, Abraham Lincoln Özgürlük Bildirgesi'ni imzalayamadan suikasta kurban gitmiş, Harriet Tubman kafasına aldığı darbeyle ölmüş ve Christopher Columbus Santa Maria'da boğulmuş olsaydı dedim.

Zenci olmak korkunç bir şeydi ve hayatım üzerinde hiç kontrolüm yoktu. Çocukluktan itibaren, kendimi savunma şansım olmadan, rengimden dolayı yapılan suçlamaları sessizce dinlemek zorunda bırakılmam çok gaddarcaydı. Hepimiz ölmeliyiz. Aslında hepimizin birbirinin üzerine istiflenmiş şekildeki cesetlerini görmek istemeliydim. En altta geniş taban olarak beyazların, sonra aptal baltaları ve çadırları ve anlaşmalarıyla Kızılderililerin, paspasları ve tarfileri ve pamuk çuvalları ve ağızlarından sarkan maneviyatlarıyla zencilerin olduğu bir et piramidi. Hollandalı çocukların hepsi tahta ayakkabıları içinde tökezleyip boyunlarını kırmalılardı. İpekböcekleri o aptal örgüleriyle Çinlileri yerken, Fransızlar Louisana Satın Alımı (1803)* üzerine boğularak gebermeliydiler. Tür olarak nefretliktik. Hepimiz.

Donleavy seçimlerde aday olacaktı ve ebeveynlerimize, eğer kazanırsa Arkansas'ın o kısmındaki tek taşla döşeli oyun alanına sahip olacağımız konusunda teminat verdi. Ayrıca –onaylayan homurtuları teyit için başını hiç kaldırmıyordu– ev ekonomisi binasına ve atölyeye yeni ekipman alınmalıydı.

---

* Louisana Satın Alımı, 1803 yılında ABD'nin 9 eyaletten daha fazla toprak parçasını Fransa'dan satın almasıdır. Toplamda 2.100.000 km²'lik alan 15 milyon dolara satın alınarak tarihin en büyük gayrimenkul alışverişi gerçekleşmiştir. (ç.n.)

Konuşmasını tamamladı ve formalite icabı edilen bir teşekkürden fazlasına gerek olmadığından, sahnedeki adamları başıyla selamlayıp, kim olduğunu öğrenemediğimiz uzun beyaz adamla birlikte kapıya yöneldi. Ayrılırken sanki sırada halledilmesi gereken çok daha önemli bir iş varmış gibi bir tavır içindeydiler. (Lafayette Kasabası Meslek Okulu'ndaki mezuniyet töreni anca önemsiz bir başlangıç olabilirdi.)

Geriye adeta cismani bir çirkinlik bıraktılar: Gitmek bilmeyen davetsiz bir misafir. Koro sahneye davet edildi ve "İleri, Hıristiyan Askerler" şarkısının mezunların dünyadaki yerlerini bulma yolculuğuyla ilgili yeni sözler içeren modern bir aranjmanını söyledi. Ama işe yaramadı. Baptist vaizin kızı Elouise'ın, "Fethedilmemiş"i okurken ettiği, "Kaderimin efendisiyim, ruhumun kaptanıyım," sözlerinin münasebetsizliği beni neredeyse ağlatacaktı.

Ismim tanıdık tınısını kaybetmişti ve gidip diplomamı almam için beni dürtmeleri gerekti. Tüm hazırlıklarım uçup gitmişti. Ne sahneye muzaffer bir Amazon gibi yürüdüm, ne de Bailey'nin onaylayan bakışlarını görmek için seyirciye baktım. Marguerite Johnson, ismimi tekrar duydum, akademik payelerim okundu, seyirciden takdir dolu sesler yükseldi ve prova edildiği gibi sahnedeki yerimi aldım.

Nefret ettiğim renkleri düşündüm: ekru, mürdüm, lavanta, bej ve siyah.

Etrafımda kıpırtılar ve hışırtılar vardı, sonra Henry Reed veda konuşmasına başladı. "Olmak ya da Olmamak." Beyazların dediklerini duymamış mıydı? Olamazdık, o yüzden bu sorusu bile vakit kaybıydı. Henry'nin sesi berrak ve güçlüydü. Ona bakmaya korkuyordum. Mesajı almamış mıydı? Zenciler için "aklen asil" diye bir kavram yoktu, çünkü dünya bizim aklımızın olduğunu düşünmüyordu ve bunu bize hissettirmek için ellerinden geleni

artlarına koymuyorlardı. "İnsafsız kader"? Tanrım, bu bir şaka olmalıydı. Tören biter bitmez Henry Reed'e edecek birkaç çift lafım vardı. O da, eğer hâlâ umursuyor olursam. "Süpürmek" değil Henry, "Silip Atmak". "Ah, *işte silinip atılanlar.* Biz!"

Henry etkili ve güzel konuşmayı iyi beceriyordu. Sesi umut gelgitlerinde yükseliyor ve uyarı dalgalarında alçalıyordu. İngilizce öğretmeni Hamlet'in monoluğundan esinle bir konuşma hazırlamasına yardımcı olmuştu. Adam olmak, yapan, inşa eden, lider ya da araç olmak, komik olmayan bir şaka, alaycı taklitlerin hedefi. Sanki seçme şansımız varmış gibi, Henry'nin konuşmasını sürdürebilmesine şaşırdım.

Gözlerimi kapamış, içten içe her cümleyi çürüterek dinliyordum; sonra planlanmamış bir şeyler olmakta olduğu konusunda izleyiciyi uyaran bir sessizlik oldu. Başımı kaldırdım ve Henry Reed'i gördüm; asla aşırıya kaçmayan, terbiyeli, takdirlik öğrenci izleyicilere sırtını vererek bize döndü (1940'ın gururlu mezunlarına) ve neredeyse konuşurcasına şarkı söylemeye başladı,

"Yükseltin sesinizi ve şarkı söyleyin
Dünya ve cennet çınlayana kadar
Özgürlük melodileriyle..."

Bu bir James Weldon Johnson şiiriydi. J. Rosamond Johnson tarafından bestelenmişti. Zencilerin milli marşıydı. Alışkanlıktan, biz de söylemeye başlamıştık. Annelerimiz ve babalarımız karanlık salonun içinde ayağa kalkarak, yüreklendiren ilahiye katıldılar. Anaokulu öğretmeni küçük çocukları sahneye doğru yönlendirdi ve düğünçiçekleri ve papatyalar ve tavşanlar yerlerinde saymaya ve takip etmeye çalıştılar:

"Yürüdüğümüz yol taşlı
Yediğimiz falakanın acısı
doğmamış umudun öldüğü günlerde hissedilen.
Yine de düzenli adımlarla
Yorgun ayaklarımız
Babalarımızın hasretini çektiği yere varmadı mı?"*

Tanıdığım her çocuk alfabeyle ve "İsa beni seviyor, bunu biliyorum"la birlikte bu şarkıyı da öğrenmişti. Fakat ben şahsen daha önce hiç duymamıştım. Binlerce kez söylemiş olmama rağmen sözlerini asla duymamıştım. Benimle bir alakası olduğunu asla düşünmemiştim.

Öte yandan, Patrick Henry'nin sözleri üzerimde öyle bir etki bırakmıştı ki ayağa kalkıp sesim titreyerek, "Başkaları nasıl bir yol izler bilemem ama, ya bana hürriyetimi ver ya da öleyim." diyebilmiştim.

Ve şimdi gerçekten de ilk defa duyuyordum:

"Öyle bir yoldan geldik ki,
gözyaşlarıyla yıkanmış,
Geldik, ayaklarımızın altında ezilen toprak
yıkanmış katledilenlerin kanıyla."

Şarkının yankısı havada titreşirken, Henry Reed başını eğdi, "Teşekkür ederim," dedi ve sıradaki yerine döndü. Çoğu yüzden süzülen gözyaşıydı, kimse utançla silmeye çalışmadı.

Yeniden duruma hâkimdik. Her zaman olduğu gibi, yeniden. Ayakta kalmıştık. Derinlikler soğuk ve karanlıktı ama parlak

* "Sesini Yükselt ve Şarkı Söyle" sözler James Weldon Johnson ve müzik J. Rosamond Johnson. (Telif sahibi Edward B. Marks Music Corporation. Izinle kullanılmıştır.)

güneş yine ruhlarımızla konuşuyordu. Artık sadece gururlu 1940 mezunlarının bir parçası değildim; harika, güzel zenci ırkının gururlu bir üyesiydim.

Ah, bilinen ve bilinmeyen siyahi şairler, acılarınız nice zor zamanda bize güç verdi. Kim sayabilir sizin şarkılarınızla daha az yalnız hissettiğimiz geceleri ya da hikâyelerinizle daha az acıklı görünen boş tencereleri?

Eğer biz sırları ifşa etmeye meraklı insanlar olsaydık, şairlerimizin anısına anıtlar dikebilir, kurbanlar kesebilirdik ama kölelik bizi o zayıflıktan kurtardı. Öte yandan, tam da şairlerimizin (vaizlerin, müzisyenlerin ve hatta blues şarkıcılarının) adanmışlığına layık bir şekilde ayakta kaldığımızı söylemek kâfi olur.

24

Şeker reyonunun meleği sonunda beni bulmuştu ve çalınan onca *Milky Way*, *Mound*, *Mr. Goodbar* ve bademli *Hershey's*'ler karşılığında benden dayanılmaz bir kefaret talep ediyordu. Dişetlerime kadar ulaşmış iki çürüğüm vardı. Acı, ezilmiş aspirinlerin ya da sarımsak yağının bile işe yaramayacağı denli fazlaydı. Bana yardımcı olabilecek tek şey vardı, bu yüzden ben de sol çenem binanın altında kalıp parçalansın diye evin altına girmeme izin verilmesi için dua etmeye başladım. Stamps'te zenci dişçi bir yana, doktor dahi olmadığından, önceki çürüklerle büyükannem –ya çekerek (dişe ip bağlayıp ve ipin diğer ucunu yumruğunun içinde tutarak), ya ağrı kesici vererek ya da dua ederek– ilgilenmişti. Fakat bu son durumda ilaç etki etmiyordu; ip bağlayacak kadar diş minesi kalmamıştı ve dualar da faydasızdı, çünkü dengeleyici melek dua geçişlerini engelliyordu.

Istırap dolu birkaç gün ve gece geçirdim ve ciddi ciddi kendimi kuyuya atmayı düşündüm. Büyükannem sonunda dişçiye gitmemiz gerektiğine karar verdi. En yakın dişçi yirmi beş mil ötedeki Texarkana'daydı ve oraya gitmeye kalkarsak, daha yolu yarılayamadan ölüp gideceğimden emindim. Büyükannem o zaman Doktor Lincoln'e gideceğimizi ve onun benimle ilgileneceğini söyledi. Ona bir iyilik borçluymuş.

Kasabada ona bir iyilik borcu olan birtakım beyazlar olduğunu biliyordum. Bailey ve ben Anacık'ın Büyük Buhran zamanı siyahlara ve zor durumdaki beyazlara verdiği borçları kaydettiği defteri görmüştük ve çoğu hâlâ ona borçluydu. Ama Doktor Lincoln'ün ismini orada görüp görmediğimi tam hatırlayamıyordum ve bir zencinin ona tedaviye gittiğini de hiç duymamıştım. Fakat, büyükannem gideceğimizi söylemiş ve ısınması için banyo suyunu sobanın üzerine koymuştu bile. Daha önce hiç doktora gitmemiştim, bu yüzden banyodan sonra (bu ağzımdaki acıya da iyi gelecekti) üzerime yeni kolalanmış ve ütülenmiş içlikleri tersyüz olarak giymemi söyledi. Banyo da ağrıyı dindiremeyince, çektiğim acının bugüne kadar herhangi birinin çektiği acıdan çok daha ciddi bir şey olduğunu idrak ettim.

Mağaza'dan ayrılmadan, bana dişlerimi fırçalamamı ve ağzımı *Listerine*'le çalkalamamı söyledi. Sıktığım çenemi açma fikri bile acıyı artırıyordu ama doktora giderken tepeden tırnağa temizlenmek ve özellikle muayene edilecek yeri temizlemek gerektiğini izah edince, cesaretimi topladım ve çenemi gevşettim. Ağzımın içindeki serin hava ve azı dişlerimin zonklaması kalan son mantık kırıntılarımı da yok etti. Acıyla donmuştum, elimden diş fırçasını alabilmek için beni neredeyse bağlamaları gerekecekti. Beni dişçiye gitmek üzere yola çıkartmak da hiç kolay olmadı. Büyükannem yoldan geçenlerin hepsiyle konuştu fakat sohbet için hiç durmadı. Omzunun üzerinden, onlara doktora gittiğimizi ve dönüşte "hoşbeş edebileceklerini" söyledi.

Gölete varana kadar acı, artık tüm dünyam olmuştu, etrafımı saran üç metre çapında bir hare... Köprüyü geçip de beyazların tarafına vardığımızda aklımı başıma biraz olsun toplayabildim. İnlemeyi kesip, doğru yürümem gerekiyordu. Çenemin altından gelip başımın tepesinde bağlanmış olan beyaz havlunun yeniden ayarlanması gerekiyordu. Eğer biri ölüyorsa ve bu beyazların tarafında oluyorsa, ölümü bile tarz sahibi biri gibi karşılamak lazımdı.

Köprünün öteki tarafına geçtiğimizde acı azalmış gibiydi. Sanki beyaz bir meltem esip tüm beyazları uçurmuş ve çevredeki her şeyi daha konforlu hale getirmişti; buna çenem de dahildi. Çakıllı yol daha düzdü, taşlar daha ufaktı ve ağaçların dalları yürüdüğümüz yolun etrafında sarkıyor, bizi neredeyse gizliyordu. Eğer ağrı o an azalmadıysa bile, tanıdık fakat bir o kadar da tuhaf bu manzara beni acımın dindiğine inandıracak kadar büyülemişti.

Kafam tıpkı bir davulun ölçülü vuruşları gibi zonklamaya devam ediyordu. Bir diş ağrısı hapishanenin önünden geçip, mahkûmların şarkılarını, hüzünlerini ve kahkahalarını duyup da nasıl aynı kalabilirdi ki? Bir ya da iki tane, hatta bir ağız dolusu kızgın diş kökü karşılaştığı bir araba dolusu züğürt beyaz çocuğun ahmakça züppeliklerine maruz kalıp da kendini nasıl daha az önemli hissetmezdi?

Dişçinin ofisinin bulunduğu binanın arkasında hizmetçilerin, kasabın ve Stamps'in tek lokantasının et ihtiyacını karşılayan tüccarların kullandığı küçük bir yol vardı. Büyükannem ve ben Dişçi Lincoln'ün ofisinin arkasındaki merdivenlere doğru o yolu takip ettik. Biz ikinci kata çıkan merdivenleri tırmanırken, tepede pırıl pırıl parlayan güneş, güne sert bir gerçeklik katıyordu. Büyükannem arka kapıyı çaldı ve kapıyı bizi orada gördüğüne pek şaşıran genç beyaz bir kız açtı. Büyükannem Dişçi Lincoln'ü

görmeye geldiğimizi ve ona Annie'nin geldiğini söylemesini istedi. Kız kapıyı sertçe kapattı. Büyükannemin genç kıza kendini sanki soyadı yokmuş gibi tanıttığını duymanın utancı fiziksel acıma denkti. Dişimin ve başımın ağrısına bir de siyah olmanın ağır yükü eklenmişti, hepsine birden dayanmak zorunda olmak haksızlıkmış gibi geliyordu.

Diş ağrısının dinmesi ve dişin kendiliğinden düşmesi her zaman mümkündü. Fakat büyükannem bekleyeceğimizi söyledi. Dayanılmaz güneşin altında, dişçinin arka verandasındaki sallanan parmaklıklara yaslanarak neredeyse bir saat bekledik.

Kapıyı açtı ve büyükanneme baktı. "Eee, Annie, senin için ne yapabilirim?"

Ne çenemin etrafına sarılı havluyu gördü, ne de şişmiş yüzüm dikkatini çekti.

Büyükannem, "Dişçi Lincoln, bu benim torunum. İki çürüğü var ve canına okuyor."

Söylediklerini idrak etmesini bekledi ama o hiçbir yorum yapmadı.

"Neredeyse dört gündür diş ağrısı çekiyor ve bugün artık ona 'Genç Bayan, dişçiye gidiyorsun,' dedim."

"Annie?"

"Evet, bayım, Dişçi Lincoln."

Kelimelerini midye arar gibi seçiyordu.

"Annie, benim zencilere, renkli insanlara bakmadığımı biliyorsun."

"Biliyorum, Dişçi Lincoln. Ama o benim küçük bebeğim ve inanın size hiç zorluk çıkarmaz..."

"Annie, herkesin kuralları var. Bu dünyada kuralların olmalı. Benim kuralım da bu. Zencileri muayene etmiyorum."

Güneş büyükannemin tenindeki yağı kavurmuş ve saçındaki Vazelin'i eritmişti. Doktorun gölgeliğinde yağlı yağlı parlıyordu.

"Bana öyle geliyor ki, Dişçi Lincoln, onunla ilgilenebilirsin. O küçücük bir çocuk. Ve bana iyilik borcun var."

Dişçi Lincoln hafifçe kızardı. "İyilik yaparım yapmam. Paran geri ödendi ve mevzu kapandı. Kusura bakma, Annie."

Eli kapının kolundaydı. "Üzgünüm." İkinci "Üzgünüm"de sesi, sanki gerçek duyguları buymuş gibi, daha nazikti.

Büyükannem, "Kendim için olsa böyle ısrarcı olmazdım ama hayır cevabını kabul edemem. Torunum için olmaz. Benim paramı almak için geldiğinde yalvarman gerekmedi. İstedin ve ben de verdim. Aslına bakarsan, o da benim kurallarıma aykırıydı. Ben tefeci değilim ama bu binayı kaybetmek üzereydin ve sana yardım etmeye çalıştım."

"Hepsini geri ödedim ve sesini yükseltmen fikrimi değiştirmeyecek. Benim kuralım..." Kapı kolunu bırakıp büyükanneme yaklaştı. Üçümüz küçük sahanlığı doldurduk. "Annie benim kuralım şu: Elimi bir zencinin ağzına sokmaktansa bir köpeğin ağzına sokmayı tercih ederim."

Bana bir kez bile bakmamıştı. Arkasını döndü ve kapıdan geçerek, kapının ötesindeki serinlikte kayboldu. Büyükannem birkaç dakika kendini toplamaya çalıştı. O an bana bambaşka görünen yüzü dışında her şeyi unuttum. Kapının koluna uzandı ve her zamanki yumuşak sesiyle, "Hemşire, sen merdivenlerden aşağı in. Beni bekle. Birazdan geleceğim," dedi.

En sıradan koşullar altında dahi, Anacık'la tartışmanın hayra vesile olmadığını biliyordum. O yüzden, arkama bakmaya çekinerek dik merdivenlerden inmeye başladım. Kapı çarptığı anda döndüm ve yok olmuştu.

Büyükannem sanki oranın sahibiymiş gibi odaya girdi. O aptal hemşireyi tek eliyle itip dişçinin ofisine daldı. Dişçi, koltuğunda oturmuş acımasız aletlerini sivriltiyor ve ilaçlarının içine fazladan zehir koyuyordu. Anacık'ın gözleri kızgın kömür gibi parlıyordu, kolları

iki katı uzamıştı. Kafasını kaldırır kaldırmaz Anacık onu beyaz ceketinin yakasından kavradı.

"Bir hanımefendi görünce ayağa kalkılır seni kibirli hergele." Dili incelmişti ve kelimeler ağzından mükemmel bir telaffuzla dökülüyordu. Net ve şimşek gibi keskin.

Dişçinin hazır olda durmaktan başka şansı yoktu. Bir dakika sonra başı eğildi. Sesinde kibrinden eser kalmamıştı. "Evet, hanfendi, Bayan Henderson."

"Torunumun önünde benimle bu şekilde konuşmak bir centilmene yakışıyor mu?"İstese yapabileceği halde onu sallamadı. Sadece yakasından kaldırdı.

"Hayır, hanfendi, Bayan Henderson."

"Hayır, hanfendi, Bayan Henderson, ne?" Sonra onu azıcık salladı, ama gücünden dolayı, bu küçücük hareket bile başının ve kollarının gevşekçe sarsılmasına neden oldu. Willie Amca'dan kat kat beter kekelemeye başlamıştı. "Hayır, hanfendi, Bayan Henderson, çok özür dilerim."

Tiksintisinin yalnızca küçük bir kısmını gösteren Anacık, onu dişçi koltuğuna fırlattı. "Gerçekten üzgün olsan böyle mi davranırdın? Evet, tabii, sen bugüne kadar gördüğüm en pişman dişçisin." (İngilizce'yi son derece etkili ve güzel bir biçimde kullanabildiğinden argoyu da konuşmasına maharetle dahil edebiliyordu.)

"Senden Marguerite'in önünde özür dilemeni istemedim çünkü onun gücümü bilmesini istemiyorum, ama şimdi bu vesileyle sana emrediyorum. Günbatımından önce Stamps'i terk et."

"Bayan Henderson, ekipmanımı o zamana kadar..." Tir tir titriyordu.

"Şimdi, bu beni ikinci emrime getiriyor. Bir daha asla dişçilik yapmayacaksın. Asla! Yeni yerine yerleştiğinde uyuz köpekler, koleralı kediler ve salgın hastalığa yakalanmış ineklere bakan bir vejetaryen olacaksın. Anlatabildim mi?"

Salyaları çenesinden akıyordu ve gözleri yaşla dolmuştu. "Evet, hanfendi. Beni öldürmediğiniz için minnettarım. Teşekkürler, Bayan Henderson."

Büyükannemin iki metre uzunluğundaki kolları ve üç metreye varmış olan boyu normale döndü; "Bir şey değil, alçak herif, senin gibileri öldürmeye tenezzül etmem."

Çıkarken hemşireye mendilini salladı ve onu içi tavuk yemi dolu sarı bir çuvala çevirdi.

Büyükannem merdivenlerden indiğinde yorgun görünüyordu. Onun yaşadıklarını yaşayıp da yorgun olmamak mümkün müydü? Bana yaklaştı ve çenemin etrafındaki havluyu düzeltti. (Diş ağrısını unutmuştum; tek bildiğim, acıyı tetiklememek için nazikçe dokunduğuydu.) Elimi tuttu. Sesi hiç değişmiyordu. "Haydi, Hemşire."

Eve gittiğimizi sanıyordum. Acıyı dindirmek için bana bir karışım hazırlar ve hatta belki yeni dişler de verirdi. Dişetlerimden bir gecede çıkacak yeni dişler. Beni Mağaza'nın zıt yönündeki eczaneye doğru götürüyordu. "Seni Texarkana'daki Dişçi Baker'a götürüyorum."

Sonuçta yıkanıp *Mum and Cashmere Bouquet* talk pudrasından sürmüş olduğum için memnundum. Bu harika bir sürprizdi. Diş ağrım hafiflemiş, Anacık kötü beyaz adamı imha etmişti ve Texarkana'ya doğru yola çıkmıştık, sadece ikimiz.

Greyhound'a bindiğimizde arkada, iç tarafa oturdu, ben de yanına oturdum. Torunu olduğum için gurur duyuyordum ve onun büyüsünün birazının bana da sirayet ettiğinden emindim. Korkup korkmadığımı sordu. Sadece başımı salladım ve serin, kahverengi koluna yaslandım. Hiçbir dişçi, hele ki zenci bir dişçi beni incitmeye cesaret edemezdi. Büyükannem yanımda oldukça asla. Kendisi için son derece sıra dışı bir şey yaparak kolunu bana dolaması dışında, yolculuk olaysız geçti.

Dişçi dişetlerimi uyuşturmadan önce bana ilacı ve iğneyi gösterdi ama göstermese de kaygılanmazdım. Büyükannem tam arkasında dikiliyordu. Kollarını kavuşturmuş, yaptığı her şeyi kontrol ediyordu. Dişler çekildi ve sonrasında büyükannem bana bir külah dondurma aldı. Stamps'e dönüş yolculuğu, kasaba yollarında hoplaya zıplaya ilerleyen otobüsün içinde, benim için aldığı küçücük boş enfiye kutusuna tükürmeye çalışmanın zorluğu dışında, sessizdi.

Evde bana ılık, tuzlu bir solüsyon verdi ve ağzımı çalkaladığımda Bailey'ye pıhtılaşmış kanın turta hamuru içindeki dolgu gibi üzerinde durduğu boşlukları gösterdim. Çok cesur olduğumu söyledi. Ona artık hödük dişçiyle yaşadığımız olayı ve büyükannemin inanılmaz güçlerini anlatmalıydım.

Konuşmaları duymamış olabilirdim ama anlattıklarımdan başka ne demiş olabilirdi ki? Daha başka ne yapabilirdi ki? Tespitime gönülsüzce hak verdi ve ben mutlu mesut (ne de olsa kaç zamandır hastaydım) Mağaza'ya daldım. Büyükannem akşam yemeğini hazırlıyordu, Willie Amca da kapı eşiğine yaslanmıştı. Büyükannem hikâyenin kendi versiyonunu anlattı.

"Dişçi Lincoln küstahlık yaptı. Elini bir köpeğin ağzına sokmayı tercih edeceğini söyledi. Ona yaptığım iyiliği hatırlattığımda, beni tersledi. Ben de May'i aşağıya gönderdim ve içeri girdim. Daha önce hiç ofisine girmemiştim, ama diş çektiği odayı buldum ve kapıyı açtığımda hemşireyle onu oldukça samimi bir şekilde yakaladım. Beni fark edene kadar orada öylece bekledim." Tencereleri paldır küldür sobanın üstüne koydu. "Beni fark ettiği anda kıçına iğne batmış gibi fırladı. 'Annie, sana bir zencinin ağzıyla uğraşmam demedim mi?' dedi. 'Ama birinin yapması lazım,' dedim ve o da 'O zaman onu Texarkana'daki zenci dişçisine götür,' dedi. İşte tam o an, 'Eğer bana paramı ödeseydin onu götürebilirdim,' dedim. 'Tüm borcun ödendi,'

dedi. Faizi dışında hepsinin ödendiğini söyledim. 'Faiz maiz yoktu,' dedi. 'Artık var. Bana on dolar daha verirsen ödemen tamamlanmış olur,' dedim. Anlarsın ya, Willie, yaptığı doğru değildi, çünkü ben ona o parayı hiç düşünmeden borç vermiştim. O bodur hemşireye bana on dolar vermesini ve 'Tamamı ödenmiştir' kâğıdı imzalatmasını söyledi. Aslında önceden ödemesini yapmış olmasına rağmen, eğer böyle edepsizlik yapıyorsa bedelini de ödemeli diye düşündüm."

Büyükannem ve oğlu beyaz adamın kötülüğüne ve onun intikamcı günahına güle güle bir hal oldular. Bense kendi hikâyemi tercih ederdim, hem de fazlasıyla.

25

Büyükannemi bildiğimden, onu asla gerçekten tanımadığımı da biliyordum. Onun Afrikalı ketumluğu ve şüpheciliği kölelikle artmış ve yüzyıllar boyunca verilen ve tutulmayan sözlerle tasdiklenmişti. Siyahi Amerikalılar arasında onun ihtiyatını tarif eden bir deyiş vardır. "Eğer bir zenciye neredeydin diye sorarsan, sana nereye gitmekte olduğunu söyler." Bu önemli bilgiyi anlamak için, bu taktiği kimin kullandığını ve kimin üzerinde işe yaradığını bilmek şarttır. Eğer farkındalığı olmayan birine gerçeğin bir kısmı söylenirse (cevabın gerçeği ifade etmesi zorunludur), sorusu cevap bulduğu için tatmin olur. Diğer yandan farkındalığı olan birine (kendi de bu taktiği kullanan birine) doğru fakat soruya yönelik olmayan bir cevap verilirse, aradığı cevabın gizli bir doğası olduğunu ve ona gönüllü olarak verilmeyeceğini bilir. Yani doğrudan inkâr, yalan söyleme ve kişisel ilişkilerin ifşa edilmesinden kaçınılır.

Büyükannem bir gün bize bizi Kaliforniya'ya götüreceğini söyledi. Artık büyüdüğümüzü, ebeveynlerimizle olmamız gerektiğini, Willie Amca'nın, ne de olsa, sakat olduğunu ve kendisinin de yaşlandığını izah etti. Hepsi doğruydu, ama yine de bu gerçeklerin hiçbiri bizim duymaya ihtiyacımız olan gerçek değildi. Mağaza ve arka odalar uzaklara gitme fabrikasına dönüştü. Büyükannem sürekli dikiş makinesinin başında, Kaliforniya'da giyilecek elbiseler dikiyordu. Komşular sandıklarında onyıllardır naftalinlerle sakladıkları kumaşları çıkarıp getiriyorlardı (Kaliforniya'da hareli ipekten etekler ve sarı saten bluzlar, saten arkalı bürümcük elbiseler ve krepdöşin iç çamaşırı giyerek okula giden tek kız olduğumdan eminim).

Gerçek ne olursa olsun, bana göre bizi Kaliforniya'ya götürmesinin ardındaki asıl sebep Bailey'nin başrolde olduğu bir olaydı. Bailey Claude Rains, Herbert Marshall ve George McCready'yi taklit etme huyu edinmişti. Köhne bir Güney kasabası olan Stamps'te on üç yaşındaki bir çocuğun İngiliz aksanıyla konuşmasını hiç tuhaf bulmuyordum. Kahramanları arasında Dartanyan ve Monte Kristo Kontu da vardı ve onların heyecan verici bulduğu maceralarından etkileniyordu.

Büyükannem bizi Batı'ya götürme planlarından bahsetmeden birkaç hafta önce bir akşam, Bailey titreyerek Mağaza'ya geldi. Küçük yüzü yalnızca siyah değil, kirli ve soluk griydi. Mağaza'ya girdiğimiz anda hep yaptığımız gibi şeker tezgâhının arkasına geçti ve kasaya yaslandı. Willie Amca onu bazı işleri halletmeye kasabanın beyaz tarafına yollamıştı ve gecikmesi konusunda bir açıklama bekliyordu. Kısa süre içinde amcamız yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu anladı ve başa çıkamayacağını düşündüğünden, mutfaktan büyükannemi çağırdı.

"Sorun nedir, Bailey?"

Hiçbir şey söylemedi. Onu görür görmez o haldeyken ona bir şey sormanın nafile olacağını anlamıştım. Son derece çirkin ya da korkutucu bir şeye şahit olduğu ve bir şok yaşadığı belliydi. Biz daha küçükken, işler ters gittiğinde ruhun kalbinin arkasına saklanıp kıvrılarak uykuya daldığından ve tekrar uyandığında korku veren şeyin yok olduğundan bahsetmişti. *Usher Evinin Çöküşü*'nü okuduğumuzdan beri, aramızda diğerinin öldüğünden "kesinlikle, yüzde yüz emin" (en sevdiği ibareydi) olmadan gömülmesine izin vermemeye dair bir anlaşma yapmıştık. Ayrıca, bir şok sonsuza kadar uyuyakalmasına neden olabileceğinden, ruhu uyurken uyandırmaya çalışmayacağıma da söz vermiştim. Bu yüzden onu kendi haline bıraktım ve bir süre sonra büyükannem de yakasından düştü.

Müşterilerle ilgilendim; etrafında gezinip ona doğru eğildiğimde, tam da tahmin ettiğim gibi, hiçbir tepki vermedi. Üzerindeki büyünün etkisi geçtiğinde ilkin Willie Amca'ya siyahilerin beyazlara ne yaptığını sordu. Büyükanneme benzediğinden hiçbir şeyi açıklamayan biri olan Willie Amca, küçük bir alıntı yaptı: "Siyahiler beyazların kafasındaki bir saç telini bile rahatsız etmemişlerdi." Büyükannem, bazı insanların, beyazların Afrika'ya gelerek (sanki Ay'daki gizli bir vadiden bahsediyor gibi konuşuyordu) siyahileri çalıp köle yaptıklarından bahsettiğini ama kimsenin bunun gerçekliğine inanmadığını ekledi. Yıllardır süren aşağılama ve saldırıların öncesinde neler olduğunu açıklamak mümkün değildi, ama şu anda onların elleri üstündü. Yine de çok zamanları yoktu. Musa, İsrailoğullarını Firavun'un kanlı ellerinden kurtarıp Vaat Edilmiş Topraklar'a götürmemiş miydi? Tanrı kızgın fırına atılan Musevi çocukları korumamış mıydı ve Daniel'ı kurtaran Tanrı değil miydi? Tek yapmamız gereken, Tanrı'ya hizmet etmekti.

Bailey bir adam, kimsenin kurtarmadığı siyahi bir adam gördüğünü söyledi. Adam ölüydü. (Eğer hadise çok mühim ol-

masaydı, büyükannemin dua ederek patlayışlarından birine şahit olurduk. Bailey neredeyse Tanrı hakkında kötü konuşuyordu.) "Adam ölü ve çürümüştü. Kokuşmamıştı ama çürümüştü."

Büyükannem emretti: "Ju, kelimelerine dikkat et."

Willie amca sordu: "Kimdi, kimdi?"

Kasanın arkasından Bailey'nin yalnızca yüzü görünüyordu. "Hapishanenin oradan geçerken, bazı adamlar onu daha yeni göletten çıkarmıştı. Çarşafla mumya gibi sarılmıştı. Sonra beyaz bir adam yanına giderek çarşafı açtı. Adam sırtüstü yatıyordu ama beyaz adam onu ayağıyla ittirerek yüzüstü çevirdi."

Bana döndü. "Renksizdi May, balon gibi şişmişti." (Bu konuyu aylarca tartışmıştık. Bailey renksizlik diye bir şey olmadığını söylüyor ve ben de eğer renk varsa zıddının da olması gerektiğini iddia ediyordum ve şimdi bunun mümkün olabileceğini kabul ediyordu. Fakat bu zaferim bana kendimi hiç iyi hissettirmedi.) "Siyahi adamlarla birlikte geri çekildik, ama beyaz adam orada kaldı. Adama bakarak sırıtıyordu. Willie Amca, neden bizden bu kadar nefret ediyorlar?"

Willie Amca homurdandı, "Aslında nefret etmiyorlar. Bizi tanımıyorlar. Bizden nasıl nefret edebilirler ki? Daha çok, korkuyorlar."

Büyükannem Bailey'ye adamı tanıyıp tanımadığını sordu ama Bailey kaptırmış gidiyordu.

"Bay Bubba böylesi bir şey görmek için çok genç olduğumu ve hemen eve fırlamamı söyledi ama kalmak zorundaydım. Sonra beyaz adam bizi yanına çağırdı. 'Pekâlâ çocuklar, siz onu hapishaneye yollayın. Şerif geldiğinde ailesini bilgilendirir. Kimsenin artık bu zenciyle ilgili kaygılanması gerekmiyor. Artık bir yere gidemez,' dedi. Sonra adamlar çarşafın kenarlarından tuttular, ama kimse adama çok yaklaşmak istemediğinden uçlardan tutuyorlardı ve neredeyse yere yuvarlanacaktı. Beyaz adam beni de yardıma çağırdı."

Büyükannem patladı. "Kimdi?" Sonra daha net konuştu. "Beyaz adam kimdi?"

Bailey dehşeti üzerinden atamıyordu. "Çarşafın bir köşesinden tuttum ve diğer adamlarla hapishaneye gittim. Çürümüş, ölü bir zenci taşıyarak hapishaneye girdim." Sesi yaşadığı şokun etkisini taşıyordu. Gözleri abartısız faltaşı gibi açılmıştı.

"Beyaz adam sanki hepimizi oraya tıkacakmış gibi davranıyordu ama Bay Bubba dedi ki, 'Oh, Bay Jim. Biz yapmadık bunu. Biz yanlış bir şey yapmadık.' Sonra beyaz adam güldü, 'Siz de hiç şaka kaldıramıyorsunuz,' diyerek kapıyı açtı." Derince iç geçirdi. "Of, oradan çıktığıma çok memnundum. Hapishane ve orada ölü bir zenci istemediklerini, ortalığın kokuşacağını haykıran mahkûmlar. Beyaz adama 'Patron' diyorlardı. 'Patron, yanımıza bir zenci, hele de ölü bir zenci koymanı gerektirecek kadar kötü bir şey yapmadık.' Sonra güldüler. Sanki ortada komik bir şey varmış gibi güldüler."

Bailey o kadar hızlı konuşuyordu ki kekelemeyi, başını kaşımayı ve tırnaklarını yemeyi unutmuştu. Bir gizeme kapılmış, Güneyli siyahi oğlanların yedi yaşından ölene kadar aydınlatmaya uğraştığı bir muammanın içinde sıkışıp kalmıştı. Eşitsizlik ve nefretin keyifsiz bulmacası. Tecrübesi onu kıymet ve değer, aşağılık duygusu ve kibir sonucu saldırganlaşmak ile ilgili sorgulamalara itmişti. Güneyli, siyahi ve hepsinden öte sakat bir adam olan Willie Amca, dillendirilmiş ya da dillendirilmemiş tüm soruların cevabını vermeyi becerebilir miydi? Beyazların yöntemlerini ve siyahilerin hilelerini bilen Anacık, hayatı bu muammayı tam olarak anlamamaya bağlı torununa cevap vermeye çalışır mıydı? Elbette ki hayır.

İkisi de tipik cevaplar verdi. Willie Amca bu dünyanın hali ne olacak gibi bir şeyler geveledi ve Anacık dua etti: "Tanrı ruhunu

kutsasın, zavallı adam." Eminim ki Kaliforniya yolculuğumuza dair tüm detaylar kafasında o gece belirmeye başladı.

Ulaşım konusu haftalarca büyükannemin en büyük endişesi oldu. Bakkaliye karşılığında geçiş izni ayarlaması için bir demiryolu çalışanıyla anlaşmıştı. İzin, bir tek bilet ücretinde indirim sağlıyordu ve onun bile onaylanması gerekiyordu; o yüzden asla ziyaret etmeyeceğimiz ofislerdeki, asla görmeyeceğimiz beyaz insanlar izni imzalayıp damgalayarak büyükanneme geri yollayana kadar her şey muallakta kalmaya mahkûmdu. Benim ücretimin "nakit" ödenmesi gerekiyordu. Beş sentlerle dolu kasamızda aniden oluşan bu gedik maddi dengelerimizi alt üst etti. Büyükannem, izni belirli bir zamanda kullanmamız gerektiğinden, Bailey'nin bizimle birlikte değil bir ay kadar sonra, kalan faturalar ödenince arkadan gelmesine karar verdi. Annemiz artık San Francisco'da yaşıyor olsa da, Anacık ilk önce Los Angeles'a, babamızın yanına gitmemizin daha akıllıca olacağını hissetmiş olmalı. İkisine de yolda olduğumuzu haber veren mektuplar yazmak da bana düştü.

Ve yola çıkıyorduk işte, tam olarak ne zaman olduğunu söyleyemesek de. Kıyafetlerimiz yıkanmış, ütülenmiş ve paketlenmişti. Bu yüzden uzunca bir zaman Kaliforniya güneşi altında o kadar da harika görünmeyen bu kıyafetlerle gezindik. Seyahatin zorluklarını anlayan komşular, bize milyonlarca kere veda ettiler.

"Eğer biletin eline ulaşmadan seni göremezsem, iyi yolculuklar Hemşire Henderson. Su gibi git gel." Büyükannemin dul bir arkadaşı Willie Amca'ya bakmayı (yemeğini, temizliğini yapmayı ve ona arkadaşlık etmeyi) kabul etmişti. Gidişimiz binlerce kez ertelendikten sonra, en nihayetinde Stamps'ten ayrıldık.

Gidiyor olmaktan duyduğum üzüntü, Bailey'den bir ay ayrı kalacak olmam (daha önce hiç ayrılmamıştık), Willie Amca'nın

yalnız kalacağı düşüncesi (otuz beş yaşında olsa da, daha önce annesinden hiç ayrılmamıştı) ve ilk arkadaşım Louise'i kaybedecek olmamın verdiği hüzünle katmerlenmişti. Bayan Flowers'ı özlemeyecektim, çünkü bana hayatım boyunca hizmet edecek bir cini ortaya çıkaran gizli kelimesini vermişti zaten: kitaplar.

26

Genç insanların yaşayışlarındaki yoğunluk, olabildiğince sık "hafızayı silmelerini" gerektirir. Yolculuğumuzun son gününe kadar, annemle yüzleşmenin nasıl olacağına hakikaten kafa yormadım. "Kaliforniya'ya gidiyordum," o kadar. Portakallara, güneş ışığına, film yıldızlarına ve (en nihayetinde idrak ettiğim üzere) anneme. Eski suçluluk duygusu fazla özlemediğim bir arkadaş misali geri geldi. Bay Freeman'ın bahsinin geçip geçmeyeceğini ya da benden olayla ilgili bir şey söylememin beklenip beklenmeyeceğini merak ediyordum. Büyükanneme kesinlikle soramazdım ve Bailey de zilyonlarca mil uzaktaydı.

Merakın verdiği ıstırap kabarık koltukları sertleştiriyor, haşlanmış yumurtaları ekşitiyordu ve büyükannem her baktığımda daha büyük ve daha siyah ve daha eski moda görünüyordu. Gördüğüm her şey kendini bana kapatıyordu. Kimsenin el sallamadığı küçük kasabalar, trendeki neredeyse akraba ilişkisi kurduğum diğer yolcular tuhaflığın içinde yok oluyorlardı.

Bir günahkârın Yaradan'ıyla yüzleşmeye gönülsüzlüğü gibi, ben de annemle yüzleşmeye hazır değildim. Ve hiç de zamanı değilken karşımdaydı, hafızamdakinden daha ufak tefekti ama hatıralarımdakinden kat be kat gösterişliydi. Açık taba rengi süet

bir takım ve takıma uyumlu ayakkabılar giymişti. Başında, bandına tüy takılı erkeksi bir şapka vardı. Eldivenli elleriyle yüzümü okşadı. Rujlu dudakları, beyaz dişleri ve parlak siyah gözleri dışında, bej boyaya batırılıp çıkarılmış gibiydi. Büyükannemle annemin peronda kucaklaşmasının kafamdaki resmi, eskiden olsa duyacağım utanç ve şimdiki olgunluğumun getirdikleri arasında sıkışıp kalmıştı. Annem iri, kara bir tavuğa sokulan neşeli bir piliçti. Çıkardıkları seslerin zengin bir iç ahengi vardı. Büyükannemin, annemin hızlı cıvıltılarının altında kalan derin, yavaş sesi, akan suyun altındaki taşlar gibiydi.

Daha genç olan kadın bizi öptü, kahkahasını patlattı ve paltolarımızı toparlamaya ve valizlerimizi arabaya yüklemeye koşturdu. Taşra insanının yarım gününü alacak detayların kolaylıkla icabına baktı. Muhteşemliği beni bir kez daha benden almış ve kendimden geçtiğim o süre boyunca açgözlü tedirginlik bana yanaşamamıştı.

Bir eve taşınmıştık ve geceleri mucizevi bir biçimde büyük, konforlu bir yatağa dönüşen bir koltukta uyuyordum. Annem biz tam anlamıyla yerleşene kadar Los Angeles'ta kaldı ve sonra aniden büyüyen ailesi için yaşama alanını düzenlemek üzere San Francisco'ya döndü. Büyükannem, Bailey (varışımızın bir ay sonrasında o da bize katıldı) ve ben kalıcı düzenimiz kurulana kadar altı ay boyunca Los Angeles'ta yaşadık. Baba Bailey bizi arada sırada ziyaret ediyor ve torbalar dolusu meyve getiriyordu. Kara halkını sevecenlikle ısıtan ve ışıtan Güneş Tanrısı gibi parlıyordu.

Kendi dünyamın yaradılışının büyüsüne kapılmış olduğumdan, büyükannemin kendisine yabancı bu hayata uyum göstermesini takdir edebilmem için yıllar geçmesi gerekti. Tüm hayatını kendi cemaatinin kanatları altında yaşamış olan bu yaşlı Güneyli zenci kadın, beyaz mal sahipleriyle, Meksikalı kom-

şularla ve yabancı zencilerle muhatap olmayı öğrenmiş, geldiği kasabadan bile büyük marketlerden alışveriş yapmaya başlamıştı. Muhtemelen kulağını tırmalayan aksanlara zor dayanıyordu. Hayatı boyunca doğduğu yerden elli milden fazla uzaklaşmamış biri olarak, gizemli Los Angeles'ın labirent gibi ve İspanyolca isimli sokaklarını bir uçtan bir uca aşmayı öğrenmişti.

Her zaman sahip olduklarına benzer insanlarla arkadaşlık kurdu. Pazarları kilisedeki akşam ayini öncesinde, kendisinin karbon kopyası gibi olan kadınlar, pazar yemeğinden arta kalanları paylaşmak ve ahiretle ilgili dini sohbetler yapmak üzere eve gelirlerdi.

Kuzeye taşınmamız için gereken hazırlıklar tamamlandığında, Arkansas'a geri döneceği haberini patlattı. Görevini tamamlamıştı. Willie Amca'nın ona ihtiyacı vardı. Biz de sonunda ebeveynimize kavuşmuştuk. En azından artık eşit koşullardaydık.

Bailey ve benim için ne yapacağımızı, nasıl düşüneceğimizi bilemediğimiz puslu günlerdi. Ebeveynimizle olacağımızı söylemesi kolaydı, ama onlar kimdi ki? Muzipliklerimize karşı büyükannemden daha acımasız olabilirler miydi? Bu kötü olurdu. Ya da daha gevşek? Bu daha da kötü olurdu. O hızlı dili konuşmayı öğrenir miydik? Bunu sanmıyordum, hele sıkça ve yüksek sesle neye gülüp durduklarını anlayabileceğimi hiç sanmıyordum.

Bailey'siz bile olsa Stamps'e dönmek istiyordum. Ama Anacık, katı tutumunu da yanına alarak, Arkansas'a bensiz gitti. Annem bizi, asla bitmese hiç şaşırmayacağım büyük beyaz bir otobandan geçirerek San Francisco'ya götürdü. Sürekli olarak konuşuyor ve ilginç yerleri gösteriyordu. Capistrano'dan geçerken radyoda duyduğum popüler bir şarkıyı söylemeye başladı: "Kırlangıçlar Capistrano'ya geri geldiğinde."

Yol boyunca birbiri ardına komik hikâyeler anlatarak ilgimizi çekmeye çalıştı. Ama aslında varlığı ve annemiz oluşu bile o

kadar yeterliydi ki, etrafa art arda iyi enerji saçıp durması dikkat dağıtıyordu.

Kocaman arabayı tek elini kullanarak idare edebiliyor ve *Lucky Strike*'ından öyle derin nefesler çekiyordu ki yanaklarında çukurlar oluşuyordu. Hiçbir şey sonunda ona kavuşmuş olmaktan ve hareket halindeki bir aracın kapalı dünyası içinde yalnızca bize kalmış olmasından daha büyülü olamazdı.

Aklımız başımızdan alınmış olsa da, Bailey de ben de onun üzerindeki gerginliğin farkındaydık. Bu tanrıçanın dengesini bozma gücüne sahip olduğumuzu fark etmek bizim hin hin birbirimize bakarak sırıtmamıza neden oluyor, sonuçta onun da insan olduğunu kanıtlıyordu.

Mutfakta küveti olan ve Güney Pasifik tren yoluna, gelip geçen her trende zangır zangır sallanacak kadar yakın olan Oakland'daki evde birkaç sıkıcı ay geçirdik. Pek çok açıdan St. Louis'i yeniden ziyaret ediyor gibiydik –Tommy ve Billy amcayla birlikte– ve kıskaçlı gözlükleri ve katı tutumuyla Büyükanne Baxter da, her ne kadar Baxter klanı Büyükbaba Baxter'ın birkaç yıl önceki vefatı sonrasında zor zamanlar geçirmiş olsa da, yeniden toparlanmıştı.

Okula gidiyorduk ama derslerimizin iyi olması hiçbir aile bireyinin umurunda değildi. İçinde basket sahası, futbol sahası ve tenteler altında pinpon masaları bulunan bir oyun alanında oyun oynuyorduk. Pazarlarıysa kilise yerine sinema günüydü.

Kronik bronşitten muzdarip olan ve aşırı sigara içen Büyükanne Baxter'la uyuyordum. Gün içinde, yarısı içilmiş sigaraları söndürüp yatağının kenarındaki kül tablasında biriktirirdi. Geceleri öksürerek uyandığında, karanlıkta el yordamıyla bir izmarit bulur (onlara "Willie'ler" diyordu) ve kibriti çakıp nikotin boğazındaki gıcığı öldürene kadar tütün içerdi. Onunla uyuduğum ilk haftalar sallanan yatak ve tütün kokusu beni uyandırıyordu ama

buna kolayca alıştım ve gece boyu mışıl mışıl uyumaya başladım.

Bir gece yine her zamanki gibi yatmış uyurken, başka türlü bir sarsıntıyla uyandım. Kör karanlıkta yatağımın kenarında diz çökmüş olan annemi gördüm. Kulağıma yaklaştı.

"Ritie," diye fısıldadı, "Ritie. Gel, ama çok sessiz ol."

Sonra sessizce ayağa kalktı ve odadan ayrıldı. Söz dinleyerek ve merakla peşinden gittim. Yarı açık mutfak kapısının aralığından Bailey'nin küvetten sarkan pijamalı bacakları görünüyordu. Yemek masasındaki saat 2:30'u gösteriyordu. Daha önce hiç bu saatte uyanık olmamıştım. Sorar gözlerle Bailey'ye baktım ve bana gülünç bir bakış atınca, korkacak bir şey olmadığını anladım. Önemli tarihleri düşündüm. Kimsenin doğum günü, 1 Nisan ya da Cadılar Bayramı değildi, ama belli ki bir şey vardı.

Annem mutfak kapısını kapadı ve Bailey'nin yanına oturmamı istedi. Ellerini beline koyup, bir partiye davet edildiğimizi söyledi.

Bu bizi gecenin köründe uyandırmak için yeterli bir sebep miydi? İkimiz de bir şey demedik.

Devam etti, "Bir parti veriyorum ve bu partinin şeref konuğu da tek konuğu da sizlersiniz."

Fırının kapağını açarak bir tepsi çıtır çikolatalı kurabiye çıkardı ve sobanın arkasında duran çikolatalı süt dolu tencereyi işaret etti. Güzel ve çılgın annemize gülmekten başka yapacak bir şey yoktu. Bailey ve ben gülmeye başlayınca, bir yandan elini ağzına götürüp sessiz olmamızı işaret ederek, o da bize katıldı.

Bize son derece resmi bir sunum yaptı ve orkestra olmadığı için özür dileyerek, onun yerine kendisinin şarkı söyleyeceğini belirtti. Şarkı söylerken bir yandan *Time Step*, *Snake Hips* ve *Suzi Q.* dansı yaptı. Hangi çocuk, hele ki zekâsı espriyi algılayabilecek kadar olgunsa, bu kadar özgürce ve sık sık gülebilen bir anneye karşı koyabilirdi ki?

Annem güzelliği güçlü, gücü de korkusuzca dürüst kılmıştı. Ona ne yaptığını, işinin ne olduğunu sorduğumuzda, bizi tozlu barlar ve tütün dükkânlarıyla cep kiliselerinin iç içe olduğu Oakland Yedinci Sokak'a götürdü. Raincoat Kumarhanesi'ni ve gösterişli Slim Jenkins meyhanesini gösterdi. Bazı geceler para için kumar oynuyor, Mother Smith'in yerinde poker oynatıyor ya da birkaç kadeh içmek için Slim'in yerine uğruyormuş. Hiçbir zaman hile yapmadığını ve asla böyle bir niyetinin de olmadığını söyledi. Yaptığı iş, en az hizmetçilik yapan yan komşumuz Bayan Walker'ınki kadar dürüsttü ve "kesinlikle çok daha fazla para vardı." Kimsenin içki âleminin hizmetkârı ya da mutfak orospusu olamazdı. Tanrı ona bir zekâ vermişti ve onu annesinin ve çocuklarının geçimini sağlamak için kullanmak niyetindeydi. "Tabii biraz da eğlenmenin" kimseye zararı yoktu.

Insanlar sokakta onu gördükleri zaman gerçekten mutlu olurlardı.

"Hey, bebeğim. Ne var ne yok?"

"Her şey yolunda bebeğim, her şey yolunda."

"Nasıl gidiyor, fıstık?"

"Bugün şansım yaver gitmiyor." (Bunu kinayeli bir gülüşle söylüyordu.)

"Iyi misin, bacım?"

"Eh işte, diyorlar ki beyazlar hâlâ baştaymış." (Sanki gerçek tam olarak olarak öyle değilmiş gibi söylüyordu.)

Bizi gerektiği gibi bakıyor ama espri anlayışını ve hayal gücünü de elden bırakmıyordu. Sık sık Çin restoranlarına, Italyan pizzacılarına gidiyorduk. Macar tas kebabı ve Irlanda yahnisiyle sayesinde tanıştık. Yemek aracılığıyla dünyada başka insanlar da olduğunu öğrendik.

Tüm o neşesine rağmen, Vivian Baxter'ın acıması yoktu. O dönemler Oakland'da, her ne kadar kendi kullanmayı tercih et-

mese de, onun tavrını açıklayan bir deyiş vardı. Deyiş şöyleydi: "Sözlükte acıma kelimesi ahmaktan önce gelir ve ben okuma bile bilmiyorum."

Geçen zaman öfkeli mizacını yumuşatmamıştı ve tutkulu yapısı şefkatli anlar aracılığıyla yatışmadığı zamanlarda, kıyametin kopması an meselesiydi. Annem öfke patlaması yaşadığı zamanlarda da adil davranıyordu. Tıpkı doğa gibi, müsamaha ve şefkat noksanı bir tarafsızlığa sahipti.

Biz Arkansas'tan gelmeden önce ana aktörlerinin hapse ve hastaneye düştüğü bir hadise yaşanmıştı. Annemin birlikte restoran/kumarhane işlettiği bir iş ortağı vardı (İlişkileri bundan ibaret olmayabilir). Anneme göre, ortak kendi sorumluluklarını yerine getirmiyormuş ve onunla yüzleştiğinde kibirli ve zorbaca davranarak, affedilemez bir hata yapıp ona kaltak demiş. Burada belirtmek gerekir ki, annem her ne kadar özgürce güldüğü gibi küfür eden biri de olsa, etrafındakiler onun yanında küfür edilmeyeceğini, hele hele ona asla küfür edilemeyeceğini bilirdi. Belki iş anlaşmalarının hatırına ani bir tepki vermekten kaçınmıştı. Ortağına, "Kaltak nasıl olurmuş şimdi göreceksin!" demiş. Adam çılgınca bir gözükaralık yaparak ona bir kez daha "kaltak" deyince, annem onu vurmuş. Onunla konuşmaya karar verdiğinde, bazı zorluklarla karşılaşabileceği ihtimalini öngördüğünden, önlem olarak eteğinin büyük cebinde küçük bir .32'lik varmış.

Vurulan ortak, uzaklaşmak yerine ona doğru sendelemiş ve annemin dediğine göre, zaten onu vurmaya niyetli olduğundan (dikkatinizi çekerim: vurmak, öldürmek değil) kaçmak için bir sebebi yokmuş. O da bir kez daha ateş etmiş. Ikisi için de çıldırtıcı bir durum olmuş olmalı. Annem için, her atış ortağını tutkusunun aksi yönüne itiyor gibiydi ve ortağıysa, ona ne kadar çok yaklaşırsa daha çok mermi yediğini düşünüyordu. Ortağı ona doğru uzanarak iki kolunu da boynuna dolayıp, onu yere düşürene kadar davasından vazgeçmemiş. Annemin daha sonra

dediğine göre, ambulansa bindirilip götürülebilmesi için polisin öncelikle onları ayırması gerekmiş. Ve ertesi gün, kefaletle serbest kaldığında aynaya bakmış ve gözlerinin mosmor olduğunu görmüş. Kollarıyla ona doğru atıldığında, ona vurmuş olmalı. Annemin teni kolayca morarırdı.

Ortak iki kez vurulmuş olsa da yaşadı ve her ne kadar ortaklıkları bozulsa da, birbirlerine saygıları baki kaldı. Evet, vurulmuş olabilirdi, ama annem kendi adalet anlayışı doğrultusunda onu önceden uyarmıştı. Ve kaldı ki o da annemin gözlerini morartacak ve hayatta kalacak gücü bulabilmişti. Takdire şayan özellikler.

Bir pazar günü sinemaya giderken 2. Dünya Savaşı başladı. İnsanlar sokaklarda bağırıyordu: "Savaştayız. Japonya'ya savaş açtık."

Eve kadar koştum. Bailey ve anneme ulaşamadan bombalanmayacağımdan pek de emin olmadan. Büyükanne Baxter, Franklin Delano Roosevelt başkan oldukça Amerika'nın bombalanmayacağını söyleyerek beni yatıştırdı. Ne de olsa o politikacıların kralıydı ve ne yaptığını biliyor olmalıydı.

Kısa süre sonra annem, sahip olduğum ilk baba olacak olan Clidell Baba'yla evlendi. Başarılı bir işadamıydı ve annemle ikisi bizi San Francisco'ya taşıdılar. Tommy Amca, Billy Amca ve Büyükanne Baxter, Oakland'daki büyük evde kaldı.

27

2. Dünya Savaşı'nın ilk aylarında, San Francisco'nun Fillmore bölgesi, diğer adıyla Batı Eklentisi'nde gözle görülür bir devrim oluyordu. Yüzeyde tamamen huzurlu ve "devrim" terimini çürü-

tür bir görüntü vardı. Yakamoto Deniz Ürünleri Marketi sessiz sedasız Sammy'nin Lostra Salonu ve Tütün Mağazası oldu. Yashigira Hırdavatçısı, Bayan Clorinda Jackson'ın sahibi olduğu güzellik salonuna dönüştü. Nisei* müşterilerine ürünler satan Japon dükkânları, zenci girişimci işadamları tarafından devralındı ve bir yıldan kısa bir sürede, yeni gelen Güneyli siyahilerin gurbetteki kalıcı yuvası oldu. Tempura, çiğ balık ve çay kokularının hâkim olduğu yerlerde artık yağda kızarmış domuz bağırsağı, yeşillik ve domuz paçası kokusu hüküm sürüyordu.

Asyalı nüfus, gözlerimin önünde eriyerek yok oluyordu. Japonlarla Çinlileri ayıramıyordum ve zaten Ching ve Chan ya da Moto ve Kano gibi seslerin kökeninde de büyük bir fark göremiyordum.

Japonlar sessizce ve tepkisizce yok olurken, gürültülü teypleri, daha yeni serbest kalmış nefretleri ve Güneyli prangalarından kurtulmanın verdiği rahatlamayla zenciler sahneye çıktı. Japon bölgesi birkaç ay içinde San Francisco'nun Harlem'i oldu.

Baskıcılığın kökenini oluşturan tüm faktörlerden bihaber biri, yeni gelen zencilerin yerlerinden edilmiş Japonlara karşı anlayışlı olmasını, hatta onları desteklemesini bekleyebilirdi. Özellikle de kendilerinin (siyahilerin) yüzyıllar boyunca kölelik plantasyonlarında ve amele kulübelerinde toplama kampı hayatı yaşadığı gerçeğinden ötürü. Ama havada ortak bir kaderin paylaşıldığı hissi yoktu.

Yeni gelen siyahi adam, Georgia ve Mississippi'nin kurumuş tarlalarından savaş imalathanesinin keşif erleri tarafından toplanmıştı. Anında, gecekonduya dönüşen iki hatta üç katlı evlerde yaşama ve iki hatta üç sıfırlı haftalıklar alma şansı göz kamaştırıcıydı. İlk defa kendini patron, para harcayan olarak görebilirdi.

* Ailesi Japonya'dan gelmiş, Amerika'da doğup büyümüş Japon. (ç.n.)

Artık başkalarını kendi için çalıştırabilecek parası vardı; mesela kuru temizlemeci, taksici, garson, vs. Savaş yüzünden gümbür gümbür hayatın bir parçası haline gelen tersaneler ve mühimmat imalathaneleri, ona ihtiyaç duyulduğunu hatta takdir edildiğini hissettiriyordu. Bu onun için tamamen yabancı olsa da, tecrübe etmesi hoş bir konumdu. Kim bu adamın yeni ve baş döndürücü önemini, daha önce varlığından bile bihaber olduğu bir ırk için duyulan kaygıyla paylaşmasını bekleyebilirdi?

Japonların yerlerinden edilmesine kayıtsızlığının bir diğer sebebi de, daha incelikli ama daha derinden hissedilen bir şeydi. Japonlar beyaz halk değildi. Gözleri, dilleri ve gelenekleri beyazlarınkilerle çelişiyordu ve siyahi vârislerine, onlardan korkulması gerekmediğine göre önemsenmeleri de gerekmediğini ispatlıyordu. Tüm bunlar bilinçsizce olmuştu.

Ailemden ve arkadaşlarımın ailelerinden hiçbir birey artık ortalarda görünmeyen Japonların lafını dahi etmiyordu. Sanki yerleştiğimiz evlere asla sahip olmamışlar ya da bu evlerde yaşamamışlar gibiydi. Evimizin bulunduğu Post Sokağı'ndaki tepeden aşağı inildiğinde, bölgemizin alışveriş merkezi Fillmore'a varılıyordu. İstikamete varana kadarki iki blokta gece gündüz açık iki restoran, iki kumarhane, büfeler, lostra dükkânları, kuaförler, berberler ve en az dört kilise vardı. Savaş döneminde San Francisco'nun zenci mahallesindeki bitmek bilmez hareketi tam olarak anlayabilmek için, kişinin, anlatılanın bu iki blokun, sekiz ila on binalık bir alan içinde defalarca tekrarlanan ara sokaklardan ibaret olduğunu bilmesi gerekir.

Toplu tahliyelerin yarattığı hava, savaş zamanı hayatın süreksizliği ve daha yeni gelenlerin münasebetsiz karakterleri, benim aidiyet hissimin de yok olmasına neden oluyordu. San Francisco'da ilk defa kendimi bir şeyin parçası olarak algılıyordum. Yeni gelenlerle, San Francisco yerlisi siyahi nesille ya da

beyazlar ve hatta Asyalılarla değil, daha çok içinde bulunduğumuz zamanlar ve şehirle bir bağım olduğunu düşünüyordum. Sokaklarda yağmacı çeteler şeklinde cirit atan, her kıza en iyi ihtimalle bir orospu, en kötü ihtimalle Amerika'ya savaşı kaybettirmeye kararlı bir Itilaf Devletleri ajanı gibi yaklaşan genç denizcilerin küstahlığını anlayabiliyordum. Inceden inceye kendini hissettiren, her hafta yapılan hava saldırısı uyarıları, okullardaki sivil savunma talimleri ile daha da tetiklenen San Francisco'nun her an bombalanabileceği korkusu, aidiyet duygumu artırmıştı. Her zaman ve daima hayatın canlılar için büyük bir riskten ibaret olduğunu düşünen ben değil miydim?

Savaş zamanında şehir, kuşatma altındaki akıllı bir kadın gibi davranıyordu. Güvenli bir şekilde saklayamadığını teslim ediyor, erişebildiği her şeyi de güvence altına alıyordu. Bir yetişkin olduğumda, tıpkı şehir gibi olmak istiyordum. Dostane ama sınırları aşmayan, sakin ama soğuk ya da mesafeli olmayan, seçkin ama kibirsiz.

San Francisco'lular için "İşini Bilen Şehir"; Körfez, sis, Sir Francis Drake Oteli, Top o' the Mark, Çin Mahallesi, Sunset Bölgesi ve beyaz vesaire vesaireydi. On üç yaşında, gelişimi Güney ve Güneyli yaşam şekli tarafından sekteye uğratılmış siyahi bir kız olan benim içinse şehir, güzellik ve özgürlük demekti. Benim için sis, körfezden yükselip tepelerde asılı kalan buhardan ibaret değildi; aynı zamanda çekingen gezginleri sarıp sarmalayarak saklayan yumuşak bir nefesti. San Francisco'nun fiziksel gerçeklerinden başı dönen ben, gözüpek ve korkusuz biri olmuştum. Beni koruyan kibrim içinde güvende hissediyordum kendimi ve kimsenin şehri benim kadar önyargısızca sevmediğine emindim. Mark Hopkins'te dolanır ve Top o' the Mark'a dalıp giderdim ama Oakland'ın tepeden görünüşünü, çok katlı binaları ve kürklü ziyaretçilerinden çok daha etkileyici buluyordum. Şe-

hirle aidiyetime dair anlaşmaya vardıktan sonra, haftalarca ilgimi çeken yerlere dadandım ve onların boş ve hiç de San Francisco gibi olmadıklarını fark ettim. Deniz subayları, iyi giyimli eşleri ve temiz, beyaz bebekleri benden farklı bir boyuttaydı. Şoförlü arabalarıyla bakımlı yaşlı kadınlar ve güderi ayakkabılı, kaşmir süveterli sarışın kızlar San Francisco'lu olabilirdi ama kafamda çizdiğim şehir portresinin yalnızca kenar süsüydüler.

Güzel tepelerde gurur ve önyargı kol geziyordu. Şehri paylaşmayı sevmeyen yerli San Francisco'lular, hayranlık içindeki saygılı turistlerin değil, kaba saba cahil taşralıların akınıyla baş etmek ve aynı zamanda eski Nisei sınıf arkadaşlarına yapılanların sebep olduğu derin suçluluk duygusuyla yaşamak zorundaydılar.

Güneyli beyaz cahiller önyargılarını, hiç bozmadan, Arkansas tepelerinden ve Georgia bataklıklarından Batı'ya getirmişlerdi. Eski siyahi çiftçiler, tarihlerindeki ıstırap dolu dersler yüzünden beyazlara karşı kuşkulu ve korku doluydu. Bu iki grup, savaş imalathanelerinde yan yana çalışmak durumundaydı ve birbirlerine olan nefretleri, şehrin yüzünde irin toplayıp patlayan çıbanlar gibiydi.

San Francisco'lular, havalandırmalı şehirlerinde ırkçılığın esamesinin okunmadığına Golden Gate Köprüsü üzerine yemin edebilirlerdi, ama bu büyük bir yanılgıydı.

San Francisco'lular arasında, tramvayda ona yer açtığı halde zenci birinin yanına oturmayı reddeden orta yaşlı beyaz kadınla ilgili bir hikâye dolaşıyordu. Hem zenci, hem de asker kaçağı birinin yanına oturmasının mümkün olmadığını dile getiren beyaz kadın, onun da en azından tıpkı oğlu gibi Iwo Jima'da ülkesi için savaşabileceğini söyleyerek kendini savunmuş. Bunun üzerine adam vücudunu yaslandığı pencereden çekmiş ve olmayan kolunu kadına göstererek, sessizce ve büyük bir asaletle, "O zaman oğluna söyle, orada bıraktığım koluma bakınsın," demiş.

28

Notlarım çok iyi olsa da (Stamps'ten geldikten sonra iki sömestr atlamıştım), liseye alışamamıştım. Okulum evime yakın bir kız lisesiydi ve okuldaki kızlar Lafayette Kasabası Meslek Okulu'nda tanıştıklarımdan çok daha hızlı, küstah, acımasız ve önyargılıydılar. Zenci kızların çoğu benim gibi Güney'dendi ama Büyük D'nin (Dallas) ya da T şehrinin (Tulsa, Oklahoma) parlak ışıklarını gördüklerini iddia ediyorlardı ve dilleri de iddialarını destekliyordu. Yenilmez bir edayla kasılarak yürüyorlardı ve geriye doğru taradıkları kabarık saçlarının içine bıçak saklayan Meksikalı öğrencilerle birlikte, beyaz kızların ve korkusuzluk kalkanı olmayan siyahi ve Meksikalı öğrencilerin ödünü koparıyorlardı. Neyse ki daha sonra George Washington Lisesi'ne transfer oldum.

Güzel bina, beyaz yerleşim bölgesinde, zenci mahallesinin yaklaşık altmış blok ötesindeki küçük bir tepelik üzerindeydi. İlk sömestr boyunca, okuldaki üç siyahi öğrenciden biriydim ve bu atmosfer bana kendi insanlarımı daha da çok sevdirdi. Sabahları tramvay mahallemden geçerken korku ve travma karışımı bir tecrübe yaşıyordum. Kısa süre içinde alışık olduğum ortamdan çıkacağımızı ve tramvaydaki siyahların hepsi indiğinde, düzenli sokaklar, pürüzsüz çimenler, beyaz evler ve zengin çocukları göreceğim kırk blokluk yolculukla tek başıma yüzleşmek durumunda kalacağımı biliyordum.

Akşamları eve dönüş yolu sevinç, dört gözle üzerinde BARBEKÜ ya da DO DROP INN ya da EV YEMEKLERİ yazan ilk tabelanın veya sokaklarda kahverengi suratların belirmeye başlamasını bekleyiş ve gördüğüm anki rahatlama hisleriyle doluydu. O an, yeniden yuvama döndüğümü anlıyordum.

Okuldaki en parlak öğrenci olmadığımı, hatta bunun yakınından dahi geçmediğimi fark etmek beni hayal kırıklığına uğratmıştı. Beyaz çocukların kelime hazneleri benden iyiydi ve en beteri de sınıfta daha az korkak olmalarıydı. Öğretmen soru sorduğunda ellerini kaldırmaktan asla çekinmiyorlardı; ben, dikkat çekmeye cesaret etmeden önce kendimi tüm bilgilerimin doğruluğundan emin olmak zorunda hissederken, onlar hatalı olsalar bile hatalarını da saldırganca savunuyorlardı.

George Washington Lisesi gittiğim ilk gerçek okuldu. Eğer muhteşem öğretmenimin benzersiz kişiliği de olmasaydı, orada geçirdiğim süre tamamen bir vakit kaybı olabilirdi. Bayan Kirwin bilgiye âşık, nadir bulunur bir eğitmendi. Hâlâ onun öğretme aşkının altında, öğrencilere duyduğu sevgiden çok, bildiklerini yeniden paylaşarak bu bilgilerin yayılmasını sağlayabilecek bir sırdaş bulabilme tutkusunun yattığına inanıyorum.

O ve bekâr kız kardeşi yirmi yıldan fazladır San Fancisco eğitim sistemi için çalışıyordu. Benim Bayan Kirwin'im, yurttaşlık bilgisi ve güncel olayları öğreten uzun boylu, dinç, etli butlu ve gümüşi gri saçlı bir kadındı. Dönem sonuna geldiğimizde onun dersleri için kullandığımız kitaplar, bizlere dağıtıldıkları günkü gibi temiz ve pırıl pırıl olurdu. Bayan Kirwin öğrencilerden ders kitaplarını açmalarını neredeyse hiç istemezdi.

Her dersin başında bizleri "İyi günler, bayanlar ve baylar," diyerek selamlardı. Hiç gençlerle bu denli saygılı konuşan bir yetişkin görmemiştim. (Yetişkinler genelde saygı gösterisinin otoritelerini sarsacağına inanırlar.) "Bugün *Chronicle*'da Carolina'daki madencilik endüstrisi ile ilgili bir makale vardı [ya da başka bir alakasız konu]. Eminim hepiniz okumuşsunuzdur. Birinin bana konu üzerine daha derinlemesine bir açıklama yapmasını istiyorum."

Onun dersinde geçirdiğim iki haftanın sonunda, diğer tüm heyecanlı öğrencilerle birlikte ben de San Francisco gazetelerini, *Time* dergisini, *Life*'ı ve önüme gelen her şeyi okumaya başlamıştım. Bayan Kirwin, Bailey'yi haklı çıkarmıştı. Bailey bir keresinde bana "Tüm bilgi, piyasaya bağlı olarak harcanabilen nakittir," demişti.

En sevilen öğrenci ya da öğretmenin gözdesi yoktu. Eğer bir öğrenci onu belirli bir zamanda memnun ettiyse, ertesi derste özel bir muamele görmeyi bekleyemezdi ve aynı şey tam tersi durumlar için de geçerliydi. Bizimle her gün temiz bir başlangıç yapar ve bizim için de aynısı geçerliymiş gibi davranırdı. Fikirlerinden emindi ve boş işlere vakit harcamazdı.

Bizi sindirmek yerine devamlı teşvik ediyordu. Kimi başka öğretmenler bana iyi davranmak için –bana karşı "liberal" davranabilmek için– bin bir zahmete girerken ya da kimisi beni tamamen yok sayarken, Bayan Kirwin, siyahi ve bu nedenle farklı olmamı önemsemiyor gibiydi. Ben, Bayan Johnson'dım ve sorduğu bir soruyu cevaplamamı istediğinde, karşılığında doğru cevap veren her öğrenciye söylediği gibi bana da yalnızca "Doğru" diyordu.

Seneler sonra bile, San Francisco'ya her gidişimde onun sınıfını ziyaret ettim. Her seferinde, benim zeki ve bu zekâsını mutlaka değerlendirmesi gereken Bayan Johnson olduğumu hatırladı. Ziyaretlerimin hiçbirinde masasının civarında aylakça takılmama mahal vermedi. Hep yapacak başka işlerim de varmış gibi davrandı. Çoğu kez, hatırladığım tek öğretmen olduğunu bilip bilmediğini merak ettim.

Kaliforniya Meslek Okulu'nun bana neden burs verdiğini asla bilemedim. Bu bir yetişkinler okuluydu ve yıllar sonra bölücü örgütlenmeleri Amerika'yı komünistlerden arındırmak amacıyla

kurulan *House Un-American Activities (HUAC)* komitesinin listesinde olduğunu öğrendim. On dört yaşındayken bursu aldım, bir sonraki yıl da. Öğleden sonra beyaz ve siyahi yetişkinlerle birlikte tiyatro ve dans derslerine katılıyordum. Tiyatroyu sırf Hamlet'in monologunun başlangıcını sevdiğim için almıştım. "Olmak ya da olmamak." Daha önce hiç oyun görmemiştim ve tiyatroyla sinemayı da hiç bağdaştırmıyordum. Doğrusu, monoloğu da bir tek melodramatik bir şekilde kendi kendime okuduğumda duymuştum. Ayna karşısında.

Abartılı el kol hareketleri kullanma ve duygu dolu bir sesle konuşma sevdamı dizginlemek zordu. Bailey ile birlikte şiir okuduğumuzda, o acımasız Basil Rathbone gibiydi, bense delirmiş Bette Davis. Kaliforniya Meslek Okulu'nda etkili ve zeki bir öğretmen beni hızlıca ve birdenbire melodramımdan kopardı.

Bana altı ay boyunca pantomim yaptırdı.

Bailey ve annem beni dans dersleri almaya teşvik ettiler ve Bailey bana özel olarak bu egzersizin bacaklarımı kalınlaştırıp kalçamı büyüteceğini söyledi. Bu ikna olmam için yeterliydi. Boş, büyük bir oda içinde, siyah taytlarla dans etme konusunda duyduğum çekince uzun sürmedi. Tabii ki, en başında, odadaki herkesin benim salatalık şeklindeki vücuduma ve diz, dirsek ve ne yazık ki meme yerine sahip olduğum yumrulara bakacağını sanıyordum. Ama beni fark etmediler ve öğretmen sahnede süzülerek arabesk dansını tamamladığında hevesim uyanmıştı. Böyle hareket etmeyi öğrenebilirdim. Onun deyişiyle, "sahneyi doldurmayı" öğrenebilirdim. Günlerim Bayan Kirwin'in dersi, Bailey ve annemle akşam yemeği ve tiyatro ile dans üçgeninde geçiyordu.

Hayatımın bu döneminde bağlılık duyduklarım, oldukça tuhaf yatak arkadaşları olurlardı: ciddi azmiyle Anacık, Bayan Flowers ve kitapları, sevgisiyle Bailey, annem ve neşesi, Bayan Kirwin ve bilgisi, akşamları aldığım tiyatro ve dans dersleri.

29

Evimiz tipik bir on dört odalı, deprem sonrası San Francisco yapısıydı. Değişik aksanlarını, kişiliklerini ve yemeklerini de beraberinde getiren ve götüren bir sürü pansiyonerimiz vardı. Tersane işçileri, çelik burunlu botları ve metal şapkalarıyla şıngırdaya şıngırdaya merdivenlerden çıkar (annem ve Baba Clidell hariç hepimiz ikinci katta uyuyorduk) ve bol bol pudra sürmüş, makyajlarının ardından kıkırdayan ve peruklarını kapı kollarına asan fahişelere yol verirlerdi. Bir çift (üniversite mezunuydular), aşağıdaki büyük mutfakta benimle uzun, yetişkin konuşmaları yapardı. Ta ki koca, savaşa gidene kadar. Sonrasında son derece çekici ve her an gülümsemeye hazır o kadın, arada sırada duvarlarda beliren sessiz bir gölgeye dönüştü. Yaklaşık bir yıl boyunca, daha yaşlı bir çift bizimle yaşadı. Bir restoranları vardı ama bir genci etkileyecek ya da ilgisini çekecek bir özellikleri yoktu. Adamın adının Jim Amca ve kadınınkinin Boy* Teyze olması hariç. Bu kısmı asla çözemedim.

Eğitim sistemi tarafından köreltilmemiş zekâ ve ihtiyaçlar gibi, şefkatle yoğrulmuş güç vasfı da yenilmez bir bileşimdir. Baba Clidell'i, annemin fethettiği kalpler listesindeki yüzü olmayan isimlerden biri olarak kabul etmeye hazırdım. Yıllar içinde kendimi ilgi göstermek ya da en azından dikkat etmek konusunda o kadar güzel eğitmiştim ki, kafam başka konularda gezinip dururken onu hiç görmeden ve onun hiç haberi olmadan evinde yaşayıp gidebilirdim. Ama karakteri hayranlık uyandırıcıydı. Eğitimsizliği konusunda hiçbir aşağılık kompleksi olmayan sıradan bir adamdı, ve daha da inanılmazı, eğitimsizliğine rağmen başarılı olduğu için üstünlük tasladığı da yoktu. Sık sık, "Haya-

* (Ing.) Delikanlı, genç erkek. (ç.n.)

tımda yalnızca üç yıl okula gittim. Slaten-Texas'ta hayat zordu ve babama çiftliğin işlerinde yardım etmek zorundaydım," derdi.

Bu sade söylemin altında gizli bir suçlama olmadığı gibi, "Eğer şu anda biraz daha iyi bir hayatım varsa, herkese doğru dürüst davrandığımdan," dediğinde de hiçbir şeyle böbürlenmiyordu.

Binaları vardı ve sonraları bilardo salonları da aldı; çok nadir rastlanan "namuslu adam"lardan biri olmasıyla nam salmıştı. Çoğu "dürüst adam" gibi, erdemlerini yok eden iğrenç dürüstlük yüzünden ıstırap çekmemişti. Kart oyunlarını da, erkeklerin gönlünü de bilirdi. Bu yüzden annemin bizi kişisel temizlik, düzgün duruş, masa adabı, iyi restoranlar ve bahşiş vermek gibi hayatın belli gerçekleriyle tanıştırdığı dönemde, Baba Clidell de bana poker, yirmi bir ve daha pek çok kâğıt oyununu öğretti. Terzi elinden çıkma pahalı takımlar giyer ve sarı elmastan kravat iğnesi takardı. Mücevher zevki dışında, giyim kuşam konusunda tutucuydu ve varlıklı bir adamın o bilinçsiz şatafatlı duruşuna sahipti. Umulmadık bir biçimde ona benziyordum ve o, annem ve ben sokakta yürüdüğümüzde sık sık arkadaşlarının "Clidell, bu kesinlikle senin kızın. Onu reddedebilme şansın yok," dediğini duyuyorduk.

Bu laflar gururla gülmesine sebep oluyordu, çünkü hiç çocuğu olmamıştı. Onun bu geç gelen fakat yoğun yaşadığı babalık duygusundan dolayı, siyahi yeraltı dünyasının en renkli karakterleriyle tanışma fırsatı buldum. Bir akşam Stonewall Jimmy, Just Black, Cool Clyde, Tight Coat ve Red Leg'le tanışmak üzere duman altı olmuş yemek odamıza çağırıldım. Baba Clidell, onların dünyadaki en başarılı üçkâğıtçılar olduklarını ve bana "kimsenin hedefi" olmamam için bazı oyunlarla ilgili incelikleri öğreteceklerini anlattı.

Her şeyden önce, adamlardan biri beni uyardı: "Bedavacı olmayan hiçbir hedef yoktur." Sonra sırayla bana kullandıkları hileleri, kurbanlarını (hedefler) nasıl zengin, bağnaz beyazlar

arasından seçtiklerini ve her durum içinde kurbanlarının önyargısını nasıl onlara karşı kullandıklarını gösterdiler.

Bazı hikâyeler komik, birkaçı da dokunaklıydı. Fakat, sözde aptallığı kimseye bırakmayan üçkâğıtçı siyahi adam her seferinde güçlü, küstah beyaz adama karşı galip geldiğinden benim için tümü eğlenceli ve memnuniyet vericiydi.

Bay Red Leg'in hikâyesini, en sevdiğim şarkı misali hatırlıyorum.

"Zıtlık Kuralı'nı çözersen, senin aleyhine işleyen her şey senin lehine de işleyebilir.

"Tulsa'da beyaz bir çiftçi, o kadar çok zenciyi dolandırmıştı ki, Zenci Dolandırma Şirketi kursa yeriydi. Doğal olarak, siyah derinin 'kahrolası aptal' demek olduğunu düşünmeye başladı. Just Black ile birlikte bu adamı soruşturmaya Tulsa'ya gittik. Araştırmalarımız sonucu, adamın mükemmel bir hedef olduğunu fark ettik. Anası Afrika'daki Kızılderili katliamına şahit olup korkmuş olmalı. Zencilere karşı nefreti, Kızılderililere duyduğu tiksintiden yalnızca biraz fazlaydı. Ve ayrıca açgözlüydü.

"Black ve ben onu biraz gözlemledik ve uğraşmaya değeceğine karar verdik; yani hazırlık olarak birkaç bin dolar koymaya değerdi. New York'tan iyi bir üçkâğıtçı olan beyaz bir çocuğu çağırdık ve ona Tulsa'da bir ofis açtırdık. Sözde Oklahoma'da değerli bir arazi almaya çalışan, Kuzeyli bir gayrimenkul danışmanı olacaktı. Tulsa'ya yakın, içinden paralı köprü geçen bir araziyi gözümüze kestirdik. Burası Kızılderililere ayrılan arazinin bir parçasıydı ama devlet el koymuştu.

"Just Black yemi oynayacaktı, bense aptalı. New York'lu arkadaşımız sekreter tutup kartvizitlerini bastırdıktan sonra, Black hedefe doğrudan yaklaştı. Ona, renkli insanların güvenebileceği tek beyaz olduğunu duyduğundan bahsetti. Bu dolandırıcının kurbanı olmuş bazı zavallı budalaların ismini verdi. Beyazların

nasıl kendi çevirdikleri dolaplarla tufaya getirilebileceklerini gör işte. Hedef, Black'e inandı.

"Black ona yarı Kızılderili, yarı renkli arkadaşından ve Kuzeyli bir gayrimenkul danışmanının bu değerli toprak parçasının tek sahibi olduğunu öğrendiğinden ve Kuzeylinin burayı satın almak istediğinden bahsetti. Adam başta bu işte bir bit yeniği olduğunu düşünüyormuş gibi davrandı, fakat teklife atlayışından ortaya çıktı ki, meğerse esasında havadan gelecek zenci parasının kokusunu aldığını düşünüyormuş.

"Adam arazinin nerede olduğunu sordu ama Black onu geçiştirdi. Dolandırıcısına yalnızca ilgilenip ilgilenmeyeceğini merak ettiğini söyledi. Hedef ilgilendiğini itiraf etti ve Black de arkadaşına söyleyeceğini ve onları iletişime geçireceğini söyledi. Black hedefle üç hafta boyunca arabalarda ve sokak aralarında buluştu; beyaz adam endişe ve açgözlülükle neredeyse delirene kadar onu geçiştirmeye devam etti ve sonra mülkü isteyen Kuzeyli gayrimenkul danışmanının adını yanlışlıkla ağzından kaçırmış gibi yaptı. O andan itibaren büyük balığın oltaya geldiğini ve tek yapmamız gerekenin oltayı sarmak olduğunu biliyorduk.

"Onun bizim adamla iletişime geçmesini bekliyorduk ve bu beklentimizi boşa çıkarmadı. Dolandırıcı adamımıza gitti. Bizim beyaz oğlan Spots'la bir ittifaka girme hususunda kendisinin de beyaz oluşuna güveniyordu, ama Spots arazinin Güney'in en önde gelen gayrimenkul şirketi tarafından en ince ayrıntısına kadar incelendiğini ve eğer hedefimiz ortalığı karıştırmazsa, onun payına da iyi bir meblağ düşüreceğine emin olabileceğini söyledi. Arazinin yasal mülkiyetiyle ilgili yapılacak herhangi bir başvuru, eyaleti alarma geçirebilirdi ve kesin satışa mani olacak bir yasa bulup çıkarırlardı. Spots hedefe onunla iletişim halinde olacağını söyledi. Adam ofise boş yere üç ya da dört kez daha geldi ve tam pes etmek üzere olduğunu anladığımızda, Black beni onunla

tanıştırmaya getirdi. O budala K.K.K.'lı bir hanım evladı gibi sevindi. Sanırsın ki ilmek boynumda da, ayaklarımın altında ateşi o yakacak. Hiçbir avım beni bu kadar mutlu etmemişti.

"Neyse, başta korkağı oynadım ama Just Black bana bu beyaz adamın bizim insanlarımızın güvenebileceği biri olduğunu söyledi. Bir beyaz adama asla güvenemeyeceğimi, çünkü onların tek istediklerinin yasal bir şekilde bir siyah adamı öldürmek ve karısını da yatağa atmak olduğunu söyledim. (Kusura bakma, Clidell.) Hedef, bu şekilde hissetmeyen tek beyazın kendisi olduğuna dair yeminler etti. En iyi arkadaşlarının bazıları renkliydi. Hatta, ben nereden bilecektim tabii ama, onu yetiştiren kadın da renkliydi ve onunla hâlâ görüşüyordu. İkna olmuş gibi yaptım ve sonra hedef Kuzeyli beyazları çekiştirmeye başladı. Bana Kuzey'de zencileri sokakta yatırdıklarından, elleriyle tuvaletleri temizlettirdiklerinden ve daha da beter şeylerden bahsetti. Şok olmuştum. 'Toprağımı yetmiş beş bin dolar teklif eden beyaz adama satmak istemiyorum,' dedim ve tek istediğimin yaşlı anneme bir ev alabilecek, iş kurabilecek ve Harlem'e bir seyahat ayarlayabilecek kadar para olduğunu söyledim. Hedef bunun kaça mal olacağını sordu ve tüm bunları elli bin dolara yapabileceğimi tahmin ettiğimi söyledim.

"Hedef bu kadar paraya sahip hiçbir zencinin güvende olmayacağını, beyaz adamların parayı elinden ne yapıp edip alacağını söyledi. Bunu bildiğimi, ama en azından kırk bin dolara ihtiyacım olduğunu söyledim. Anlaştık ve el sıkıştık. 'Kendi toprağımız' üzerinde bir Yanki'nin yenildiğini görmenin yüreğimi ferahlatacağını söyledim. Ertesi sabah buluştuk, anlaşmayı arabasında imzaladım ve bana parayı verdi.

"Black ve ben eşyalarımızın çoğunu Arkansas'ta Hot Springs'teki otelde tutuyorduk. Anlaşma tamamlanınca, arabamıza yürüdük ve otobandan Hot Springs'e sürdük.

"Tüm olay bundan ibaret."

Hikâyesini bitirdiğinde, yükselen kahkahalar eşliğinde başka övünülesi hikâyeler de anlatıldı. Herkesin gözünde, yirminci yüzyıla gelinmeden önce doğan siyahi ve erkek hikâye anlatıcılarının tümü geberip gitmeliydi. Fakat onlar, yalnızca yüzlerine kapanan kapıları açmak için zekâlarını kullanarak zengin olmakla kalmayıp, aynı zamanda pazarlık sonucunda intikamlarını da almışlardı.

Onları suçlu addetmem de başarılarından gurur duymamam da mümkün değildi.

Bir toplumun ahlak kurallarını belirleyen şey ihtiyaçlarıdır ve siyahi Amerikalıların yaşadığı gettolarda ülkesinin ona tek sunduğu masanın üzerindeki kırıntılarken, hüner ve cesaretle kendine ziyafet çekebilen adam kahramandı. Dolayısıyla, bir odada yaşadığı halde mavi Cadillac kullanan kapıcı alay değil takdir konusudur ve kırk dolarlık ayakkabı giyen bir ev kadını eleştirilmez, anlayış görür. Onların zihinsel ve fiziksel güçlerini son kerteye kadar kullandıklarını biliriz. Her kazanç, ortak kazanç sayılır.

Yasa çiğneme kavramı, siyahların zihninde beyazlarınkinden farklı şekilde tartılır. Küçük suçlar cemiyeti utandırır ve pek çok kişi neden zencilerin daha çok banka soymadığını, daha çok parayı zimmetine geçirmediğini ve sendikalar içinde neden yolsuzluk yapmadıklarını merak eder. "Bizler dünyadaki en kapsamlı soygunun mağdurlarıyız. Hayat denge gerektirir. O yüzden şu anda biraz da bizim çalmamızda bir sıkıntı yok." Bu inanç, özellikle yasal yollarla hemşerileriyle rekabet edemeyenleri cezbeder.

Benim ve diğer siyahi arkadaşlarımın eğitimlerimiz beyaz sınıf arkadaşlarımızınkinden oldukça farklıydı. Hepimiz sınıfta geçmiş zaman ekini öğreniyorduk ama sokakta ve evlerimizde çoğullarda ler'leri ve geçmiş zaman fiillerden sonekleri düşürmeyi öğreniyorduk. Yazılı dili konuşma dilinden ayıran boşluğa

karşı tetikteydik. Bir dilden diğerine, bunun gerektirdiği çabanın bilincine varmadan geçiyorduk. Okulda, bir durum karşısında "Bu alışılmamış bir şey değil," diye karşılık verebilirdik. Ama aynı durumla sokakta karşılaştığımızda da ağzımızdan kolaylıkla "Olur bazen öyle, ya," çıkıverirdi.

30

Tıpkı Jane Withers ve Donald O'Connor gibi ben de tatile gidiyordum. Baba Bailey beni yazı onlarla geçirmem için Güney Kaliforniya'ya davet etmişti ve heyecandan yerimde duramıyordum. Babamın o kendine has üstünlük taslayan havasını düşününce, içten içe onun üniformalı hizmetlilerin çalıştığı bahçeli devasa bir evde yaşıyor olmasını bekliyordum.

Yazlık kıyafet alışverişinde annemin bana büyük yardımı dokundu. San Francisco'luların daha sıcak iklimde yaşayan insanlara karşı sergilediği kibirle, tek ihtiyacım olanın bir sürü şort, kapri, sandalet ve bluz olduğunu, çünkü zaten "Güney Kaliforniya'lıların neredeyse başka hiçbir şey giymediklerini," anlattı.

Baba Bailey'nin kız arkadaşı benimle birkaç ay öncesinden mektuplaşmaya başlamıştı, tren istasyonundan da beni o alacaktı. Birbirimizi tanıyabilmek için yakamıza beyaz karanfil takmaya karar vermiştik ve vagon görevlisi küçük, sıcak kasabaya varana kadar çiçeğimi restoranın Frigidaire'inde tutmuştu.

Peronda beyazlara şöyle bir bakıp, gelen geçen zenciler arasında umutla onu görmeyi bekliyordum. Görünürde babam kadar uzun adamlar ve gerçekten ihtişamlı kadınlar yoktu (İlk seçimini düşününce, sonradan hayatına giren kadınların da baş

döndürücü derecede güzel olması gerektiğine kanaat getirmiştim). Yakasında beyaz çiçek olan küçük bir kız gördüm, ama onu ihtimal dışı diyerek es geçtim. Biz ara ara birbirimizin yanından geçip dururken peron boşaldı. Sonunda, yüzünde gördüklerine inanamayan bir ifadeyle beni durdurdu, "Marguerite?" Sesi yaşadığı şokla tizleşmişti. Neticede, küçük bir kız değildi. Ben de gözlerime inanmıyordum.

"Ben, Dolores Stockland," dedi.

Afallamış olduğum halde terbiyemi korumaya çalışarak, "Merhaba. Benim adım Marguerite." dedim.

Babamın kız arkadaşı? Tahminimce yirmilerinin başında olmalıydı. Yepyeni gofre kumaştan takımı, alçak topuklu ayakkabıları ve eldivenleri bende terbiyeli ve ciddi biri olduğu izlenimini uyandırdı. Ortalama bir boyu vardı fakat vücudu yeniyetme bir kızınki gibi şekilsizdi ve eğer babamızla evlenmeyi düşünüyorsa, neredeyse 1.80 boyunda ve güzel bile olmayan bir müstakbel üvey kızı olduğunu öğrenmek büyük bir şok olmalıydı. (Sonraları Baba Bailey'nin ona çocuklarının sekiz ve dokuz yaşlarında ve şirin mi şirin olduklarını söylediğini öğrendim. Ona inanmaya o denli ihtiyacı vardı ki, çok heceli kelimeler ve karmaşık cümleler kullanmayı sevdiğim bir dönemde mektuplaştığımız halde, bariz olanı yoksaymayı becerebilmişti.)

Uzun hayal kırıklıkları zincirindeki halkalardan biriydim. Babam onunla evleneceğini vaat etmiş, fakat en nihayetinde başka bir gergin Güneyli kadın olan Alberta ile evlenene kadar onu devamlı atlatmıştı. Dolores'te siyahi burjuvanın tüm yapmacık tavırları vardı fakat o tavırları destekleyecek maddi temele sahip değildi. Babam hizmetkârları olan devasa bir ev yerine, varoşun da varoşunda, bir karavan parkında yaşıyordu. Dolores de onunla birlikte orada yaşıyor ve evi bir tabut gibi düzenli ve tertemiz tutuyordu. Yapay çiçekler cam vazolar içinde plastik

plastik duruyordu. Çamaşır makinesi ve ütü masasıyla yakın bir ilişki içindeydi. Kuaförü, mutlak sadakatine ve dakikliğine güvenebilirdi. Sözün kısası, davetsiz misafirler de olmasa hayatı mükemmel olabilirdi.

Ve sonra ben çıkageldim.

Bu durumu kendi için kabul edilebilir kılmak adına büyük çaba harcadı. Düpedüz başarısız olan ilk girişimi, benim detaylara olan dikkatimle ilgiliydi. Benden odamı toplamamı önce rica ettiler, sonra tatlı dille ikna yoluna gittiler ve en nihayetinde emretmek zorunda kaldılar. Nasıl yapacağımı pek bilemiyor oluşum ve özellikle küçük nesneler söz konusu olduğundaki sakarlığım beni isteksizleştiriyordu. Odamdaki şifonyerin üzeri porselenden küçük şemsiye taşıyan kadın heykelcikleri, çiniden köpekler, tombul melekler ve üfleme camdan her cins hayvan biblosuyla doluydu. Yatağı yapıp, odamı süpürüp, kıyafetlerimi astıktan sonra, eğer şifonyerin üzerindeki ıvır zıvırın da tozunu almam gerektiğini hatırlarsam, daima bir tanesini gereğinden fazla sıkı tutup bir ya da iki bacağının kırılmasına ya da fazla gevşek tuttuğumdan düşürerek paramparça olmasına neden oluyordum.

Babamın yüzünde, anlaşılmaz bir biçimde, devamlı eğlenir bir ifade vardı. Bizim huzursuzluğumuzdan şeytanca bir zevk alıyor gibiydi. Dolores'in iri sevgilisine taptığı aşikârdı. Onun ıı...lar ve ıhım...larla süslü güzel sözleri (Baba Bailey öylesine konuşmazdı, tutkuyla konuşurdu) alt orta sınıf yaşamları içinde bir teselli gibiydi herhalde. Babam donanmanın mutfağında çalışıyordu, fakat ikisi de onun Birleşmiş Milletler Donanması'nda tıbbi diyetisyen olarak çalıştığını söylüyordu. Buzdolapları her zaman yeni alınmış jambon, yarım rosto ve çeyrek tavuk dolu olurdu. Babam inanılmaz bir aşçıydı. Birinci Dünya Savaşı esnasında Fransa'ya gitmiş ve lüks Breakers Oteli'nde kapıcı olarak çalışmıştı; bu yüzden sık sık Avrupai yemekler pişirirdi. Resto-

ranlardaki gibi garnitürlerle süslenmiş *coq au vin*, *prime ribs au jus* ve *cotelette Milanese* yerdik. Ama spesiyalitesi Meksika yemeğiydi. Her hafta çeşitli çeşniler ve *pollo en salsa verde* ve *enchilada con carne* gibi masamızı süsleyen diğer erzakları almak için sınırı geçerek Meksika'ya giderdi.

Eğer Dolores etrafında olan bitene karşı biraz daha ilgili olsaydı, bu malzemelerin kasabada her yerde bulunabildiğini ve babamın ta Meksika'ya kadar gitmesine gerek olmadığını fark edebilirdi. Ama o kokuların içine girmek bir yana, onu Meksika pazarlarından birine göz atarken bile görmek mümkün değildi. Ve ayrıca "Kocam, donanma diyetisyeni Bay Johnson, akşam yemeğimiz için bir şeyler almaya Meksika'ya gitti," demek çok daha havalıydı. Bu, enginar almaya beyazların bölgesine giden diğer zenginleri bile aşıyordu.

Babamın İspanyolcası akıcıydı; ben de okulda bir yıl boyuca İspanyolca aldığımdan, biraz konuşabiliyorduk. Dolores'i etkileyen tek özelliğimin yabancı dile olan kabiliyetim olduğuna inanıyordum. Ağzı çok gergindi ve dili garip seslere dönmüyordu. Fakat hiç kuşkusuz, diğer her şeyi gibi İngilizcesi de mükemmeldi.

Haftalarca, -babamın burnunu sokmadan, ne tezahürat yaparak ne de yuhalayarak fakat büyük bir keyifle izlediği- bir güç testinden geçtik. Bir keresinde bana "annemi sevip sevmediğimi" sordu. Annemden bahsettiğini düşünerek, evet dedim; o güzel, neşeli ve nazikti. Vivian'ı değil, Dolores'i kastettiğini söyledi. Ben de bunun üzerine huysuz, dar kafalı ve sahte olduğu için onu sevmediğimi açıkladım. Güldü ve çok uzun boylu ve ukala olduğum ve ona göre yeterince titiz olmadığım için beni sevmediğini söylediğimde, daha da büyük bir kahkaha atarak, "Eee, hayat işte," gibi bir şey söyledi.

Babam bir akşam, ertesi gün hafta sonu için yiyecek almak üzere Meksika'ya gideceğini söyledi. Fakat bu sefer sıra dışı bir

şey yaparak beni de yanında götüreceğini de ekledi. Şokun sebep olduğu sessizliği, onunla birlikte Meksika'ya gitmemin bana İspanyolcamı geliştirmem açısından iyi olacağını ekleyerek böldü.

Dolores'in sessizliği kıskançlığından olabilirdi, ama benimki salt şaşkınlıktandı. Babam o güne kadar benimle hiç övünmemiş ve nadiren sevgi gösterisinde bulunmuştu. Beni ne arkadaşlarına, ne de Kaliforniya'da mutlaka görülmesi gereken o yerlere götürmüştü. Şimdi Meksika gezisi gibi egzotik bir şeye dahil ediliyor olmak inanılmazdı. Hemen, bunu hak ettiğim sonucuna vardım. Ne de olsa onun kızıydım ve tatilimin o ana kadarki kısmının olması gerekenle uzaktan yakından alakası yoktu. Eğer Dolores'in de bizimle gelmesi için itiraz etseydim, sahnelenecek şiddet ve trajediden de kurtulmuş olurduk. Ama yaşım itibariyle bir tek kendimi düşünüyordum ve geniş kenarlı Meksika şapkalarını, kovboyları, tortillaları ve Pancho Villa'yı görme ihtimalimiz içimi kıpır kıpır ediyordu. Sessiz bir gece geçirdik. Dolores mükemmel iç çamaşırlarını tamir etti ve ben de kitap okur gibi yaptım. Babam elinde içkisiyle radyo dinlerken, şimdi farkına vardığım üzere son derece acınası görünen o manzarayı izledi.

Sabahleyin, maceramız için yola koyulduk. Meksika'nın toprak yolları sıra dışı bir şey görmeye dair tüm ihtiyacımı giderdi. Kaliforniya'nın dümdüz otobanlarını ve bana göre yüksek binalarını geride bırakalı yalnızca birkaç mil olmuştu ve Arkansas'ın en beter yollarıyla yarışacak derecede bozuk, çakıllı yollarda hoplaya zıplaya ilerliyorduk. Her yerde kerpiç evler ve oluklu metalden yapılmış kulübeler göze çarpıyordu. Sıska ve pis köpekler evlerin etrafında sinsi sinsi geziniyor, cıbıldak çocuklar eski lastiklerle oyun oynuyordu. Nüfusun yarısı Tyrone Power ve Dolores Del Rio'ya, diğer yarısı da Akim Tamiroff ve Katina Paxinou'ya benziyordu. Belki sadece biraz daha tombul ve yaşlıydılar.

Sınır kasabasından geçerek iç kısımlara doğru ilerlerken babam hiçbir açıklamada bulunmadı. Şaşkınlığıma rağmen, sorularla merakımı gidermeye uğraşmadım. Birkaç mil sonra üniformalı görevliler tarafından durdurulduk. Samimi bir şekilde selamlaştılar ve babam arabadan indi. Arabanın arkasına doğru uzanarak bir şişe içki alıp, adamın kulübesine götürdü. Gülüştüler ve ben arabanın içinde oturmuş boğuk sesleri anlamaya uğraşırken yarım saatten fazla sohbet ettiler. Nihayetinde kulübeden çıkarak arabaya doğru geldiler. Şişe hâlâ babamın elindeydi ama yarısı boştu. Adama benimle evlenmek isteyip istemeyeceğini sordu. İspanyolcaları benim okulda öğrendiğimden daha değişikti, ama anlayabiliyordum. Babam adamı ikna etmek için, yalnızca on beş yaşında olduğumu söyledi. Adam birden arabanın içine doğru eğilerek yanağımı okşadı. Sanırım önceden yalnızca çirkin değil, yaşlı da olduğumu düşünüyordu ama genç ve muhtemelen kullanılmamış olduğum bilgisi onu cezbetmişti. Babama benimle evleneceğini ve "bir sürü bebeğimiz" olacağını söyledi. Bu laf babama göre evden ayrıldığımızdan beri duyduğu en komik şeydi. (En son Dolores, ben güle güle deyince cevap vermediğinde kükrercesine gülmüştü ve evden uzaklaşırken ona, beni duymadığı için cevap vermediğini açıklamak zorunda kalmıştım.) Her tarafımda gezinen ellerinden can havliyle kaçıyor olmam adamı caydırmıyordu ve eğer babam arabanın kapısını açıp sürücü koltuğuna oturmasaydı, son raddede oraya kaçacaktım. Havada uçan *adiós*'lar, *bonita*'lar ve *esposita*'lar sonrasında yeniden pis yola koyulduk.

Tabelalara göre Ensenada'ya doğru gidiyorduk. Sarp dağın etrafında kıvrılan yollarda ilerlerken, bir daha asla Amerika'ya, medeniyete, İngilizceye ve geniş sokaklara geri dönemeyecek olmaktan korktum. Dolambaçlı dağ yollarını tırmanmaya devam ederken, babam şişeden içiyor ve bir yandan da Meksika şarkıları

mırıldanıyordu. Neticede vardığımız yer Ensenada değil, şehir sınırlarının beş mil dışında bir yerdi. Bir Meksika tavernasının çamurlu avlusuna arabayı park ettik. Yarı çıplak çocuklar, haşin görünümlü tavukları kovalayıp durmaktaydı. Arabanın gürültüsü kadınların köhne binanın kapısına çıkmasına neden oldu, fakat kir pas içindeki çocuklar ve sıska tavuklar istiflerini bozmadılar.

Bir kadın bağırdı: "Baylee, Baylee." Ve birden bir sürü kadın kapının önüne yığılarak, binaya sığmayıp avluya taştı. Babam arabadan çıkmamı söyledi ve kadınlarla tanışmaya gittik. Çarçabuk kızı olduğumu söylediğinde, herkes bunu çılgınca komik buldu. Sürü halinde, bir ucunda bar bulunan uzun bir odaya girdik. Masalar gevşek ahşap zemin üzerinde yamuk yumuk duruyordu. Tavan dikkatimi çekti. Neredeyse durgun havada sallanan, hemen hemen her renkten kâğıt şeritler vardı. Tam baktığım sırada birkaç tanesi yere düştü. Bunu kimse fark etmiş gibi değildi, ya da ettilerse bile, belli ki göklerinin dökülüyor olması umurlarında değildi. Bar taburelerinde oturan birkaç adam, babamı samimiyetle selamladı. Teker teker beni herkesle tanıştırdı ve yaşımı söyledi. Okulda öğrendiğim şekliyle *"Cómo está usted?"* dediğimde, bu olabilecek en büyüleyici telaffuz olarak algılandı. İnsanlar sırtımı sıvazlıyor, babamın elini sıkarak takip edip anlamakta zorlandığım bir İspanyolca konuşuyorlardı. Baylee günün kahramanıydı. Bu sınırsız sevgi gösterisi karşısında yumuşadıkça, onun yepyeni bir yüzüyle tanışmış oldum. Alaycı gülümsemesi yok oldu ve yapmacık konuşmasını bir kenara bıraktı (Hızla konuşulan Ispanyolcanın içine ıı...ları sıkıştırmak zor olurdu.)

Onun "kişisel konum"unu durmaksızın şişelerde, kadınların eteklerinin altında, kilise işlerinde ve havalı iş tanımlarında arayan, daha bu dünyaya gelmeden kaybolmuş ve o günden beri de iflah olmamış yalnız bir insan olduğuna inanmak zordu. O an, onun asla Stamps'e ve yavaş hareket eden, yavaş düşünen John-

son ailesine ait olmadığı aşikârdı. Görkemli olma amacındaki biri için, pamuk tarlalarında doğmuş olmak çıldırtıcı olmalıydı.

Meksika barında, babamın üzerinde daha önce hiç görmediğim bir rahatlık vardı. Bu Meksika köylülerinin önünde rol kesmesine gerek yoktu. Olduğu haliyle, sadece kendi olarak, onlar için yeterince çekiciydi. O bir Amerikalıydı. O siyahiydi. İspanyolcayı akıcı bir şekilde konuşuyordu. Parası vardı ve sıkı bir tekila içicisiydi. Kadınlar da onu beğeniyordu. Uzun boylu, yakışıklı ve bonkördü.

Bir Fiesta partisindeydik. Biri müzik kutusuna para attı ve tüm müşterilere içki servis edilirken, bana ılık *Coca-Cola* verildi. Müzik kutusundan dökülen müziğe eşlik eden yüksek perdeli sesler, tutkulu *ranchero*'ları çağırıyordu. Adamlar önce yalnız, sonra birbiriyle dans ederken, ara sıra kadınlar da ayaklarını yere vurarak onlara katılıyordu. Dansa kaldırıldım. Başta, adımları takip edebileceğimden emin olmadığımdan çekingen davranıyordum, ama babam başıyla onaylayarak beni denemem için cesaretlendirdi. Zamanın nasıl geçtiğini anlamadan, bir saat boyunca dans ettim. Genç bir adam bana, tavana nasıl çıkartma yapıştırılacağını öğretti. Öncelikle Meksika sakızı tüm şekeri bitene kadar çiğnenmeliydi; sonra barmen birkaç parça kâğıt veriyor ve kişi o kâğıt parçasının üzerine bir deyiş ya da anlamlı bir söz yazıyor, sonra da yumuşak sakızı ağzından çıkararak şeridin ucuna yapıştırıyordu. Tavanda nispeten boş olan bir nokta seçerek hedef alıp fırlattığı esnada, anca vahşi at rodeosu yapıyorsan normal karşılanacak türden, tüyler ürperten bir çığlık atıyordu. Birkaç gıcırtılı ıskalayıştan sonra çekingenliğim geçti ve bademciklerimi parçalarcasına Zapata'ya layık bir çığlık attım. Mutluydum, babam gururluydu ve yeni arkadaşlarım da şaşkındı. Bir kadın yağlı gazete kâğıdında Güney'de kakırdak olarak tabir ettiğimiz *chicharrone*'lerden getirdi. Kızarmış domuz derisini mi-

deye indirdim, dans ettim, çığlıklar attım ve fazla tatlı ve yapış yapış *Coca-Cola*'yı kendimi kaybedercesine içtim. Kutlamaya yeni katılan eğlence düşkünlerine *la niña de Baylee* olarak tanıştırıldım ve hemen benimsendim. Var olan tek pencereden gelen akşam güneşinin ışığı, içeriyi aydınlatmaya yetmiyor, içerideki insan, koku ve ses kalabalığı birbirinin içine eriyerek hoş kokulu ve suni bir seher vakti duygusu yaratıyordu. Babamı bir süredir görmediğimi fark ettim. Dans partnerime *"Dónde está mi padre?"* diye sordum. Benim resmi İspanyolcam paisanonun kulağına, yarı cahil bir Ozark dağlısına *"Bizim peder nerelere kayboldu?"* demem kadar yapmacık gelmiş olmalıydı.

Her halükârda, sorum önce bir kahkaha patlamasına, sonra da boğarcasına bir kucaklamaya sebep oldu ama herhangi bir cevap alamadım. Dans bittiğinde, çaktırmadan insanların arasından sıyrıldım. Panik duygusuyla eziliyordum. Odada değildi. Sınırdaki adamla bir anlaşma mı yapmıştı acaba? Yapmayacağı şey değildi. Kesin içeceklerime bir şey katılmıştı. Dizlerimin bağı çözülüyor ve önümde dans eden çiftleri bulanık görüyordum. Babam ortada yoktu. Muhtemelen cebinde satışımdan kazandığı parayla, yolu yarılamıştı bile. Kapıya ulaşmalıydım ama sanki kapıyla aramda dağlar vardı. İnsanlar beni *"Dónde vas?"* diyerek durdurdular. *"Yo voy por ventilarme,"* ya da "Biraz havalanacağım," gibi sert ve iki anlama da çekilebilecek bir cevap verdim. Popüler olmama şaşmamalıydım.

Açık kapıdan, babamın tüm ihtişamıyla bir başına duran Hudson'ını görebiliyordum. Neticede beni bırakmamıştı. Bu tabii ki ilaçlanmadığım anlamına da geliyordu. Hemen daha iyi hissettim. Akşam güneşinin havayı yumuşattığı avluya peşimden hiç kimse gelmedi. Çok uzağa gitmiş olamayacağını düşünerek, arabada oturup onu beklemeye karar verdim. Bir kadınla olduğunu biliyordum ve biraz kafa yorunca, hangi neşeli *señorita* ile

gittiğini tahmin etmek zor olmadı. Oraya ilk vardığımızda, ona tutkulu bir şekilde sarılan kıpkırmızı dudaklı, ufak tefek, zarif bir kadın vardı. O an hiç o açıdan bakmamıştım ama mutluluğu hafızama kazınmıştı. Arabada, tüm sahneyi geriye sararak yeniden hatırladım. Babama ilk koşan o olmuştu ve babam o zaman hemen "Bu benim kızım," ve "İspanyolca biliyor," demişti. Dolores'in haberi olsa, yapmacık tavırları elden bırakmadan temkinli bir şekilde ölüverirdi. Onun küçük düştüğü anın hayaliyle uzun bir süre oyalandım, ama müzik ve kahkaha sesleri ve Cisco Kid çığlıkları, intikam dolu tatlı hayallerimi böldü. Ne de olsa hava kararıyordu ve babam arkadaki kulübelerden birinde, onu bulamayacağım bir yerlerde olmalıydı. Gece boyunca arabada bir başıma oturma fikri içime tuhaf bir korku düşürdü. Önceki paniğe benzer bir korkuydu bu. Yaşadığım dehşet beni tamamen içine çekmemişti ama bezdirici bir felç gibi kafamın içini ele geçiriyordu. Pencereleri kapatıp kapıları kilitleyebilirdim. Arabanın zeminine yatabilir ve kendimi küçük ve görünmez kılabilirdim. İmkânsız! Korku selini durdurmaya çalıştım. Neden Meksikalılardan korkuyordum? En nihayetinde, bana son derece nazik davranmışlardı ve babam da kızına kötü davranılmasına kesinlikle izin vermezdi. Değil mi? Değil mi? Nasıl beni abazalarla dolu o barda bırakıp da kadınıyla gidebilmişti? Başıma ne gelebileceği umurunda mıydı? Hiç de umurunda olmadığına kanaat getirip, sinir bozukluğuyla muslukları açtım. Gözyaşlarım bir kez akmaya başladı mı, durdurmanın imkânı yoktu. Meksika'da çamurlu bir avluda ölüp gidecektim. Benim gibi özel biri, Tanrı'yla birlikte yarattığımız o akıllı zihin, tanınamadan ve insanlığa bir katkıda bulunamadan bu hayattan göçüp gidecekti. Kader ne kadar acımasız ve bu zavallı siyahi kız ne kadar çaresizdi.

Karanlığın içinde ilerleyen gölgesini fark ettim ve tam fırlayıp ona doğru koşacaktım ki, daha önce gördüğüm minyon kadın

ve bir adam tarafından taşındığını gördüm. Ayakta duramıyor, yalpalıyordu ama onu sıkıca tutuyor ve tavernanın kapısına doğru getiriyorlardı. Eğer içeri girerse asla gidemeyebilirdik. Arabadan çıkarak yanlarına gittim. Babama arabaya gidip, eve doğru yola koyulmadan önce biraz dinlenmek isteyip istemeyeceğini sordum. Arkadaşlarına İspanyolca ne istediğini söyledi, onlar da onu arabaya doğru yönlendirdiler. Ön kapıyı açtığımda "Hayır" dedi, bir süre arka koltuğa yatacaktı. Onu arabaya sokup, uzun bacaklarını rahat edebileceği bir şekilde yerleştirdik. Başı koltuğa değmeden horlamaya başladı. Horlaması derin ve uzun bir uykuya daldığının ve dolayısıyla geceyi Meksika'da, aracın içinde geçireceğimizin işaretiydi.

Çift gülerek, kelimeleri ağızlarında yuvarlayarak, anlaşılmaz bir Ispanyolcayla bana bir şeyler söylerken, hızlıca düşünmeye çalıştım. Daha önce hiç araba kullanmamıştım ama annemi dikkatlice izlemiştim ve o hep San Francisco'daki en iyi sürücü olduğunu söylerdi. En azından, bunu söylemişti. Ben de inanılmaz zekiydim ve fiziksel koordinasyonum da iyiydi. Tabii ki araba kullanabilirdim. Geri zekâlılar ve deliler araba kullanabiliyorsa, parlak zekâlı Marguerite Johnson niye kullanamasın? Seçkin liseli Ispanyolcamla Meksikalıdan arabayı çevirmesini istedim; ne istediğimi tam olarak anlaması neredeyse on beş dakika sürdü. Adam bana araba kullanmayı bilip bilmediğimi sormuş olmalı, ama "sürmek" fiilinin Ispanyolcasını bilmiyordum, o yüzden adam arabaya binip, aracı otobana doğru çevirene kadar, tekrar tekrar *"Si, si"* ve *"Gracias"* deyip durdum. Bir sonraki hareketiyle durumu anladığını gösterdi. Motoru çalışır halde bıraktı. Ayağımı gaz pedalı ve debriyaja koyarak vites kolunu oynatıp, sonra iki ayağımı birden kaldırdım. Kaygı verici bir gürültüyle avludan dışarı fırladık.

Sarsıntıyla yolun kenarına çıktığımızda araba neredeyse stop ediyordu ve ayaklarımı yeniden gaz pedalı ve debriyaja yapıştır-

dım. Hiçbir gelişme kaydedemediğimiz gibi, aşırı bir gürültü yapıyorduk ama motor durmamıştı. O an, ilerleyebilmek için ayaklarımı pedallardan çekmem gerektiğini ve eğer bunu aniden yaparsam, bunun arabanın St. Vitus Dance yapan biri gibi titremesine neden olacağını anladım. Motor devinimiyle ilgili bu kuralı tamamen kavradıktan sonra, arabayı yaklaşık elli mil uzaktaki Calexico'ya doğru, dağ yolundan aşağı sürdüm. Kuvvetli hayal gücüm ve korkutucu şeyler düşünmeye olan yatkınlığımın aklıma neden *risco de Mexico* üzerinde kanlı kaza sahneleri getirmediğini anlamak zor. Belki de her duyum, tökezleyen arabayı yürütmeye odaklanmış olduğundandır.

Hava tamamen karardığında, farları açacak düğmeleri bulana kadar, el yordamıyla önüme gelen her düğmeyi çevirip çektim. Ben bu arayış içindeyken araba yavaşladı ve pedallara basmayı unutunca motordan tuhaf sesler gelmeye başladı, araba sarsıldı ve sonunda motor durdu. Babam koltuktan aşağı düştü (Çoktandır, bunun ne zaman olacağını merak ediyordum). El frenini çektim ve dikkatlice bir sonraki adımımın ne olacağını düşündüm. Babama sorma fikri faydasızdı. Yere düşüşü bile onu uyandıramadıysa, benim uyandırmam mümkün değildi. Etrafta bizimkinden başka araç da yoktu; günün başında sınır korumalarını geçtiğimizden beri motorlu bir araç görmemiştim.

Yokuş aşağı gidiyorduk, o yüzden şansımız varsa doğruca Calexico'ya ulaşacağımız sonucuna vardım ya da en azından sınır korumasına. Freni bırakmak için, ona nasıl yaklaşacağımın formülünü bulana kadar bekledim. Kulübeye vardığımızda arabayı durduracak ve mağrur havamı takınıp ve ona köylü olduğunu hatırlatacak bir şekilde konuşacaktım. Arabayı çalıştırmasını emredecek ve sonra ilerlemeden önce bahşiş olarak babamın cebinden bir çeyreklik ya da hatta bir dolar atacaktım.

Planlarımı en ince detaylarına kadar düşündükten sonra freni bıraktım, yokuş aşağı ilerlemeye başladık. İnişimizi hızlandırma-

sı ümidiyle gaz pedalı ve debriyajı da kökledim ve birden mucizeler mucizesi motor çalışmaya başladı. Hudson tepeden aşağı çılgınlar gibi iniyordu. Asilik yapıyordu ve eğer bir saniyeliğine kontrolü elden bıraksam, dağın öteki yanına uçarak paramparça olmamıza neden olacaktı. Bu meydan okuyuş heyecan vericiydi. Ben, Marguerite, doğanın gücüne karşı koyuyordum. Direksiyonu çevirip, gaz pedalına sonuna kadar bastığımda Meksika ve kudret ve yalnızlık ve tecrübesiz gençlik ve Bailey Johnson ve ölüm ve emniyetsizlik ve hatta yerçekimi üzerinde hâkimiyet kurmuş oluyordum.

Bin bir gece sürmüş gibi geçen bu sınav sonrasında, eğim azalmaya başladı ve yolun iki tarafında da tek tük ışıklar görmeye başladım. Bundan sonra ne olursa olsun, kazanan bendim. Araba sanki ehlileşmiş ve teslim olmuş gibi yavaşlamaya başladı. Pedallara biraz daha güçlü bastım ve nihayetinde sınır korumasının kulübesine ulaştık. El frenini çekerek arabayı durdurdum. Motor hâlâ çalışıyor olduğundan, sınır korumasıyla konuşmama lüzum yoktu fakat arabayı kontrol edip devam etmemi işaret edene kadar beklemek zorundaydım. Az önce fethettiğim dağlara doğru giden araçlardakilerle konuşmakla meşguldü. Şapkasındaki ışıktan belden ikiye katlanmış, açık pencerenin ağzı da üst bedenini tamamen yutmuş gibi görünüyordu. Arabayı yolculuğumuzun ikinci kısmı için hazır tutuyordum. Koruma doğrulduğunda, onun sabahki rezaleti yaşadığımız kişi olmadığını gördüm. Haklı bir şaşkınlık içindeydim ve sert bir şekilde selam vererek *"Pasa"* diye bağırdığında freni bıraktım, iki ayağımla da pedalları ittim ama kaldırırken biraz ani davrandım. Araba niyet ettiğimden hızlı hareket etti. Sadece ileri değil, ani bir fırlamayla daha yeni hareket etmek üzere olan bir aracın üzerine, sola doğru da gittik. Çarpışmanın gürültüsü üzerine, dört bir yandan İspanyolca yaylım ateşine tutuldum. Tuhaf bir biçimde, yine korkmuyordum. Şu sırayla

merak ettim: İncinmiş miydim, başka biri incinmiş miydi, hapse girer miydim, Meksikalılar ne diyordu ve son olarak, babam uyanmış mıydı? Ilk ve son sorularımın cevabını anında verebildim. Sallana sallana dağ yolundan aşağı inerken salgıladığım adrenalin beni neşelendirmişti. Daha önce kendimi hiç bu kadar iyi hissetmemiştim ve babamın horultuları dışarıdaki protesto kakafonisini bastırıyordu. *Policías* isteme niyetiyle arabadan indim ama koruma, lafı ağzıma tıkadı. Birbirinin içine geçen birkaç kelime söyledi; kelimelerden bir tanesinin *policías* olduğunu çıkarabildim. Diğer insanlar da araçlarından dışarı çıkarlarken, kontrolümü yeniden toplamaya çalışarak yüksek sesle ve nazikçe *"Gracias, señor"* dedim. Her yaş ve boydan sekiz kadar orta boylu kişiden oluşan aile, hararetli bir biçimde konuşarak ve beni inceleyerek, sanki ben şehir parkında bir heykelmişim, onlar da bir güvercin sürüsüymüşçesine etrafımda dolaşmaya başladı. Biri *"Joven"* dedi. Bu genç olduğum anlamına geliyordu. Bu kadar akıllı olanın hangisi olduğunu görmeye çalıştım. Doğrudan onunla konuşsam daha iyi olacaktı. Ama o kadar hızlı konum değiştiriyorlardı ki, kişiyi seçmek imkânsızdı. Sonra başka biri *"Borracho"* dedi. Tamam, babam her nefesinde dışarı buram buram alkol kokusu yayarken gece soğuğuna karşı camları kapalı tuttuğumdan şüphesiz tekila çiftliği gibi kokuyordum. Bunu bu yabancılara açıklamak istesem de açıklayamazdım muhtemelen. Ki açıklayamadım. Birinin aklına arabanın içine bakmak geldi ve yükselen çığlık herkesi bir anda susturdu. Insanlar –sanki yüzlerce kişi vardı– pencerelerin etrafına üşüştü, daha fazla çığlık koptu. Bir anlığına korkunç bir şey olmuş olabileceğini düşündüm. Belki de çarpma anında... Ben de görmek için pencereye yanaştım fakat sonra ritmik horultuları hatırladım ve soğukkanlılıkla geri çekildim. Sınır koruması, büyük bir suçüstü yaptığını düşünmüş olmalı. Birtakım hareketler yaparak "Ona dikkat edin," ya da "Onu gözünüzün önünden ayır-

mayın," gibi şeyler diyordu. Aile biraz daha temkinli ve tehditkâr bir şekilde geri geldi ve tüm söyledikleri içinde en nihayetinde mantıklı bir soru sorarak *"Quién es?"* dediklerinde, soğuk bir edayla ve olabildiğince mesafeli durmaya çalışarak *"Mi padre."* dedim. Yakın aile bağlarının ve her hafta gerçekleşen fiestaların insanları olarak, anında durumu anladılar. Ben eğlencede gereğinden uzun kalmış sarhoş babasıyla ilgilenen zavallı küçük kızdım. *Pobrecita.*

Sınır koruması, baba ve bir ya da iki ufak çocuk, babamı uyandırmak gibi zorlu bir göreve giriştiler. Kalan kişiler benim ve hasarlı araçlarının çevresinde sekizler çizerek dolanırken onları soğukkanlılıkla izledim. Iki adam babamı sallayıp sarsarken, çocuklar göğsünde zıplıyordu. Çabaların, çocukların bu hareketi sayesinde sonuç verdiğini düşünüyorum. Baba Bailey İspanyolca konuşarak uyandı. *"Qué tiene? Qué pasa? Qué quiere?"* Başka biri olsa "Neredeyim ben?" diye sorardı. Bunun Meksika tecrübelerinde sıkça yaşadığı bir durum olduğu apaçıktı. Tam olarak ayıldığını görünce arabaya girerek sakince insanları uzaklaştırdım ve çapulcu bir arabayı dize getirmiş ve sinsi bir dağla girdiği mücadeleden galip çıkmış birinin kibriyle "Baba, kaza yaptık." dedim. Beni çıkarabilmesi biraz zaman aldı ve sonra birden Meksika fiestası öncesi babam oluverdi.

"Bir kaza, ha? Iıı, kimin hatasıydı? Sen mi, Marguerite? Ihım, sen mi yaptın?"

Ona arabayı nasıl idare ettiğimi ve elli mil boyunca sürdüğümü anlatmaya çalışmak beyhudeydi. Beni takdir etmesini beklemiyordum, hatta buna ihtiyacım da yoktu.

"Evet, baba, arabaya çarpan benim."

Hâlâ tam doğrulmamıştı, o yüzden tam olarak nerede olduğumuzu kestiremiyordu. Sanki mantıken en doğrusu oymuş gibi, arabanın içinde, yerde oturmaya devam ederek "Torpido gözünde. Sigorta kâğıtları. Al onları ve ııı polise ver ve sonra geri gel."

Ben iğneleyici ama kibar bir cevap yapıştıramadan, sınır koruması kafasını arabadan içeriye soktu. Babamdan arabadan çıkmasını istedi. Dünyayı umursamayan babam, torpido gözüne uzanarak katlı kâğıtları ve önceden orada bıraktığı yarım şişe içkiyi çıkardı. Adama yapmacık kahkahalarından birini atarak, arabanın içinden dizlerinin üzerine, yere indi. Sonra doğruldu ve kızgın insanların arasından yükseldi. Hızlıca konumu ve durumu okuyarak, kolunu diğer sürücünün omzuna attı. Kibarca, asla küçümser bir tavır takınmadan, sınır korumasıyla konuşmak için eğildi ve üç adam kulübeye gitti. Birkaç dakika içinde kulübeden kahkaha sesleri yükseldi; kriz çözülmüştü ama eğlence de bitmişti. Babam adamlarla el sıkıştı, çocukların sırtını sıvazladı ve kadınlara sevimli sevimli gülümsedi. Sonra, hasarlı araçlara bakmadan, direksiyonun başına geçti. Arabaya binmemi söyledi ve sanki yarım saat önceki yardıma muhtaç sarhoş kendisi değilmiş gibi, arabayı eve doğru sürmeye başladı. Araba kullanabildiğimden haberi olmadığını söyledi; arabasını nasıl bulmuştum, beğenmiş miydim? Bu kadar çabuk toparlandığı için kızgındım ve başarımın büyüklüğünü takdir etmediği için de moralim bozulmuştu. Ben de söylediğine de, sorusuna da evet diyerek kestirip attım. Sınıra varmadan camı açtı. İçeri dolan temiz hava ürpertici derecede soğuktu. Arka koltuktan ceketini alıp giymemi söyledi. Şehre soğuk bir sessizlik içinde girdik.

31

Dolores sanki bir gece önce oturmakta olduğu yerden hiç kımıldamamış gibiydi. Duruşu öncekine o kadar benzerdi ki, uyumuş, kahvaltı etmiş ya da saçını yapmış olduğuna inanmak

zordu. Babam neşeyle "Selam ufaklık," dedi ve banyoya yöneldi. Onu selamladım: "Merhaba Dolores" (Ailevi bir bağımız varmış gibi davranmayı çoktan bırakmıştık). Kısa fakat kibarca bir karşılık verdikten sonra dikkatini yeniden iğnesinin deliğine yöneltti. Yeniden büyük bir özenle işlediği, bittiğinde rüzgârda ciddiyetle dalgalanacak mutfak perdeleriyle uğraşmaya başladı. Diyecek daha fazla bir şey olmadığından, odama gittim. Birkaç dakika içinde oturma odasında kopan tartışma, aradaki duvarlar muslin kumaştanmış gibi, odamdan net bir şekilde duyuluyordu.

"Bailey, çocuklarının aramıza girmesine izin verdin."

"Ufaklık, fazla hassassın. Çocuklar, ııı, benim çocuklarım, sen izin vermediğin sürece aramıza giremez."

"Bunu nasıl durdurabilirim?" –ağlıyordu– "Bunu yapıyorlar." Sonra, "Kızına ceketini verdin," dedi.

"Bıraksaydım da soğuktan donsa mıydı? Böyle mi olsun isterdin, ufaklık?" Güldü. "İsterdin, değil mi?"

"Bailey, çocuklarını sevmek istediğimi biliyorsun, ama onlar..." Bizi tarif etmeyi beceremedi.

"Neden, ne kastetmeye çalıştığını doğrudan söylemiyorsun? Kendini beğenmiş küçük bir kaltaksın sen değil mi? Marguerite tam olarak böyle demişti ve biliyor musun, sonuna kadar haklı."

Bu söylemimin açığa çıkmasının onun bana duyduğu nefreti nasıl artıracağını düşününce tüylerim diken diken oldu.

"Marguerite cehennemin dibine gidebilir, Bailey Johnson. Ben seninle evleniyorum, çocuklarınla da evlenmek istemiyorum."

"Sana daha da acıdım şimdi, seni bahtsız domuz. Ben çıkıyorum. Iyi geceler."

Ön kapı gürültüyle kapandı. Dolores sessizce ağlıyor ve burnunu nazikçe sümkürürken, yürek parçalayıcı hıçkırıkları ve gözyaşları da mendiline dökülüyordu.

Odamda, babamın adi ve acımasız olduğunu düşündüm. Meksika tatilinin tadını sonuna kadar çıkarmıştı ve yine de kendini ev işleriyle meşgul ederek sabırla onu bekleyen kadına biraz olsun nezaket gösteremiyordu. Dolores'in babamın içmiş olduğunun farkında olduğundan emindim ve on iki saatten fazladır ortada olmadığımız halde eve bir tortilla bile getirmiş olmadığımız da dikkatini çekmiş olmalıydı.

Üzgün ve hatta biraz da suçlu hissettim kendimi. Ben de eğlenmiştim. O muhtemelen oturmuş, babamın eve sağ salim dönmesi için dua ederken, ben *chicharrone*'leri mideye indirmekle meşguldüm. O babamın sadakatinden şüphe ederken, ben bir arabayı ve dağı alt etmekle meşguldüm. Gördüğü muamelenin adil ya da nazik bir tarafı yoktu, o yüzden çıkıp onu avutmaya karar verdim. Ayrım yapmadan şefkat gösterme fikri –hele hele hiç umurumda olmayan birine– beni mest etmişti. Ben özümde iyiydim. Anlaşılmasam da hatta sevilmesem de adil, hatta adilden de öteydim. Ben merhametliydim. Odanın ortasında durdum, ama Dolores başını kaldırıp bakmadı. Sanki hayatının yırtık köşelerini dikermişçesine, çiçekli kumaşı işliyordu. Florence Nightingale sesimi kullanarak "Dolores, niyetim babamla aranıza girmek değil. Keşke bana inansan," dedim. İşte, yapmıştım. Yaptığım bu iyilik günün kalanını dengelemişti.

Başını kaldırmadan, "Seninle konuşan yoktu Marguerite. Başkalarının konuşmalarına gizlice kulak misafiri olmak ayıptır," dedi.

O kâğıttan duvarların mermer olduğunu sanacak kadar aptal olmadığı kesindi. Bir gıdım küstahlığın sesime karışmasına izin vererek, "Ben hayatımda kimseyi gizlice dinlemedim. Sağır birinin bile söylediklerini duymaması zordu. Sadece sana babamla aranıza girmek gibi bir isteğim olmadığını söylemem gerektiğini düşündüm. Hepsi bu,"dedim.

Görevim hem başarısız, hem başarılı olmuştu. Dolores sakinleşmeyi reddediyordu ama kendimi iyi niyetli ve düzgün bir Hıristiyan gibi göstermeyi başarmıştım. Gitmek üzere arkamı döndüm.

"Hayır, hepsi o değil." Kafasını kaldırdı. Yüzü şişmiş, gözleri kan çanağına dönmüştü. "Neden annenin yanına geri dönmüyorsun? Tabii bir annen varsa." Bunu söylerken sesi o kadar sakindi ki, bana gidip pilav pişirmemi de söylüyor olabilirdi. Tabii bir annem varsa? Eee, buna cevap vermek lazımdı.

"Bir annem var ve senden kat kat iyi, çok daha güzel hem de ve zeki ve..."

"Ve" –sesi iyice yükseldi– "o bir fahişe."

Belki biraz daha büyük olsaydım ya da daha anneme daha önce kavuşmuş olsaydım veyahut Dolores'in hüsranını daha derinlemesine anlayabilseydim, tepkim o denli sert olmazdı. Bu berbat ithamın anneme duyduğum sevgiye değil, yeni varoluşumun temeline atılan bir darbe olduğunu biliyorum. Eğer bunda bir doğruluk payı olsaydı, hayatta kalamaz, annemle birlikte yaşamaya devam edemezdim ve bunu çok istiyordum.

Öfkeden deliye dönmüş bir biçimde Dolores'e doğru yürüdüm. "Bunun için yüzüne bir tane çakacağım, seni budala, yaşlı orospu." Onu uyardım ve sonra tokatladım. Sandalyesinden bir pire gibi uçtu ve ben geri çekilemeden kollarını bana doladı. Saçları çenemin altındaydı, sanki kollarını belime iki ya da üç kez sarmalamıştı. Beni ahtapot gibi saran kollarını çözebilmek için, omuzlarından tüm gücümle itmem gerekti. Nihayetinde onu koltuğa doğru itene kadar ikimizden de tek bir ses çıkmadı. Sonra çığlık atmaya başladı. Yaşlı budala. Anneme fahişe demişti, ne yapmamı bekliyordu? Evden dışarı çıktım. Merdivenlerden inerken kolumda bir ıslaklık hissettim ve başımı eğip bakınca kan gördüm. Çığlıkları hâlâ akşam havası üzerinde seken taşlar

gibiydi ama ben kanıyordum. Dikkatlice koluma baktım ama kesik yoktu. Kolumu belime götürüp çektiğimdeyse taze kan bulaştı. Kesilmiştim. Durumu tam olarak kavrayamadan ya da bir tepki verecek kadar idrak edemeden, Dolores kapıyı açarak merdivenlerden aşağı deli bir kadın gibi koşmaya başladı. Elindeki çekici gördüm ve çekici onun elinden alıp alamayacağımı dahi düşünmeden, tüydüm. Babamın avludaki arabası harika bir sığınaktı. İçine atlayıp camları kapadım ve kapıları kilitledim. Dolores yüzünde büyük bir hiddetle, ölüm perisi gibi arabanın etrafında dönüyordu.

Babam ve ziyarete gittiği komşular, çığlıkları duyarak evden çıkıp onun etrafında toplandılar. Bağırarak, üzerine atlayıp onu öldürmeye çalıştığımı ve bir daha evine giremeyeceğimi söylüyordu. İnsanlar onu sakinleştirip öfkesini dindirmeye çalışırken, kalçamdan aşağı akan kanı hissederek arabada oturdum. Babam eliyle camı açmamı işaret etti; açtığımda Dolores'i eve götüreceğini, ama benim arabada kalmam gerektiğini söyledi. Geri gelecekti.

Günün olayları üzerime çöküyor, nefes almamı zorlaştırıyordu. Gün içindeki onca kesin zaferden sonra, hayatım yapış yapış bir ölümle son bulacaktı. Eğer babam evde uzun süre kalırsa, kapıya gidip onu çağırmaya korkuyordum ve öte yandan, kadınlık terbiyem elbisemde kanla iki adım atmama izin vermezdi. Her zaman korktuğum, hayır, bildiğim gibi, tüm denemelerim boşunaydı. (Boşuboşunalık korkusu ömür boyu başımın belası oldu.) Heyecan, endişe, vazgeçiş ve öfke beni hareket etme kabiliyetinden yoksun kılmıştı. Tüm ipleri elinde tutan kaderin beni hareket ettirmesini bekliyordum.

Birkaç dakika sonra babam merdivenlerden indi ve öfkeyle arabanın kapısını çarparak içeri oturdu. Kan birikmiş bir köşeye oturmuştu ve ben de uyarmamıştım. Benimle ne yapması gerektiğini düşünüyor olmalıydı ki, pantolonundaki ıslaklığı hissetti.

"Bu da neyin nesi?" Kamburlaşarak bir kalçasının üzerinde yükseldi ve pantolonunu ovaladı. Verandanın zayıf ışığında elinin kıpkırmızı olduğunu gördü. "Bu ne, Marguerite?"

Normalde gurur duyacağı bir soğuklukla, "Kesildim," dedim.

"Ne demek kesildim?"

Yalnızca bir dakika sürmüş olsa da, ilk defa babamın kafasının karıştığını görüyordum.

"Kesik." Bu çok enfesti. Tüm kanım ekoseli araba koltuklarına aksa umurumda değildi.

"Ne zaman? Kim tarafından?"

Babam kritik anlarda bile "Kim yaptı?" demezdi.

"Dolores beni kesti." Topuna duyduğum tiksintiyi göstersin diye kelime tasarrufu yapmıştım.

"Kötü mü?"

Ona doktor olmadığımdan kapsamlı bir muayene yapabilecek yeterli donanıma sahip olmadığını hatırlatmayı bilirdim, ama bu terbiyesizlik etkimi azaltırdı.

"Bilmiyorum."

Arabayı sarsmadan vitese taktı ve kıskançlıkla fark ettim ki her ne kadar arabasını kullanmış olsam da, aslında araba kullanmayı bilmiyordum.

Bir hastanenin acil servisine gittiğimizi düşünüyor, o yüzden de sükûnet içinde ölümüm ve vasiyetim hakkında planlar yapıyordum. Sonsuzluğa göçüp giderken, doktora "*İmzanı atar ve göçüp gidersin...*" diyecektim ve ruhum zerafetle bedenimi terk edecekti. Kitaplarımı, Lester Young plaklarımı ve öteki dünyadan yolladığım sevgimi Bailey alacaktı. Araba durduğunda kendimi dermansızca kayıtsızlığa teslim etmiştim.

Babam, "Tamam, ufaklık, ıhımm haydi gidelim," dedi.

Garip bir araba yolundaydık ve ben daha arabadan çıkmamışken, babam çoktan tipik Güney Kaliforniya çiftlik evinin

kapısına varmıştı bile. Zili çaldı ve başıyla merdivenleri çıkmamı işaret etti. Kapı açıldığında dışarıda kalmamı söyledi. Nihayetinde üzerimden kan damlıyordu ve oturma odasında halı vardı. Babam içeri girdi fakat kapıyı tam kapamadı. Birkaç dakika sonra bir kadın evin yan tarafından fısıldayarak beni çağırdı. Bir dinlenme odasına geldik ve bana yaramın nerede olduğunu sordu. Sessiz biriydi, ilgisi samimi görünüyordu. Elbisemi çıkardım, yan tarafımdaki açık yaraya baktık. Yaranın kenarlarındaki kanın pıhtılaşmaya başlamış olması onu memnun etti, fakat beni hayal kırıklığına uğrattı. Yarayı hamamelis ile yıkadı ve upuzun yara bantlarıyla beni sıkı sıkı bandajladı. Sonra oturma odasına gittik. Babam konuşmakta olduğu adamla el sıkıştı, acil durum hemşireme teşekkür etti ve oradan ayrıldık.

Arabaya bindiğimizde, çiftin arkadaşları olduğunu ve kadından bana bakmasını rica ettiğini anlattı. Ona eğer kesik çok derin değilse, müdahale ederse minnettar olacağını söylediğini söyledi. Aksi takdirde beni hastaneye götürecekti. Bailey Johnson'ın kızının, bayan arkadaşı tarafından doğrandığı duyulsa, bunun nasıl büyük bir skandal olacağını hayal dahi edemiyordum. Ne de olsa o bir Mason, bir Elk, bir donanma diyetisyeni ve Lüteriyen kilisesinde yardımcı vaiz olan ilk zenciydi. Başımıza gelen bu aksilik herkes tarafından öğrenilse, şehirdeki hiçbir zenci başı dik gezemezdi. Bayan (adını asla öğrenemedim) benim yaramı sararken, babam başka arkadaşlarını arayarak bana geceyi geçirmem için bir yer ayarlamıştı. Başka bir karavan parkında, başka bir tuhaf karavana götürüldüm. Bana pijama ve yatak verdiler. Babam ertesi gün öğlen civarı gelip beni göreceğini söyledi.

Yattım ve sanki ölüm dileğim gerçekleşmiş gibi uyudum. Sabahleyin uyandığımda ne boş ve alışılmadık çevre, ne de belimin acısı umurumdaydı. Kendime kocaman bir kahvaltı hazırlayıp yedim ve elime içi kof bir dergi alıp babamı beklemeye koyuldum.

Hayat bana on beşimde yeri geldiğinde teslimiyetin, –hele ki kişinin başka bir seçeneği yoksa– karşı koyuş kadar onurlu bir hareket olduğunu yadsınamaz bir biçimde öğretmişti.

Babam çizgili pamuklu donanma diyetisyeni üniformasının üzerine attığı ceketle geldiğinde, nasıl olduğumu sordu, bana bir buçuk dolar ve bir öpücük verdi ve akşama yeniden uğrayacağını söyledi. Her zamanki gibi güldü. Gergin miydi?

Bir başıma otururken, karavan sahiplerinin geri geldiklerinde beni orada bulduklarını hayal ettim ve neye benzediklerini dahi hatırlamadığımı fark ettim. Onların aşağılamalarına ya da acımalarına nasıl dayanabilirdim? Ortadan kaybolsam babam rahatlardı, Dolores'i saymıyorum bile. Uzunca bir süre tereddütte kaldım. Ne yapardım? Bende intihar edebilecek cesaret var mıydı? Eğer kendimi okyanusa atsam, Bailey'nin Stamps'te gördüğü adam gibi şişip su yüzüne çıkmaz mıydım? Bir an durup kardeşimi düşündüm. O ne yapardı? Sabırla bekledim, bekledim ve sonra bana gitmemi emretti: Ama kendini öldürme. İşler iyice sarpa sararsa, bunu her zaman yapabilirsin.

Birkaç bol turşulu, ton balıklı sandviç hazırladım, cebime yedek yara bandı doldurdum, paramı saydım (üç dolardan fazla param vardı ve ayrıca biraz Meksika bozukluğu) ve çıktım. Çarpan kapının sesiyle birlikte, kararım teyit edilmiş gibiydi. Anahtarım yoktu ve dünyada hiçbir şey beni babamın arkadaşları geri gelip de acıyarak beni tekrar içeri alana kadar orada bekletemezdi.

Artık özgürce dışarıda olduğuma göre, geleceğimi düşünebilirdim. Bir evsiz olarak sokaklarda yaşama fikri beni sadece kısa bir süre meşgul etti. Eve, anneme gidebilirdim, fakat gidemezdim. Ondan belimdeki bıçak yarasını saklamayı beceremezdim. Algıları yara bantlarını ve benim yarayı korumaya çalışmamı fark edebilecek kadar açıktı. Ve eğer yarayı saklamada başarısız

olursam, kesin bir vahşet daha yaşanırdı. Zavallı Bay Freeman'ı ve kalbimdeki yara izini, bunca yıl sonra bile kafamın içinde durmadan konuşan bir yolcu olan suçluluğu düşündüm.

32

Günü ışıltılı sokaklarda amaçsızca, avare avare dolaşarak geçirdim. Denizcilerden ve çocuklardan yükselen şen kahkahalar ve şans oyunlarıyla, gürültülü jetonlu oyun salonları çekici görünüyordu ama para kazanmak yerine, sadece daha fazla şans için para harcamak zorunda kalacağımı idrak edebilmek için, bir tanesinin içinden geçmem yetti. Kütüphaneye gidip, günümün bir kısmını bilimkurgu romanları okuyarak geçirdim ve bandajımı yenilemek için kütüphanenin mermer tuvaletini kullandım.

Sokaklardan birinde, eski araba enkazlarıyla dolu bir hurdalığın yanından geçtim. Hurda halindeki arabalar nedense o kadar itici görünüyordu ki, bir göz atmaya karar verdim. Atıkların arasında dolanırken aklıma geçici bir çözüm geldi. Temiz ya da nispeten temiz bir araba bulup geceyi içinde geçirebilirdim. Cehaletimden gelen iyimserlikle, sabah olduğunda çok daha iyi bir çözüm bulabileceğimi düşünüyordum. Tel örgülerin yakınındaki büyük, gri araba gözüme takıldı. Koltukları sağlamdı ve tekerleri ve jantları olmasa da, tamponları üzerinde dengeli bir biçimde duruyordu. Yarı açıkta uyuma fikri, özgürlük hissimi pekiştirdi. Yumuşak rüzgârda süzülen bir uçurtmaydım ve beni tutan tek şey kendi niyetimdi. Arabamı seçtikten sonra, içine binerek ton balıklı sandviçlerimi yedim ve sonra delik var mı diye aracın zeminini kontrol ettim. Sıçanların içeri girip uyurken burnumu

yeme ihtimalinin korkusu (gazetelerde yakın zamanda bu konuyla ilgili bazı haberler çıkmıştı), hurdalıktaki araçların gölgelerinden ya da hızla çöken geceden daha ürkütücüydü. Fakat benim seçimim sıçan geçirmez görünüyordu. Bir yürüyüş daha yapma fikrimden vazgeçerek, yerimde oturmaya ve uykumun gelmesini beklemeye karar verdim.

Hurdalık bir deniz, benim arabam da bir adaydı. Bir başımaydım ve üşümüyordum. Anakara sadece bir karar ötedeydi. Hava iyiden iyiye kararmaya başlayınca sokak lambaları yandı ve hareket halindeki araçların ışıkları dünyamın içine işlemeye başladı. Bir süre farları saydım, dualarımı ettim ve uyuyakaldım.

Sabahın parlak ışıkları beni uyandırdığında, tuhaflıkla çevrelendiğimi fark ettim. Koltuktan aşağı kaymıştım ve gece boyunca biçimsiz bir şekilde uyumuştum. Bedenimi doğrultmak için güreşircesine bir mücadele verdikten sonra, arabanın etrafında sıralanmış zenci, Meksikalı ve beyaz suratlardan oluşan kolajla karşılaştım. Gülüyorlardı; ağız hareketlerinden konuştukları belli oluyordu ama sesleri sığınağımın içine geçmiyordu. Merakları yüzlerinden okunuyordu ve kim olduğumu öğrenmeden gitmeyecekleri belliydi, o yüzden ben de kapıyı açmaya karar verdim. Eğer beni rahat bırakmalarını sağlayacaksa, her hikâyeyi (hatta gerçeği bile) onlara anlatmaya hazırdım.

Pencerelerden ve uyku mahmurluğumdan yüz hatları çarpık görünüyordu. Onların yetişkin ya da belki Brobdingnag yerlileri olduklarını düşünmüştüm. Dışarı çıktığımda, aralarında benden uzun yalnızca bir kişi olduğunu ve onlardan sadece birkaç yaş küçük olduğumu keşfettim. Adımı, nereden geldiğimi ve beni hurdalığa neyin getirdiğini sordular. San Francisco'dan geldiğim, adımın Marguerite olduğu ama kısaca Maya olarak çağrıldığım ve kalacak bir yerim olmadığı açıklamasını kabul ettiler. Kendini Bootsie olarak tanıtan uzun çocuk beni cömertçe selamladı, hoş

geldin dedi ve kurallarına saygı gösterdiğim sürece dilediğim kadar burada kalabileceğimi söyledi: Karşıt cinslerden iki kişinin bir arada uyuması yasaktı. Yağmurlu günler dışında, herkesin uyumak için kendine ait bir yeri vardı. Bazı arabalar akıttığından, kötü havalarda iki kişi uyumaya mecbur kalınabiliyordu. Çalmak, ahlaki gerekçelerden değil, ama işlenecek bir suç polisin hurdalığa gelmesine neden olacağından yasaktı. Hiç kimse reşit olmadığından, yetiştirme yurduna ya da çocuk mahkemelerine gönderilme ihtimalleri vardı. Herkesin bir görevi vardı. Kızların çoğu şişe topluyor ve hafta sonları ucuz lokantalarda çalışıyordu. Oğlanlar çim biçiyor, bilardo salonlarını süpürüyor ve küçük zenci işletmelerinin ayak işlerini hallediyordu. Tüm para Bootsie'de toplanıyor ve ortaklaşa harcanıyordu.

Hurdalıkta geçirdiğim o bir ay içinde araba kullanmayı (oğlanlardan birinin abisinin çalışan bir arabası vardı), küfretmeyi ve dans etmeyi öğrendim. Lee Arthur, çeteyle takılan ama annesiyle evinde yaşayan tek çocuktu. Bayan Arthur geceleri çalışıyordu, o yüzden cuma geceleri kızların hepsi yıkanmaya onun evine gidiyordu. Çamaşırlarımızı çamaşırhanede yıkıyorduk ama ütü gerektiren kıyafetler Lee'nin evine götürülüyor ve diğer tüm görevler gibi ütüleme görevi de paylaşılıyordu.

Cumartesi geceleri, dans edebilsek de edemesek de, Silver Slipper'daki caz dans yarışmalarına katılıyorduk. Ödüller oldukça cazipti (birinci gelen çifte 25 dolar, ikinciye 10 dolar ve üçüncüye 5 dolar) ve Bootsie, eğer hepimiz yarışmaya katılırsak şansımızın daha yüksek olacağı gibi bir mantık yürütmüştü. Benim partnerim Meksikalı çocuk Juan'dı ve benden beter dans ettiği halde, pistte fırtına gibi esiyorduk. O oldukça kısa boyluydu, döndüğü zaman başının etrafında savrulan karmaşık siyah saçları vardı; bense ince, siyah ve ağaç gibi uzundum. Hurdalıktaki son hafta sonumda, ikincilik ödülünü kazandık. O gece

yaptığımız dansın aynını asla tekrar yapamazdık ve küçük dans pisti üzerinde birbirimizi oradan oraya savuruşumuzun, dürüst güreş müsabakalarında ve göğüs göğüse çarpışmalarda gösterilen gayrete benzemesi dışında, dansımızı tarif de edemezdik.

Bir ayın sonunda artık öyle farklı düşünmeye başlamıştım ki kendimi tanıyamıyordum. Akranlarımın beni sorgusuz kabul edişi alışılagelmiş güvensizlik hissimi yok etmişti. Evsiz çocukların ve savaş çılgınlığının tortularının bende bir birlik hissini körüklemiş olması enteresandı. Bulduğumuz kırılmamış şişeleri Missouri'den beyaz bir kız, Los Angeles'tan Meksikalı bir kız ve Oklahoma'lı siyahi bir kızla birlik olup sattıktan sonra, kendimi bir daha insan ırkının dışında hissedebileceğimi sanmıyordum. Amaca özel topluluğumuzun içinde eleştirel davranılmaması beni etkilemiş ve hayata karşı hoşgörülü bir yaklaşım benimsemeye başlamama sebep olmuştu.

Anneme telefon açtım (sesi başka bir dünyadan geliyor gibiydi) ve dönüşümü ayarlamasını istedim. Uçak biletimi babama yollayacağını söylediğinde, eğer havayoluna doğrudan ödemeyi yaparsa daha kolay olacağını, böylece gidip bileti kendim alabileceğimi söyledim. Annem yüce gönüllü olma şansı tanındığı zamanlardaki zarif tavrıyla, isteğimi kabul etti.

Sürdüğümüz bu özgür hayat, beni yeni arkadaşlarımın gidişimle ilgili duygularını gizleyeceklerine inandırmıştı. Biletimi aldıktan sonra, gelişigüzel bir biçimde, ertesi gün ayrılacağımı söyledim. Verdiğim haber en azından aynı tarafsızlıkla karşılandı (yalnız bu sefer duruş gereği bir tarafsızlık değildi) ve herkes bana şans diledi. Hurdalığa ya da arabama veda etmek istemiyordum, o yüzden son gecemi sabaha kadar açık olan sinemada geçirdim. Yıllar içinde adı ve yüzü hafızamdan silinen kızlardan biri bana "ebedi arkadaşlık yüzüğü" verdi ve Juan da, olur da bir ara kiliseye gitmek istersem diye, siyah dantel bir mendil hediye etti.

San Francisco'ya her zamankinden zayıf, oldukça hırpani ve bavulsuz bir şekilde vardım. Annem bana bir bakış atıp "Babanın orada yemekler o kadar mı kötüydü? Seni yedirmeli. Bu kemiklere biraz et lazım," dedi. Eve vardığımızda, kendi deyimiyle hemen işe koyuldu; çok geçmeden üzeri benim için hızlıca pişirilmiş kâselerce yemekle dolu bir masada oturuyordum.

Evdeydim, yeniden. Ve annem harika bir kadındı. Dolores bir budalaydı ve daha da önemlisi, bir yalancı.

33

Güneye yaptığım yolculuk sonrasında ev daha küçük ve sessiz görünüyordu. San Francisco'nun cazibesinin ilk tomurcuğu solmaya başlamış, yetişkinlerin yüzündeki bilgelik yok olmuştu. Bilgi için gençliğimden vermiş olduğumu düşündüm, ama yine de kazandıklarım kaybettiklerimden daha kıymetliydi.

Bailey de çok büyümüştü. Hatta benim büyüdüğümden fazla. Gençliğimizi alıp götüren o yazda, bir grup sokak çocuğuyla arkadaş olmuştu. Kullandığı dil değişmişti. Cümlelerine sürekli argo kelimeler katıyordu. Beni gördüğüne sevinmişse de, pek öyleymiş gibi davranmadı. Ona maceralarımı anlatmaya çalıştığımda, bana hikâyeyi ağzıma tıkayan bir ilgisizlikle karşılık verdi. Yeni arkadaşları havalı takımlar giyiyor, geniş kenarlı şapkalar takıyorlardı ve kemerlerine uzun, yılan gibi sallanan zincirler tutturmuşlardı. Gizli gizli yaban eriği cini içiyor, pis şakalar yapıyorlardı. Hiçbir pişmanlığım olmadığı halde, büyümenin sanıldığı gibi acısız bir süreç olmadığını kendime üzüntüyle itiraf ettim.

Kardeşimle bir noktada yakınlaşmıştık. Ben topluluk içinde dans etmenin püf noktalarını öğrenmiştim. Hiç çaba harcama-

dan dans edebilen annemden aldığım onca ders, anında meyve vermemişti. Fakat bu yeni ve zor kazanılmış güvenimle kendimi ritimlere bırakabiliyor ve müziğin beni istediği gibi hareket ettirmesine izin verebiliyordum.

Annem, kalabalık şehir oditoryumunda gerçekleşen, büyük caz orkestralarının çaldığı danslara gitmemize izin veriyordu. Count Basie ile caz dans, Cab Calloway ile Lindy ve Big Apple ve Duke Ellington'la Texas Hop yapıyorduk. Birkaç ay içinde sevimli Bailey ve uzun kız kardeşi, dans eden budalalar olarak nam salmıştı (Bu yerinde bir tanımdı).

Her ne kadar onu savunmak için hayatımı riske etmiş olsam da, annemin itibarı, namı ve toplum içindeki imajı artık beni eskisi kadar ilgilendirmiyordu. Onu artık daha az önemsiyor değildim, sadece artık herkesi ve her şeyi daha az umursuyordum. Sık sık, tüm sürprizlerini görünce hayatın ne kadar sıkıcı hale geldiğini düşünüyordum. Iki ayda her şeyden bıkmıştım.

Annem ve Bailey adeta Ödipal bir yumak olmuşlardı. Biri diğeri olmadan yapamıyordu; vicdan ve toplum kuralları, ahlak ve değer yargıları, bir ayrım olmasını gerektiriyordu. Uyduruk bir gerekçeyle, annem Bailey'ye evden ayrılmasını emretti. Bailey de aynı derecede uyduruk bir gerekçeyle bu emre riayet etti. Bailey on altı yaşında, yaşına göre minyon ve herkesten zekiydi; sevgili annemize iflah olmaz bir aşk besliyordu. Annemizin kahramanlarıysa arkadaşlarıydı ve arkadaşları da, meslektaşı olan iri adamlardı. Iki yüz dolarlık Chesterfield paltolar, çifti elli dolar olan Busch ayakkabılar giyiyor ve Knox şapkalar takıyorlardı. Gömleklerine isimlerinin baş harfleri işli ve tırnakları manikürlüydü. On altı yaşında bir çocuk, kendinden bu kadar üstün rakiplerle yarışmayı nasıl ümit edebilirdi ki? O da yapması gerekeni yaptı. Kendine pörsük, beyaz bir fahişe buldu, serçe parmağına elmas

bir yüzük taktı ve üzerine Harris marka, reglan kollu, tüvit bir palto geçirdi. Tüm bunları yaparken, sevgili annemizin kabul kasasını sihirli bir şekilde açmaya dair bilinçli bir hesap içinde değildi. Ve annem de, Bailey'yi bu gibi aşırılıklara iten şeyin kendisi olduğunun farkında değildi.

Kulisten, trajedide istikrarlı bir şekilde gergin bir atmosfere doğru ilerlendiğini görüyordum. Engellemeye çalışmak bir kenara, bunu düşünmek bile mümkün değildi. Güneşin doğuşunu ya da kasırgayı engellemek daha kolaydı. Annem her ne kadar tüm erkeklerin saygıyla önünde eğilmesini mecbur kılan güzel bir kadınsa da, aynı zamanda bir anneydi ve çok da iyi bir anne. Gençliğini sömürmek ve yetişkinliğini çürütmek isteyen, tükenmiş, beyaz bir fahişe oğlunu kullanamazdı. Hayatta olmazdı.

Bailey'ye göreyse, ana-oğul idiler, o kadar. Dünyanın en güzel kadının bile onu hakir görmesine izin vermek niyetinde değildi. Annesi olduğu gerçeği, kesin kararını değiştirmiyordu.

Evden çıkmak mı? Ah, elbette. Yarın? Bugünün nesi var? Bugün? Şimdiye ne dersin? Fakat her adım enine boyuna tartışılmadan, ikisi de kımıldayamadı.

Haftalarca süren tatsız tartışmalar boyunca, umutsuz bir merak içinde oturdum. Aslında küfürlü ve hatta iğneleyici konuşmamız bile yasaktı, ama Bailey diline hâkim olmuyor ve anneme olmayacak laflar ediyordu. Bunun üzerine annem, en güçlü adamın dahi göğsündeki kılları dökecek kadar şiddetli, meşhur "kriz"lerinden birini geçiriyor ve sonrasında (yalnızca benden) tatlı tatlı özür diliyordu.

Onların güç/sevgi çatışmalarının dışında kalmıştım. Ikisi de şakşakçıya ihtiyaç duymadığından, bir köşede unutuldum demek daha doğru olur.

Ikinci Dünya Savaşı sırasındaki Isviçre gibiydim. Dört bir yanımda bombalar patlıyor, ruhlar işkence çekiyordu ve ben

zorunlu tarafsızlığın çizdiği sınırlar içinde güçsüzdüm: Umutlar sönüyordu. Beraberinde rahatlamayı getiren yüzleşme, sıradan bir akşamda, beklenmedik bir şekilde gerçekleşti. Saat on biri geçmişti, bu yüzden annem dışarı çıkar ya da Bailey gıcırdayan merdivenlerden tırmanır da duyarım ümidiyle kapımı aralık bırakmıştım.

Giriş katındaki pikapta yüksek sesle Lonnie Johnson çalıyordu. "Yarın gece, bu gece söylediğini hatırlayacak mısın?" Kadehler tokuşuyor ve sesler birbirine karışıyordu. Aşağıda bir parti vardı ve Bailey, annemin saat on birde evde olma kuralını bozmuştu. Eğer gece yarısından önce gelirse, sadece fırça yiyerek yırtabilirdi. Saat bir çırpıda on ikiyi geçti ve yatakta doğrulup, oyun kartlarımı çıkararak fal açmaya başladım.

"Bailey!"

Saatim biri gösteriyordu.

"Evet, sevgili anneciğim?" Kalkanlar havadaydı. Sesi tatlı ekşiydi ve "sevgili"yi üzerine basarak söylemişti.

"Sanırım sen... Kapatın şu pikabı."

Sonuncuyu, evdeki eğlence düşkünlerine söylemişti.

"Ben senin oğlunum, sevgili anneciğim." Hızlı bir savuşturma.

"Saat on bir mi, Bailey?" Bu, rakibi savunmasız yakalamak için yapılmış yanıltıcı bir hamleydi.

"Saat biri geçti, sevgili anneciğim." Oyunu açmıştı ve bundan sonraki darbeler doğrudan olmak zorundaydı.

"Bu evdeki tek adam Clidell ve eğer adam olduğunu düşünüyorsan..." Sesi jilet gibiydi.

"Şimdi gidiyorum, sevgili anneciğim." Saygılı ses tonu, duyurusunun etkisini artırmıştı. Kansız bir darbeyle annemin siperini delmişti.

Artık başvurabileceği tek yol, öfkesine pervasızca teslim olmaktı.

"Kahretsin, o zaman haydi marş marş." Ve annemin topukları muşamba kaplı koridorda tıkırdarken, Bailey de yukarıda, odasında tap dansı yapıyordu.

En nihayetinde yağmur yağıp, basık göğü o çamurlu sarı renkten arındırdığında, olan biten üzerinde hiçbir kontrolü olmayan bizler de rahatlamaya mecbur kalırız. Neredeyse esrarengiz bu his: Dünya'nın sonuna şahit olmak, yerini daha somut şeylere bırakır. Beraberinde gelen hisler, sıradan olmasa da, en azından gizemli değillerdir.

Bailey evden ayrılıyordu. Sabahın birinde, küçük kardeşim; cehennemi yuvam bellediğim yalnız günlerimde beni gulyabanilerden, cücelerden, gremlinlerden ve şeytanlardan korumuş olan küçük kardeşim evi terk ediyordu.

Kaçınılmaz sonu başından beri biliyordum ve bunu ıstırap dolu sırt çantasına, taşımasına yardım etmeyi teklif etsem de, tıkıştırmaya cesaret edemezdim.

İçimden gelmediği halde odasına gittim ve onu özenle katlanmış kıyafetlerini yastık kılıfına doldururken buldum. Olgunluğu beni utandırdı. Kızgın, küçük yüzünde kardeşimden eser yoktu ve ne diyeceğimi bilemeyerek, yardım edebileceğim bir şey olup olmadığını sorduğumda bana "Defol, beni yalnız bırak," diye cevap verdi.

Kapı sövesine yaslandım; orada duruyordum ama konuşmuyordum.

"Gitmemi istiyor, değil mi? Tamam, o zaman buradan o kadar hızlı çıkacağım ki, ardımdan hava alev alacak. O kendine anne mi diyor? Hah! Çarpılacağım şimdi. Bir daha yüzümü zor görür. Başarabilirim. Her zaman başaracağım."

Bir noktada hâlâ kapı eşiğinde durduğumu fark etti ve aramızdaki ilişkiyi hatırladı.

"Maya, eğer şu anda benimle gelmek istiyorsan, haydi. Ben sana bakarım."

Cevabımı beklemedi ve yeniden ruhuyla konuşmaya başladı. "Beni özlemeyecek ve adım gibi eminim ki ben de onu özlemeyeceğim. Onun ve herkesin canı cehenneme."

Sonunda gömlek ve kravatlarının üzerine ayakkabılarını sıkıştırabilmişti. Ardından çorapları da yastık kılıfına tıktı. Yeniden beni hatırladı.

"Maya, kitaplarımı sen alabilirsin."

Gözyaşlarım Bailey, annem ya da kendim için değil, hayatın çektirdiği ıstıraplarla yaşamak zorunda olan ölümlülerin çaresizliği için akıyordu. Bu acı sondan kaçınabilmek için, hepimizin seçeneklerimizin farkında olarak yeniden doğmamız gerekiyordu. O zaman bile?

Bailey tıka basa doldurduğu yastık kılıfını aldı ve beni iterek yanımdan geçip, merdivenlere doğru ilerledi. On kapı çarptı ve alt kattaki pikaptan yükselen ses evin içine hâkim oldu. Nat King Cole dünyayı, "Kendine çeki düzen ver ve doğru uç" diye uyarıyordu. Sanki bu olabilecekmiş, sanki insanların bir seçme şansı varmış gibi.

Ertesi sabah annemin gözleri kıpkırmızıydı ve yüzü şişmişti ama yine de yüzünde "Durum bu, elden bir şey gelmez" gülümsemesi vardı; içine kapanmış, dalgın dalgın ortalıkta dolaşıyor, kahvaltı hazırlıyor, işten bahsediyor ve bulunduğu köşeyi aydınlatıyordu. Sanki her şey olması gerektiği gibiymiş gibi, kimse Bailey'nin yokluğundan bahsetmiyordu.

Ev, dillendirilmeyen düşüncelerle ağır bir havaya bürünmüştü ve nefes alabilmek için odama gitmem gerekti. Bailey gece çıktığında nereye gittiğini bildiğimi düşünüyordum, onu bulup deste-

ğimi sunmayı kafama koymuştum. Öğleden sonra üzerinde yeşil ve turuncu harflerle, kocaman BOŞ ODA yazan cumbalı bir eve gittim. Kapıyı otuzunu aşmış bir kadın açtı ve Bailey Johnson'ın üst katta olduğunu söyledi.

Gözleri tıpkı anneminkiler gibi kırmızıydı, fakat yüzünde dün geceki gerginlik yoktu. Neredeyse resmi bir tavırla, temiz, şönil kaplı bir yatak, rahat bir koltuk, şömine ve masanın bulunduğu odaya davet edildim.

Kendimizi ortasında bulduğumuz sıra dışı durumun üzerini örterek, konuşmaya başladı.

"Güzel oda, değil mi? Artık oda bulmak çok zor. Savaş ve her şey... Betty burada yaşıyor (şu beyaz fahişe) ve benim için de yeri olduğunu söyledi. Yani, ben bir erkeğim ve kendi başıma olmam..."

Küfretmediği ya da kaderi veya annemi suçlamadığı ya da en azından ezilmiş gibi davranmadığı için küplere binmiştim.

"Yani" –konuya girmenin vakti gelmişti– "Eğer annem gerçekten bir anne olsaydı..."

Beni durdurdu. Küçük siyah eli, sanki birazdan el falını okuyacakmışım gibi kalkmıştı. "Dur, Maya, o haklıydı. Her adamın hayatında bir zaman gelir ki..."

"Bailey, sen on altı yaşındasın."

"Kronolojik olarak evet, fakat ben aslında senelerdir on altı yaşında bile değilim. Neyse, bir zaman gelir ki, artık ipleri koparmak ve hayatla yüzleşmek gerekir... Sevgili annemize de söylediğim gibi, ben o..."

"Annemle ne zaman konuştun?.."

"Bu sabah, sevgili annemize dedim ki..."

"Ona telefon mu açtın?"

"Evet. Ve buraya geldi. Çok verimli bir konuşma yaptık." –tıpkı bir pazar okulu öğretmeni gibi, kelimelerini hassasiyetle

seçiyordu– "Beni anlıyor. Her adamın hayatında güvenli limanı terk ederek, fırsatlar denizine açılması gereken bir zaman vardır... Neyse, beni Güney Pasifik'te işe sokması için Oakland'daki bir arkadaşıyla konuşacak. Maya, bu sadece başlangıç. Yemek vagonunda garson olarak başlayacağım ve sonra baş garson olacağım ve bilmem gereken her şeyi öğrendiğimde, yeni şeylere yelken açacağım... Gelecek güzel görünüyor. Siyah adam, henüz fırtınalar estirmeye başlamadı. Elimden geleni ardıma koymayacağım."

Odası yanık yağ, Lysol ve eskilik kokuyordu ama yüzü sözlerinin tazeliğine inanıyor gibiydi ve bende onu hayatımızın ve içinde bulunduğumuz zamanların kokuşmuş gerçekliğine geri getirecek ne yürek, ne de beceri vardı.

Yandaki odada fahişeler düşüp kalkıyordu. Alt katta kumar oynanıyordu ve durmaksızın devam eden bir velvele vardı. Savaşa giden lanetli yollarındaki denizciler ve askerler, bir binada izlerini bırakma ümidiyle ya da akıllarından çıkaramadıkları bir kurbanın anısına civardaki camları çatlatıyor, kilitleri kırıyorlardı. Suç işlemek için bir fırsat. Bailey, verdiği karara kendini kaptırmış ve gençliği tarafından uyuşmuş bir şekilde oturuyordu. Eğer bir önerim olsaydı bile, o uğursuz zırhını delmemin imkânı yoktu. Ve en acınası olan, bir önerimin olmamasıydı.

"Ben senin kız kardeşinim ve elimden ne gelirse yapacağım."

"Maya, sen benim için kaygılanma. Senden yapmanı istediğim tek şey bu. Üzülme. İyi olacağım."

Odasından, sadece ve sadece söylenebilecek her şeyi söylediğimiz için ayrıldım. Söylenemeyen kelimelerse, kelimeye dökme becerimizin olmadığı düşüncelere dayanarak, odayı huzursuzlukla dolduruyordu.

34

Bailey'nin gidişinin ardından odam bir zindanın neşesine ve bir mezarın cazibesine sahipti. Orada kalmak imkânsızdı ama gitme fikri de çekici gelmiyordu. Evden kaçmak Meksika macerasının yanında gölgede kalır ve araba hurdalığında geçirdiğim bir ayın yanında sönük bir hikâye olurdu. Fakat değişim ihtiyacı tüm düşüncelerimin merkezindeydi.

Buldum. Cevap adeta bir çarpışma gibi ansızın geldi. Çalışacaktım. Annemi ikna etmek zor olmazdı; ne de olsa okulda bir sene ilerideydim ve annem kimseye muhtaç olmamanın önemine inanıyordu. Hatta, bu denli cesaretli olduğum, karakterimde ondan gelen böylesi bir özellik olduğu düşüncesi onu memnun ederdi. (Kendinden orijinal "kendin yap kızı" olarak bahsetmekten hoşlanırdı.)

İşe girmeye karar verdiğime göre, tek yapmam gereken bana en uygun işin hangisi olduğunu bulmaktı. Entelektüel gururum okulda daktilografi, stenografi ya da dosyalama konularını seçmeme engel olmuştu, o yüzden ofis işleri olmazdı. Savaş imalathaneleri ve tersaneler doğum sertifikası talep ediyordu ve benimki on beş yaşında, dolayısıyla çalışmaya uygun olmadığımı ele verirdi. Bu durumda iyi para ödediği halde, savunma sektörünün de üzeri çizilmek durumundaydı. Tramvaylarda artık erkekler yerine kadınlar kondüktörlük ve vatmanlık yapıyordu ve lacivert üniformalar içinde, belimde asılı küçük bozuk para çantasıyla San Francisco tepelerinden bir yukarı bir aşağı süzülmek fikri hoşuma gidiyordu.

Tahmin ettiğim gibi, annemi ikna etmek kolay oldu. Dünya çok hızlı dönüyordu, çok fazla para kazanılıyordu, Guam'da ve Almanya'da bir sürü insan ölüyordu, ki bir sürü insan, bir gece-

de çok iyi arkadaş oluveriyordu. Hayat ucuz, ölüm bedavaydı. Benim akademik kariyerimi düşünecek zamanı nasıl bulabilirdi?

Ne yapmayı planladığım sorusuna, tramvaylarda iş bulacağımı söyleyerek karşılık verdim. Teklifimi "Tramvaylarda renkli insanları çalıştırmıyorlar," diyerek reddetti.

Kısıtlayıcı bir geleneği kırma hususunda, onurlu bir kararlılığın takip ettiği bir öfke sergilemiş olmayı isterdim. Ama gerçek şu ki, ilk tepkim hayal kırıklığıydı. Kendimi muntazam, lacivert takımlar içinde, belimde bozuk para çantası kaygısızca sallanırken yolculara gülümseyerek günlerini daha da güzelleştirirken hayal etmiştim. Kademeli olarak, hayal kırıklığından haksızlığa karşı kibirle karışık öfkeye ve en nihayetinde, zihnin kızgın bir buldoğun çenesi gibi kilitlendiği o ayak direme haline geçiş yaptım.

Tramvaylarda çalışacak ve mavi takım giyecektim. Annem her zamanki özlü sözleriyle desteğini gösterdi, "Yapmak istediğin bu mu? Denemeyi, başarısızlıktan başka bir şey alt edemez. Elinden geleni ardına koyma. Sana daha önce defalarca söylediğim gibi, 'Yapamam demek, umurumda değille aynı şey'. İkisi de yersiz."

Meali, insanın istedikten sonra yapamayacağı hiçbir şey olmadığı ve insanın umursamadığı hiçbir şey olmaması gerektiğiydi. Bu tam da ihtiyacım olan cesaretlendirmeydi.

Market Sokağı Demiryolu Işletmesi'nin ofisinde, karşısında beni görmek resepsiyon görevlisini nasıl şaşırttıysa, ofisin donukluğu ve dekorasyonun sıkıcılığı da beni şaşırtmıştı. Nedense cilalı yüzeyler ve halı kaplı zeminlerle karşılaşmayı bekliyordum. Eğer bir dirençle karşılaşmasaydım, böyle fukara görünen bir şirket için çalışmayı reddedebilirdim. Bir iş için görüşmeye geldiğimi söyledim. Bir acente tarafından yollanıp yollanmadığımı sordu ve herhangi bir acente aracılığıyla gelmediğimi söyleyince, yalnızca

acente aracılığıyla gerçekleştirilen başvuruları kabul ettiklerini belirtti.

Ona, sabah gazetesindeki ilanlarda listelenmiş vatman ve kondüktör ilanları olduğunu hatırlattım. Bana şüpheci doğam gereği asla kabul edemeyeceğim, hayretle dolu bir bakış attı.

"Bu sabahın *Chronicle*'ında gördüğüm ilan için başvuruyorum ve personel müdürünüzle görüşmek istiyorum."

Kendini beğenmiş bir havayla konuşup, odaya sanki arka bahçemde petrol kuyusu varmış gibi bakıyor olsam da, aslında o anda koltukaltlarıma adeta milyonlarca kızgın iğne batıyordu. Bahanesi hazırdı.

"Çıktı. Bugün bir daha gelmeyecek. Yarın telefon açabilirsiniz ve eğer buradaysa, eminim ki onunla görüşebilirisiniz." Sonra sandalyesini paslı çivileri üzerinde döndürdü. Bunun sonrasında artık oradan ayrılmam gerekiyordu.

"Adını öğrenebilir miyim?"

Hâlâ orada olmama şaşırmış gibi davranarak döndü.

"Adı? Kimin adı?"

"Personel müdürünün."

İkimiz de rolümüzü en iyi şekilde oynayabilmek adına ikiyüzlülüğe sıkı sıkıya tutunmuştuk.

"Personel müdürü mü? Ah, adı Bay Cooper, fakat onu yarın burada bulacağınızdan emin değilim. O... Ah, ama yine de deneyebilirsiniz."

"Teşekkürler."

"Rica ederim."

Küf kokulu odadan çıkarak, daha da beter küf kokan lobiye geçtim. Sokağa çıktığımda resepsiyon görevlisini ve kendimi, bu durumu ikimiz de muhtemelen daha önce hiç yaşamadığımız halde, aşinalıkla kokuşmuş yerlerden sadakatle geçerken gördüm. Oyunu yürekten bilen, eski trajediler karşısında hâlâ

ağlayabilen ve komik durumlara içten bir şekilde gülebilen aktrisler gibiydik.

Bu zavallı küçük karşılaşmanın benimle, o budala memurla olduğundan daha fazla bir ilgisi yoktu. Hadise, yıllar önce aptal beyazlar tarafından tezgâhlanmış ve yakamızı bırakmak bilmeyen, devamlı kendini tekrar eden bir rüyaydı. Sekreter ve ben, ataları birbirine zarar verdiğinden ve tabii oyun da bir yerde bitmek zorunda olduğundan, ölümüne düello etmeye mecbur olan final sahnesindeki Hamlet ve Laertes gibiydik.

Memuru affetmekten de öteye giderek, onun aynı kuklacının kurbanlarından biri daha olduğunu kabul ettim.

Tramvayda ücretimi kutuya attım ve kondüktör bana beyaz nefretine has, sert bakışlar attı. Elini bozuk para çantasına vurarak, "İçeri geç, lütfen içeri geç," dedi.

Genizden gelen Güneyli aksanı meditasyonumu böldü; düşüncelerimin derinliklerine baktım. Yalanlar, rahatlatıcı yalanlar. Resepsiyon görevlisi masum değildi, ben de. O pis bekleme odasında yaşadığımız kepazelik tamamen benim siyahi olmamla, onun beyaz olmasıyla ilgiliydi. Tramvayın içine geçmiyor, kondüktörün yanındaki çıkıntıda gözlerimi dikmiş bakarak duruyordum. Kafamın içindeki ses o kadar güçlü bağırıyordu ki, damarlarım şişiyor, dudaklarım büzülüyordu.

O İŞİ ALACAKTIM. KONDÜKTÖR OLACAKTIM VE İÇİ DOLU O BOZUK PARA KESESİ KEMERİMDEN SALLANACAKTI. BUNU YAPACAKTIM.

Sonraki üç hafta boyuncaki kararlılığım, deliklerine girip çıkarak işlediğim bir bal peteği gibiydi. Destek almak için başvurduğum zenci kurumları beni pinpon topu gibi bir ileri bir geri gönderiyordu. Neden özellikle o işte ısrar ediyordum ki? Neredeyse iki katı maaşı olan fırsatlar vardı. Derdimi anlatma

şansı bulduğum ikincil yetkililer çıldırmış olduğumu düşündüler. Muhtemelen çıldırmıştım.

San Francisco şehir merkezi yabancı ve soğuktu, kişisel yakınlıkla sevdiğim sokaklar, şeytani niyetlerle kıvrılan, bilinmez yollardı artık. Gri rokoko yüzeyleri Forty-Niners ve Diamond Lil, Robert Service, Sutter ve Jack London anılarıma ev sahipliği yapan eski binalar, artık yalnızca beni dışarıda tutmak için acımasızca kenetlenmiş heybetli yapılardı. Tramvay ofisini, orada çalışan maaşlı biri kadar sık ziyaret ediyordum. Mücadele büyüdü. Artık yalnızca Market Sokağı Demiryolu ile değil, ofislerin, asansörlerin ve operatörlerinin de bulunduğu mermer lobiyle de bir çatışma içindeydim.

Bu zorlu dönemde annem ve ben, karşılıklı yetişkin takdirine giden uzun yoldaki ilk adımlarımızı atmaya başladık. Asla ona rapor vermemi talep etmiyordu ve ben de hiçbir detaydan bahsetmiyordum. Fakat her sabah bana, sanki işe gidiyormuşum gibi kahvaltı hazırlıyor, cebime tramvay ve öğlen yemeği parasını koyuyordu. Hayatın sapkınlığını, mücadelenin içinde neşenin olduğunu kavrayabiliyordu. Şan şöhret peşinde olmadığımı ve her olasılığı sonuna kadar zorlamadan pes etmeyeceğimi net bir biçimde görebiliyordu.

Bir sabah tam evden çıkıyordum ki, "Hayat sana içine ne koyarsan onu verecektir. Yaptığın her şeye tüm yüreğini koy ve dua et, ancak o zaman bir şeyler bekleyebilirsin," dedi. Başka bir sefer de "Tanrı, kendine yardımcı olanlara yardım eder," demişti. Gerektirdiği durumlarda kullandığı bir aforizma hazinesi vardı. Tuhaftır ki, klişeleri son derece sıkıcı bulan biri olmama rağmen, bu laflar onun ağzından çıktığında farklı oluyordu. Değişen ses tonu cümlelere yepyeni bir şey katıyor ve beni en azından bir süre düşünmeye itiyordu. Sonraları bana işi nasıl kaptığım sorulduğunda asla kesin bir cevap veremedim. Yalnız, sözde iş görüşmesi

yapmak için Demiryolu Işletmesi'nin ofisinde oturduğum, tıpkı diğerleri kadar bıktırıcı bir günü hatırlıyorum. Resepsiyon görevlisi beni masasına çağırdı ve elime bir tomar kâğıt tutuşturdu. Bunlar iş başvuru formlarıydı. Üç kopya halinde doldurulmaları gerektiğini söyledi. Standart sorular bana maharetli bir şekilde yalan atmamın gerekliliğini hatırlattığından, sonunda galip gelip gelmediğimi düşünecek çok zamanım olmadı. Kaç yaşındaydım? Son işimden başlayarak, o güne kadarki iş geçmişimi listelemek. Ne kadar para kazanmış ve o işten neden ayrılmıştım? Iki referans verin (aile bağı olmayan).

Masada oturmuş formları doldururken, zihnim ile birlikte neredeyse gerçekler ve yalanların iç içe geçtiği bir kedi merdiveni dokuyordum.Yüzümdeki ifadesizliği koruyarak (eski bir sanat), hızlıca on dokuz yaşındaki, Arkansas'ta, Stamps'te Bayan Annie Henderson'ın (beyaz bir hanım) yardımcılığını ve şoförlüğünü yapmış Marguerite Johnson'ın masalını yazdım.

Kan, istidat, fiziksel koordinasyon ve Rorschach testlerinden sonra, mutlu bir günde, San Francisco tramvaylarında işe alınan ilk zenci olduğum haberini aldım.

Annem lacivert takımımı diktirmem için para verdi ve iş kartlarını doldurmayı, para üstü makinesini çalıştırmayı ve aktarmalar için delgeci nasıl kullanacağımı öğrendim. Zamanım sıkışıktı; günün sonunda gürültülü tramvay arabasının arkasında, müşterilerimi tatlı tatlı gülümseyerek ve "Arabanın arkasına doğru ilerleyin, lütfen" diyerek yönlendiriyordum.

Tramvaylar ve ben, San Francisco'nun dik yokuşlarından titreyerek çıkıp hızla inerken koca bir sömestr geçti. Tıngırdayarak, evsiz denizcilerin takıldığı batakhaneleriyle Market Caddesi'nde ilerleyip, sessiz sakin Golden Gate Parkı'nı ve Sunset Bölgesi'nin içinde kimse yaşamıyormuş gibi görünen evlerini geçip durdu-

ğum o günlerde, siyahi gettosunun kalkanı arkasına sığınma ihtiyacım azalmıştı.

Çalışma saatlerim öyle gelişigüzel belirlenmişti ki, üstlerimin bu saatleri kötü niyetle seçmediklerine inanmak biraz zordu. Şüphelerimi annemle paylaştığımda, "Canını sıkma. Istediğini dile getirir ve aldığın karşılığın bedelini ödersin. Sana iki elin sesinin olduğunu göstereceğim."

Annem beni sabahları dört buçukta tramvay hangarına götürmek ve şafak vakti işim bittiğinde almak için uyanık kalıyordu. Hayatın tehlikelerinin farkında olduğundan, toplu taşıma araçlarında güvende olacağıma inanıyordu ve "bebeğini kalkıp bir taksi şoförüne emanet edecek hali yoktu".

Bahar dönemi başladığında, eğitimime kaldığım yerden devam ettim. Çok daha bilge ve olgundum, banka hesabım ve kendi paramla satın aldığım giysilerimle o kadar bağımsızdım ki, beni akranlarımın sürdürdüğü keyifli hayatın bir parçası yapacak sihirli formülü öğrendiğimden ve bunu hak ettiğimden emindim.

Fakat hiç de öyle değilmiş. Haftalar içinde, okul arkadaşlarımla tamamen zıt yönlere giden yollarda olduğumuzu fark ettim. Onlar yaklaşan futbol maçıyla ilgili heyecanlanıyorlardı, fakat benim yakın geçmişte, karanlık Meksika dağından aşağı hızla araba sürmüşlüğüm vardı.

Onların ilgisi kimin öğrenci birliği başkanı olmayı hak ettiği ve diş tellerinin ne zaman çıkacağına odaklanmışken, ben hurda bir arabanın içinde nasıl bir ay uyuduğumu ve sabahın tuhaf saatlerinde nasıl tramvayda çalıştığımı hatırlıyordum.

İstemeden de olsa, cehaletinden bihaber olmaktan, farkındalığının farkında olmaya geçiş yapmıştım. Farkındalığımın en kötü kısmıysa, neyin farkında olduğumu bilmememdi. Çok az şey bildiğimi biliyordum, ama öğrenmem gerekenlerin bana Ge-

orge Washington Lisesi'nde öğretilmeyeceğinden de emindim.

Golden Gate Parkı'nda ya da Emporium Alışveriş Merkezi'nin ışıltılı reyonları arasında dolaşmak için okulu asmaya başladım. Annem kaçağı oynadığımı öğrendiğinde, eğer o gün okula gitmek istemiyorsam, sınav yoksa ve okuldaki ödevlerim de müsaade ediyorsa, tek yapmam gerekenin ona söylemek olduğunu ve böylelikle evde oturabileceğimi, beyaz kadının tekinin onu arayıp çocuğuyla ilgili bilmediği bir şey söylemesini istemediğini söyledi. Ayrıca, ben cesaretimi toplayıp bir kadın gibi konuşamadığım için beyaz bir kadına yalan söylemek durumunda kalmak da istemiyordu. Böylelikle okuldan kaçma günleri sona ermiş olsa da, hiçbir şey okula gittiğim uzun, kasvetli günleri aydınlatmıyordu.

Gençlere özgü o bilmemezliğin cambaz ipinde bir başına kalmak, özgürlüğün acı verici güzelliğini ve ebediyen kararsızlık içinde kalma tehdidini tecrübe etmek demektir. Çok az insan bu evreyi sağlam atlatır. Çoğu, yetişkin konformizminin boş fakat ölümcül baskısına teslim olur. Olgunluğun üstün güçleriyle sürekli bir savaş halinde olmaktansa, ölüp çatışmaya meydan vermemek daha kolay bir seçenek haline gelir.

Yakın zamana kadar, her jenerasyon suçu gençliklerine ve cehaletlerine yıkmayı doğru olmasa da daha elverişli bir çare ve (kendisi de kısa bir süre önce aynı suçu itiraf etmiş olan) daha büyük jenerasyonlar tarafından paylaştırılan cezayı almayı da daha kolay bir yol olarak görüyordu. Bir an önce büyüme emri, amaçlar konusundaki tereddüdün, yani gençliğin dehşetinden daha dayanılabilir bir şeydi.

Gençlerin batan güneşe isyan ettiği aydınlık saatler, "günler" denen ve hem isimlendirilmiş, hem numaralandırılmış yirmi dört saatlik dilimlere boyun eğmek zorundaydı.

Siyahi kadınlarsa, bu hassas yıllarında, tamamen kontrolleri dışındaki durumların saldırısına uğrar ve aynı zamanda erkek

önyargısı, beyazların mantıksız nefreti ve siyahilerin güçsüzlüğü arasında üç taraftan yaylım ateşinde kalırlar.

Amerikalı zenci kadının güçlü bir karakter geliştirmesi çoğu zaman hayret, nefret ve hatta saldırganlıkla karşılanır. Bunun hayatta kalabilenlerin mücadelelerinin kaçınılmaz bir sonucu olduğu nadiren kabul edilir ve coşkulu bir kabul görmese de, en azından saygıyı hak eder.

35

*Yalnızlık Kuyusu** adlı kitap aracılığıyla, lezbiyenlik ve pornografi olduğunu düşündüğüm şeyle tanıştım. Kitap benim için hem bir ziyafet, hem de bir tehditti. Bir sapığın gizemli dünyasının bir kısmını görmemi sağlıyordu. Libidomu artırıyordu ve kendi kendime, beni bir sapığın gizli dünyasındaki zorluklar konusunda bilgilendirdiği için eğitici bir kitap olduğunu söyleyip duruyordum. Hiçbir sapık tanımadığımdan emindim. Tabii ki, arada sırada evimizde kalan ve makyajlı yüzlerinden aşağı terler akarak sekiz tabaklık akşam yemeği hazırlayan neşeli homoseksüelleri hariç tutuyordum. Herkes onları kabul ettiğinden, daha da önemlisi onlar kendilerini kabul ettiklerinden, kahkahalarının samimi ve hayatlarının da sadece kostüm değişimleri ve makyaj tazelemekle sekteye uğrayan neşeli bir komedi olduğunu biliyordum.

Ama gerçek ucubeler, "kadın seviciler", hayal gücümü zorlasa da aynı zamanda çalıştırıyordu. Kitaba göre, aileleri tarafından reddedilmiş, arkadaşları tarafından hakir görülen ve her toplu-

* (İng.) *The Well of Loneliness*, 1928 yılında Radclyffe Hall tarafından yazılmış 1928-1946 yılları arasında İngiltere'de yasaklanmış roman. (ç.n.)

luktan dışlanan insanlardı. Böylesi acımasız bir cezaya, ellerinde olmayan fiziksel bir durum yüzünden çarptırılmışlardı.

Yalnızlık Kuyusu'nu üçüncü kez okuyuşumdan sonra ezilmiş ve yanlış anlaşılmış lezbiyenler için yüreğim kanıyordu. "Lezbiyen"in hermafroditle eşanlamlı olduğunu sanıyordum ve zavallı durumları için bilfiil acı çekerken, bir yandan da daha basit bedensel fonksiyonlarını nasıl yerine getirdiklerini merak ediyordum. Hangi organı kullanacaklarını seçebiliyorlar mıydı ve eğer öyleyse, dönüşümlü olarak mı, yoksa sadece en sevdiklerini mi kullanıyorlardı? Ya da hermafroditlerin nasıl seviştiğini hayal etmeye çalışıyordum ve bunun üzerine düşündükçe kafa karışıklığım daha da artıyordu. Diğer insanlardaki her şeyin çiftine sahip olmak ve sıradan insanlarda sadece iki tane olan şeyden dört tane olması, durumları sevişmeye çalışma fikrinden vazgeçirecek kadar karıştırabilirdi.

Kendi sesimin ne kadar kalınlaşmış olduğunu fark edişim de bu düşünceli dönemde oldu. Sesim okul arkadaşlarımınkinden iki ya da üç ton düşük tınlıyordu. Ellerim ve ayaklarımın kadınsılık ve zarafetle uzaktan yakından ilgisi yoktu. Aynanın önünde tarafsız bir gözle vücudumu inceliyordum. Göğüslerim on altı yaşında bir kıza göre son derece küçüktü. En nazik eleştirmen bile, onları ancak deri üzerindeki şişkinlikler olarak tanımlayabilirdi. Göğüs kafesimden dizlerime kadar olan hat, tek bir kıvrım olmaksızın, dümdüz iniyordu. Benden küçük kızlar koltukaltlarını tıraşladıklarıyla övünüyorlardı, ama benim koltukaltlarım yüzüm kadar pürüzsüzdü. Aynı zamanda bedenimde büyümekte olan, açıklaması mümkün olmayan gizemli bir çıkıntı vardı. Tamamen gereksiz görünüyordu.

Soru kafamın içinde dönüp durmaya başladı: Lezbiyenlik nasıl başlıyordu? Belirtileri nelerdi? Halk kütüphanesi, lezbiyenle ilgili bilgi veriyordu –o da son derece baştan savma– fakat bir lez-

biyenliğin oluşumu ve gelişimi ilgili tek bir bilgi yoktu. Hermafroditlerle lezbiyenler arasındaki farkın hermafroditlerin "öyle" doğması olduğunu keşfettim. Lezbiyenliğin kademeli olarak mı, yoksa topluma itici geldiği kadar kendilerini de korkutacak bir anilikte mi geliştiğini anlamak imkânsızdı.

Herhangi bir huzur ya da anlayış kırıntısı bulamadan, tatmin edici hiçbir cevap içermeyen kitapları ve zihnimi didik didik ettim. Ve bu arada sesim, bilinçli olarak yükseltmeye çalışsam da, henüz yüksek perdelere çıkmıyordu ve ayakkabılarımı "yaşlı kadınlar" reyonundan almam gerekiyordu.

Anneme sordum.

Bir akşam, Clidell Baba kulüpte olduğundan, ben de gidip annemin yatağının köşesine oturdum. Her zamanki gibi hemen ve tamamen uyandı. (Vivian Baxter asla esneyip gerinmez; ya uyuyordur, ya uyanıktır.)

"Anne, seninle konuşmam lazım..." Ona sormak zorunda kalmış olmak beni öldürecekti, çünkü sorum sonrası şüphelerimin haklı çıkarak, normalliğimin üzerine çökmesi ihtimali de vardı. Onu, hangi suçu işlemiş olursam olayım, ona doğruyu söylediğim sürece beni reddetmeyeceği gibi, koruması altına da alacağını bilecek kadar iyi tanıyordum. Ama bir lezbiyene dönüştüğümü sanmama nasıl bir tepki verirdi? Bir de Bailey'yi düşünmek lazımdı tabi.

"Sor bakalım ve bir sigara uzat." Sakinliği beni bir an olsun kandıramadı. Her zaman hayatının sırrının "en iyisini umup, en kötüsüne hazırlıklı olmak ve böylece olabilecek hiçbir şeyin onu şaşırtamaması" olduğunu söylerdi. Çoğu konuda bu iyi ve hoştu ama ya tek kızı bir...

Yana kaydı ve elini yatağa vurdu, "Haydi bebeğim, yatağa gir. Sorunu soramadan donuvereceksin."

O an olduğum yerde kalmak daha iyiydi.

"Anne... kutum..."

"Ritie, vajinanı mı kastediyorsun? Şu Güneyli tabirlerini bırak artık. 'Vajina' kelimesini de kullanabilirsin. Bu tıbbi bir terim. Şimdi, sorun nedir bakalım?"

Duman önce köşe lambasının altında toplanıyor, sonra odanın içine dağılıyordu. Ona bir şey sormaya kalktığıma ölümüne pişmandım.

"Eee?... Nedir? Kasık biti mi kaptın?"

Neden bahsettiğini tam olarak bilmediğimden kafam karıştı. Eğer o dediği bende varsa ve olmadığını söylersem, benim için pek hayırlı olmazdı. Öte yandan, bende yoksa ve yalan söyleyerek var desem?

"Bilmiyorum, anne."

"Kaşınıyor musun? Vajinan kaşınıyor mu?" Bir dirseğine abanarak uzanıp, sigarasını söndürdü.

"Hayır, anne."

"O zaman kasık bitin yok. Eğer olsaydı tüm dünyaya ilan ederdin."

Kasık bitim olmadığına ne seviniyor, ne de üzülüyordum ama bir dahaki kütüphane turumda "kasık biti"ni araştırmam gerektiğini bir kenara yazdım.

Bana yakından baktı. Yalnızca onu çok iyi tanıyan biri gevşeyen kasları algılayabilir ve bunu bir kaygı belirtisi olarak yorumlayabilirdi.

"Zührevi hastalığın yok, değil mi?"

Soru ciddi bir şekilde sorulmamıştı, fakat annemi bildiğimden, fikri bile beni şoke etmişti. "Öf, anne, tabii ki hayır. Bu korkunç bir soru." Odama dönüp, kaygılarımla kendi başıma güreşmeye hazırdım.

"Otur, Ritie, bana bir sigara daha ver." Bir an, gülmeyi düşünüyor gibi göründü. Bu gerçekten bardağı taşırırdı. Eğer gülerse

ona bir daha asla hiçbir şeyimi anlatmazdım. Kahkahası, toplumdan soyutlanmamı ve ucubeliğimi kabul etmemi kolaylaştırırdı. Ama gülümsemiyordu bile. Sadece yavaşça dumanı içine çekiyor ve dışarı üflemeden bir süre şişmiş yanaklarında tutuyordu.

"Anne, vajinamın üzerinde büyüyen bir şey var."

Işte, baklayı çıkarmıştım sonunda. Onun eski kızı mı olacağım, yoksa beni bir müdahale için hastaneye mi kapatacağı yakında anlaşılırdı.

"Vajinanın neresinde, Marguerite?"

O-oo. Bu hiç hoş değildi. "Ritie" ya da "Maya" ya da "Bebeğim" değil. "Marguerite."

"İki tarafta da. İçeride." Aylardır orada büyümekte olan sarkık et parçaları olduklarını ekleyemedim. Onu da kendi çıkarsındı.

"Ritie, git büyük *Websters*'ı getir, sonra da bana bir bira kap."

Birden, durum artık o kadar ciddi değildi. Yeniden "Ritie" olmuştum ve bira istemişti. Eğer umduğum gibi korkunç bir şey olsaydı, viski ve su isterdi. Clidell Baba'nın doğum günü hediyesi olarak aldığı dev sözlüğünü getirip yatağa koydum. Ağırlığı yatağın köşesini çökertti ve annem kitabı görebilmek için başucu lambasını çevirdi.

Mutfaktan dönüp birasını, tıpkı Bailey ve bana öğrettiği gibi doldurdum. Yatağa hafifçe vurdu.

"Otur, bebeğim. Şunu oku." Parmaklarıyla VULVA kelimesini işaret etti. Okumaya başladım. "Sesli oku." dedi.

Yazanların hepsi çok netti ve kulağa da normal geliyordu. Ben okurken birasından bir yudum aldı ve bitirdiğimde, yazanları gündelik dille açıkladı. Yaşadığım rahatlamayla, korkularım eriyerek sıvı halinde yüzümden aşağı dökülmeye başladı.

Annem çabucak doğrulup kollarını bana doladı.

"Üzülecek bir şey yok bebeğim. Her kadının başına gelir. Bu sadece insan doğası."

O zaman, kalbimi ağırlaştıran derdimi ona açmamda bir sakınca yoktu. Başım koluma gömülü bir şekilde ağlıyordum. "Ben belki bir lezbiyene dönüşüyorumdur, diye düşünmüştüm."

Sırtımı sıvazlamayı yavaş yavaş kesti ve benden uzaklaştı.

"Lezbiyen mi? Bu da nereden çıktı?"

"Vajinamda... büyüyen o şeyler ve sesim çok kalın ve ayaklarım büyük ve ne kalçam, ne memem ne de başka bir şeyim var. Ve bacaklarım çok sıska."

İşte o zaman güldü. Bana gülmediğini hemen anladım. Ya da belki bana gülüyordu ama bu benimle ilgili hoşuna giden bir şeyden dolayıydı. Kahkahası ilk dumanda boğuldu ama sonra rahat bir şekilde çözüldü. Hiç içimden gelmiyor olsa da, benim de gülmem gerekiyordu. Ama birinin bir şeyden keyif alışını izleyip, sonra onları anladığını göstermek hoş bir şey değil.

Gülmesi bittiğinde kollarını teker teker çözdü ve gözlerini silerek bana döndü.

"Bir kızım ve bir oğlum olması için gerekli ayarlamaları çok önce yaptım. Bailey benim oğlum ve sen de benim kızımsın. Yukarıdaki Adam, O asla hata yapmaz. O, seni kızım olman için bana verdi ve sen tam da olman gerektiği gibisin. Şimdi, git yüzünü yıka, bir bardak süt iç ve yatağına dön."

Dediği gibi yaptım, ama yeni güvencemin eski huzursuzluğumun bıraktığı boşluğu doldurabilecek kadar büyük olmadığını keşfetmem uzun sürmedi. Huzursuzluğum teneke kutunun içindeki bozuk para misali, kafamın içinde tıngırdayıp duruyordu. Onu itinayla muhafaza ediyordum ama iki haftadan kısa sürede tüm kıymetini yitirdi.

Kadın yurdunda kendi ve kızı için tuttuğu bir odada kalan bir sınıf arkadaşım, kapı kapanış saatini kaçırmıştı. Evimde kalıp kalamayacağını sormak için bana telefon açtı. Annem izin verdi ve arkadaşımın annesine telefon açtı.

Arkadaşım geldiğinde yataktan çıktım, sıcak çikolata yapmak için üst kattaki mutfağa gittim. Odamda arkadaşlarımızla ilgili adi dedikodular yaptık, oğlanlardan bahsedip kıkırdadık ve okulun ve hayatın sıkıcılığından şikâyet ettik. Yatağımda birinin uyuyacak olmasının sıra dışılığı (büyükannelerimden başka kimseyle birlikte uyumamıştım) ve gecenin köründe anlamsızca gülüp durmak, bana basit nezaket kurallarını unutturmuştu. Arkadaşımın, uyurken giyecek bir şeyi olmadığını bana hatırlatması gerekti. Ona geceliklerimden birini verdim, herhangi bir merak ya da ilgi içermeyen bakışlarla, elbisesini çıkarışını izlemeye başladım. Soyunmaya ilk başladığında bedeninin hiç farkında değildim. Ve sonra birden, kısacık bir an, göğüslerini gördüm. Ağzım açık kalmıştı.

Ne Alırsan On Sent dükkânındaki açık kahverengi takma göğüsler gibilerdi, ama gerçektiler.

Müzelerde gördüğüm tüm nü resimler vücuda gelmişti. Tek kelimeyle güzeldiler. Onun sahip olduklarıyla benimkiler arasında dağlar kadar fark vardı. O bir kadındı.

Geceliğim ona dardı, boyu da uzun gelmişti ve komik görüntüsüne gülmeye yeltendiğinde, espri kaldıracak halde olmadığımı fark ettim.

Daha büyük olsam, estetik açıdan güzelliğinden ve saf kıskançlıktan etkilendiğimi düşünebilirdim. Fakat o ihtimaller, ihtiyacım olduğu anda aklıma gelmedi. Tek bildiğim bir kadının göğüslerine bakmanın beni etkilediğiydi. Yani, birkaç hafta önce annemin ettiği sakinleştirici ve sıradan laflar ve Noah Webster'ın tıbbi terimleri, esas itibariyle eşcinsel bir tarafım olduğu gerçeğini değiştirmemişti.

Istırap içinde daha da derinlerine gömüldüm. Lezbiyenler hakkında okuduğum ve duyduğum her şeyin ışığında kendimi dikkatli bir biçimde incelediğimde, belirgin özelliklerin hiçbirine sahip olmadığıma kanaat getirdim: Pantolon giymiyordum,

geniş omuzlarım yoktu ve spora da gitmiyordum, erkek gibi yürümüyor ve hatta bir kadına da dokunmak istemiyordum. Ben kadın olmak istiyordum, ama o da ebediyen kapısından çevrileceğim bir dünya gibi görünüyordu.

İhtiyacım olan şey bir erkek arkadaştı. Bir erkek arkadaş, dünyadaki konumumu ve daha da önemlisi kendime bakışımı netleştirebilirdi. Bir erkek arkadaşın beni kabulü, gösterişin ve kadınlığın o egzotik diyarına girerken bana rehberlik edebilirdi.

Arkadaşlarım arasında alıcım yoktu. Benim yaş grubumdaki oğlanların sarı ya da açık kahverengi tenli, kıllı bacaklı ve pürüzsüz, küçük dudaklı, saçları "at yelesi gibi uçuşan" kızlardan hoşlanması anlaşılabilir bir durumdu. Ve peşine düşülen kızlardan bile, fazla uğraştırmadan kendilerini vermeleri bekleniyordu. Dönemin popüler şarkılarından birinde onlardan bahsediliyordu: "Eğer gülümseyip evet diyemiyorsan, lütfen ağlama ve hayır de." Eğer güzel kızlardan bile "ait olabilmek" için büyük fedakârlıklar bekleniyorsa, çekici olmayan kadın ne yapacaktı? Hayatın dönen ama değişmeyen ekseninde seken bu kadın, gündüzleri ve belki geceleri bile "kanka" olmaya hazır olmalıydı. Ancak güzel kızlar müsait değilse, nezaketen rağbet görecekti. Çoğu sıradan kızın, namuslu olmayı, aksi türlü olma fırsatlarının kıtlığından dolayı seçtiğine ve kendilerini, çoğunlukla bir savunma taktiği olarak, (bir süre sonra övülen bir özellikleri haline gelen) elde edilemezlik halesiyle koruma altına aldıklarına inanıyorum.

Benim duruma dönecek olursak, ben gönüllü iyiliğin perdesi ardına saklanamazdım. İki amansız kuvvet arasında eziliyordum: normal bir kadın olmadığım kuşkusu ve yeni uyanmaya başlamış cinsel iştahım. İşe el atmaya karar verdim. (Uygunsuz fakat yerinde bir tabir.)

Evimizin oradaki tepenin yukarısında ve sokağın aynı sırasında, iki yakışıklı erkek kardeş yaşıyordu. Mahalledeki en münasip

genç adamlardı. Eğer seks yapma girişiminde bulunacaksam, deneyi sürünün en iyisiyle yapmamak için bir sebep göremiyordum. İkisiyle de kalıcı bir şey yakalamak gibi bir beklentim yoktu, fakat bir tanesine geçici olarak kancayı takabilirsem, ilişkiyi daha kalıcı bir şeye de çevirebilirdim.

Bir baştan çıkarma çizelgesi hazırladım. Açılış manevram şaşırtmaydı. Bir akşamüstü, gençliğe has anlaşılmaz keyifsizlikle tepeden yukarı yürürken (yapacak başka hiçbir şey yoktu), gözüme kestirdiğim kardeş doğrudan tuzağıma düştü.

"Merhaba, Marguerite." Neredeyse geçip gidiyordu.

Planı devreye soktum. "Selam." Hemen konuya daldım, "Benimle cinsel ilişki yaşamak ister misin?" Her şey çizelgeye uygun ilerliyordu. Ağzı bahçe kapısı gibi açık kaldı. Üstünlük bendeydi, ben de bastırdım. "Beni bir yere götür."

Verdiği karşılıkta saygınlıktan eser yoktu, fakat doğruyu söylemek gerekirse, ona nazik olabilme şansı bırakmadığımı kabul etmeliyim. "Yani, bana vermek mi istiyorsun?" diye sordu.

Ona, yapmak üzere olduğum şeyin tam da o olduğuna dair teminat verdim. Sahne gerçekleşirken bile, değer yargılarındaki dengesizlik fark edemeyeceğim gibi değildi. Ona bir şey vereceğimi düşünüyordu, fakat aslında ondan bir şey alma niyetinde olan bendim. Yakışıklılığı ve popülerliği burnunu o kadar kaldırmıştı ki, bu ihtimali göremez olmuştu.

Bir arkadaşının kaldığı odaya gittik. Arkadaşı hemen durumu anladı ve bizi baş başa bırakmak için paltosunu alıp çıktı. Baştan çıkarılan, hemen ışıkları söndürdü. Açık kalmasını tercih ederdim, ama daha da saldırgan görünmek istemedim. Sanki bu mümkünmüş gibi.

Gerginlikten çok heyecan, korkudan çok umut doluydum. Baştan çıkarma eyleminin ne kadar fiziksel olabileceğini hiç düşünmemiştim. Uzun, tutkulu öpücükler ve nazik okşamalar

beklemiştim. Ama ne bacaklarımı zorlayan dizde, ne de göğsüme sürünen kıllı deride romantik hiçbir taraf yoktu.

Hiçbir kutsallığı bulunmayan bu yakınlık, gayretli itiş çekişlerden, kasılmalardan ibaretti.

Tek bir kelime konuşulmadı.

Partnerim tecrübenin doruk noktasına ulaştığını aniden kalkarak belli etti ve sonrasında, benim en büyük derdim nasıl bir an önce eve gideceğimdi. Kullanıldığını hissetmiş olabilirdi ya da ilgisizliği onu hiç tatmin edemediğimin bir göstergesi de olabilirdi. İki ihtimal de umurumda değildi.

Sokağa çıktığımızda, "Pekâlâ, görüşürüz o zaman," deyip ayrıldık.

Dokuz yıl önce Bay Freeman'la yaşadığım olay sağ olsun, içime girerken acı çekmedim ve aramızda romantik bir ilişki olmadığından, ikimiz de olup bitenden çok bir şey anlamadık.

Eve döndüğümde, yaşadığım fiyaskoyu gözden geçirdim ve yeni konumumu değerlendirmeye çalıştım. Bir adama sahip olmuştum. Sahip olunmuştum. Olan bitenden zevk almadığım gibi, normalliğim de hâlâ kocaman bir soru işaretiydi.

Neredeydi o ayışığındaki romantizm? Bende bir sorun mu vardı da, şairlere şiir üstüne şiir yazdıran, Richard Arlen'ın Güney Kutbu'nun çetin doğasına göğüs germesini sağlayan ve Veronica Lake'in koca dünyaya ihanet etmesine neden olan hissi algılayamıyordum?

Bana has bu hastalığın bir açıklaması yok gibiydi, ama Güneyli zenci yetiştirme tarzının bir ürünü (ya da "kurbanı" desem daha mı iyi olur acaba?) olarak, "zaman içinde daha iyi anlayacağıma" kanaat getirdim. Uykuya daldım.

Üç hafta sonra, o tuhaf ve garip bir biçimde boş geçen geceyi neredeyse bir daha hiç aklına getirmemiş olan ben, hamile olduğumu öğrendim.

36

Dünyanın sonu gelmişti ve bunu bilen tek kişi bendim. Insanlar sokaklarda sanki ayaklarının altındaki kaldırımlar unufak olmamış gibi yürüyorlardı. Ben Tanrı'nın devasa bir nefesle tüm havayı içine çektiğinin farkındayken, onlar nefes alıp veriyormuş gibi yapıyordu. Kâbusun içinde bir başıma boğuluyordum.

Eğer bebeğim olabiliyorsa, bu lezbiyen olmadığım anlamına geliyordu ki bundan aldığım küçücük zevk, korku, suçluluk ve kendime duyduğum nefretin yarattığı yoğun baskıyla kafamın içinde küçücük bir köşeye sıkışmıştı.

Sanki yüzyıllardır, kader tanrıçalarının bahtsız kurbanı olduğuma inanmıştım, ama bu sefer yeni felaketimin mimarı olduğum gerçeğiyle yüzleşmek zorundaydım. Benimle sevişmesi için ayarttığım masum adamı nasıl suçlayabilirdim? Kişinin özünde sahtekâr olabilmesi için ya tüm değerleri hiçe sayabilecek kadar hırslı ya da iflah olmaz bir egosantrik olması gerekir. Kendi gemisinin yürüyebilmesi için her şey ve herkesin taraf değiştirmesinin mazur görülebileceğine ya da sadece kendi dünyasının değil, başkalarının dünyalarının da merkezi olduğuna inanması gerekir. Karakterimde bunların hiçbiri yoktu, o yüzden on altı yaşında hamile kalmanın yükünü ait olduğu yere, kendi omuzlarıma yükledim. Kabul etmem gerekir ki, ağırlığın altında da ezildim.

En sonunda, Deniz Ticaret Filosu'yla denizde olan Bailey'ye bir mektup yolladım. Yazdığı cevapta, durumumu anneme anlatmamam konusunda beni uyarıyordu. Ikimiz de onun ateşli bir kürtaj karşıtı olduğunu biliyorduk ve hamile olduğumu öğrenirse, okulu bırakmamı salık vermesi kuvvetle muhtemeldi. Bailey, eğer lise diplomamı almadan okulu bırakırsam, geri dönüp bitirmemin neredeyse imkânsız olacağını söyledi.

Hamile olduğum gerçeğine adapte olmaya çalıştığım ilk üç ay (lohusalığımın birkaç hafta öncesine kadar gebeliği çocuk sahibi olma olasılığımla ilişkilendirmemiştim), günlerin su seviyesinin altında ve bir türlü tam olarak yüzeye çıkamıyormuş gibi geçtiği, puslu bir dönemdi. Şükür ki annem de kendi hayatının dertleri içinde boğulmuş durumdaydı. Her zamanki gibi, beni kendi varoluşunun ucundan görüyordu. Sağlıklı, giyinik ve gülümser olduğum sürece dikkatini bana odaklama ihtiyacı duymuyordu. Her zamanki gibi, en büyük derdi ona verilen hayatı yaşamaktı ve çocuklarından da aynısını bekliyordu. Ve bir de bunu çok fazla karmaşaya sebep olmadan yapmalarını...

Onun bu gevşek denetimi altında her geçen gün biraz daha tombullaşıyordum ve kahverengi derim giderek, yağsız tavada pişirilmiş krep gibi daha pürüzsüz ve sıkı gözenekli hale geliyordu. Ve hâlâ şüphelenmiyordu. Birkaç yıl önce, değişmez bir davranış kalıbı geliştirmiştim. Asla yalan söylemiyordum. Yalan söyleyip de yakalanırsam bunu asla gururuma yediremezdim. Annem yalan söyleyemediğim için, onu aldatamayacağım sonucuna varmış olmalıydı. Ama aldatılmıştı.

Tüm hareketlerim, dönem ortası sınavlarını düşünmekten başka bunaltıcı bir derdi olmayan, saf, temiz okul kızıymışım gibi davranmaya odaklanmıştı. Tuhaftır ki, rolümü oynarken ergen kaprisinin özünü neredeyse yakaladım. Fiziksel olarak bedenimde çok önemli bir şeyler olmakta olduğunu reddedemediğim zamanlar hariç.

Sabahları, ılık bulantı dalgaları beni süpürüp götürecekmiş gibi geldiğinde tramvaydan kendimi atmak zorunda kalıp kalmayacağımı asla bilemiyordum. Sağlam zeminde, gemi gibi ağır hareket eden araçtan ve yakında edilmiş kahvaltıların kokusunu taşıyan ellerden uzakta, dengemi yeniden bulup bir sonraki tramvayı bekliyordum.

Okul yeniden sihirli bir yer oldu. Stamps'ten beri ilk defa, bilgi, bilgi olduğu için heyecan vericiydi. Olguların mağaralarına sığındım ve matematiğin mantıklı çözümlerinden zevk almaya başladım.

Böylesi kritik bir dönemde umutsuzluğun pençesine düşmememi, her ne kadar o dönem bir şeyler öğreniyor olduğumun farkında olmasam da, yeni geliştirdiğim bu tepkilere bağlıyorum. Hayat kayışlı bir konveyör gibiydi. O akıp giderken, benim tek derdim üzerinde dik kalabilmek ve dengemle birlikte sırrımı da korumaktı.

Gebeliğimin ortalarında Bailey eve geldi. Güney Amerika'dan bana gümüş burma bir bileklik, Thomas Wolfe'un *Look Homeward, Angel* adlı kitabını ve bir dizi yeni pis fıkra getirmişti. Altıncı ayım yaklaşırken, annem Alaska'ya gitmek üzere San Francisco'dan ayrıldı. Orada bir gece kulübü açacaktı ve mekân oturana kadar, üç ya da dört ay boyunca orada kalmayı planlıyordu. Sözde Clidell Baba bana bakacaktı ama çoğunlukla, kadın pansiyonerlerimizin rahatsız edici bakışları altında kendi kendime yetmek zorundaydım.

Annem şehri büyük bir güle güle partisiyle terk etti (nihayetinde Alaska'da kaç zenci vardı ki?) ve ona, yakında büyükanne olacağı haberini vermeden gitmesine izin vererek kalleşlik etmiş olduğum hissine kapıldım.

Pasifik Zaferi Günü'nden iki gün sonra Mission Lisesi'nde, San Francisco Yaz Okulu sınıfıyla birlikte diplomamı aldım. O akşam, sevgili aile yuvamızın bağrında, cesurca bir hareketle Clidell Baba'nın yatağı üzerine bir not bırakarak korkunç sırrımı açtım. Not şöyleydi: *Sevgili Ailem, ailemize saygısızlık ettiğim ve bir skandala sebep olduğum için özür dilerim, fakat ben hamileyim. Marguerite.*

Üvey babama üç hafta içinde doğum yapmayı beklediğimi açıklamamın ardından oluşan kafa karışıklığı, Molière komedi-

lerini anımsatıyordu. Tabii durumu seneler sonra komik bulmaya başlamış olduğumuzu saymazsak. Clidell Baba anneme "üç haftalık hamile" olduğumu söyledi. Bana ilk defa bir kadın gözüyle bakan annem öfkeyle, "Kaç üç hafta!" dedi. İkisi de hamileliğimin ilk öğrendiklerinden daha ilerlemiş bir durumda olduğunu kabul ettiler, fakat ruhları duymadan sekiz ay ve bir hafta boyunca bir bebek taşımış olduğuma bir türlü inanamadılar.

Annem, "Babası kim?" diye sordu. Söyledim. Kim olduğunu hayal meyal hatırladı.

"Onunla evlenmek istiyor musun?"

"Hayır."

"O seninle evlenmek istiyor mu?" Bebeğimin babası, dördüncü ayımda benimle konuşmayı kesmişti.

"Hayır."

"Tamam o zaman, mesele kapandı. Üç hayatı mahvetmenin âlemi yok." Aleni ya da üstü kapalı bir suçlama yoktu. O, Vivian Baxter Jackson'dı. En iyisini umup, en kötüsüne hazırlıklı olan ve böylece arada olabilecek hiçbir şeye şaşırmayan.

Clidell Baba korkacak hiçbir şeyim olmadığına dair beni temin etti. "Havva o elmayı ısırdığından beri kadınların hamile kaldığını" söyledi. Garsonlarından birini benim için hamile kıyafetleri almaya I. Magnin'e yolladı. Sonraki iki hafta, eli kulağında olan kutsal olayın tadını çıkarabildiğim nadir yalnız zamanlar hariç, şehirde o doktordan bu doktora giderek, vitamin iğneleri olup, çeşit çeşit vitamin hapı alarak ve bebeğe kıyafet alışverişi yaparak geçti.

Kısa süren bir doğumla ve çok fazla acı çekmeden (doğum sancısının abartıldığına kanaat getirdim), oğlum dünyaya geldi. Tıpkı şükran duymayı sevgiyle karıştırdığım gibi, sahiplenmeyi de annelik duygusuyla karıştırdım. Bir bebeğim vardı. Çok güzeldi ve benimdi. Tamamen benim. Kimse onu benim için satın

almamıştı. Kimse o solgun gri aylara dayanmama yardım etmemişti. Hamile kalmak için destek almıştım, ama kimse kusursuz bir gebelik geçirdiğimi inkâr edemezdi.

Bebeğim tamamen bana aitti ve ona dokunmaya korkuyordum. Hastaneden eve döndüğümüzde, saatlerce beşiğinin yanında oturup, onun gizemli mükemmelliğini özümsedim. Uzuvları o kadar narindi ki, tamamlanmamış gibi görünüyordu. Bebek hemşiresi olmasının verdiği güvenle, annem onunla rahatça ilgileniyordu, fakat benim bezini değiştirmek zorunda kalacağım diye ödüm kopuyordu. Sakarlığımla ünlü değil miydim? Ya onu elimden düşürseydim ya da kazara parmaklarımı başının tepesindeki o pıt pıt atan noktaya bastırsaydım?

Bir gece annem, kucağında üç haftalık bebeğimle yatağıma geldi. Ortüyü kaldırdı, ayağa kalkmamı ve o yatağa muşamba çarşaf geçirirken bebeği tutmamı istedi. Artık benimle uyuyacaktı.

Boş yere yalvardım. Kesin üzerine düşüp onu ezecek ya da o narin kemiklerini kıracaktım. Dediklerimin hiçbirini duymadı ve kısa süre içinde güzel altın bebeğim yatağın ortasında sırtüstü yatıyor, bana gülüyordu.

Korkudan kaskatı kesilmiş bir şekilde yatağın köşesine yattım ve sabaha kadar uyumayacağıma yemin ettim. Fakat hastanede alıştığım ve annemin sıkı yönetimi altında devam ettiğim ye-uyu rutini galip geldi. Uyuyakaldım.

Biri narince omzumu sarsıyordu. Annem fısıldadı: "Maya, uyan. Ama hareket etme."

Uyanmamın bebekle ilgili olduğunu hemen anladım. Geridim. "Uyanığım."

Işığı açtı ve "Bebeğe bak," dedi. Sesinde üzüntü yoktu ve bu, üzerimdeki dehşet hissinden kurtulmama yardımcı oldu. Bebek yatağın ortasında değildi. Önce hareket ettiğini düşündüm. Ama

biraz daha derinlemesine araştırdıktan sonra, kolum dik bir açıda yüzükoyun yatmakta olduğumu fark ettim. Bebek, dirseğimin bir direk vazifesi görerek oluşturduğu battaniyeden çadırın altında, bedenimin yanına değerek uyuyordu. Annem fısıldadı, "Gördün mü, doğru olanı yapma konusunda kafa yorman gerekmiyor. Doğru şeyi yapıyorsan, zaten düşünmeden yaparsın." Işığı kapattı ve hafifçe oğlumun vücudunu okşayıp, tekrar uykuya daldım.

"Angelou yaşamıyla yüzleştirken öyle ağırbaşlı, öyle etkileyici ki Kafesteki Kuş Neden Şakır, Bilirim *insanı yaşama karışmak üzere özgür kılıyor."*
JAMES BALDWIN

Maya Angelou bileğinde "İlgiliye" yazan bir etiketle, büyükannesi Bayan Henderson'a teslim edilmek üzere, kardeşi Bailey ile Arkansas'a yollandığında üç yaşındaydı. İki kardeş terk edilmişliğin acısını üzerlerinden atamadan ırkçılığın nefretiyle yüz yüze geldi. Büyükanneleri çocukları kanatları altına aldı. Fakat sadece kısa bir süre için. Zira Maya'nın zorlu yolculuğu daha yeni başlıyordu...

Kafesteki Kuş Neden Şakır, Bilirim otobiyografik bir roman: Yazar, şair, şarkıcı, dansçı, oyun yazarı ve öğretmen Maya Angelou'nun yedi kitaptan oluşan sıradışı ve ilham verici yaşamöyküsünün ilk cildi. Savunmasız, şiddet gören küçük bir kızın, ırkçılık ve bağnazlıkla savaşarak güçlü bir karaktere; onurlu ve göz kamaştırıcı bir genç kadına dönüşmesinin öyküsü.

İlk kez 1969'da Amerika'da yayımlanan *Kafesteki Kuş Neden Şakır, Bilirim* milyonlarca okurun kalbine dokunmuş ve düşüncelerini değiştirmiş, dünya çapında sevilen bir modern klasik. Ve tıpkı çocukluk gibi; üzerinden yıllar geçse de hatırlanacak, hem neşeli hem de yürek burkan anılarla dolu.

"Hem dokunaklı hem de komik."
THE NEW YORK TIMES

EVEREST
www.everestyayinlari.com
/everestyayinlari
/everestkitap